

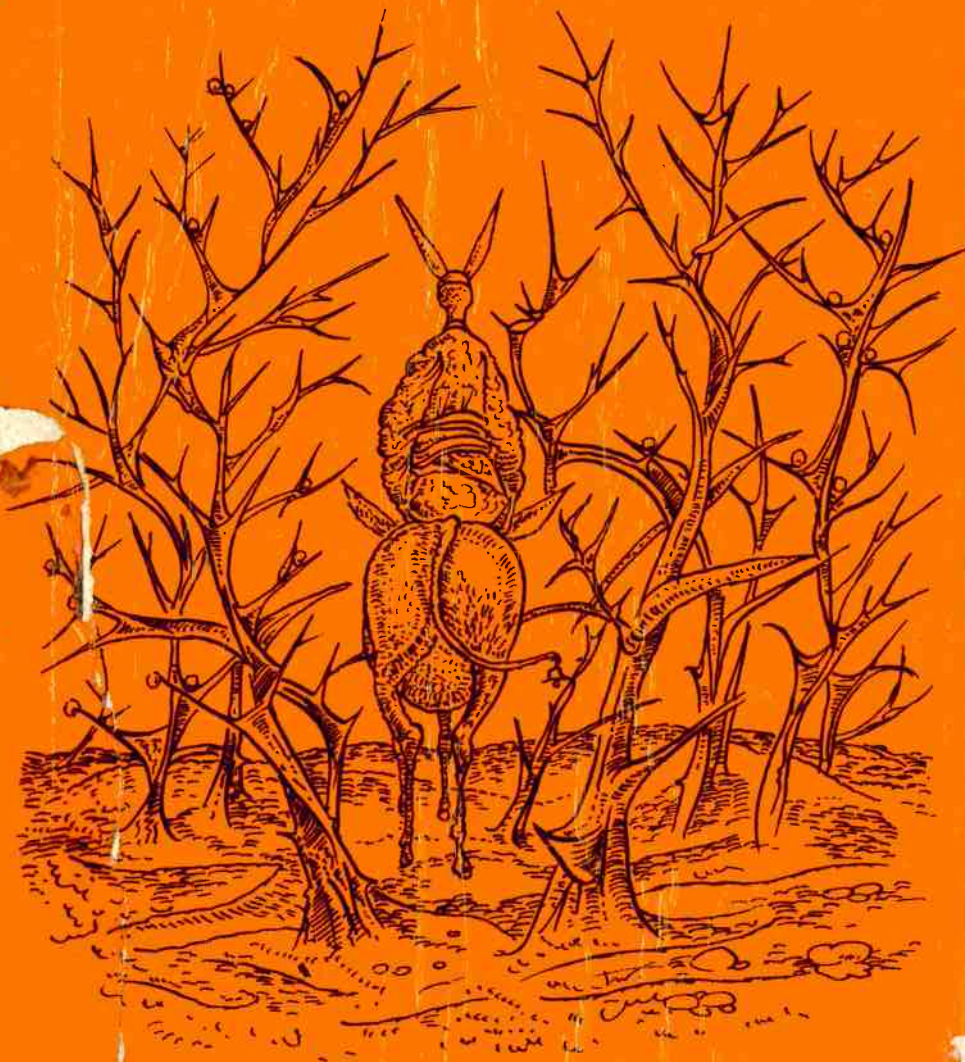

UZBEKŲ PASAKOS

LAKŠTINGALA
DEVYNBALSĖ

UZBEKŲ PASAKOS

LAKŠTINGALA
DEVYNBALSĖ

IS RUSŲ KALBOS VERTE
ALDONA LIOBYTE
GIEDRĖ JUODVALKYTE

ILIUSTRAVO
EDMUNDAS SALADZIUS

VILNIUS 1983

La = 171

Lakštingala devynbalsė: Uzbekų pasakos. Vid. mokykl. amž. /Iš rusų k. vertė A. Liobytė, G. Juodvalkytė: iliustr. E. Saladžius.— V.: Vaga, 1983.— 320 p., iliustr.— (Pasaulio pasakos).

Uzbekų, kaip ir kitų Rytu tautų pasakos, ypač spalvingos. Jose daug mums nepažįstamų simbolių, palyginimų. Išankštinamas žmogaus kilnumas, drąsa, ištikimybė duotam žodžiui. „Tegu akmeniu pavirsiu aš, jei išduosiu savo draugą“,— sako vienas herojus. Smerkiama veidmainystė, klaida, pašiepiamas bailumas. Skaitytojai daug ko sužinos apie tolimo krašto papročius, pamils mažą, bet tiesos ieškantį ir už ją kovojantį žmogų.

4803010200

BBK 84 Uzb
T(Uzb)

L $\frac{70803-155}{M 852(10)-83}$ 261-82

© Vertimas į lietuvių kalbą, leidykla „Vaga“, 1983

UŽSISPYRĖLIS KIŠKUTIS

Buvo toks kiškutis, vardu Plikis, pravarde Užsispyrėlis. Niekuomet nieko neklausė, viską saviškai darė. Ir štai kas jam nutiko.

Plikis Užsispyrėlis labai mėgo jodinėti raitas, ir tėvas kiškis nupirko jam ramią asilę su mažu asiliuku. Sėdo Užsispyrėlis ant savo asilės ir patraukė į svečius pas tetą. Norint ją pasiekti, reikėjo prasigauti per Dygiuosius brūzgynus. Jodamas Užsispyrėlis susitiko savo brolius kiškučius, kurie, pamatę jį, šūktelėjo:

— Grįžk atgal, Užsispyrėli! Dygieji brūzgynai — pavojinga vieta! Negalima ten joti vienam!

Užsispyrėlis, užuot atsakęs, tik letena mostelėjo ir nujojo toliau.

Argi perkalbėsi tokį!

Joja sau Užsispyrėlis, nenorėdamas nieko girdėti, asilę palengva lazdele baksnodamas. Mažutėlis asiliukas iš paskos bėga, strapalioja, varpeliu skambaliuoja.

O Dygiuosiuose brūzgynuose trys lapės gyveno: tėvas lapinas, močia lapė ir su jais mažas lapiukas.

Išgirdo lapiukas — varpelis kažin kur beskambaliuojąs. Pastatė ausis, pasiklausė pasiklausė ir sako:

— Tai Užsispyrėlis ant savo asilo joja, o iš paskos mažutis asiliukas seka.

— Na, mes jam tuoj parodysime, kaip jodinėti po mūsų Dygiuosius brūzgynus! — tarė lapė. — Aš pagrobsiu iš jo asilę!

— O aš asiliuką! — tarė lapinas.

— O aš jį patį plikai išrengsiu! — tarė lapiukas.

O Užsispyrėlis joja sau, nenujausdamas nelaimės. Štai prijojo pačią Dygiųjų brūzgynų tankmę. Artėjo vidudienis, saulė pakilo aukštai, radosi karšta ir tvanku. Asiliukas nusiplūkė, ėmė pamažu atsilikti. Bijodamas, kad jis nenuklystų, Užsispyrėlis vis turėjo dairytis atgal ir šaukti: „Kuziu kuziu kuziu!“ Galop kiškučiui net sprandą įskaudo. Jis pamanė:

„Jeigu varpelis skamba, vadinasi asiliukas tebebėga iš paskos. Kam gi aš veltui sprandą sukaliosiu?“ Ir nebesidairė.

O lapinui to ir tereikėjo. Prisliuogė jis tylutėliai iš paskos, nurišo asiliukui varpelį ir prikabino jį asilei prie uodegos. O asiliuką nusivedė.

Joja Užsispyrėlis, varpelis iš paskos skamba — taigi viskas gerai. Taip prijojo ligi kelio posūkio. Staigą iš krūmų liuoktelėjo lapė:

— Ei kiškuti, kurgi tu joji vienas?

Užsispyrėlis pamanė sau: „Kad tik gudruolė lapė mano asiliuko nepagrobčiau!“ Atsigrėžė, ogi asiliuko nebesama!

Pravirko Užsispyrėlis.

— Oi oi, aš nelaimingas!.. Kur tu, mano asilėli?

Vikstelėjo lapė uodegą ir sako taip meiliai:

— Neverk, mielasis. Tavo asiliukas aure bestovįs už ano posūkio — nebežino, kur jam toliau eiti. Bėk, parvaryk jį. O aš tuo tarpu asilę pasaugosiu.

Nudžiugo Užsispyrėlis, išsoko iš balno ir tekinas nulėkė prie kelio posūkio. O lapė striktelejo ant asilės ir dingo brūzgynuose.

Užsispyrėlis nubėgo ligi posūkio, žiūri — jokio asiliuko ten nėra. Grįžo atgal — asilės kaip nebūta! Nusigando Užsispyrėlis: „Čia, ko gero, ir mane patį pavogs!“ Ir leidosi bėgti tekinas.

Pribėgo Užsispyrėlis prie tvenkinio ir sustojo vandens atsigerti. Žiūri — pakrantėje betupis mažas lapiukas ir gailiai beverkiąs.

— Ko tu raudi? — klausia Užsispyrėlis.

— Broliuk, — atsako lapiukas, — bėda! Motina davė man auksinį pinigėlį ir pasiuntė į prekyvietę. O aš tą auksinį pinigėlį įmečiau į vandenį. Dabar primuš mane motina! — ir lapiukas pravirko dar labiau.

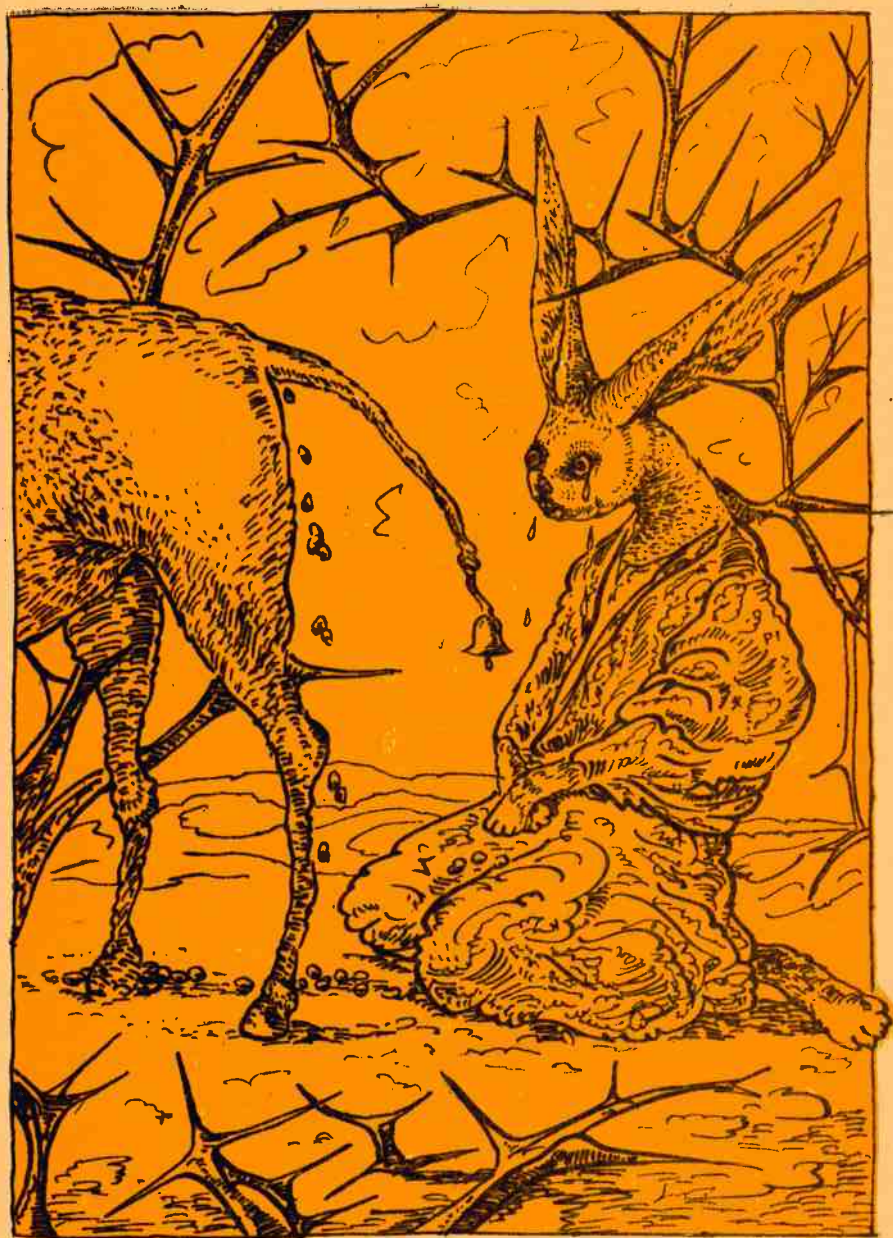
Užsispyrėliui pagallo lapiuko, ėmė jį raminti:

— Neverk — ašaros nieko nepadės!

Lapiukas nusišluostė ašaras ir klausia:

— Ar moki plaukti?

— Moku! — atsako Užsispyrėlis.

— Jeigu moki, tai išgriebk mano auksinį! Aš tau už tai dešimt sidabrinių pinigėlių duosiu!

„Dešimt pinigėlių! — pamanė kvailas Užsispyrėlis.— Nagi už tuos pinigus galima kitą asilę su asiliuku nusipirkti!“ Ir sutiko. Mikliai nusimetė drabužius ir murktelejo į tvenkinį.

Sukikeno mažasis lapiukas:

— Štai ir išrengiau Užsispyrėlį plikai!

Pasigriebė kiškučio drabužius ir nudūmė.

O Užsispyrėlis dar ilgai ieškojo auksinio pinigėlio tvenkinyje. Nieko neradęs, išlindo iš vandens. Žiūri, o pakrantėje nei lapiuko, nei drabužių! Taip ir parbėgo namo plikas.

Nuo to laiko Užsispyrėlis jau klausydavo gerų patarimų. Ir į Dviguosius brūzgynus nebevaikščiodavo vienas.

CHASANAS IR ZUCHRA

Senų senovėje viename kišlake gyveno senas piemuo su savo pačia. Juodu turėjo tris dukteris: Nasibą, Gulbachorą ir Zulfiją.

Slinko dienos, mėnesiai, metai, augo dukros. Nasiba ėjo dvidešimt pirmus metus, Gulbachora — devynioliktus, Zulfija — aštuonioliktus.

Regi seneliai, užaugo dukros, o piršliai nesirodo.

— Vai, senike tu mano,— sako piemuo pačiai,— ir aš senstu, ir tu sensti, jėgos mudviejų mažta, nieko neturime, sunkiai mums klopjasi. Jeigu mums ne mergaitės augtų, o sūnūs, jie išmitintų mudu. Kad bent ištekintume dukras, vis lengviau būtų.

Senikė atsako vyrui:

— Kas gi panorės imti dukteris tokių vargdienų kaip mudu?

Pagalvojo senukas ir sako:

— Ogi reikia, senike, nueiti į kišlaką ir pasakyti: „Ei, žmonės, siųskite piršlius!“

Patiko senikei toks patarimas ir ji nuskubėjo į kišlaką.

Sako visiems, ką besutikusi:

— Paklausk, sūneli turiu į tave reikalą. Paūgėjo mano dukros. Jei nori, iškelsim vestuves, katra duktė patiks, tą ir imk.

Tačiau niekas neėmė. Pliaukštelėjo senikė delnu sau per kaktą ir pargrįžo namolei.

Taip ir liko piemens dukros be jaunikių. Kartą sako Zul-fija seserims:

— Okdžare šilkmedis nunoko, einam tenai, laiką smagiai praleisim.

Nukeliavo mergelės į Okdžarą. Ten visur sodai, soduose šilkmedžiai noksta, lakštingalos suokia. Seserys dieną lapus renka, naktį dvi palapinėje miega, o trečioji nemiega, jųjų sapnus sergsti.

Kolei mergelės šilkmedžio lapus renka, paklauskim kitų nutikimų.

Tos šalies šachas turėjo keturiasdešimt žmonių, bet visos buvo bevaikės. Labai magėjo šachui turėti sūnų ar dukterį. Suvadino jis kartą savo vizirius bei išminčius, sėdo sostan ir sako:

— Ei, išminčiai ir didikai! Šit aš, šachas, gyvenu ir mėgaujuosi gyvenimu. O prabėgs mano gyvenimas, nebebus manęs žemėje. Ir nepaliksiu po savęs nei sūnaus, anei dukters. Todėl kuo greičiausiai suraskite man mergele, kad ir vargdienę, kad ir elgetą — man vis vien. Raskite nuotaką — keturiasdešimt dienų puotausime.

Pagalvojo viziriai ir išminčiai, pasitarė ir išsklido į visas puses. O šachas susivadino savo visas keturiasdešimt žmonių ir sako joms:

— Ei mano pačiutės, neturiu aš vaikų. Todėl sumaniau paimti dar vieną pačią.

Džiaugiasi šachas ir mąsto: gims man sūnus ar dukra, iškelsiu šaunią puotą. O keturiasdešimt šacho žmonių susirinko slapčia ir tariasi. Viena sako:

— Jeigu šachas dar vieną pačią paims ir gims jai sūnus ar dukra, striuka mums bus, kaip tada gyvensim?

O vyriausioji šacho žmona, vizirio duktė, sako:

— Ei mielosios, jeigu šachas dar vieną žmoną paėms, ar turės ji vaikų, ar neturės, nors ir kokia jį nei gera būtų, bet draugė mums nebus.

Šacho viziris iškeliavo į kišlaką palei Okdžarą. Susaukė visus gyventojus — ir išymius, ir paprastus — ir pageršino!

— Kadangi šachas neturi vaikų, jis sumanė vesti dar vieną pačią. Taigi suraskite jam mergaitę, kad ir vargdienę, kad ir našlaitę.

Atsistojo vienas žmogus ir sako:

— Viešpatie leiskite man žodį tarti.

— Kalbėk, — atsako jam viziris.

— Garbingasis viziri, štai jau dešimt dienų praėjo, kai Okdžarę radosi trys merginos. Dieną jos šilkmedžio lapus valgė, o naktį palapinėje miegė, nieko daugiau neveikia. Visos trys — nematytos gražuolės. Jei jūsų malonybė pageidaujate, pasižiūrėkite jų.

— Veskite mane pas tas merginas, — sako viziris, — pažūrėsiu, kokios jos.

Priėjo viziris prie palapinės, klausosi, ką mergaitės šneka. Vyriausioji, Nasiba, sako seserims:

— Jeigu šachas imtų mane už pačią, aš jam tokius drabužius išausčiau, jog gražesnių visame pasaulyje nerastum.

Vidurinioji sesuo Gulbachora sako:

— Jeigu šachas vestų mane, aš jam tokį gardų plovą virščiau, kad jis tik valgytų ir neatsivalgytų.

O jaunėlė sesuo Zulfija sako seserims:

— O jei šachas mane vestų, aš jam pagimdyčiau berniuką ir mergytę — Chasaną ir Zuchrą, gražius ir išmintingus.

Tada viziris įėjo į palapinę. Mergaitės atsistojo, ir viziris pamatė, kad jų drapanos senos, padėvėtos. Pašaukė viziris žmones ir įsakė atnešti mergaitėms gražius drabužius ir batus su auliukais. Apsirengė mergaitės, išsipošė, o viziris nukako pas šachą. Atėjo jis į rūmus ir sako:

— Valdove, radau aš jums kišlake palei Okdžarą tris merginas gražuoles. Vyriausioji sako: „Jei šachas vestų mane, aš jam tokius drabužius išausčiau, kad gražesnių visame pasaulyje nerastum.“ Vidurinioji sako: „Jeigu šachas vestų mane,

aš visad virčiau jam gardų plovą", — o jaunėlė sako: „O jeigu **šachas** mane imtų per žmoną, aš jam pagimdychiau du vaikučius ir pavadinčiau juos Chasaņu ir Zuchra.“

Apsidžiaugė šachas ir sako:

— Gerai, tai aš vesiu jaunėlę.

Įsakė šachas viziriui:

— Važiuk tenai, sužinok, kas jų tėvai, pasipiršk mergaitei, ir pradėsim ruošti vestuvėms.

Viziris vėl nusiskubino į Okdžarą. Pasivadino mergaites ir sako:

— Šachas pageidauja vesti Zulfiją. Aš atvažiavau piršliuosna, man reikia pasikalbėti su jūsų tėvais.

Viziris nusiuntė vieną dvariškį pas senąjį piemenį. Dvariškis surado senuko namus ir sako jam:

— Ei tėve! Ar jūsų trys dukterys Okdžatė palapinėj gyvena? Jaunėlę šachas sau į žmonas išsirinko. Ką jūs į tai **pasakysite?**

Vargšas piemu nepatikėjo:

— Ko jūs iš manęs tyčiojate, apgaudinėjate mane — kam jinaį šachui?

Grižo dvariškis į Okdžarą ir persakė jo žodžius viziriui. Tasai suvadino į pasitarimą visus Okdžaro žmones — ir kilminguosius, ir prastuosius, ir taip jiems byloja:

— Paklauskite, žmonės, nusiunčiau aš dvariškį pas piemenį. Jis pasakė senukui, kad šachas Zulfiją nori vesti, o piemu sako: „Jūs šaipotės iš manęs“, — ir nuėjo pas savo kaimenę. Patarkite, ką man daryti?

Atsistojo tasai senelis, kuris buvo nuvedęs vizirį pas merginas, ir sako:

— Ei, viziri, yra priežodis: paukščio šneką tik paukštis, **supras**. Yra mūsų kiškake dar vienas senas piemu. Nusiųskite jį pas merginų tėvą, galgi senukas jo žodžiais patikės.

Patiko viziriui šis patarimas.

— Gerai tegu pakalba. Greit atveskite pas mane tą piemenį, — įsakė viziris.

Atvedė piemenį, o tasai išsigando ir verkšlėna:

— Ponuli, nekaltas aš, nieko nedariau, aš tik karves ganau. Pasigailekite!

Žmonės jam sako:

— Nebijok! Čia kitokia šneka.

Viziris pažvelgė į piemenį ir norėjo pasikalbėti su juo, o šis dar labiau išsigando.

— Vai ponuli, telydi laimė jūsų vaikus. Nekaltas aš, galvijų niekad nemušu. Tiesa, kartą žalmargė nenorėjo namo eiti, aš jai mažumėlę per ragus sušėriau — tik tiek...

Juokiasi viziris.

— Gerai jau gerai, dovanuju tau kaltę,— sako,— o dabar turiu tau užduotį. Duodu tau dvi dienas laiko. Nueik pas senąjį piemenį, išpiršk už šacho jaunėlę jo dukterį. Po dviejų dienų ateisi ir man pasakysi.

— Gerai, ponuli, gerai, ponuli,— lemena vargšas senelis.— Merginų tėvas — mano bičiulis...

Atėjo piemuo pas merginų tėvą. pasisveikino. Pasišnekėjo apie šį bei tą, paskui apie dukteris šneką užvedė.

— Šachas nori tavo jaunėlę dukterį vesti!
Nusistebėjo senelis, bet piemeniu patikėjo.

Kitą rytą abu piemenys leidosi kelionėn. Atėjo į Okdžarą. Merginų tėvas ir sako senajam piemeniui:

— Aš čia pasėdėsiu, o tu eik pas vizirį.

Atėjo senasis piemuo pas vizirį ir sako:

— Jūsų užduotį atlikau.

Nusijuokė viziris.

— Tu esi šaunus vyras, diena anksčiau mano užduotį atlikai.

O tuo metu tėvas tariasi su dukterimis. Zulfija sako:

— Jeigu šachas geidauja mane į pačias imti, tegu duoda tau keturiasdešimt kupranugarių, apkrautų brangiomis dovanomis, o abi vyresniosios seseris tegu apipila auksu nuo galvos ligi kojų, gražiais drabužiais išpuošia.

Šachas padarė taip, kaip pareikalavo mergaitė. Palaimino senasis tėvas Zulfiją, ir ji atvyko į šacho rūmus.

Dabar jau senukas rado jaunikius ir vyresniosioms dukterims, Nasibai ir Gulbachorai, ir nuramino sąu širdį.

Diena po dienos, mėnuo po mėnesio bėga metai. Tuoj Zulfijai turi gimti vaikai. Šachas džiaugiasi, kasdien medžioti joja. O šacho žmonoms neramu, jos Zulfijai visokias pinkles ir klastas rezga. Nuėjo jos su vyresniąja šacho žmona pas jos tėvą — vizirį ir guodžiasi:

— Zulfijai tuoj gims vaikelis, tada šachas į mus nė žiūrėti nežiūrės.

Viziris pataria joms:

— Jūs niekam nieko nesakykite, ir šachas tegu nieko nežino suieškokite senikę, ji pati žinos, ką reikia daryti.

Kartą Zulfija paprašė šachą:

— Nejoj į medžioklę.

Bet paikas šachas nepaklausė Zulfijos ir išjojo. O jo keturiasdešimt žmonių pasikvietė gudrią senę burtininkę. Gimė Zulfijai gražutis sūnus ir gražutė dukra. Senė paėmė Zulfijos vaikus ir sukišo į maišą, o jų vietoj suvystė ožiuką ir ožkytę. Paskui parodė Zulfijai ožiukus ir sako:

— Oi, dukrele, žiūrėk, tu ne vaikus, bet ožiuką ir ožkytę pagimdei. Vargas tau!

Zulfija graudžiai rauda, o keturiasdešimt žmonių džiaugsmu nesitveria.

Senė burtininkė išnešė maišą su Zulfijos vaikais ir numetė ant kelio.

Keturiasdešimt žmonių nusiuntė pas šachą žygūną ir davė jam tokį įsakymą:

— Pasakyk šachui, kad jo pati pagimdė, o kai šachas apsidžiaugs ir paklaus: „Ką pagimdė?“ — pasakyk: „Tik ne vaikus pagimdė, o du ožiukus“.

Pasiuntinys nukeliavo ir pranešė šachui tai, ką jam liepė šacho žmonos. Gavęs tokią žinią, šachas labai supyko ir įsakė įmesti Zulfiją į kalėjimą.

Paklauskite dabar apie kitką.

Ėjo keliu karavanas. Karavano vedlys mato — guli maišas, o maiše vaikai. Didžiai nustebo.

Vedlys buvo bevaikis. Jam pagailo kūdikių ir jis pasiėmė juos. Berniuką pavadino Chasanu, mergytę — Zuchra.

Ėjo mėnesiai, ėjo metai, praėjo metai septyneri. Chasanas ir Zuchra ūgtelėjo. Ėmė kartą Chasanas galynėtis su vaikais ir įveikė visus kiškako berniukus, Chasanas ėjo vis tvirtyn. Jau ir suaugusius žmones jis įveikdavo imtynėse. Užaugo Chasanas stotingas, stiprus džigitas, ir praminė jį žmonės Chasanu galiūnu.

O Zuchra diena iš dienos mokėsi austi kilimus. Ir tokius gražius kilimus ji audė, jog jie buvo daug kartų gražesni už visus kitus kilimus turguje.

Kartą Chasanas paprašė tėvų:

— Prašom man duoti eiklų žirgą, kardą, lanką ir keletą strėlių.

— Gerai, sūneli,— sakė tėvas ir davė Chasanui viską, ko tasai prašė.

Dabar Chasanas kasdien eidavo medžioti.

Šachas tuo metu irgi įodavo medžioklėn. Tik Chasanas daug žvėrienos namo parnešdavo, o šachas grįždavo tuščiomis.

Sėdėjo kartą Chasanas su tėviu, šnekučiavosi, tėvis ir papasakojo, kad jisai jį — Chasaną ir jo sesutę Zuchrą rado mažučius dykumoje, pasiėmė ir užaugino.

Ėmė Chasanas dėkoti tėviui ir tarė jam:

— Tamsta mums artimesnis už tikrąjį tėvą. Mudu jums irgi geru už gera atsilyginsime.

Taip jau atsitiko, kad tą pačią dieną išvyko medžioti šachas su savo tarnais ir Chasanas. Chasanas daug žvėrienos sumedžiojo, o šachas nieko nepešė.

— Ei šaunuoli, ko čia jodinėjį? Kodėl mano žvėris šaudai? Kas tavo tėvai?

Chasanas jam sako:

— Mane ir seserį dar mažučius karavanas surado dykumoje. Karavano vedlys buvo bevaikis, jis mus pasiėmė į savo namus ir užaugino. Nuo to laiko jau praėjo dvylika metų. Aš medžioju o sesuo išmoko austi tokius gražius kilimus, kad jie daug sykių gražesni už pačius brangiausius kilimus turguje.

Tačiau kvailas šachas nieko nenutuokė, o jo viziris parjojęs namo papasakojo apie šį susitikimą gudriajai senei. Toji ir sako:

- Taigi čia Zulfijos vaikai!
- Gal ir taip,— atsako viziris.

Dabar visi labai susirūpino — ir viziris, ir gudrioji senė, ir keturiasdešimt žmonių.

O šachas vėl išjojo medžioti ir sustojo pailsėti pas karavano vedlį. Šachas buvo priimtas su didele pagarba. Sėdi visi, šnekučiuojasi. Karavano vedlys apie Chasaną ir Zuchrą pasakoja. O jo pati — nuovoki moteriškė — klausosi, klausosi, žvilgčioja čia į šachą, čia į Chasaną, mato, kad ir iš veido, ir iš akių juodu labai panašūs, ir sako šachui:

— Valdove, leiskite man žodį tarti, viena mintis man dingsi galvoje.

— Kalbėk,— leidžia šachas.

Moteriškė byloja:

— Žmonės šneka, kad tamsta turite keturiasdešimt žmonių. Dar šneka, kad tamsta turėjęs žmoną Zulfiją, kuriai gimė du ožiukai. Manding tamstos žmonos iš pykčio pakišo Zulfijai ožiukus, o jus apgavo. Kurgi matyta, kad žmonėms ožiukai gimtų? Žiūrėkite, kaip Chasanas į tamstą panašus. Kiek metų praėjo nuo tada, kai Zulfiją kalėjiman pasodinate?

— Lygiai dvylika metų,— sako šachas ir, pliaukštelėjęs sau per kaktą, priduria: — Kaip nemalonul!

— Tamsta paklausinėk Zulfiją, kaip ten viskas buvo.

Apsidžiaugė šachas ir drauge su Chasanu pargrįžo namo. Parjojo šachas į rūmus, įsakė atvesti iš kalėjimo Zulfiją. Zulfija papasakojo šachui, kaip ten viskas buvę. Klausosi Chasanas motinos žodžių, žvilgčioja į tėvą, o paskui kad suriks:

- Mamyte mano! — ir puolė motina ir sūnus glėbesčiuotis.
- Kad visi žmonės žinotų, jog Chasanas ir Zuchra — šacho vaikai, šachas iškėlė didelę puotą. Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų visi puotavo ir linksminosi.

O Chasanas ir Zuchra kol gyvi rūpinosi karavano vedliu bei jo žmona, kurie juodu užaugino.

DOSNUSIS IR ŠYKŠTUOLIS

Kartą keliavo per dykumą Šykštuolis ir Dosnusis.

Šykštuolis nė karto neatrūšo savo burdiuko su vandeniu nei krepšio su maisto atsargomis. Jis valgė Dosniojo duoną ir gėrė jo vandenį.

Taip jie keliavo.

Pagaliau atėjo diena, kada jie išgėrė paskutinį Dosniojo lašelį vandens ir suvalgė paskutinį kąsnį jo duonos.

Sustojo jie pailsėti. Šykštuolis įsipylė į pialą vandens iš savo burdiuko ir atsigėrė, išsiėmė maisto iš savo krepšelio ir pavalgė.

Tada Dosnusis, leipdamas iš bado ir troškulio, tarė:

— Bičiuli, padėk!

Bet Šykštuolis pasipiktinęs sušuko:

— Nenorėčiau lįsti į tavo kailį!

Sėdo ant kupranugario ir paliko savo bendrakeleivį likimo valiai.

Dosnusis buvo toks silpnas ir pavargęs, kad nevaliojo toliau keliauti. Norėdamas apmaldyti alkį ir troškulį, jis ėmė kramtyti žolės stiebelį, o ta žolė buvo stebuklinga. Dosnusis bemat ėmė suprasti žvėrių kalbą.

Sutemus atropojo vėžliai.

— Keista. Šitas kvaiša geibsta nuo troškulio, o iki šulinio beliko pusvalandis kelio,— sako senis vėžlys.

— Ir aš stebiuosi,— sako jaunasis vėžlys,— šitas kvaiša galuojasi badu, o prie pat šaltinio gyvena klajoklis. Jis apščiau turi pieno ir mėsos.

Dosnusis, netikėdamas savo ausimis, užsiropštė ant kupranugario ir patraukė prie šulinio.

Cia jis atsigėrė iki soties ir pavakarieniavo pas vaišingą klajoklį.

Ryto metą Dosnusis nusipirko maisto iš klajoklio ir iškeiliavo toliau. Šykštuolis sekė jam iš paskos. Jis sumanė apiplėšti Dosnųjį.

Netrukus jie prijojo žmonių gyvenamas vietas. Vos tik Dosnūsūs sustojo naktigulto ir užmigo, šykštuolis pavogė jo piniginę, pasigrobė kupranugarius ir skubiai pasislėpė.

Liūdnas buvo Dosniojo nubudimas. Bet ką gi padarysi. Išsipjovė sau lazdą ir eina keliu toliau.

Eina ir girdi, kaip dvi šarkos šnekasi tupėdamos medyje.

— Iš kur, poniute, blizgančius pinigėlius į savo lizdą nešioji? — klausia viena šarka.

— Ogi po ta didžiąja tuopa gyvena kurmis,— atsakė antroji šarka.— Jis rado septynių karalių lobį. Kurmis aklas, ir man puikiai sekasi iš jo urvo pinigėlius šapuoti,— sako kita šarka.

Dosnūsūs prakasė žemę tarp tuopos šaknų ir rado septynių karalių lobį.

Nusigavo Dosnūsūs į miestą ir sustojo karavanų užeigoje. Jis nešykštėjo pinigų — nė vienas varguolis neišėjo iš jo nesušelptas.

Mato Šykštuolis, kad Dosnūsūs pralobo, gyvena pasituri- mai ir dar vargšams išmaldą dalina. Iš pavydo ir piktumo jis negalėjo užmigtį. Nuėjo Šykštuolis pas šachą ir skundžiasi:

— O didysis šache, jūsų miesto karavanų užeigoje sustojo plėšikas. Mane, nelaimingą, jis apiplėšė dykumoje. Įsakyk jį suimti.

Nuėjo sargybiniai į karavanų užeigą, čiupo Dosnųjį ir at- varė pas šachą.

— Tu plėšikas,— sušuko šachas,— rytoj tau galas!

Dosnūsūs ėmė pasakoti, kas jis ir kas jam nutiko, bet šachas nė klausyti nenorėjo. Pinigus liepė atiduoti išdui. Šykštuolį išvijo, o Dosnųjį įmetė į duobę.

Purve ir tamsoje sėdėjo Dosnūsūs, sielvartingai mąstyda- mas: „Už ką nusipelniau tokios bausmės?“

Tik šmurkštelėjo į duobę dvi pelytės ir ėmė šnekėtis:

— Šacho duktė apako. Gaila tokios gražuolės,— sako vie- na pelytė.

— Jeigu kas ją išgydytų, šachas gydytoją auksu apipil- tų,— pridūrė kita.

— Chi chi,— prunkštelėjo pirmoji.— Tie žmonės tikri kvali-
liai. Vaistas labai paprastas.

— O koks tas vaistas?

Pirmoji pelė papasakojo:

— Stepėje ganosi plikio Abdulos kaimenė. Kaimenėje yra
senas ožys. Reikia išpešti du plaukelius ožiui iš barzdos, su-
deginti, pelenus pridėti karalaitėi prie akių, ir ji vėl pra-
regės.

Pelytės nubėgo. Dosnūs, girdėjęs jų kalbą, pradėjo šaukti:

— Aš gydytojas! Aš gydytojas!

Pagaliau vienas kalėjimo sargas nuėjo pas šachą, parpuolė
kniūpsčias ir tarė:

— Vienas toks duobėje vis šaukia: „Aš gydytojas! Aš
gydytojas!“

— Kuo greičiausiai atvesk jį čia.

Atvedė Dosnųjį pas šachą.

— A, tai tu čia, plėšike,— pasakė šachas.— Ko šūkauji?

— Aš ne plėšikas,— atsakė Dosnūs.— Aš garsus gydyto-
jas. Jei imsiuos gydyti tavo dukterį, nespės mirktelti nelaba-
sis nelabajam, ir karalaitė praregės.

Nepatikėjo šachas Dosniojo žodžiais, bet vis tiek įsakė
sargybiniams nulydėti jį į stepę. Ten Dosnūs rado plikio
Abdulos kaimenę, išpešė senam ožiui iš barzdos du plaukelius
ir išgydė šacho dukterį.

Nudžiugo šachas, Dosnųjį auksu apipylė.

Išeinant Dosniajam iš rūmų su aukso maišu, priėjo prie jo
Šykštuolis ir ėmė linkčioti.

— Ko tau reikia? — paklausė Dosnūs.

— Pasakyk, kodėl likimas tau toks palankus, o man vien
nelaimės ir nelaimės. Palikau tave dykumoje mirštantį badu
ir troškuliu, o neprašė nė valanda, tu suradai ir šulinį, ir
vaišingą klajoklį. Aš apiplėšiau tave, neprašė nė diena, tu
ir vėl praturtėjai. Aš tave apskundžiau, suėmė tave, atėmė
visus pinigus, įmetė į tamsiąją. Neprašė nė diena, ir tu vėl
turtingas pasidarei. O aš? Deja, tik tiek nusipelniau, kad iš-
gujo iš rūmų, o tarnai lazdomis kailį išpėrė.

Dosnūs is né žiūrėti nenorėjo į Šykštuolį, kuris tiek pikta jam padarė, tačiau, būdamas atlapaširdis, viską jam išpa-sakojo apie stebuklingąją žolelę.

— Pakramtyk tos žolelės ir stenkis klausyti, ką žvėrys kal-basi. Žinosi visas pasaulio paslaptis,— pasakė Dosnūs is.

Nedelsdamas né akimirkos, sėdo Šykštuolis ant kupranuga-rio ir nujojo į dykumą, Rado žolelę, pakramtė ir jau ėmė suprasti žvėrių kalbą.

„Kam man klausytis visokios smulkmės, kaip vėžliai, šar-kos, pelės. Mažų žvėrelių ir paslaptys mažos. Didelių žvėrių ir paslaptys didelės“,— pagalvojo Šykštuolis.

Klajodamas po dykumą, buvo pastebėjęs, kad iš vienos olos vakare išlenda liūtas, tigras, vilkas ir lapė.

— Čia tokie žvėrys, kokių man reikia,— tarė sau Šykš-tuolis.

Ir jis įlindo į olą — plėšriųjų žvėrių būstą.

Paryčių susirinko žvėrys.

— Čia žmogiena atsiduoda! — suriaumojo liūtas.

— Taip, čia kažkieno esama! — sumurmėjo tigras.

— Čia svetimo esama! — sustugo vilkas.

— Šykštuolis pas mus pietų atėjo,— sukikeno lapė.

Ir žvėrys sudraskė Šykštuolį.

BACHADIRAS IR DONO

Senų senovėje gyveno margajame pasaulyje vargdienis su savo pačia, Ir turėjo juodu sūnų vardu Bachadiras — išmin-tingą, gerą ir gražų vaikina.

Vieną karštą vasaros dieną sutiko jis kelyje senuką, su-linkusį nuo sunkios naštos. Bachadiras puolė jam padėti ir nunešė jo mantą namo, Vaikino jautrumo sujaudintas senelis išėmė iš užančio žiedą ir tarė:

— Atiduok jį savo tėvams, kurie išauklėjo tave!

Kai Bachadiras parnešė žiedą namo, jo tėvai nusistebėjo tokia brangia dovana ir paslėpė jį.

Naktį Bachadiras negalėjo užmigti. Jis slapčia pasiėmė žiedą ir ėmė grožėtis juo mėnulio šviesoje. Ir ūmai lyg veidrodyje išvydo puikius rūmus žydinčiame sode. Vaikinas pasižiūrėjo atidžiau ir pastebėjo gražuolę merginą, sėdinčią medžių paunksmėje. O mergina, tarsi pajutusi vaikino žvilgsnį, pakėlė galvą ir nusišypsojo.

Vienoje šalyje gyveno geras ir teisingas karalius **Askaras**. Ir turėjo jis gražuolę dukterį vardu **Dono**.

Kartą **Dono** susapnavo stotinę, gražų jaunikaitį. Ji papasakojo motinai, bet toji atsakė:

— Dukrele, tai tik sapnas, ir tu greit jį pamirši.

Tačiau mergaitė nepamiršo ir kas vakarą guldama kalbėjo sau su viltimi: „Kad aš vėl susapnuočiau šį jaunikaitį!“

O **Bachadiras** nuo tos nakties neteko ramybės ir dažnai vienas būdamas žiūrėjo į žiedą. Ir štai kartą jis kreipėsi į tėvus:

— Aš jau užaugęs, bet dar niekur nesu buvęs, tik savo gimtajame krašte. Leiskite man keliauti į kitas šalis.

— Kurgi tu keliausi? — nusistebėjo tėvas su motina.

Bachadiras parodė į tolimus kalnus ir tarė:

— Ten tikriausiai turi būti puikūs rūmai žydinčiame sode...

Nustebo tėvai girdėdami šiuos žodžius, bet neprieštaravo. Atsisveikinant tėvas atnešė aštrų kardą ir tarė duodamas jį sūnui:

— Imk šį kalaviją, kurį mūsų šeimoj iš tėvo paveldi sūnus. Jis visad gynė tik gerus, dorus ir teisingus.

O tuo metu šnekos apie **Dono** grožį pasiekė gretimos žemės **chaną**, kuris turėjo sūnų, tinginį ir kvailą vaikina. **Chanas** sumanė apvesdinti savo sūnų su karaliaus dukra, kad paskui galėtų pasiglemžti jo karalystę.

Tačiau **Dono**, sužinojusi apie piršlius, griežtai atsisakė tekėti už chano sūnaus.

Ilgai keliavo po svetimas žemes **Bachadiras**, ir vieną rytą priėjo prie turtingo miesto aukšto kalno papėdėje. Ir kai jis pasiekė miestą išgirdo skardų šauklio balsą:

— Klausykite, gerieji žmonės, klausykite visi ir nesakykite, kad negirdėjote! Gretimos šalies chanas klastingai mus užpuolė! Visi dorieji ir teisingieji, kilkite ginti miestą!

Bachadiras prisidėjo prie karaliaus kariuomenės ir nužgiavo kautis su klastingojo šacho armija. Daugel karių krito kovoje, daugel karžygių paguldė galvas žiauriame mūšyje. Priešas pasitraukė, o karalius su pergale grįžo į miestą. Ir prisakė atvesti į rūmus jauną karį, kuris jį nustebino savo narsa.

— Ei karžygi, kas tu toks, iš kur ir kieno būsi sūnus? — kreipėsi į Bachadirą karalius. — Tu buvai narsus ir kilnus kovoje, dabar prašyk, ko geidžia tavo širdis!

Jaunikaitis neslėpdamas viską papasakojo karaliui, ir karalius liepė pašaukti savo dukrą. Kai Bachadiras ir Dono išvydo vienas kitą, jie apalpo iš džiaugsmo.

Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų truko vestuvių puota karaliaus rūmuose. Keturiasdešimtąją dieną atvažiavo į puotą gretimos šalies chanas — neva pasiūlyti karaliui draugystę ir taiką. O iš tikrųjų jis įbėrė į vyno taures nuodų ir buvo bepaduodąs jas karaliui ir Bachadirui.

Karalius jau norėjo išgerti, tačiau Bachadiras sulaukė jo ranką ir kreipėsi į chaną:

— Tasai, kuris vaišina, pirma pats paragauja valgio ir užgeria vyno.

Bet chanas neragavo vyno, o šliūkstelėjo jį ant kilimo. Tada karalius suprato chano kėslą ir įtūžo. Bet jis neliepė jo žudyti, kadangi chanas buvo svečias. tik įsakė išvyti jį pro vartus ir niekad neįleisti į miestą.

— Šaunusis jaunikaiti, tu esi ne tik narsus karys, bet ir išmintingas patarėjas, — tarė karalius Bachadirui. — Todėl aš skiriu tave savo vyriausiuoju padėjėju.

Ir Bachadiras, palikęs vyriausiuoju karaliaus padėjėju, išgarsėjo žmonėse savo išmintim, dorumu ir teisingumu.

DEVYNI SLUNKIAI

Kadise viename mieste gyveno devyni slunkiai ir vienas Greitadarbis.

Devyni slunkiai turėjo namus prie pat turgaus, o Greitadarbis gyveno pačiame miesto pakraštyje.

Ir slunkiai, ir Greitadarbis dirbo arbas. Slunkiai buvo tinginiai ir per visą dieną vargais negalais padarydavo vieną arbatą. O Greitadarbis pats vienas sumeistraudavo per dieną devynias arbas.

Žmonės turguje koneveikė tinginių padirbtas arbas ir gyrė Greitadarbio arbas.

Suko sau galvas slunkiai, kaip čia jiems pataisius savo reikalus. Galvojo jie dieną naktį, ir šit vienas sušuko:

— Žinaul!

Visi taip ir nustėro kaip nudiegti — keturi slunkiai, kalandys vinis, trys pakėlę kirvius, vienas su oblium rankoje.

O pirmasis slunkius kalbėjo:

— Nueisiu aš pas Greitadarbį, imsiu girti mūsų darbą, sakysiu, kad mes kasdien padirbam aštuoniasdešimt vieną arbatą ir turime tiek pinigų, kad nežinome, kur juos dėti, ir šumanėme priimti jį į savo draugę. Greitadarbis padirbės pas mus keletą dienų. Per tą laiką mes parduosime savo arbas.

— Gerai sakai, — sušuko slunkiai ir nusiuntė pirmąjį slunkių pas Greitadarbį.

— Brolau Greitadarbi. Mums labai gaila tavęs. Pats pagalvok — tu nuo ryto ligi nakties triūsi, lieji prakaitą. Kam tau kamuotis? Mesk viską. Eik pas mus.

— Gerai, eiti tai eiti! — tarė Greitadarbis.

Ėmė dirbti visi drauge. Slunkiai pasislėpė nuo kaitros paunksmėje. Tik Greitadarbis, apsirišęs skepeta kaktą, tašė, obliavo, kalė vinis.

Vakare Greitadarbis suskaitė arbas. Jis vienas padirbo devynias, o slunkiai vieną, iš viso dešimt arbatų. Nusistebėjo Greitadarbis, bet nutylėjo. Turguje niekas nenupirko slunkių padarytos arbos. O arbas, kurias padarė Greitadarbis, grobstyte išgrobstė.

Emė Greitadarbis mokyti slunkius. Niekas iš to neišėjo.

Paliko Greitadarbis slunkius ir pargrižo namo.

Galvoje galvoje slunkiai, ką toliau daryti, ir negalėjo nieko sugalvoti.

— Zinau! — sušuko pirmasis slunkius.

Vienas slunkius kalė vinis, šeši movė ratus ant ašies, vienas kirvių kaukšejo — visi taip ir nustėro kaip mieta prarije.

Pirmasis slunkius kalbėjo:

— Šianakti sudeginkime visas Greitadarbio arbas, o rytoj turguje bus vien mėsiskės, ir jų kainos pakils. Ką jūs į tai pasakysite?

— Labai gerai! — pritarė kiti slunkiai.

Lig tik Greitadarbis išvažiavo, slunkiai sudegino jo padirbtas arbas.

Grižo Greitadarbis namo ir pamatė, kad jo arbos sudegintos, ir suprato, kas tai padarė.

— Et, kas buvo, tas pražuvo! — tarė jis ir lyg niekur nieko emėsi darbo.

Veža slunkiai savo arbas į turgų parduoti ir užsuka pas Greitadarbi. Mato, jis darbuojasi ir net dainuoja.

— Salom, Greitadarbi! Kaip gyvuoji? Viskas gerai?

— Taip, kuō geriausiai, — atsakė Greitadarbis.

— Girdėjome, arbos sudegė, ar tiesa?

— Tiesa, — atsakė Greitadarbis, — maņo arbas seniai reikėjo sudeginti, vis neprisiruošiau. Laimė, atsirado gerų žmonių ir sudegino jas. Labai apsidžiaugiau.

— Kodėl? — nusistebėjo slunkiai.

— Ogi labai paprastas daiktas. Man prireikė daugel pelenų.

— Vajei! — stebėjosi slunkiai.

— Taip, — tarė Greitadarbis, — turguje arbu pelenus maino į auksą. Svoris už svorį. Aš ką tik parsivežiau aukso, į kurį iškeičiau pelenus.

Slunkiai paskubom pargrižo namo, sudegino savo arbas, o pelenus supylė į krepšelius ir nuvežė į turgų.

— Kam arbu pelenų? — emė šaukti turguje slunkiai.

— Parduodame gerų arbu gerus pelenus!

— Vienas pelenų maišas kainuoja vieną maišą aukso!

— Cho cho cho! Šen visi, šen!

Žmonės kvatojo ligi ašarų, o paskui čiupo lazdas ir išvijo slunkius iš turgaus.

Baisiai įniršo slunkiai. Sumanė atkeršyti Greitadarbiui.

Nakčia įsigavo slunkiai į Greitadarbio kiemą, norėjo jį apkulti. Tamsoje užtaikė ant asilo, o tas kadgi ims spardyti. Supyko slunkiai ir supuolė mušti asilą. Taip mušė, kad tasai nugaišo.

Rytojaus dieną Greitadarbis mato — jo asilas guli negyvas. Nuliūdo Greitadarbis, paguldė asilą į arbą ir nuvežė į laukus.

Privažiavo prie didelio grendymo, iškėlė asilą iš arbos ir pastatė prie kūgio neiškultų kviečių.

Grendymo šeimininkas, palūkininkas Salimbajus, sėdėjo netoliese ir pusryčiavo.

Pamatė jis prie kūgio asilą ir kadgi ims šaukti:

— Škiur! Škiur! Šalin! Šalin!

O asilas stovi sau ir nė krust.

Pribėgo Salimbajus, kaukštelėjo lazda per nugarą padvėsusiam asilui. Asilas, aiškus daiktas, nuvirto žemėn.

— Bajau,— suriko Greitadarbis.— Tu, bajau, nudobei mano asilą.

Salimbajus išsigando.

— Mielasis tu mano. Greitadarbi,— ėmė prašyti jisai,— nešauk taip garsiai. Nereikia, kad kas sužinotų.

Tačiau Greitadarbis suriko:

— Ne, tu atlyginsi man nuostolius!

Ir puolė su lazda Salimbajų.

— Liaukis, aš užmokėsiu kiek panorėsi!

Ir bajus atskaitė Greitadarbiui dešimt auksinių.

Greitadarbis parėjo namo. Pakeliui sutiko slunkius.

— Salom, širdele Greitadarbi! — tarė slunkiai.

— Salom! — atsakė Greitadarbis.

— Kaip gyvuoiate? Kas naujo?

— Naujienų daug,— atsakė Greitadarbis.— Šianakt padvėsė

mano asilas, tai nuvežiau jį į turgų ir pardaviau. Štai žiūrėkite, kiek gavau už dvėselioną.

Greitadarbis atrišo kapšiuką ir parodė auksinius.

Išvydus auksą slunkiams akys išsprogo ant kaktos.

Parlėkė jie namo, papjovė savo asilus, nubogino į turgų parduoti.

Atvažiavo slunkiai į turgų ir ėmė šaukti:

— Kam reikia padvėsusių asilų? Mainome į auksą!

Žmonės supyko:

— O čia kas per kiaulystė? Kas gi mainikauja padvėsusiais asilais?

Žmonės apkūlė slunkius ir išvijo iš turgaus.

Nesuspėjo Greitadarbis nuvažiuoti ligi namų, mato, bėga visi devyni slunkiai.

Pagalvojo Greitadarbis:

„Jų devyni, o aš vienas“, — ir nudūmė į stepę. Slunkiai pas-kui jį.

Bet Greitadarbis ne tik greitai dirbo, bet ir greitai bėgo, tad jis toli pralenkė slunkius.

Lekia per stepę Greitadarbis, o jam priešais Salimbajus būrių avių varosi.

— Ei, — šaukia bajus, — kur bėgi?

— Argi nežinai — mane šachu nori paskirti.

Sukruto bajus:

— Tave, bėdžių, nori šachu paskirti? O kokia gi dingstimi? Ak tu, tuščias arbūze! Aš — bajus. Tegu mane šachu skiria! — sušuko jis.

— Jeigu taip, bėk tiesiai prie antai anos kalvelės, — atsakė Greitadarbis.

Bajus labai norėjo būti šachas, tad jis leidosi paknopstom.

Greitadarbis išsivertė chalata, apsigobė skara ir atsisėdo griovyje.

Tuo tarpu pribėgo slunkiai ir neatgaudami kvapo ėmė šaukti Greitadarbiui:

— Ar neprabėgo pro čia vienas toks žmogus?

— Prabėgo, prabėgo, — atsakė Greitadarbis.

— Ar seniai prabėgo?

— Ne, ką tik, — atsakė Greitadarbis ir parodė į tolimoje skuodžiantį bają.

— Antai lekia jis.

Pažvelgė slunkiai tolimon, išvydo bają ir puolė vyti.

Greitadarbis vėl išsivertė chalata, nusigobe skafą ir nuėjo namo.

O slunkiai, sako, ligi šiol vis dar laksto po atepe — vejasi bają.

ACHMADAS IR ŠACHAS

Seniai, labai seniai vieną šalį valdė žiaurus šachas. Jis mėgė gaudavosi žmonių kančiomis, džiūgavo dėl jų sielvarto. Kasdien tekėdavo nekaltų žmonių kraujas, o šachas tik juokėsi.

Gyveno tame krašte ir senas poetas dainius. Jis buvo išmintingas, prąžilas. Ir graudu jam buvo žiūrėti į vargdienių kančias.

Kartą atėjo senasis poetas pas šachą.

— Ei, ko tau reikia, žilabarzdži? — suriko šachas.

Poetas atsakė:

*O šache, kankini tu liaudį!
Kasdien labiau tu žmones spaudi.
Bet keršto kraujuje nepaskandinsi.
Turėsi atpildą sulauktil*

Šachas išsigando ir įtūžo.

— Šis senis iš proto išsikraustė! — suriko jis. — Mane pamokyti sumanė! Ei budeliai, nužudykite jį! Ir kartu su juo nužudykite visus kitus žilabarzdžius! Nes šlaip dar koks nors pakvairšelis prisistatys man ir ims pamoksiauti.

Šoko budeliai vykdyti šacho įsakymo. Ėmė vaikščioti iš namo į namą, gaudyti senius. Ir netrukus visoje šalyje nebėli-

ko gyvo nė vieno žilabarzdžio. Kai tik žmogus imdavo žilti, tuojau pat jį nugalabydavo šacho budeliai.

Bet kartą susimąstė šachas: „Praeis kiek metų -- ir mano paties barzda pražils. Kas gi bus tada? Juk nepakeisiu savo paties įsakymo!“

Ir tą pačią dieną įsakė kariuomenei ruošti į žygį gyvybės vandens parnešti, kad, šio vandens išgėręs, gyventų amžinai ir niekad nesentų.

O šacho kariuomenėje tarnavo narsus karys, vardu Achmadas. Jis labai mylėjo seną savo tėvą Machmudą ir ligi šiol buvo išslapstęs jį nuo šacho budelių. Bet kai atėjo metas žygiuoti, Achmadas nežinojo, kaip jam pasielgus.

Tuomet tarė jam tėvas:

— Padirbk man didelę skrynią. Aš pasislėpsiu joje, ir tu vešiesi mane dvirate. Ilgą amžių išgyvenau, sūneli, daug regėjau ir daug žinau. Žygyje aš tau praversiu.

Achmadas taip ir padarė. Kariuomenė leidos į kelionę, ir Machmudas išvažiavo su visais uždarytas skrynioje. Naktimis kariams sumigus, Achmadas pavalgydindavo ir pagirdydavo tėvą. Ir niekas nieko nenumanė.

Trečią kelionės dieną kariuomenė išvygiavo į kalnus. Vakarop šachas įsakė sustoti nakvynės giliame siaurame slėnyje. Sutemus Achmadas nuėjo tėvo aplankyti.

— Sakyk, sūneli, — paklausė Machmudas, — ar nėra netoliese kalnų? Netgi savo skrynioje pasidarė vėsu.

— Yra, — atsakė Achmadas. — Iš visų pusių stūkso aukšti kalnai. Jų viršūnės debesų užklotos.

Tuomet tarė jam Machmudas:

— Bėk, sūneli, pas šachą. Tegu įsako kariams išskleisti palapines kur nors aukštoje vietoje — antraip neišvengs nelaimės.

Achmadas nubėgo pas šachą, pasakė visa, kaip tėvas buvo jį pamokęs.

— Gerai, — sutiko šachas. — Tegu pusė kariuomenės pakelia aukščiau, o pusė telieka čia. Pažiūrėsime, kokia nelaimė juos ištikis. O jeigu nieko neatsitiks, tu liksi be galvos.

Naktį baisi liūtis siautėjo kalnuose. Siauras slėnys priplūdo vandens, ir daug karių paskendo jame kartu su palapinėmis bei žirgais.

Kariuomenė žygiavo toliau. Dar po trejeto kelionės dienų prasidėjo bevandenė dykuma. Netrukus kariai išbaigė vandenį, kiek turėjo, ir ėmė keipti nuo kaitros bei troškulio. Tuomet nuėjo Achmadas pas tėvą ir tarė:

— Jau kelinta diena, tėvai, mes keliaujame per dykumą! Išsibaigė visas vanduo — nebėra ko žmonėms gerti, nebėra kuo žirgų girdyti. Kas daryti?

Machmudas paklausė:

— Pažiūrėk, sūneli, ar nėra kur nors druskių?

— Yra,— atsakė Achmadas.— Antai auga netoliese, iš čia matyti.

— Tai gerai,— sako Machmudas.— Kur dygliai — ten ir bitės. Jos medų iš jų renka. O jei paskui bitę eisi — ir vandenį prieisi.

Achmadas pasiėmė kaplį ir nuėjo tenai, kur augo kupranugarių dygliai. Prieina, ir iš tiesų — ties dygliais bedūzgianti bitelė. Achmadas leidosi įkandin jos.

Ilgai skrido bitė, ilgai keliavo Achmadas. Atvedė ją bitė prie daubos, kur tarp žolių tviskėjo mažas klanelis. Pripuolė bitė prie vandens ir įniko gerti.

Nudžiugo Achmadas. Palaukė, kol bitė atsigėrė, ir ėmė kasti šulinį. Iškasęs atsivedė kariuomenę, kad ir visi kariai galėtų numalšinti troškulį ir žirgus pasigirdyti.

O vėlų vakarą, visiems užmigus, Achmadas atnešė vandens senajam savo tėvui.

Kariuomenė peržygiavo per dykumas, per stepes ir sustojo atsikvėpti skaidrios, sraunios upės pakrantėje. Nulipo šachas nuo žirgo ir mato: upės dugne tviska žėri du deimantai tarytum dvi šviesios žvaigždės nakties danguje.

Šachas įsakė išgriebti deimantus iš upės. Šoko į vandenį vienas karys — ir nuskendo. Šoko antras — taip pat nuskendo.

Trečiasis karys tarė:

— Didysis šache, čia neįmanoma pasiekti dugno, upė labai gili. Kam žūti veltui!

— Ak šitaip — suriko šachas, — tu čia man dar atsišneke-
si!.. Budeliai, šen!

Karij nužudė.

O šachas spiegia:

— Nerkite!

Daug karių čia gavo galą upeje.

Achmadas mato, kad prieina jo eile, ir leidosi pas tėvą.

— Noriu su jumis atsisveikinti prieš mirdamas, — tarė Mach-
mudui. — Turiu nerti į upės dugną išgriebti dviejų deimantų,
kurie tviska gelmėje nelyginant dvi žvaigždės. Daug karių
jau žuvo, priėjo ir mano eilė.

Tada Machmudas jį klausia:

— O sakyk, sūneli, ar gili šita upė?

— Gili.

— Ar nėra pakrantėje medžio?

— Yra, — atsako Achmadas. — Palinkęs viršum vandens
aukštas platanas.

— Deimantų upėje nėra, — prabilo senis. — Deimantai me-
dyje. Vandeny jie tik atspindi. Kai prieis eilė tau šokti į
upę, bėk prie medžio ir įsilipk į jį. Deimantus rasi paukščio
lizde. Suvyniok juos į juostą ir nerk į vandenį. Šachui pasisa-
kyk, jog deimantus radai upės dugne.

Achmadas grįžo prie upės ir ėmė kopti į medį.

— Ei, kurgi lipi? — suriko jam šachas.

Achmadas atsakė:

— O valdove, kad panerčiau, iki pat dugno, turiu šokti iš
medžio viršūnės! Antraip deimantų nepasieksiu.

Įsliuogė Achmadas į plataną ir išvydo ten paukščio lizdą.
Kilstelėjo lizdą, — ogi ten du deimantai spindi tarp šapelių.

Achmadas bematant suvyniojo brangakmenius į juostą, nėrė
į upę ir išlipęs iš vandens padavė deimantus šachui.

Rytą kariuomenė išvyko toliau.

Žygiavo ilgai, nukako toli ir pagaliau pasiekė aukšto kal-
no papėdę. O akmeninėje kalno atšlaitėje tarytum slibino nas-
rai juodavo urvo anga iš kurios tekėjo gyvybės šaltinis.

Šachas įsakė išskleisti palapines. Sušaukė visus karius ir
prabilo:

— Kas parneš man iš urvo gyvybės vandens, tą apipilsiu auksu, o kas neparneš, tą nugalabysiu.

Nuėjo vienas karys — ir negrižo. Nuėjo antras — ir taip pat negrižo.

Priėjo Achmado eilė. Nuliūdo Achmadas, nuėjo atsisveikinti su tėvu. O tāsai jam sako:

— Šitos nelaimės galima išvengti, sūneli. Surask žirgų bandoje kumelę su kumeliuku. Kumeliuką pririšk prie urvo angos, sėsk ant kumelės ir jok ramiai, atgal ji pati tave išves. Dar pasigauk dvi varles. Rasi urve du šaltinius — užmušk varles ir mesk po vieną į abu. Kuriamo varlė atsigaus — ten gyvybės vanduo, kuriame nebeatsigaus — ten paprastas vanduo. O jau katro vandens geriausiai paimti mūsų žiauriajam šachui — pats spėsk.

Achmadas padėkojo tėvui, atliko visa, ką jis buvo pataręs, ir nujojo į urvą gyvybės vandens.

Giliai teko joti. Tik pačiame vidury kalno aptiko du šaltinius. Užmušė jis varles ir įmetė po vieną į abu šaltinius. Žiūri — viename šaltinyje varlė akimirksniu atsigavo.

Achmadas nusišypsojo ir pasėmė šachui paprasto vandens sidabrinį ąsočiu, o savo tėvui — gyvybės vandens mažu indėliu ir vėl sėdo ant kumelės.

Zvaliai ėmė bėgti kumelė, šaukiama alkano kumeliuko, pririšto prie urvo angos. Išjojo Achmadas laukan iš urvo ir, žemai nusilenkęs, padavė šachui ąsotį su paprastu vandeniu.

Šachas nudžiugė, tuojau išgėrė vandenį ligi dugno ir įsakė kariuomenei žygiuoti atgal.

Vakare Achmadas nuėjo pas tėvą, papasakojo visa kaip buvo, ir pastatė jam indelį su gyvybės vandeniu. Bet Achmadas tarė:

— Rūpinkis ne ilgai gyventi, o žmonėms gera daryti, jei nori būti laimingas.

Achmadas susimąstė dėl tėvo žodžių. Ir kaip tik tuo metu pro šalį skrido varnas. Užgavo varnas indelį sparnu — nupūolė šis ir susikūlė į akmenis. Tik vieną vienintelį gyvybės vandens lašeliuką besuskubo pačiupti varnas, ir keletą lašelių sugėrė

arčos medžio šaknys. Nuo to laiko varnai išgyvena po šimtą metų, o arčos — po tūkstantį ir amžinai žaliuoja.

Pažvelgė Achmadas į palietą gyvybės vandenį, ir jam nebuvo jo gaila.

Vargingai kariuomenė traukė atgal. Pagaliau priėjo upę. Žiūri šachas — ogi paupy vienoje vietoje bėgioja daugybė skruzdėlių.

Ėmė klausinėti:

— Kodėl čia suka ratu skruzdėlės? Ko joms reikia?

Bet niekas negalėjo jam atsakyti.

Tuomet šachas tarė:

— Aš paklausiu kasdien du iš jūsų. Kąto atsakymas man patiks — tą apdovanosiu, o káto nepatiks — tą nugalabysiu.

Achmadas nubėgo pas tėvą, papasakojo naują šacho įsakymą.

— Ką daryti, tėve? — paklausė jis. — Žiaurusis šachas netrukus visus karius išžudys!

Machmudas susimąstė. O paskui tarė:

— Žiūrėti, kaip veltui žūva šitiek žmonių — blogiau negu mirti! Eik, sūneli, pas šachą. Pasakyk jam: „Skruzdėlės suka ratu todėl, kad upės dugne tūno puodas su aliejumi!“ O kai šachas įsakys išgriebti šitą puodą, tu įlipk į medį ir iš ten paleisk strėlę į šachą, bet labai gerai nusitaikyk. Žiūrėk, kad neprasautum pro šalį!

Achmadas nuėjo pas šachą ir tarė:

— Aš žinau, kodėl čia suka ratu skruzdėlės: ties ta vieta upės dugne guli puodas, pilnas aliejaus.

Šachas užsirūstino:

— Bene tu juoktis iš manęs sumanei? Kas skruzdėlėm darbo, kad upės dugne yra puodas su aliejumi? Budeliai, šen!

— Maloningasis šache, — paprašė Achmadas, — leiskite man parodyti jums šitą puodą. Jeigu neišgriebsiu jo iš upės dugno, tada darykite man ką tinkamas.

— Gerai, išgriebk, — sutiko šachas.

Achmadas šoko prie medžio, įlipo į jį, iš visų jėgų įtempė lanką, nusitaikė ir paleido strėlę.

Šachas, kur sėdėjo, ten ir nusirito **negyvas**. Ir nusirito kaip tik į tą vietą, kur skruzdėlės suko ratu. Tai jos iš anksto dvėselieną jautė.

Išsliuogė Achmadas iš medžio. Pribėgo prie jo kariai, ėmė glėbesčiuoti.

— Ačiū tau — padarei gerą darbą!

Bet Achmadas jiems tarė:

— Ne man dėkokite, o žilabarzdžiui Machmudui, mano tėvui! Tai jis išgelbėjo kariuomenę, kad nepaskėtų kalnų slėnyje. Tai jis pagirdė mus dykumoje. Ir dabar jis padėjo mums visiems išsigelbėti nuo žiauriojo šacho, kuris kasdien liejo nekaltų žmonių kraują.

Tuomet nuėjo kariai pas Machmudą. Padėjo išmintingajam seneliui ir didžiai pagerbdami išsirinko jį šalies valdovu. O jo sūnų Achmadą išsirinko savo vadu.

VILKAS IR LAPĖ

Kartą atpėdino pas vilką laputė.

Vilkas sako jai:

— Gerai, kad atėjai, nes man iš alkio žarna žarną ryja. Prišerk mane ligi sočiai, pralinksmink.

— Gerai,— atsako jam lapė.— Eiva su manimi.

Juodu leidosi į kelionę: lapė pirma, vilkas iš paskos. Netrukus juodu susitiko moteris, einančias į vestuves. Jos visos kaip dera nešėsi po ryšulėlį su vaisėmis.

Lapė apsimetė raiša ir ėmė šlubuoti, smulkiomis žingsneliais bidzendama pirma moterų.

Viena moteris sušuko:

— Žiūrėkite, žiūrėkite — šluba lapė! Tuoju aš ją pagausiu!

Moteris pastatė ant kelio nešulį ir puolė lapės gaudyti. Nužiūrėjusi į ją, įkandin lapės leidosi tekina antra moteris pasukusi ją — trečia, ketvirta ir visos kitos aliai viena.

Tuo tarpu vilkas išnaršė ryšulėlius, viską surijo, ką rado, išlaižė indus ir nuslumpino namo atsipūsti.

Kitą dieną ateina lapė vilko aplankyti, o tas drybso patenkintas.

— Puikiai tu man įsiteikei, lapute,— tarė vilkas.— Ir prišėrei, ir prijuokinai. Aš labai patenkintas. O dabar sugalvok padaryti man kokį nors mažą nemalonumą. Noriu pažiūrėti, ar tu ir tai moki.

— Gerai,— sako lapė.— Eiva su manimi.

Atėjo juodu prie vieno sodo. Vargais negalais įsigavo pro tvoros plyšį. Žiūri, sode vynuogės išsirpusios, prinokusios, vos nesprogsta nuo saldžios sunkos. Ėmė juodu vynuogėmis smaližiauti.

Lapė, norėdama vilką į bėdą įkliudyti, pasmalžiavo valandėlę ir šūkauja:

— Vilke, ei vilkeli, aš jau taip prisišveičiau, jog nė pakrutėti negalėsiu! Ėsk greičiau, paskubėk!

Vilkas ryja, skuba. Galiausiai taip prisikimšo pilvą, kad jau vos kvapą beatgauna.

Tuomet laputė stryktelėjo ant tvoros ir kad ims rėkti:

— Ei, vagis vynuogyne! Laikykite vagį! Laikykite vagį!

Mato vilkas — į tą riksmą atkuria sodininkas didžiulį vėzdą iškėlęs. Vilkas puolė prie tvoros, o jo pilvas taip išpampęs, jog pro plyšį nebepralenda. Buvo bešokąs per viršų — pilvo nebepakelia, neperšoka! Tuo tarpu sodininkas spėjo pribėgti ir taip įkrėtė vilkui į kailį, jog vogtos vynuogės jam gerklėje įstrigo.

Įdūko vilkas ant lapės. Kitą dieną nuslimpinio pas ją ir sako:

— Aš prašiau, kad man padarytum mažą nemalonumą. O ką tu ištaisei? Ligi šiol visus kaulus gelia!

— Juk pats prašei! — išžeidė lapė. Ir pamanė sau: „Metas atsikratyti vilko.“

O vilkas tarė:

— Ėsti noriu. Prišerk, tik žiūrėk, šiandien be jokių išdaigų!

— Galiu ir be išdaigų! — atsako lapė.

Ir ji išdrožė mitalo ieškoti. Žiūri — ant akmens avitaukių burbuliukās padėtas.

„Iš kurgi čia taukai? — pamanė lapė.— Kažkas įtartina. Verčiau pati jų neliesiu, pašauksiu vilką. Tegu jis paragauja. Pažiūrėsime, kas iš to išeis.“

Sugrįžo ji pas vilką.

— Ko taip užtrukai? — klausia vilkas.

— Matai, kas atsitiko,— sako jam lapė.— Užėjau visą papjautą aviną, mėsą sušveičiau, o taukus tau palikau. Eiva greičiau.

Privedė ji vilką prie taukų, tam net seilės varva.

— Tai puikiai pataisė! — sako vilkas.

Ilgai nesvarstydamas, puolė vilkas prie taukų.

Staiga kažin kas pliaukštelėjo, ir spąstai, medžiotojo paspėsti, užsitrenkė. Pastvėrė lapė taukus ir sako:

— Lik sveikas!

Lapė nudūmė, o vilkas liko spąstuose įkliuęs.

STEBUKLINGAS AKMUO ACHANRABAS

Seniai, labai seniai gyveno viename kišlake motina su sūnumi.

— Sūneli,— tarė kartą motina,— še tau pinigų, nueik į prekyvietę ir nupirk duonos.

Berniukas pasiėmė pinigus ir išėjo iš namų.

Beeidamas žiūri — gatvių sankryžoje vaikiūkščiai tąso mažytį pusdvėsį kačiuką.

Berniukui pagailo kačiuko. Jis tarė:

— Ei vaikai, parduokite man tą kačiuką!

— Imk,— atsakė vaikai.

— O kiek norite už jį?

— Kiek duosi, tiek užteks.

— Šekit!

Berniukas atidavė vaikiščiams pinigus, prisiglaudė kačiuką prie krūtinės ir parėjo namo.

— Ar parnešei? — klausia jį motina.

— Parnešiau, tik ne duonos, o kačiuką,— atsako berniukas.

— Kaip tai, sūneli?

Berņiukas ir pasipasakojo motinai, kaip viskas nutiko.

— Nieko, motut,— pridūre jis,— pabūsim vieną dieną be duonos.

Kitą dieną motina padavė sūnui pinigų ir pasiuntė pas mėsininką nupirkti mėsos.

Berņiukas žingsniuoja gatve ir mato — būrys vaikiščių apspitęs vargšą drebantį šuniuką ir belaidantis į jį akmenimis.

Pagailo berņiukui šuniuko.

— Ei vaikai,— tarė jis,— parduokite man tą šuniuką!

— Pirk.

— Kiek norit už jį?

— Kiek duosi, tiek užteks.

— Šekit!

Vaikai atidavė berņiukui šuniuką, ir jis grįžo su juo namo.

— Na ar parnešei mėsos, sūneli? — klausia motina.

Berņiukas tarė:

— Nepykit, motut: už tuos pinigus, kuriuos man davėte, nusipirkau šuniuką.

Motina nuliūdo:

— Oi sūneli, šiaip taip susitaupėme pinigų kašneliui mėsos, o tu už juos įsigijai šunytį! Kam jis mums, vargšams, reikalingas? Juk ir lakinti jo nėra kuol!

— Nieko, motut, išsiversime ir be mėsos. O šuniuką kaip nors išmaitinsime.

Trečią dieną motina davė sūnui dar kelis pinigėlius ir liepė nupirkti taukų.

Berņiukas išėjo į prekyvietę. Ziūri — gatvėje vaikiškščiai betąsą peliukę, pakliuvusią į spąstus.

— Ei vaikai, ar neparduotumėte peliukės? — pasiteiravo berņiukas.

— Pirk, kad nori.

Atidavė jiems berņiukas pinigus, pasiėmė peliukę ir sugrįžo namo.

— Na, sūneli, ar parnešei taukų? — klausia motina.

— Atleiskite, motut,— atsakė berņiukas ir pasipasakojo, kaip jis nupirkęs peliukę.

Prabėgo nemaža laiko. Berniukas tapo jaunikaičiu, šuniukas šunimi, kačiukas — katinu, o peliukė — pele.

Kartą jaunikaitis sužvejojo upėje žuvį, išdorojo, o vidurius išmetė šuniui. Šuo ėmė juos ėsti ir aptiko žaižaruojantį kaip saulė akmenėlį. Jaunikaitis išvydo akmenėlį ir apstulbo iš džiaugsmo: tai buvo stebuklingas akmuo achanrabas!

Pasidėjo akmenuką jaunikaitis ant delno ir tarė:

— Achanrabai, duok man pietų!

Tai pasakęs, apsidairė — ir išsižiojo iš nustebimo: priešais jį ant baltos staltiesės atsirado tokių gardžių ir tokių retų patiekalų, kokių jis nė sapnuoti nesapnavo.

Jaunikaitis leidosi tekinas pas motiną parodyti nuostabiojo savo radinio. Motina apsidžiaugė, ir nuo to laiko jie gyveno nieko nestokodami.

Kartą pasitaikė jaunikaičiui išvysti mieste neregėtą gražuolę.

„Būtinai turiu ją vesti!“ — nusprendė jaunikaitis ir pasipasa-kojo, ką sugalvojęs, motinai.

— Oi sūneli! — tarė jam motina. — Juk ji chano dukterė o mes vargšai, kam mums reikia tokios giminystės? Aš nė piršliais pas ją neisiu.

— Susimilkit, motut, nueikit! — prašė jaunikaitis.

Motina ilgai atsikalbinėjo, bet paskui sutiko.

— Ką gi darysi, — tarė ji, — eisiu. Bet dar niekas chano rūmuose nėra laimės radęs...

Kitą dieną anksti rytą chanas išėjo iš savo rūmų, žiūri — apie duris jau švariai nušluota ir viskas aplinkui kuo gražiausiai sutvarkyta.

Antrą dieną žiūri chanas — vėl rūmų prieangis kažin kieno nušluotas ir sutvarkytas.

Chanas nustebo ir nusprendė pastatyti nakčia priešais rūmus sargybą.

Išaušus sargybiniai pačiupo ir atvedė pas chaną jaunikaičio motiną, kuri tas naktis buvo atėjusi chano rūmų prieangio šluoti.

— Sakyk, kam tu tai darai? — paklausė chanas.

— Aš noriu pripiršti jūsų dukteriai savo sūnų — vargdienį jaunikaitį, bet nedrįstu ateiti pas jus kaip niekur nieko, — tarė moteris. — Ir sąryba gal nebūtų praleidusi!

Užsirutinęs chanas įsakė tuojau pat nubauti akiplėšą. Bet viziris, sėdįs chano dešinėje, patarė jam:

— Kam bausti vargšę moterį? Duokite jai kokį nors uždavinį, kurio ji neįstengs atlikti, ir pati liausis vaikščiojusi į rūmus.

Chanas paklausė vizirio ir tarė:

— Eik ir pasakyk savo sūnui: tegu atsiuncia išpirkos už dukterį keturiasdešimt auksu apkrautų kupranugarių!

„Iš kur mudu imsime šitiek aukso?“ — pagalvojo vargdienė. Susikrimitusi grįžo namo ir apsakė sūnui, ko pareikalavęs chanas.

— Nesisielokit! — nuramino motiną sūnus.

Jis teištare tik vieną žodį stebuklingajam akmeniui achanrabui — ir rytą prie senutės lūšnelės priėjo keturiasdešimt kupranugarių, apkrautų auksu.

— Motule, nuveskite kupranugarius chanui, — tarė sūnus.

Motina nusistebėjo ir nuvedė kupranugarius su auksu prie chano rūmų.

Chanas apstulbo, bet tuojau pat įsakė:

— Eik ir pasakyk sūnui, tegu pastato nuotakai rūmus iš gryno aukso. Tuomet ir apie vestuves bus galima pakalbėti.

Motina susisielojo dar labiau; grįžusi pas sūnų, papasakojo apie naują chano užgaidą.

Sūnus sako:

— Nenusiminkit: bus ir rūmai gryno aukso!

Sušnibždėjo jisai stebuklingajam akmeniui achanrabui ketelį žodžių, — ir iš po nakties paupyje atsirado puikūs rūmai gryno aukso. Tokių rūmų dar niekas visame pasaulyje nebuvo matęs.

Motina nuėjo pas chaną ir sako:

— Didysis chane, rūmai pastatyti! Eikite pasižiūrėti.

Chanas išėjo drauge su viziriais, išvydo aukso rūmus ir net išsižiojo iš nustebimo.

Dabar jau šachas negalėjo išsižadėti savo žodžių. Jis iškėlė puikias vestuves ir išleido dukterį už jaunikaičio.

O chano rūmuose gyveno senė — pikta burtininkė. Ji nusprendė ištirti, kaip tas jaunikaitis sugebėjo per vieną naktį pastatyti tokius puikius rūmus gryno aukso.

Burtininkė nuėjo aplankyti chano dukters ir įkalbėjo, kad ji viską išklausinėtų patį jaunikaitį.

Chano duktė ėmė kamantinėti vyrą. Jaunikaitis ėmė ir išsipasakojo:

— Aš turiu stebuklingąjį akmenį achanrabą. Jo padedamas galiu gauti visko, ko tik pageidauju.

— Kur tu laikai tą stebuklingą akmenį? — pasiteiravo žmona.

— Burnoje po liežuvium, — atsakė jaunikaitis.

Kitą dieną chano duktė viską papasakojo burtininkei.

Burtininkė palaukė nakties. Kai jaunikaitis kietai įmigo, ji išėmė jam iš burnos stebuklingąjį akmenį.

— Ei achanrabai — įsakė ji, — perkelk aukso rūmus drauge su chano dukterimi prie pat chano rūmų! O vargdienį palik vieną tenai, kur jis pirma gyveno.

Tą pačią akimirką aukso rūmai ir chano duktė atsidūrė greta savo tėvų rūmų.

Rytą nubudo jaunikaitis, atsimerkė, dairosi — ogi jis besęs vienas vargingoje lūšnelėje kaip buvęs. Greta jo besėdinti motina ir beverkianti, o iš kertės bežvilgčioja į jį katė, šuo ir pelė.

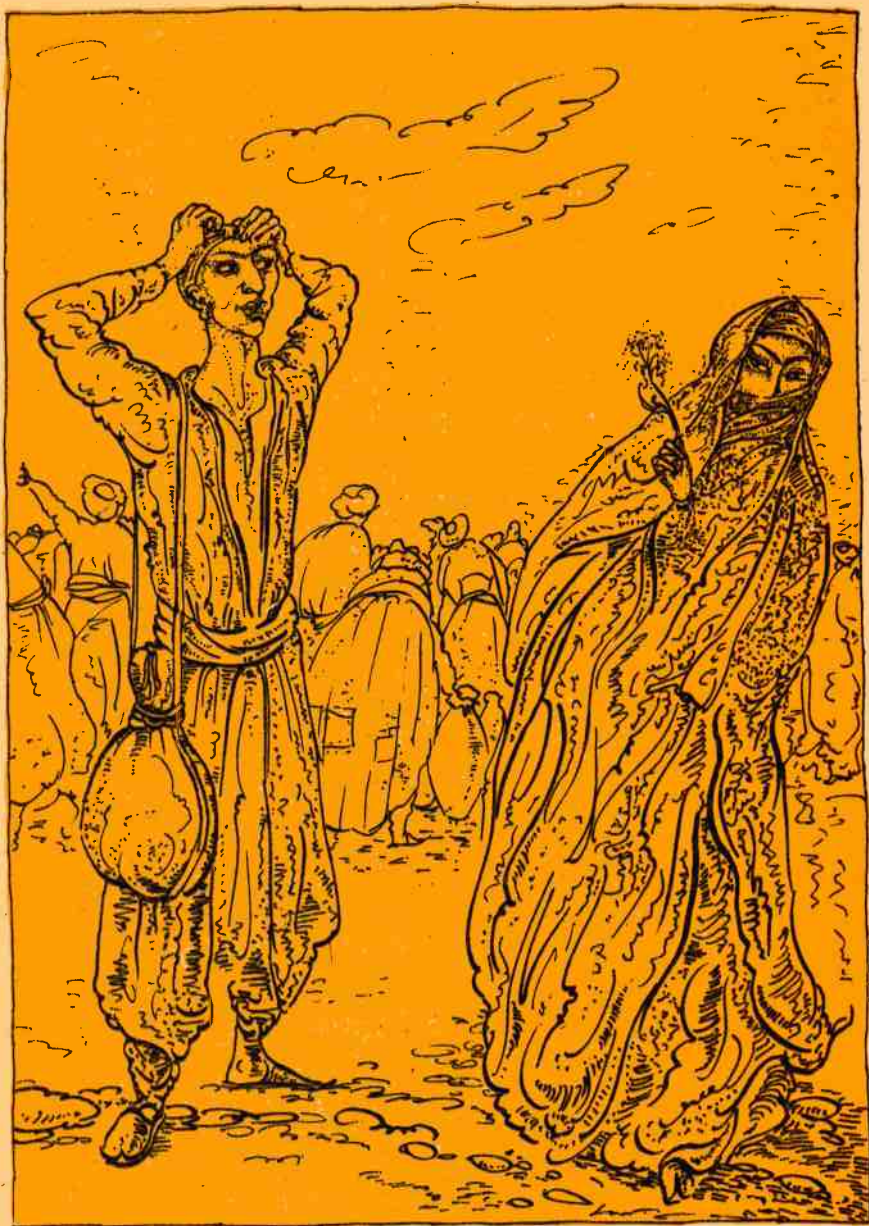
— Vargas man! — sušuko jaunikaitis. — Dingo stebuklingasis mano akmuol! Ką dabar darysiu?..

Puolė jis kniūpsčias ant plūktinės aslos ir gailiai gailiai pravirko.

Šuniui, katei ir pelei pagailo savo šeimininko. Jie ėmė galvoti: „Ką gi čia mums padarius? Kaip nelaimėje pagelbėjus?“

Staiga šuo sulojė, katė sukniaukė, pelė sucypė. Visi urmu iššoko iš pirkelės ir dingo.

Kiaurą dieną bėgo šuo, katė ir pelė neatsikvėpdami ir vakarop pribėgo chano sodą. Žiūri — už sienų bežvilgą jų šeimininko aukso rūmai.

— Reikia mums į tuos rūmus įsigauti! — nutarė šuo, katė ir pelė.

Bet visi vartai buvo tvirtai uždarinėti. O sienos aplink rūmus aukštos — nei perlipsi, nei apeisi.

Šuo, katė ir pelė ėmė tartis, ką daryti.

Pelė įniko mitriai kasti letenėlėmis, paskui stvėrėsi darbo katė, o po jos — šuo. Visi sukibę jie beregint iškasė urvą po siena.

Pirmoji pralindo pelė. Po jos — katė. O šuo liko saugoti angos.

Peliukė su kate ėmė šniukštinėti po visas rūmų menes ir galiausiai įsmuko į tą kambarį, kur miegota pačios chano dukters. Greta snaudė burtininkė kietai sučiaupusi lūpas.

Protingoji pelytė tuoj sumojo, kad stebuklingasis akmuo achanrabas būsiąs burtininkės burnoje po liežuvium. Ji atsargiai užsiropštė, ištiesė uodegą ir ėmė ja kaip šiaudeliu kutenti burtininkei nosį.

„Apči!“ — sučiaudėjo burtininkė ir plačiai išsiziojo. Akmuo achanrabas išlėkė jai iš burnos, o katė tą pačią akimirką pačiupo akmenį!

Kol burtininkė atsitokėjo, pelytė ir katė galvotrūkčiais leidosi ten, kur juodviejų laukė šuo. Šisai pačiupo akmenėlį į nasrus, ir jie nubėgo atgal, namo.

O chano rūmuose pakilo triukšmas:

— Gaudykit! Laikykit!

Bet niekam nė motais, kad stebuklingasis akmuo achanrabas galėtų būti po kokio nors palaido šuns liežuvium.

Netrukus šuo, katė ir pelytė pribėgo upę.

— Per upę akmenėlį nešiu aš, — tarė katė.

— Ne, — atsakė jai šuo: — tu menka plaukikė, dar gali nuskęsti drauge su juo.

Pelė taip pat norėjo nešti akmenį achanrabą.

Ilgai jie ginčijosi, bet šuns buvo viršus, ir akmuo achanrabas atsidūrė jo nasruose.

Jie subrido į upę. Staiga šuo išvydo vandenyje savo atvaizdą, tarė kad ten esąs kitas šuo, ir sulojo:

— Am am!

Stebuklingasis akmuo achanrabas iškrito jam iš po liežuvio ir pliumptelėjo į upę. Tą pačią akimirką didžiulė žuvis makt jį prarijo ir nuplaukė.

— Sakiau, kad ne tu neštum akmenį! — prikišo katė.

Bet dabar kad ir ką kalbėtum — žodžiai nieko nepagelbės.

Netoliese buvo išsistatęs žvejų kaimelis. Šuo, katė ir pelytė apsigyveno čia, slankiojo kiekvieną dieną apie žvejus ir vis kažin ko laukė.

Kartą žvejys pagavo didelę žuvis. Perskrodė ją ir išmetė vidurius. Šuo ir katė įniko juos esti. Ir staiga katė garsiai sukniakė iš džiaugsmo: žuvis viduriuose ji rado kažkokį akmenėlį. Tai būta stebuklingojo akmens achanrabo.

Nieko nelaukė, šuo, katė ir pelytė kiek įkabindami nudūmė pas savo šeiminką. Jaunikaičio motina išvydo juos ir susuko:

— Žiūrėk, sūneli! Parbėgo tavo šuo, katė ir pelė!

Jaunikaitis pakėlė galvą.

Katė murkdama užsoko jaunikaičiui ant kelių ir išmetė iš nasrų akmenį achanrabą.

Jaunikaitis išvydo stebuklingąjį akmenį, stvėrė jį ir tarė:

— Kaip gyvas nepamiršiu tokio gero!

— O mes visą gyvenimą pasiruošę tarnauti tau, nes kitados išgelbėjai mus nuo mirties! — atsakė jam šuo, katė ir pelytė.

Jaunikaitis pasidėjo akmenėlį ant delno ir įsakė:

— Ei, achanrabai, aš noriu, kad aukso rūmai vėl čionai atsirastų!

Vos tik ištarė šituos žodžius, staiga priešais jį iškilo aukso rūmai, o juose — chanas, chano duktė. piktoji burtininkė, sargybiniai ir budeliai.

Tuomet motina tarė jaunikaičiui:

— Nereikia mums, sūneli, nei aukso rūmų, nei chano su jo budeliais, nei chano dukters su josios burtininke.

— Tikra tiesa, — sutiko jaunikaitis.

Jis tučtuojau įsakė akmeniui achanrabui, ir viskas iš karto dingo: ir rūmai, ir chanas, ir chano duktė.

Jaunikaitis vedė sodininko dukterį ir laimingai gyveno visą amžių. O drauge su juo gyveno šuo, katė ir pelytė.

ALKANAS VILKAS

Alkanas vilkas ilgai slampinėjo beieškodamas grobio, visai nusikamavo ir nusprendė: „Kas tik bepaklius, tą ir suėsiu!“

Ir staiga kur buvęs, kur nebuvęs priešais atbėga jaunutis ėriukas.

„O, koks puikus ėriukas!“—mano vilkas, ir seilės jam varva.

Pastojo vilkas ėriukui kelią ir sako:

— Ėriuk, ėriuk, aš tuojau suėsiu tave!

— Argi taip ir suėsi be niekur nieko?

— O kaipgi dar galima kitaip?

— Jeigu nori, kad būtų skanu,— atsakė ėriukas,— eik į kišlaką, atsinešk iešmą, svogūnų ir pipirų. Paskui papjauk mane, pamauk gabaliuką mėsos ant iešmo, išsikepk skanaus šašliko. Užpjaustyk ant viršaus svogūnų, pabarstyk pipirais ir ėsk sau sveikas! Pasaulyje nėra didesnio skanumyno už šašliką. Žmonės visuomet taip daro.

— Ir aš taip darysiu! — pritarė vilkas.

Nulapnojo vilkas į kišlaką. Pakeliui sutinka piemenis ir klausia:

— E! piemenys, ar neturite iešmo, svogūnų ir pipirų? Aš noriu iš ėriuko išsikepti šašliką ir skaniai pavalgyti.

Piemenys, neilgai svarstę, griebėsi už lazdų.

— Še tau iešmas! Še svogūnai! Še pipirai! — lupdami jie šūkalojo ir taip apkūlė vilką. jog tasai vos gyvas nuo jų bepaspruko.

Atlekia jis kur pirma buvęs, o ėriuko jau nebėra.

„Ką gi man dabar daryti?“—mąsto vilkas.

Vos bepavilkdamas kojas, jisai nukėblino toliau. Ieškojo ieškojo, ką benusitverti, ir sutiko ant kelio arklių.

— Ei arkly, aš tave suėsiu! — šoko prie jo vilkas.

O arklys jam:

— Ko taip rėki, kvaily? Aš jau seniai tavęs laukiu. Dar tavo tėvas man buvo sakęs: „Tave suės mano sūnus, kai bus alkanas.“ Jis man užpakalinėje kojoje net ženklą įspaudė. Jei netiki, pats pasižiūrėk.

Užbėgo vilkas iš užpakalio, norėdamas pasižiūrėti, katra koja paženklinta.

— Štai,— sako arklys ir pakelia užpakalinę koją.— Žiūrėk!

Ir kad spirs vilkui iš visų jėgų į snukį! Kokius dešimt žingsnių lėkė vilkas kūlvirsčiais ir taip drėbėsi ant kelio, kad nebeatsikėlė.

IŠMINTINGA DUKRA

Gyveno senų senovėje vienas senelis su dvylikamete dukra. O viso labo senelis turėjo vieną kupranugarį, vieną arklių ir vieną asilą.

Senelis kirto kalnuose malkas ir vežė į miestą parduoti, o dukrelė šeimininkavo namie.

Kartą senelis sukrovė ant kupranugario malkas ir nugabeno į turgų. Priėjo prie jo nutukęs bajus ir paklausė:

— Kiek šauki už malkas?

Senelis užprašė tris tengas.

Dručkis bajus tarė:

— Pirksiu kaip stovi. Imk dešimt tengų, tik nugabenk man namo.

Senelis su džiaugsmu sutiko ir nugabeno malkas į dručkio bajorų kiemą.

Gavo senelis žadėtąsias dešimt tengų, išvertė malkas ir buvo bešėinąs.

Ūmai dručkis bajus sako:

— Pririšk kupranugarį!

Nusistebėjo senelis:

— Kupranugaris juk mano.

— Ne,— tarė dručkis bajus.— Aš pirkau malkas kaip stovi— drauge su kupranugarium. Argi būčiau mokėjęs tau, kvailiui, dešimt tengų.

Ginčijosi juodu, ginčijosi ir nuėjo pas teisėją bylos spręsti. Teisėjas klausia senelį:

— Ar tiesa, kad pardavei malkas „kaip stovi“?

Senelis sako:

— Taip, tik, pone teisėjau, kupranugaris kainuoja tris šimtus tengu.

— Na čia jau ne mano reikalas. Pats kaltas, nereikėjo paroduoti malkų „kaip stovi“.

Liepė teisėjas atiduoti kupranugarį dručkuiui bajui, o senelis verkdamas parėjo namo. Tik dukrelei nieko nesakė.

Kitą dieną, sukrovęs malkas ant arklio, senelis vėl atvyko į turgų. O dručkis bajus vėlei čia.

— Kiek šauki už malkas?

— Tris tengas.

Dručkis bajus tarė:

— Pirksiu kaip stovi, už dešimt tengu.

Senelis suvis užmiršo, kas buvo vakar, ir sutiko.

Liko senelis be arklio.

Parėjo namo nusiminęs, bet dukrelei vėl nieko nesakė.

Trečią dieną senelis sukrovė malkas ant asilo ir jau susitaisė į turgų, bet duktė tarė jam:

— Tėve, praeitą kartą ir užpraeitą kartą tamsta grįžai be kupranugario ir be arklio. Šiandien ir asilo neteksi. Verčiau aš keliausiu su malkom.

Senelis sutiko. Mergaitė nukeliavo į turgų. Prieina prie jos dručkis bajus.

— Kiek šauki už malkas?

Mergaitė užsiprašė tris tengas.

Dručkis bajus ir sako:

— Pirksiu kaip stovi, už penkias tengas.

Mergaitė klausia:

— O jūs duosite už malkas pinigų kaip stovi?

— Gerai, sutinku, gabenk malkas pas mane.

Išvertė mergaitė malkas ir klausia:

— Kur įsakysite pririšti jūsų asilą?

Dručkis bajus parodė vietą.

Pririšo mergaitė asilą ir paprašė pinigų už malkas.

Padavė dručkis bajus pinigų, o mergaitė griebė jam už rankos ir sako:

— Kai mudu derėjomės, tamsta sakei, kad duosi penkias tengas kaip stovi. Atiduok pinigų drauge su ranka.

Ginčijosi juodu, ginčijosi. Atbėgo į riksmą kaimynai ir nuvedė mergaitę ir druckį bajų pas teisėją.

Sukosi teisėjas ir šiaip, ir taip, sugalvojo tūkstančius gudrybių, bet mergaitė nenusileido.

O žmonės šaukia:

— Mergaitės tiesa! Tai gudruolė!

Teisėjas galvojo galvojo ir nutarė:

— Atiduok ranką.

Apsiverkė druckis bajus:

— Kaipgi aš būsiu be rankos?

— Tai mokėk išpirką penkiasdešimt auksinių tilių.

Atskaitė bajus mergaitėi penkiasdešimt tilių.

Pagailo druckiui bajui pinigų. Jis ir sako:

— Eime lažybų: katras iš mudviejų gudriau sumeluos, tas privalės sumokėti dar penkiasdešimt tilių.

— Gerai,— sako mergaitė,— tik tamsta, pone, esi vyresnis už mane, tamsta ir pradėk.

Atsisėdo patogiai druckis bajus, atsikrenkštė ir pradėjo:

— Kartą pasėjau kviečius. Jie man taip užderėjo, jog kiekvienas, kas tik įjodavo į lauką kupranugariu arba arkliu, klaidžiodavo dešimt dienų. Kartą keturiasdešimt ožių įsibrido į kviečius ir pradingo. Kai kviečiai nunoko, pasisamdžiau bernus, kad juos nukirstų. Kviečius nukirto, sumalė, o ožių nė kvapo. Sykį liepiau pačiai iškepti paplotėlių, o pats sėdau skaityti koraną. Kai pati paplotėlius išėmė iš krosnies, atsilaužiau kąsnelį ir ėmiau valgyti. Ūmai girdžiu man dantyse — „mėe“! Ir išlėkė iš burnos ožys, o paskui jį ir kiti. Ožiai buvo nutukę, kiekvienas didumo kaip jautis.

Mergaitė pliaukštelėjo delnais ir sušuko:

— Puiku! Jūs pasakėtė teisybę. Tokių atsitikimų daug būva pasaulyje. O dabar pasiklausykite manęs.

— Kartą vidury mūsų kišlako sukasiau žemę ir pasėjau vieną vienintelį medvilnės grūdėlį. Ir kas gi, jūs manote, atsitiko?.. Užaugo dideliausias medis, nuo kurio šešėlis krito į visas puses per vienos dienos nuotolį nuo kišlako. Kai medvilnė nunoko, aš pasivadinau jos rašyti penkis šimtus sveikų ir stiprių greitrankių moterų. Nuvalytą medvilnę pardaviau,

o už gautus pinigus nusipirkau keturiasdešimt stiprių kupranugarių, sukroviau ant jų brangių audinių ir išleidau su dviem savo broliais į Bucharą. Trejus metus negavau iš jų jokios žinios. Ir štai neseniai man pranešė, jog jie nužudyti. O dabar žiūrėkite, gerieji žmonės, dručkis bajus apsilvėkęs viduriniojo mano brolio chalatų, su kuriuo jis išvažiavo į Bucharą. Vadinasi, jūs, bajau, nužudėte mano brolius, pasisavinote jų prekes ir kupranugarius!

Dručkis bajus pakliuvo į neišbrendamą padėtį: jeigu prisipažins, kad mergaitė sako teisybę, jis bus teisiamas už žmogžudystę — ir sudie jo galvelė, o jeigu pasakys, kad mergaitė meluoja, turės mokėti, kaip sutarta, penkiasdešimt auksinių tilių.

Galvojo galvojo bajus ir paklojo pinigus.

O mergaitė pasiėmė kupranugarį, arklių ir asilą ir pargrižo pas tėvą.

SAUNUOLIUI IR SEPTYNIASDEŠIMT MENIŲ PER MAŽĄ

Kadaise gyveno viename mieste senis. Jis turėjo tris šimtus auksinių pinigų. Kartą jis pasišaukė sūnų, pasisodino šalia savęs ir prabilo:

— Alidžanai, tu jau didelis užaugai, o aš pasenau. Noriu, kol gyvas, išmokyti tave prekiauti. Rytoj iškeliausi su pirklių karavanu. Še tau šimtą auksinių. Patekęs į kitą miestą nešvais-tyk pinigų be naudos, prisipirk už juos prekių.

Taip pasakęs, senis išleido sūnų į kelionę.

O sūnui ką tik buvo sukakę aštuoniolika metų. Jis buvo geras, protingas jaunikaitis, bet prekybos nemėgo. Jis svajoto išmokti kokio nors amato ir gyventi iš savo rankų darbo. Tačiau ginčytis su senu tėvu Alidžanas nediršo — pasiėmė pinigus ir iškeliavo su pirkliais.

Po kelių dienų karavanas nužygiavo į didelį miestą ir sustojo užėjoje.

Mieste buvo didelis sodas. Sulaukęs vakaro Alidžanas išėjo pasivaikščioti. Jis įėjo į sodą, o ten šviesu kaip dieną — visur žibintai įžiebti. Tarp medžių už pinučių, ant marmurinės pakyls, stovi stoginė su kolonomis — grakštus pastatas, išmoningai nudažytas ryškiomis spalvomis. Ant kilimais užtiestų grindų stovėjo žemučiai aukso, sidabro, perlų ir rubino staliukai, o ant staliukų — aibė statulėlių, padirbtų iš brangiųjų akmenų. Daugiau kaip šimtas vienodai apsirengusių jaunikaičių sėdėjo poromis prie staliukų ir kilnojo statulėles.

Alidžanas sustojo prie pinučių ir nustėro iš nustebimo. Stovi, nebegali akių atitraukti nuo keistojo reginio. Taip išstovėjo jis keletą valandų.

Pagaliau išvydo jį sodo tarnas, priėjo ir sako:

— Ko tamsta čia stovi? Kuo stebiesi?

— Kas čia per žmonės ir ką jie veikia? — nedrąsiai paklausė Alidžanas.

— Šitie jaunikaičiai čia mokosi žaisti šachmatais, — atsakė tarnas.

— O ar galima man įstoti į šią mokyklą? — paklausė Alidžanas.

— Galima, — atsakė tarnas. — Reikia sumokėti šimtą auksinių.

Alidžanas atidavė šimtą auksinių ir ėmė uoliai mokytis.

Netrukus Alidžanas išmoko taip gerai žaisti šachmatais, jog įveikdavo net savo mokytojus. Po metų mokslas baigėsi ir jaunikaičiai ėmė skirstytis po namus. Alidžanas nusiminė.

„Kurgi aš važiuosiu be pinigų?“ — galvojo jis.

Mokytojas pasigailėjo Alidžano, davė jam vieną auksinį ir išsiuntė į tėviškę su pakeleivingu karavanu. Alidžanas grįžo namo tuščiomis rankomis. Tėvas labai susikrimto.

Prabėgo metai. Senis vėl pasišaukė sūnų. Po ilgų pamokymų įteikė jam dar šimtą auksinių ir vėl išsiuntė prekiauti su pirklų karavanu. Karavanas nukeliavo į tą patį didelį miestą.

„Dabar tai aš nebešvaistysiu niekais pinigų“, — nusprendė Alidžanas.

Vakare jis išėjo pasivaikščioti.

Štai prieina Alidžanas prie sodo ir girdi griežiant puikią muziką. Neištveręs įėjo į sodą. Žiūri— toje pačioje vietoje, kur jis mokėsi žaisti šachmatais, besėdį jaunikaičiai ir begriežią įvairiais muzikos instrumentais.

Alidžanas vieną akimirką pamiršo visus tėvo pamokymus, išėmė iš krepšelio šimtą auksinių, atidavė juos mokytojui ir ėmė mokytis muzikos. Per trumpą laiką jis taip gerai išmoko griežti, jog pasidarė kur kas išmaningesnis už savo mokytojus.

Po metų mokslas baigėsi. Alidžanas nuliūdo.

„Kaip dabar akis tėvui beparodysiu?“— gaudžiai mąsto jis.

Mokytojas pasigailėjo Alidžano, davė jam du auksinius ir išsiuntė namo.

Alidžanas sugrįžo pas tėvą. Nors ir džiaugėsi tėvas sūnaus sulaukęs, bet išbarė dar labiau negu pirmą kartą.

Praėjo dar metai. Pasišaukė senis sūnų, davė jam paskutinį šimtą auksinių ir tarė:

— Jeigu niekais išleisi ir šiuos pinigus, tai mudu liksime be duonos kąsnio ir be pastogės.

Sūnus pažadėjo leisiąs pinigus tik prekėms įsigyti.

Alidžanas vėl atkeliavo į tą patį didelį miestą. Iš pradžių jis nuėjo į pirtį— kelionės dulkių nusiplauti. Grįždamas iš pirties, atsidūrė prie pažįstamo sodo ir pamanė: „Nagi užsuksiu nors valandėlę!“

Tik pamastė šitaip ir jau pasijuto besąs sode. Žiūri— ant tos pačios marmurinės pakylos besėdį jaunikaičiai ir berašą, o mokytojas jiems bediktuoja.

Alidžanas apstulbo iš susižavėjimo. Jis ilgai stovėjo ir pagaliau pats sau tarė: „Išmokau žaisti šachmatais, išmokau muzikos, o rašyti nemoku. Tegu ir elgeta būsiu, užtat išmoksiu skaityti ir rašyti!“

Alidžanas atidavė paskutinį šimtą auksinių ir ėmė mokytis. Kaip ir pirma jis mokėsi geriau už kitus ir netrukus baigė mokyklą.

Vėl jis nebeturėjo pinigų grįžti į gimtąjį miestą. Mokytojas davė jam tris auksinius ir išsiuntė į kelionę. Bet dabar Alidžanas nebesiryžo grįžti pas tėvą.

Jis stojo tarnauti pas vieną pirklių, kuris ruošėsi į tolimą miestą. Pirklio prekės jau buvo sukrautos ant kupranugarių. Rytą prieš saulėtekį karavanas leidosi į kelionę.

Dieną ir naktį žygiavo keliauninkai, niekur neužeidami vandens. Pagaliau jie išvydo šulinį. Bet vanduo jame buvo giliai, pačiame dugne.

Pirklys įsakė naujajam savo tarnui pasemti vandens. Įlipo Alidžanas į šulinį, nusileido ligi vandens, prisėmė vynmaišį ir staiga išvydo šulinio sienoje dureles.

„Kas čia galėtų būti?“ — pamąstė Alidžanas ir pravėrė jas. Žiūri — kitapus durelių didelis švišus kambarys. Ant kilimo besėdįs burtininkas, liūdnai nukoręs galvą ir užsimerkęs. Jo rankose smuikas.

Alidžanas nepabūgo, paliko prie durų vynmaišį, tylutėliai prisitartino prie burtininko ir, paėmęs smuiką iš jo rankų, ėmė griežti. Išgirdo burtininkas švelnius garsus, plaukiančius iš plonų stygų, atsimerkė ir lengvai atsiduso.

Apsidairęs atsistojo, priėjo prie Alidžano ir paglostė jam galvą.

— O žmogau, kaip tu čia patekai? — paklausė burtininkas.

Alidžanas jam viską papasakojo. Paskui, prisiminęs kárvaną, suskato išeiti.

— Ko tu geidi visų labiausiai pasaulyje? Viską tau padarysiu! — tarė burtininkas.

Alidžanas nustebeęs pažvelgė į jį.

— Mirė vienintelis mano sūnus, — paaikino burtininkas. — Štai jau penkios dienos kaip nebėra jo pasaulyje. Aš likau vienas kaip pirštas, ir man buvo pasidarę taip liūdna, jog gyvenimas atrodė visai nebemielas. Slopindamas sielvartą paėmiau į rankas smuiką, bet griežti neįstengiau. Jei būtum atėjęs keletą valandų vėliau, manęs jau nebūtų buvę gyvųjų tarpe. Savo nuostabiu griežimu tu išgelbėjai mane nuo mirties. Ar nori, aš tau atiduosiu visus savo lobius?

— Padėkite man iš šulinio išlipti, — atsakė Alidžanas. — Daugiau man nieko nereikia.

Ir jis dar kartą pagriežė smuiku tą pačią melodiją. Burtininkas davė jam maišelį auksinių pinigų ir tarė:

— Užsimerk!

Alidžanas užsimerkė. O kai atmerkė akis — žiūri, besąs viršuje prie šulinio, ant kietos žemės. Mato — nieko nebėra, karavanas iškeliavęs.

Alidžanas nusekė kupranugarių pėdomis ir pasivijo vilkstinę. Visi labai nustebė, ėmė teirautis, kaip jis išsiropštes iš šulinio. Alidžanas papasakojo nieko nenuslėpdamas, kas jam buvo nutikę, ir parodė burtininko padovanotą maišelį su auksu.

Godžiajam pirkliui nuo tiekos aukso net rankos ėmė drebėti.

Kai vilkstinė sustojo atsipūsti, pirklys paėmė lakštelį popieriaus, parašė laišką ir pridėjo savo antspaudą. Laišką jis padavė Alidžanui ir tarė:

— Aš turiu dukterį gražuolę. Išleisiu ją už tavęs. Keliauk į namus ir taisykis vestuvėms. Tik žiūrėk, nepamesk savo aukšinių! Po trijų dienų ir aš būsiu namie.

Pirklys davė Alidžanui eiklų žirgą ir nusakė, kaip surasti jo namus.

Alidžanas jojo jojo, sustojo atsikvėpti ir pamanė: „Atidaviau šimtą aukšinių, norėdamas išmokti skaityti bei rašyti. Nagi imsiu ir pažiūrėsiu, kas parašyta tame laiške!“

Alidžanas nuplėšė antspaudą, ėmė skaityti ir išsigando.

Štai ką rašė pirklys savo žmonai: „Mano mylima žmona, siunčiu tau auksą, kuris yra šio tarno rankose. Aš apgavau jį — sakiau, kad išleisiu už jo mudviejų dukterį. Tuoju pat nukirsdink jam galvą. Lik sveika, tavo vyras.“

Tuomet Alidžanas pasiėmė plunksną, popieriaus ir parašė tokį laišką: „Mano mylima žmona, priimk pagarbiai ir maloniai šitą brangų svečių ir ištekink už jo mudviejų dukterį. Vestuves iškelk tuojau pat, nelaukdama manęs parvykstant!“

Alidžanas užantspaudavo laišką ir traukė toliau.

Jis atėjo į miestą, kur gyveno pirklys, susirado jo namus ir atidavė laišką jo žmonai. Ši perskaitė laišką ir priėmė svečių labai pagarbiai. O kitą dieną iškėlė Alidžanui vestuves su savo dukteria. Dvi dienas truko puota.

Trečią sėdo Alidžanas ant eikliojo žirgo, o tarnams įsakė:

— Joju prekių parūpinti. Niekam neatidarykite naktį vartų. O jei kas lips per tvorą, sučiupkite ir apkulkite. Taip įsakė jūsų šeimininkas.

Naktį parvyko pirklys su karavanu ir ėmė belsti į vartus.

Jis beldė ir beldė be atvangos, bet niekas jam neatidarė. Tuomet pirklys perlipo per tvorą ir nusileido į kiemą. Tuojuo jį užpuolė tarnai ir taip apkūlė lazdomis, jog jis vos galo negavo.

Pirklys ilgai gulėjo be žado, paskui atsipeikėjo ir vargais negalais nusiriogolino ligi savo kambario. Pasisveikino su žmona ir klausia:

— Na, pasakok, ką gi tu padarei, kai pas tave atvyko žmogus su mano laišku?

— Įvykdžiau tamstos įsakymą,— atsakė žmona.

— O kur auksiniai?

— Kokie auksiniai? — nustebo žmona.

— Aš juk rašiau, kad įsąkytum nužudyti žmogų, atvežusį laišką, o auksinius pasiimtum ir paslėptum!

— Oi, kas tamstai! Ar galvoj pasimaišė? Kaipgi žudysi savo žentą?

— Kokį žentą?

— Mudviejų dukters vyrą.

— Kada išleidai ją už vyro?

— Prieš dvi dienas.

Pirklys pliaukštelėjo sau delnu per kaktą ir ėmė plūsti žmoną bei tarnus.

— O kur tasai žentas? — paklausė jis.

— Iš ryto išvyko prekybos reikalais ir įsakė niekam naktį neatidaryti vartų,— atsakė tarnai.— „O jei kas, sako, liptų per tvorą, čiupkite ir gerai įkrėskite.“

Pirklys suprato, kad buvo nubaustas už savo gobšumą, ir nusprendė taikytis su žentu.

Palikime pirklių ir jo žmoną ir paklausykime, kas toliau nutiko Alidžanui.

Alidžanas ilgai jojo eikliuoju savo žirgu ir pagaliau prijojo didelį miestą. Buvo prekymečio diena. Prekyvietėje vaikštinėjo šauklis ir skardeno:

— Nesakykite, kad kas nors negirdėjęs! Kas moka gerai šachmatais žaisti, tegu eina į rūmus pas šachą. Kas laimės tris kartus iš eilės — tam šachas atiduos savo sostą. O kas tris kartus iš eilės pralaimės — tam šachas galvą nukirs.

Alidžanas nuėjo į rūmus pas šachą ir pasisakė norįs su juo pažaisti šachmatais.

Susėdo žaisti. Alidžanas kartą pralaimėjo, du kartus laimėjo. Vėl ėmė žaisti. Šachas du kartus laimėjo ir kartą pralaimėjo. Pradėjo žaisti iš naujo. Alidžanas iš eilės laimėjo tris kartus. Ką darys šachas — turėjo užleisti savo sostą Alidžanui. Šachas atsistojo, žemai nusilenkė jaunikaičiui ir tarė:

— Dabar tu esi šachas, sėsk į sostą.

— Niekād netroškau būti šachu. Noriu grįžti į savo gimtajį miestą ir mokyti žmones rašto ir muzikos.

Nujojo Alidžanas pasiimti savo pačios ir drauge su ja patraukė pas tėvą į savo gimtajį miestą.

Kai papasakojo tėvui visa, kas jam buvo nutikę, senis susižavėjo ir nudžiugęs šūktelėjo:

— Šaunus tu, sūneli! Kiek menų esi išmokęs ir kiek mirčių išvengęs!

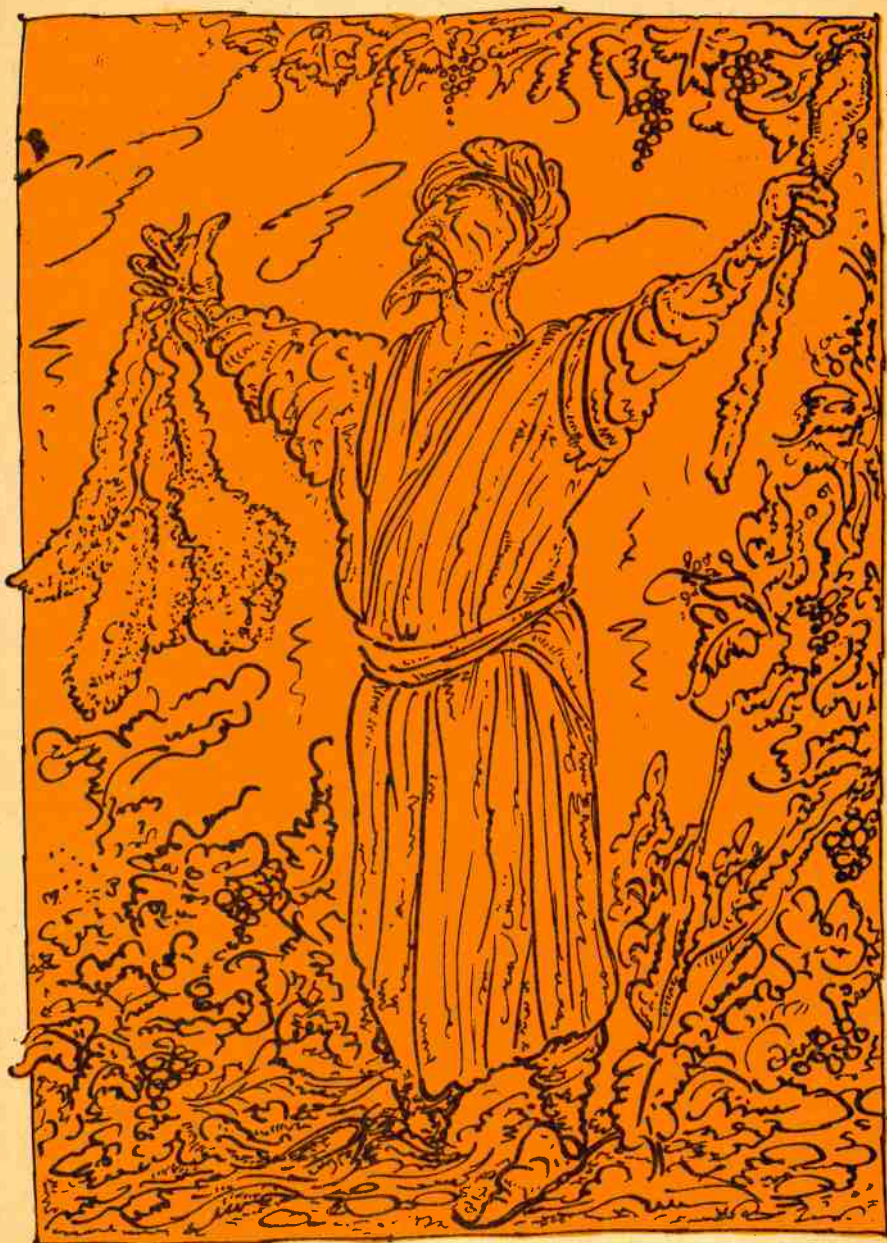
— Šaunuoliui ir septyniasdešimt menų per maža! — linksmai atsakė Alidžanas.

LAPĖS BEUODEGĖS

Meldynuose veisėsi pulkas lapių, tarp kurių viena buvo gudruolė, praminta Švelniakailė.

Švelniakailė slapta nuo kitų savo kūmučių nupėdino į artimiausią kaimą.

Kaime visi saldžiai miegojo. Patyliukais lapė pro tvorą įsigavo į vynuogyną. Ant vynuogienojų tarp lapų tartum auksas geltonavo išsirpusios kekės. Švelniakailė godžiai ėmė skainioti kekę po kekės. Štai jau rytas visai išaušo, o ji vis tebeskabo. Tiek prisiskabė, jog nei suėsti, nei išsinešti nebevalioja.

Rytą sodininkas išėjo iš namų pasiskinti pusryčiams vynuogių ir išvydo lapę.

„Oi, kaip ji vynuogyną suniokojo! — pamanė sodininkas. — Na palauk tu man!“

Jis pasiėmė kirvį ir ėmė sėlinti prie lapės.

O Švelniakailė taip įnikusi į vynuoges, jog nieko nebe-mato.

Patyliukais prisėlino sodininkas, užsimojo kirviu ir — čekšt! — nukirto lapę uodegą!

— Oi oi! — sustūgo lapė.

Nesiliaudama ingzti. jinai šmurkštelėjo iš sodo ir pati ne-beatsimena, kaip atsikliuvo meldynuose.

Kitos lapės ėmė tyčiotis iš jos:

— Ai, beuodegėl!

— Ai, begėdėl!

Švelniakailė išsėidė. Pasitraukė į pašalį ir galvoja: „Ką daryti? Užpjaus mane lapės savo patyčiom.“

Švelniakailė krestelėjo iš apmaudo galvą. Ir prieš pat jos snukį nukrito ant žemės kekelė vynuogių, kažkaip užsi-kabinusi už ausies, kai ji nešė kudašių iš sodo. Ant kekelės buvo likusios tik dvi uogelės, bet Švelniakailėi ir to užteko. Jinai įsikišo į kiekvieną šnervę po uogą, priėjo prie savo kūmučių ir kad sučiaudės! Viena uoga išlėkė iš nosies ir nukrito priešais lapės. Lapės — o jos neapsakomai mėgo vynuoges! — ėmė peštis. Švelniakailė vėl sučiaudėjo — ant žemės nukrito dar viena vynuogė.

Švelniakailė pačiuopo šitą vynuogę pati, suėdė ją ir sako:

— Šiandien tiek prisprogau vynuogių, kad jos man net per nosį byra. Aš žinau vietą, kur yra daug išsirpusių vynuogių. Jeigu norite, galiu ir jus tenai nuvesti.

— Norime, norime! — sušuko visos lapės vienu balsu.

Naktį laputės nučiužino į kaimą. Švelniakailė nuvedė jas į vynuogyną. Mato lapės — vynuogės išsirpusios, saldi sunka kone trykšta — ir godžiai puolė įsias, užmiršusios viską pasaulyje.

Jos taip įniko į vynuoges, jog nepastebėjo, kaip Švelniakailė priraišiojo joms uodegas prie vynuogienojų.

Prašvitus Švelniakailė užšoko ant tvoros ir kad suriks:

— Ei, laikyk vagį!

Sodininkas su savo vaikais, giminėmis ir kaimynais, pačiu-
pę kas lazda, kas kaplį, kas kirvį, atbėgo vagių gaudyti. La-
pės išvydo žmones, suspigo iš baimės ir kad šoks bėgti! Visų
uodegas tartum kirviu kas būtų nukapojęs.

Nepraėjo nė valandėlė, ir lapės jau buvo namie. Pardūmė
ir Švelniakailė. Bet dabar iš jos niekas nebesišaipė.

O sodininkas iš pradžių buvo susikrimtęs:

— Ai ai ai! Nagi žiūrėkite, ką jos padarė mano vyn-
uogynui!

Bet paskui jis išvydo lapių uodegas ir sušuko:

— Oi oi oi, tai bent laputės! Žiūrėkite, vynuogių pa-
ėdė ir užmokestį paliko!.. Iš šitų uodegų išeis mano vaikams
geros kepurės.

Sodininkas susirinko lapių uodegas ir patenkintas grįžo
namo.

AR TURĖJO MULA GALVĄ

Seniai, labai seniai gyveno Širino kaime it kokia erkė
uolus ir dievobaimingas dievo tarnas mula Seidas Ruchula.
Jis nešiojo didžiulę čalmą didumo sulig namu ir tankią barzdą
nelyginant meldų atvašynas.

Mula Seidas Ruchula meldėsi dieną ir naktį. Jis įvedė
paprotį, kad visi širiniečiai melstųsi ir duotų aukas.

Linksmiesi — melskis ir mokėk, verki — melskis ir mokėk,
laidoji — melskis ir mokėk, vedini sūnų — melskis ir mokėk,
pietauji — melskis ir mokėk, ari — melskis ir mokėk.

— Melskis alachui, o mokėk man, — visad sakydavo mula
Seidas Ruchula. — Atsikratyk puikybės ir išdidumo, pasibars-
tyk galvą pelenais ir mokėk. Tavo auka įmaloni viešpačiui.

Meldėsi širiniečiai alachui, o duoklę nešė mulai.

Kartą į Širino kišlaką atskrido gandras, nutūpė ant mina-
reto, kuris stovėjo netoli mečetės, ir ėmė krauti lizdą. Pamatė
gandrą mula Seidas Ruchula ir pagarsino širiniečiams:

— Tikratikiai, iš tiesų aukščiausiasis laimina mus. Į mūsų kaimą jis teikėsi atsiųsti dieviškąjį savo sūnų.

— Kur? — nustebo širiniečiai.

— Ogi antai, ant šventojo minareto.

Paziūrėjo širiniečiai, mato — paprasčių paprasčiausias gandrai kalena lizde.

Pakraipė galvas širiniečiai, bet gavo patikėti mula Seidu Ruchula. Tam jis ir išmintingasis mula, kad juo tikėtum ir jo klausytum.

Netikėsi — atbėgs emiro tarnai ir visą šventąją išmintį lazdomis įmuš į tikinčiųjų nugaras.

Pasimeldė mula Seidas Ruchula dievo sūnaus atvykimo į Siriną proga ir tarė:

— Reikia pavaišinti dievo sūnų.

Susirinko širiniečiai prie minareto, pasvarstė, pasitarė ir nusprendė:

— Reikia pavaišinti. Tik kuo vaišinti? Ei mula, o ką valgo dievo sūnus?

Mula Seidas Ruchula pirštu parodė į baltas išmatas, kuriomis gandrai aptėrė minareto kupolą ir oriai tarė:

— Matote, dievo sūnus valgo rūgusį pieną, dar valgo pienišką ryžių košę, virtus žirnius valgo, plovą valgo. Viską valgo, viską neškite.

Sunešė iš savo namų širiniečiai kas rūgusio pieno, kas žirnių, kas plovo, kas košės.

Kviečia dievo sūnų, o jis nuo minareto nenulipa ir „kle kle“ snapu kalena.

Pasimeldė mulà Seidas Ruchula ir sako:

— Nuneškite, tikintieji, vaišes į mano namus. Dievo sūnus sako: „Čia nenoriu valgyti.“

Paklojo mulos terasoje staltiesę, sudėliojo dubenius, lėkštes, o dievo sūnus tik žvelgia nuo minareto ir snapu kalena.

Mula Seidas Ruchula vėl pasimeldė ir sako:

— Na, tikintieji, eikite namo. Dievo sūnus negeidauja valgyti žmonių akivaizdoje.

— Ē ne,— užprotestavo širiniečiai,— kviesk čionai dievo sūnų. Kaipgi taip, mes stengėmės, taisėme vaisės, o jis neina. Pakviesk jį čia.

Mula Seidas Ruchula žinojo, kad širiniečiai atkaklūs, ir nuėjo prie minareto:

— Ei dievo sūnau, prašom pas mus, vaisės ištaisytos.

Nepadėjo nei įkalbinėjimai, nei prašymai. Gandras tik varo savo — „kle kle kle!“

Užsiropštė mula Seidas Ruchula ant minareto. Iškišo galvą ir vėlei šaukia:

— Ei dievo sūnau, nesispyriok, lipk žemyn. Vaisės paruoštos.

Gandras vėl savo — „kle kle kle!“

Jau buvo benoriš mula Seidas Ruchula lipti žemyn, bet širiniečiai vėl šaukia:

— Lipk aukščiau mula! Pasišnekėk su dievo sūnum.

— Oi,— sako mula Seidas Ruchula,— kad tik manęs dievo sūnus dangun nenusineštų.

— Nieko, nenusineš. Tu drūtas! Tu sunkus! — šaukia iš apačios širiniečiai.

Užsiropštė mula Seidas Ruchula ant minareto stogo. Iškišo galvą pro žagarus, iš kurių lizdas suneštas, ir kviečia taip, kad visi širiniečiai girdėtų.

— O viešpaties dievo sūnau, nesispyriok, nesispuikuok, prašom apačion, vaisės paruoštos.

Ir ūmai širiniečiai girdi, mula Seidas Ruchula šaukia it paklaikęs:

— Pagalbos! Padėkit! Gelbėkit!

Gandras išsigando dėl savo jauniklių, palaikė didžiai gerbiamą mulą godžiu katinu ir puolė jį kapoti snapu.

— Gelbėkit! — šaukia mula Seidas Ruchula, o nulipti apačion negali. Jo išmintinga galva įstrigo lizde.

Mato širiniečiai, reikia gelbėti dvasiškąjį ganytoją. Užlipo ant minareto.

O mula vis šaukia:

— Padėkit! Gelbėkit!

Grėbė širiniečiai mulai Seidui Ruchulai už kojų. Tempė kiek bepajėdami, tempė ir po daugelio pastangų, nusikamavę nutempė žemyn.

Ėmė širiniečiai sveikinti dievobaimingąjį mulą laimingai išsigelbėjusį, o jis tyli.

Pažvelgė ir nusistebėjo. Sakytumei lyg čia būtų mula Seidas Ruchula, o kažin ko stinga.

— O religijos prieglobsti teikitės atkreipti dėmesį į savo garbintojus,— meldžia širiniečiai.

Niekas nieko neatsako.

Čia vienas pro šalį einantis senyvas žmogus pažiūrėjo ir sako:

— Ei, kodėl jūsų mula be galvos?

Ėmė širiniečiai ginčytis. Vienas sako — buvo galva, kitas — čalma buvo, o galvos nebuvo.

Tada praeivis patarė:

— Pakvieskite mulos pačią. Ją paklauskite.

Pakvietė mulos Seido Ruchula pačią. Paklausė ją:

— Ei moteriške, ar turėjo tavo vyras, pamaldumo ir išminties indas, mula Seidas Ruchula galvą ar ne?

Pagalvojo moteriškė ir atsakė:

— Kai mano vyras valgydavo, jam kretėdavo barzda, tą aš žinau, o kad galvą būtų turėjęs, nepamenu.

Taip ir negalėjo širiniečiai prisiminti, ar turėjo galvą didžiai jų gerbiamas prakilnūsis mula Seidas Ruchula.

GUDRUOLIS IR VAGIS

Gyveno pasaulyje gudruolis ir vagis.

Vieną dieną plačiai pasklido žinia: esą gretimos valstybės chanas uždaręs pilyje savo dukterį — gražuolę Maliką.

Vagis ir gudruolis skirtingu laiku, nepažinodami kits kito, sumanė išvaduoti Maliką ir laimėti jos meilę.

Gudruolis — tam jis ir gudruolis — perlipo į pilį per aukštutėliausias sienas, apgavęs keturiasdešimt sargybinių, ir stoji prieš gražuolę Maliką.

— O Malika, sutik būti man žmona,— tarė gudruolis.— ir aš išvaduosiu tave iš kalėjimo!

— Gerai,— vylingai šyptelėjo Malika,— tiktai gaukite tėvo sutikimą.

Malika perlaužė paplotėlį ir pusę padavė gudruoliui.

— Suvalgykite eidamas,— pasakė Malika ir vėl šyptelėjo. Gudruolis nusilenkė ir nuėjo į miestą pas chaną.

Tą pačią naktį atėjo prie pilies vagis.

Vagis — tam jis ir vagis — įlindo pro durų plyšį keturiasdešimties žiaurių sargybinių panosėje ir atsidūrė prieš Maliką.

— O Malika, sutik eiti už manęs, ir aš tave išvaduosiu iš kalėjimo.

— Gerai,— vylingai šyptelėjo Malika;— tik gaukite mano tėvo sutikimą.

Ir Malika padavė vagiui antrą pusę paplotėlio.

— Suvalgykite, kai išalksite.

Vagis nusilenkė ir nuėjo į miestą pas chaną.

Ėjo gudruolis ir vagis, ėjo ir priėjo prie miesto vartų. Užsimanė gudruolis papusryčiauti ir, susiradęs ūksmingą vietelę, pasiklojo vietoj staltiesės savo juosmeninę skepetą. Čia prie jo priėjo vagis.

Gudruolis pakvietė jį prie savo stalo ir išsiėmė iš užančio pusę paplotėlio. Vagis irgi išsitraukė pusę paplotėlio ir padėjo prieš gudruolį.

Gudruolis nustebo, vagis irgi nustebo.

Pridėjo juodu puseles vieną prie kitos, ir gavo visą paplotėlį.

Gudruolis tarė:

— Mano paplotėlis — tai bent paplotėlis, gražuolės Malikos iškeptas.

— Na jau! — atsakė vagis.— Mano paplotėlį kepė Malika pati savo rankomis.

— Žinai, bičiuli,— tarė gudruolis.— perleisk jį man. Aš veisiu Maliką. Dėl jos aš pėsčias apeičiau visą pasaulį!

Vagis atsakė:

— O aš perplaukčiau be laivo visas jūras.

Ilgai juodu ginčijosi, galop sutarė: princesę Maliką ves tasai, katras pasirodys esąs gudresnis.

Gudruolis ir vagis nuėjo į turgų.

Dručkis bajus, didžiuliu it būgnas pilvu, ką tik buvę par davęs du šimtus avių, gavęs pinigų ir sutrišęs juos į juosmeninę skepetą.

Bajus užėjo į manufaktūros krautu vę ir ėmė derėti kartūnus. Gudruolio akyse vagis ištraukė kapšeli su pinigais iš balaus juosmeninės skepetos, o į jo vietą įdėjo vieno svaro svarstį.

Bajus ištiesė ranką prie skepetos ir pamatęs svarstį nu stėro.

Šaukdamas rėkdamas nubėgo bajus pas chaną.

Papasakojo bajus, kad vagis pavogė jam pinigų ir jų vietoj įdėjo svarstį.

Chanas nepatikėjo.

— Kur tasai svarstis? — paklausė jis.

— Antai! — tarė bajus, užkišo ranką už skepetos ir ištraukė kapšeli su pinigais.

Mat vagis suspėjo prie pat vartų į rūmus išimti svarstį, o vietoj jo įdėti kapšiuką.

Bajus nusikvatojo iš džiaugsmo ir patenkintas iškūrė iš rūmų.

Atėjo jis į tą pačią krautu vę. Jau norėjo užsimokėti už kartūną, žiūri — vėl vietoj kapšiuko svarstis. Vėlei nubėgo pas chaną.

Chanas paliepė dvarionims:

— Nagi pažiūrėkite patys, ar tikrai pinigai pavogti.

Dvarionys pažiūrėjo — mato kapšiuką su pinigais.

Chanas perpyko, atėmė iš balaus pinigų, o jį patį įsakė vyti su lazdomis ligi vartų.

Vagis paklausė gudruolį:

— Na kaip, dabar tu pripažįsti mano meną a? Perleisk man gražuolę Maliką.

Gudruolis tik nusišypsojo.

— Ko tu šypsaisi? — paklausė vagis.

— Iš kvailos tavo šnekos! — atsakė gudruolis. — Pirma susipažink su mano menu, kaip aš su chanu šašliką kepsiu.

Nakčia gudruolis nusivedė vagį prie chano rūmų.

Pirma gudruolis su maišu paskui ir vagis perlipo per tvorą.

Rūmų sode buvo tylu. Tik žvaigždės atsispindėjo dideliame baseine prie rūmų ir baltos gulbės pliuškenosi vandenyje.

Gudruolis išėmė iš maišo papjautą ėriuką, paskui prilaužė sausų šakų ir sukūrė ugnį. Nusilaužė keletą tuopos šakelių, prismaigstė ant jų gabalėlių avienos ir paliepė vagiui:

— Dabar tu kepk šašliką. Chanas miega priešais langą. Aš stovėsiu prie jo ir davinėsiu tau nurodymus, o tu vykdyk juos, gerai?

Vagis išsigando ir pašnibždom pasakė:

— Mielas brole, mesk tu šį nelemtą sumanymą. Aš sutinku atiduoti tau Maliką.

Gudruolis nesutiko.

— Ne, jei pradėjom, reikia baigti!

Vagis ėmė kepti šašliką.

Gudruolis nuėjo į rūmus. Ir še tau! Priebutyje stovi keturiasdešimt sargybinių ir pasirėmę ant ̄ečių kietai miega.

Gudruolis mitriai pakeitė ietis lazdomis. Paskui įsėlino į chano miegamąjį.

Ant dešimties antklodžių ir penkių priegalvių gulėjo chanas. Kojūgalyje sėdėjo seneliukas ir sekė pasakas.

Chanas snūduriavo. Protarpiais jis šaukė pro miegus:

— Sek pasaką!

Seneliukas pradėdavo pasakoti. Chanas vėl užsnūdavo, užmigdavo ir seneliukas.

Gudruolis surišo seneliuką, užkimšo jam burną ir priėjo prie chano.

Chanas riktelėjo pro miegus:

— Ko nutilai! Sek pasaką!

Gudruolis ėmė sekti pasaką plonu kaip senuko balseliu.

— Sakau jums, didysis chane, senų senovėje susitiko gudruolis ir vagis. Juodu abu pamilo chano dukterį.

— Gerai, sek toliau! — neatmerkdamas akių prabilo mieguistu balsu chanas.

— Ir susiginčijo juodu, katram vesti princesę.
Gudruolis žvilgtelėjo į sodą, mato — vagis sėlina prie tvoros, o šašlikas svyla.

Tada gudruolis suriko garsiai:

— Ei tu, apversk šašliką, kad nesudegtų!

— Kokį šašliką? — klausia chanas.

— Ė, nepaisykite! Be šių žodžių pasaka nelyginant plovą be pipirų — nė nepagalvojęs tarė gudruolis.

— Gerai, varyk toliau!

Gudruolis seka toliau:

— Vagis ir gudruolis susiginčijo — katras pasirodys esąs išmintingesnis, tasai ves princesę. Vagis ištraukė bajui kapšėlį su pinigais ir vietoj jo įdėjo svarstį. Bajus, pamatęs esąs apvogtas, nubėgo pas chaną skūstis. Prie rūmų vartų vagis įdėjo bajui į kišenę pinigus ir pasiėmė svarstį. Chanas supyko ir išvijo bajų.

Gudruolis vėl dirstelėjo į sodą ir vėl suriko:

— Apversk šašliką, kad nesudegtų!

Chanas dar saldžiau nusiziovavo ir tarė:

— Taip, nenaudėlis vagis mitriai apstatė bajų!

— Klausykite toliau! — tarė gudruolis. — Atėjo eilė gudruoliui parodyti savo sumanumą. Gudruolis paėmė už rankovės vagį ir atvedė jį į rūmus. Čia gudruolis išsiėmė iš maišo ėriuką ir viską sutaisė šašlikui kepti. Paliko vagį kepti šašliko, o pats nuėjo pas chaną.

Gudruolis vėl suriko vagiui:

— Apversk šašliką, kad nesudegtų!

— Labai įdomi pasaka, sek toliau, — tarė chanas.

— Gudruolis atsargiai pakeitė keturiasdešimčiai sargybinių ietis lazdomis ir įėjo į chano miegamąjį... Apversk šašliką, kad nesudegtų!.. Įėjo gudruolis į miegamąjį, surišo seneliuką, atsisėdo prie chano ir ėmė sekti pasaką... Apversk šašliką, kad nesudegtų!.. O chano būta nenuovokaus ir jis nekreipė dėmesio, kad gudruolis gerklėjo: „Apversk šašliką, kad nesudegtų!“, o šašliko kvapas kuteno jam nosį.

— Teisybę sakai, — dar saldžiau nusiziovavo chanas neatmerkdamas akių, — matyt, chano būta suvis kvailo. Tiek būta

visokių įvykių, o chanas nelyginant veršelis guli sau ir snau-
džia!

— Teisingai kalbate, o didžiausias chanai iš visų chanų!
Tik pasakykite: katras sumanesnis — vagis ar gudruolis? Kat-
ras laimėjo ir katram pridera vesti princesę?

— Jeigu tai tiesa, kad gudruolis įsigavo į chano rūmus ir
darė viską, kaip pasakojai, tai, ačiū jo tėvui, jis tikrai laimėjo
ir privalo vesti mergaitę.

Pasakė taip chanas ir užmigo.

Gudruolis išlipo pro langą pas vagį.

— Girdėjai chano žodžius? — paklausė jis.

— Girdėjau! Man jau užtenka, — sukuždėjo vagis virpė-
damas iš baimės. — Eime greičiau, mergaitė tavo. Brangus bro-
li, aš nei gyvas, nei miręs.

— Na ne. Pavakarieniaukim. Negi leisim nueiti šašlikui
perniek.

Tačiau vagis atsisakė valgyti.

O gudruolis atsisėdo ir neskubėdamas pavakarieniavo. Tik
tada išėjo su vagimi iš sodo.

Chanas pabudo su gaidžiais. Žiūri, seneliukas guli surištas.
Įėjo chanas į kitą kambarį. Pasirėmę lazdomis, kietai miega
keturiasdešimt sargybinių. Palei baseiną ant išblėsusių anglių
guli tuopos vytelės su šašliko likučiais. Žodžiu, viskas taip,
kaip pasekta pasakoje.

Griebėsi chanas už galvos ir pašaukė vizirį. Įsakė jam
surasti gudruolį ir vagį.

Šaukliai vaikščiojo gatvėmis ir šaukė:

— Chanas vadina stoši jo akivaizdon gudruolį ir vagį.

Gudruolis sako vagiui:

— Eime pas chaną!

— Neisiu! — ginasi vagis. — Eik vienas, aš nenoriu, kad iš
manęs būtų padarytas šašlikas.

Nuėjo gudruolis pas chaną.

Chanas pasisodino jį garbingoje vietoje ir tarė gudruoliui:

— Princesė Malika tavo! Aš sutinku!

FARCHADAS IR ŠIRINA

Sako, kad žiloje senovėje, kai dar žvėrys ir paukščiai mokėję kalbėti, o užburtos mergaitės buvo virtusios rožėmis, tolimoje šalyje gyvenęs varguolis.

Varguolis turėjęs sūnų Farchadą. Pajutęs artėjant senatvę ir giltinę dalgį galandant, pasišaukė sūnų ir tarė:

— Neturiu nei aukso, nei sidabro, negausi jokio palikimo, sūneli, tik šį kirstuvą. Dirbsi — būsi laimingas. Lik sveikas. Drauge su manimi palaidok šią skrynelę, neatidaryk jos, nes tau atsitiks nelaimė.

Numirė varguolis.

Nepaklausė tėvo priesako Farchadas, iš smalsumo atidarė skrynelę. Rado joje veidrodėlį.

Pažvelgęs į jį, Farchadas išvydo žydinčią pievą, joje gražuolės bevaikštinėjančios, o tarp jų viena tokia graži, tartum kokia perė. Farchadas tol į ją žiūrėjo, negalėdamas žvilgsnio atitraukti, kol krito be nuovokos.

Ilgai būtų šitaip gulėjęs, jeigu nebūtų pas jį atėjęs jo bičiulis Šapuras.

Mato Šapuras, guli jo bičiulis kaip negyvas, rankoje įsitvėręs veidrodėlį.

Paėmė Šapuras iš jo veidrodėlį ir išvydo gražuolę kaip perė, su gazelės akimis, su švytinčiais plaukais. Saulė su mėnuliu galėtų eiti lažybų, ar yra žemėje tokia graži mergelė.

Išbėgo į gatvę Šapuras, pasisėmė iš aryko šalto vandens ir šliūkstelėjo Farchadui ant veido. Atsigaivelėjo Farchadas, pamatė Šapuro rankose veidrodėlį ir iškart prisiminė nepažįstamąją gražuolę. Pajuodo Farchadas kaip naktis nakčiausia. Nieko į burną neima, liūdi.

Gal ilgai sielvartas jį krimto, gal neilgai, tik juodu nutarė su Šapuru gražiosios perės ieškoti.

Keliavo per kalnus ir stepes, aplankė daugelį miestų.

Ir štai nusigavo į Begovato miestą. Aplinkui stūksojo aukšti kalnai.

Apsižvalgė Farchadas ir nustebo. Buvo vasara, bet medžiai styrojo nugeltę, jų lapai krito kaip vėlių rudenį. Laukai iš-

džiūvę, augalai nuvytę. Prie išsekusio kanalo būrėsi sulyse žmonės. Kirstuvais jie daužė uolą.

— Žmonės, kas jūs esate ir dėl ko daužote uolą? — sušuko Farchadas.

Ir papasakojo žmonės, kad štai jau treji metai, kaip jie ėmė gremžti uoloje griovelį-aryką, norėdami paleisti vandenį į miestą, pagirdyti laukus ir sodus, nykstančius nuo kaitros ir karšto vėjo.

Jau treji metai, kaip žmonės lieja ašaras ir prakaitą, išsekę nuo nepakeliamo darbo, bet neišveikiama kaip geležis uola nepasiduoda, ir visos pastangos bergždžios.

— Šapurai, bičiuli mano, — sako Farchadas, — šie žmonės miršta iš bado ir troškulio. Padėkime jiems!

Atsiraitęs rankoves, Farchadas pasiėmė į rankas tėvo kirstuvą ir smogė į uolą. Stiprios buvo Farchado rankos, bet uola net nekrustelėjo, o kirstuvas sulūžo į gabalus.

Supykęs Farchadas liepė sunešti visus kaplius, kirstuvus, įpūtė žaizdrą, sulydė juos ir nukalė juodu su Šapuru vieną didžiulį kirstuvą, kurio nė šimtas žmonių nebūtų pakėlę. Paėmė Farchadas kirstuvą į rankas, užsimojo kartą, kitą — išmušė griovį, didesnę už tą, kuri žmonės kasė trejus metus. Dar ir dar kartą trenkė Farchadas kirstuvu — sudrebėjo kalnas. Griuvo uolos. Nudžiugo žmonės ir puolė Farchadui į talką.

Tuo metu Begovato miestą valdė sultonė Gulčechra. Ji turėjo mylimą giminaitę Širina.

Pažvelgė Širina iš aukšto bokšto ir mato — galingas didvyris trupina kalnus. Nubėgo Širina pas savo tetą Gulčechrą, prašo:

— Jokim didvyrio pažiūrėti. Juk aš esu prisiekusi tekėti už to, kuris pasuks Syrdarjos upę į Alkanąją stepę.

Farchadas buvo taip įnikęs į darbą, kad nepastebėjo, kaip prijajo sultonė Gulčechra su Širina.

Farchadas stabtelėjo, norėdamas prakaitą nusišluostyti nuo veido, pažvelgė į atvykęs, o tą akimirką pūstelėjo vėjas ir pakėlė dangalą Širinai nuo veido, ir jis išvydo tą pačią perę, kurią buvo matęs veidrodėlyje. Jis vos beištarė „ak!“ ir krito ant žemės be amo.

Visi nustebo: kas atsitiko Farchadui? Tik ištikimasis jo bičiulis Šapuras žinojo kodėl, tačiau nedrįso sakyti.

Atsitokėjo Farchadas, žiūri į Širiną, akių negali atitraukti. Susigėdo Širina, metė iš po blakstienų viliūgišką žvilgsnį, skvarbų kaip strėlė.

Spustelėjo žirgą mergaitė, tas piestu stojosi ir nešėsi kaip žaibas. Kluptelėjo žirgas ir apšlubo, pripuolė Farchadas, viena ranka užsimetė žirgą drauge su jojike sau ant peties ir leidosi bėgti. Pribėgo rūmus, prie vartų nukėlė žirgą su gražuole princese ant žemės.

Pasitraukė Farchadas, žodžio netaręs Širinai nepažvelgęs į ją. Nustebo gražuolė, ir kažkodėl suspaudė jai širdį. Juo toliau žengė Farchadas, juo labiau jis niaukėsi: „Ar gali grakšti gražuolė, šilkais ir aksomais vystyta, pamilti mane, paprastą akmenskaldį?“

Nebegrįžo jis prie aryko, patraukė į kalnus, atsisėdo ant akmens, parimo ant rankų.

Tuo pat metu sultonė Gulčechra taisė puotą nepažįstamo akmenskaldžio garbei. Išlėkė žygūnai į visas šalis Farchado ieškoti. Ieškojo ieškojo ir grįžo pas sultonę nieko neradę. Tik paskutinysis žygūnas užtiko jį pačioje kalno viršūnėje.

Atvedė Farchadą į rūmus, garbingoje vietoje pasodino.

Farchadui džiaugsmas netilpo krūtinėje, kad gaus pamatyti Širiną.

Prasidėjo linksma puota. Skambėjo dutarai. Šoko mergaitės, grakščios kaip gazelės. Visa buvo nuostabiai gražu: ir dainos, ir vaišės, ir šokiai. tik nesimatė Širinos. Farchadas darėsi vis niūresnis ir liūdnesnis.

Bet įėjo Širina. Svečių veidai nušvito. Dar linksmiau skambėjo muzika, greičiau skriejo šokėjos. O Farchadas ir Širina nieko nematė. Nei jie ką valgė, nei gėrė prie puotos stalo, tik akių vienas nuo kito atitraukti negalėjo...

Netikėtai įžengė pasiuntiniai, atvykę iš Irano karalystės. Gandas apie Širinos grožį buvo pasklidęs po visą žemę, pasiekė ir Irano padisachą, seną plikį Chosrovą. Magėjo jam įsigyti jauną gražuolę kaip perlą ir nusiuntė piršlius.

Linksmybė virto liūdesiu, nutilo auksastygio sazo garsai, nuščiuvo juokas. Žinojo Gulčechra, kad negalima priešintis Chosrovui, nes pyktis jo baisus — užpuls jis Begovatą, viską šluodamas sau nuo kelio.

— Moteriške,— pasakė Gulčechrai jo pasiuntinys,— mano valdovas, karalių karalius Chosrovas, stovi su savo kariuomene prie tavo krašto sienų. Chosrovas pasakė: „Tebūnie karalaitė Širina mano pati o jeigu ne — Begovate nepaliksiu akmens ant akmens“. Atsakyk!

Nuleido Gulčechra galvą ir tarė pasiuntiniams:

— Karalaitė Širina dar jauna, ji drovi ir baikšti kaip antiopė. Širina mėgsta arklius ir medžioklę. Širina neketina tekėti.

Baisiai įširdo Chosrovas už tokį atsakymą ir su didžiule kariuomene patraukė sultonės Gulčechros miesto linkui.

Kaip juodas debesis apsupo Begovato sienas Chosrovo kariuona.

Sudundėjo didžiuliai būgnai, sugaudė vario trimitai, suliepsnojo laužai. Miesto gyventojai nuskubėjo ant miesto sienų gintis nuo priešų.

— Ne vieta čia man, mieste,— tarė sau Farchadas.— Nadera man, vyrui, slėptis nuo priešų strėlių.

Išėjo Farchadas į kalnus, nuskėlė kirstuvu du luitus,— o kiekvienas jų dydžio sulig namu,— ir ėmė tuos luitus svaidyti ir gaudyti rankomis.

Nustebo priešų kariai, išbalė, suvirpėjo iš baimės, nubėgo pas Chosrovą.

— Didysis šache,— tarė jie,— ten, kalnuose, baisus divas žaidžia uolomis kaip obuoliais.

Išėjo Chosrovas iš palapinės, pasižiūrėjo akis delnu prisidengęs, mato, iš teisybės — stovi ant kalno galingas didvyris ir svaido į dangų ištisas uolas.

— Ei žmogau,— sušuko Chosrovas,— kas toks esi ir ką ten veiki ant kalno?

— Esu akmensvaidys,— sako Farchadas.— Traukis iš čia, šache Chosrovai, su savo kariuona, o jeigu ne, imsiu šias uolas svaidyti į tavo stovyklą.

Chosrovas neišsigando. Jis įsakė keturiasdešimčiai rinktinų karių su aukso šalmais ir aukso skydais joti į kalną ir pristatyti Farchadą gyvą ar negyvą.

Ropštėsi keturiasdešimt karių į kalną. Sviedė į juos Farchadas uolą — neliko iš jų nė dulkelės.

Įniršo šachas Chosrovas. Išsiuntė dar keturiasdešimt rinktinių karių, bet ir juos tokia pat dalia ištiko.

Norėjo šachas visą savo kariauną siųsti prieš Farchadą, bet prie jo ausies palinko gudrus viziris ir tarė:

— Nedera didžiajam šachui galynėtis su kažkokiu akmen-skaldžiu. Jei nugalėsi Farchadą, o šache, tavo šlovė nepadidės, o jei jis tave, neduok alache, nugalės,— gėda bus tavo galvai.

— Ką patarsi? — širdamas švokštė Chosrovas.— Greičiau sakyk, jei ne, pašauksiu budelį ir...

— Kam šaukti budelį? — pasakė gudrusis viziris.— Ten, kur neįmanoma kardu nugalėti, galima nugalėti protu. O šache, tu nori gauti gražuolės Širinos ranką. Ji svaičioja apie žmonių laimę ir, sako, davusi žodį, jog eisianti tik už to, kuris pirmas iškirs kanalą per kalnus ir paleis vandenį į Alkanąją stepę.

Dar labiau įtūžo Chosrovas ir ėmė šaukti ant savo vizirio:

— Aš esu galingas šachas, didelės valstybės valdovas, o ne molėtas sodietis. Tu nori priversti mane su kirstuvu rankoje žemę kasti? Ne, to nebus!

Viziris gudriai nusišypsojo ir patarė šachui, ką ir kaip daryti.

Tada Chosrovas išsiuntė į Begovatą pasiuntinius. Jie nuvyko į Gulčechros rūmus.

Jie nešūkavo, negrasino karu. Jų šypsenos buvo pataikūniškos, saldžios. Lenkėsi jie žemai, lig pat žemės.

— Mūsų šachas,— kalbėjo jie — norėjo tik išbandyti Begovato gyventojų drąsą ir prašo perduoti jo pagarbos ir susižavėjimo žodžius. Įsimylėjęs šachas nenorįs prievarta siekti gražuolės Širinos palankumo. Anaipatol. Jis girdėjęs, kad žavioji Širina eisianti už to, kas pirmas pasuks Syrdarjos upę į Alkanąją stepę. Ar tai teisybė?

Tada atsistoję Širina, nuleido gražias savo akis ir ištarė vienintelį žodį:

— Taip.

Nusilenkė pasiuntiniai ir kukliai pasišalino.

Netrukus atvyko į rūmus pats šachas Chosrovas su šaunia palyda.

— O žavingiausioji karalaite,— tarė jis,— aš prižadų įvykdyti tavo norą. Dar šianakt Syrdarja tekės į Alkanąją stepę.

Nustebo Širina. Pagavo ją sielvartas, nes Farchado gražumas ir drąsa buvo giliai įstrigę jai į širdį. Ji skubiai paliko salę, kur Gulčechra buvo priėmusi Chosrovą, ir su savo tarnaitėmis nubėgo į moterų menes.

Širina liepė sušaukti žygūnus ir įsakė bėgti į visas puses, sustoti prie kiekvienos trobos, prie kiekvienos jurtos, prie kiekvieno namo, mušti būgnus ir skelbti:

— Žmonės, kas šiandien nukreips Syrdarjos vandenį į Alkanąją stepę, laimės karalaitės Širinos ranką.

Pasklido žygūnai į visas puses, skelbdami šią žinią.

Išgirdęs šauklio balsą, Farchadas stvėrė savo kirstuvą ir šoko prie kalno. Sudrebėjo, susiūbavo kalnas nuo galingų kirstuvo dūžių, ėmė risti akmenys, užtverdami sraunios upės tėkmę.

Galybė žmonių subėgo galiūno pamatyti, galybė žmonių stoji į talką Farchadui atlikti kilnų žygdarbį.

O rūmuose Gulčechra iškėlė puotą šacho Chosrovo garbei. Sutemo naktis. Į puotos salę įsliūkino Chosrovo viziris ir kažką pašnibždėjo į ausį savo valdovui. Tada Chosrovas pakilo ir, nusilenkęs Gulčechrai, tarė:

— Išmintingoji Gulčechra, tavo giminaitės, žavingosios Širinos, noras įvykdytas. Vanduo teka į stepę.

Visi užbėgo ant rūmų stogo.

Ir Širina pamatė, kaip iš tolo blyksi mėnuo, atsispindėdamas gryno, skaidraus vandens veidrodyje. Apie jį svajėjo žmonės. Ir štai — vanduo!

Dar žemiau nusilenkė Chosrovas.

— O Širina, tęsėk savo pažadą.

Skausmas suspaudė Širinai širdį. „Farchadai, kur tu?“ — sielvartavo Širina. Pakvaišusi iš nevilties, ji norėjo pulti žemyn ant akmenų. Bet juk yra davusi žodį. Jeigu ji nusižudys, Chosrovas keršys. Mieste neliks akmens ant akmens, žmonės bus išnaikinti.

Nežinojo Širina, kad mėnulis nušvietė stepėje ne vandenį, o jo šviesą atspindėjo ilga juosta blizgančių meldų. pagal vizirio įsakymą patiestų žemėje.

Prasidėjo vestuvių puota.

Kaip mėnulio pilnatis tamsiame danguje švytėjo Širina tarp Chosrovo svečių nematytu grožiu. Žavingosios jaunamartės lūpose žaidė šypsena, o akyse blizgėjo ašaros. Gražuolės širdis veržėsi į laisvę, ten, kur ją šaukė meilė.

Plyšojo karnajai, dundėjo būgnai, tamburiniai. Lūžo stalai nuo patiekalų: plovai, lagmanai, kabobai, kepti avinai, vištos, riešutai, saldainiai, visko buvo gausybė.

Šitaip Širina tapo Chosrovo pati.

Išaušo rytas. Nakties mirazas ištirpo drauge su priešaušrio rūku. Ir Širina, ir žmonės pamatė, kad vandens nėra.

Žmonės puolė apgaviką Chosrovą, o šis tik juokėsi savo karių apsuptas. Ašaras liejo nepaguodžiama, apgauta Širina.

Kiaurą naktį be atvangos dirbo Farchadas. Galiūgu savo kirstuvu jis daužė uolas ir metė į upę, bet srovė jas nunešdavo. Supykęs Farchadas apglėbė kalną, įsirežė, ir kalnas pajudėjo iš vietos.

Uždainavo Farchadas dainą apie gražuolę Širiną, apie laimę ir meilę.

Dar kiek įtempis jėgas — ir upė bus užtvenkta!

Tada Farchadas paklausė:

— O kur Širina? Tegul ateina pažvelgti į mano darbą!

Visi tylėjo nuleidę galvas. Tylėjo ir Farchado bičiulis Šapuris. Tik vėjas gūždžiai ošė:

— Farchadai, Farchadai, Širina jau Chosrovo pati. Jis apgavo ją, ji nemylė jo!

Tačiau Farchadas buvo taip sukrėstas nelemtos žinios, kad jam pasigirdo, jog vėjas sako: „Myli, myli Chosrovą!“

Nebeklausė daugiau Farchadas, ką ošia vėjas. Jis girdėjo tik savo širdį šnibzdant: „Kam tau dainuoti, Farchadai,— lakštingala gieda ne tau. Kam tau žiūrėti, Farchadai,— gražiosios Širinos akys žvelgia ne į tave. Kam tau kvėpuoti. Farchadai,— rožės kvepia ne tavo sode.“

Pašėlusio sielvarto pagautas, Farchadas leidosi bėgti miesto link. Ant miesto sienos stovėjo ašaromis apsipylusi Širina.

Vos tik išvydo Farchadas savo mylimąją, puolė prie jos, bet tarp jų kunkuliavo siautulingoji Syrdarja. Ištiesė rankas Farchadas gražulei Širinai ir suakmenėjo iš skausmo.

Puolė Širina prie Farchado ir virto skaidria upele.

Netoli Begovato, ant Syrdarjos kranto, tebestovi Farchadas — didžiulė uola, o priešais ją, giliame slėnyje, sruvena gražulė upelė Širina.

LAKŠTINGALA DEVYNBALSĖ

Seniai, labai seniai gyveno vienas žiaurus šachas. Ilgai jis engė ir kankino žmones, savo valdiniams išplėsdavo iš burnos paskutinį duonos kąsnį, smaugė vargšus visokiomis rinkliavomis bei mokesčiais. Šitaip jisai prisirinko tiek aukso, sidabro ir brangakmenių, jog nebežinojo, kur visa tai dėti.

Kartą sušaukė šachas geriausius meistrus ir įsakė:

— Padarykite man medį plataną: kamieną — iš rubino, šakas — iš chrizolito, lapus — iš smaragdo, vaisius — iš perlų. O lapija turi būti tokia tanki, kad pro ją neprisiskverbtų nė vienas saulės spindulys.

Išgirdę šacho įsakymą, žmonės ėmė murmėti:

— Kol tokį medį padirbs, mums turbūt paskutinį kailį nudirs!

Bet šachas su nepatenkintaisiais žiauriai susidorėjo. Vie-niems liepė galvas nukirsti, kitus — į duobę įmesti. Po septynerių metų platanas buvo padirbtas.

Šachas įsakė pastatyti savo lovą po brangiuoju medžiu ir ten miegojo.

Vieną rytą šachas pajuto ant dešiniojo žando šilumą. Atsimerkė ir žiūri: pro smaragdinę lapiją begiedruojas žydras dangaus lopelis, didumo sulig kapeika, ir pro jį saulės spindulys plieskia jam į žandą.

Šachas suspigo:

— **Kazkoks** vagis pagrobė lapelį nuo mano platano! Kas suras piktadari, tą nuo galvos ligi kojų apibersiu auksu. O jeigu niekas nesuras — visą miestą sudeginsiu ir pelenus vėjais paleisiu!

O šachas turėjo tris sūnus.

Taigi vyriausiasis sūnus sako šachui:

— Leiskite man šią naktį saugoti plataną. Aš pagausiu vagį.

Šachas sutiko.

Ėmė vyriausiasis sūnus saugoti plataną, bet neištvėrė ir vidurnaktį užmigo.

Išaušus šachas atsibudo ir išvydo pro platano lapus prošvaistę, didumo sulig penkiakapeikiu. Tuoju pat nusmerkė šachas vyriausiąjį sūnų mirti.

— Dabar aš saugosiu! — pasisiūlė vidurinysis šacho sūnus. — Jeigu nepagausiu vagies, nužudysit ir mane kartu su broliu!

Bet vidurnaktį miegas sumerkė jam akis, o ryto metą tarp lapų atsirado dar viena kiaurymė, didumo sulig tiubeteika.

Iš įtūžio šachui kaip katei, užspringusiai lašiniams, iššoko akys kaktoje.

— Budeliai! — suriko jis, — pas man!

Bet tuoju pat jauniausiasis sūnus ėmė prašyti tėvą:

— Leiskite man pasiimti lanką ir strėlių. Aš pašausiu vagį.

Šachas leido ir jauniausiajam sūnui.

Sutemus jaunėlis atsistojo po medžiu, įtempė templę ir taip stovėjo pasiruošęs, žvalgydamasis čia į dešinę, čia į kairę.

Vėlyvą naktį buvo beapimęs jį miegas. Išsitraukė jaunėlis iš kišenės peilį, įsipjovė sau pirštą ir patrynė žaizdelę druska bei pipirais. Skausmas bemat išvaikė miegus.

Stovi jaunėlis, laukia. Ūmai priešaušriu atskrido į plataną neregėta paukštė. Jos snapas iš rubino, kojos — chrizolito. sparnai iš perlų bei koralų.

Nors ir kaip gaila buvo jaunėliui šauti į tokią nuostabią čiulbuonėlę, tačiau jis vis tiek paleido strėlę. Bet jo ranka sudrebėjo, ir strėlė tik išpešė plunksną paukštei iš sparno. O paukštė nuskrido.

Pakirdo šachas.

Priėjo prie jo sūnus, laikydamas dešinėje rankoje lanką ir strėles, o kairėje — plunksną.

— Štai, tėve,— tarė jis,— aš nutykojau paukštę, kuri nešiodavo brangiuosius lapus nuo mūsų platano. Tai buvo stebuklinga lakštingala. O pašauti jos neįstengiau, tik plunksnelę iš jos sparno išpešiau.

Paėmė šachas į rankas plunksną ir išvydo, kad ji daugiau verta negu jis surenka mokesčių per septynerius metus.

Nudžiugo šachas ir įsakė paleisti iš kalėjimo sūnus. Tą pačią dieną jis paskelbė:

— Kas pagaus man šitą paukštę, tą pasodinsiu į savo sostą, ir jis valdys drauge su manimi. O jeigu niekas nepagaus — visą miestą sudeginsiu ir su žeme sulyginsiu!

Vyresnieji šacho sūnūs pagarbiai sunėrė ant krūtinės rankas ir tarė:

— Leisk mums padaryti šį darbą, tėve!

Šachas sutiko.

Abu sūnūs persirengė pirkliais ir išvyko iš miesto.

Praėjo trys dienos. Jauniausiasis šacho sūnus pamanė: „Niekas nesuras mano broliai! O šachas užsirūstinęs gali ir miestą sudeginti! Reikia man joti.“

Jis nuėjo pas tėvą ir tarė:

— Tėve! Ir man leiskite jums pasitarnauti. Aš surasiu nuostabią paukštę.

Šachas labai nenorėjo išleisti jauniausiojo sūnaus, bet tasai užsispyrė ir neatlyžo.

Nebuvo ką daryti — išrengė šachas į kelionę ir jauniausiąjį sūnų.

Jaunėlis jojo sparčiai ir per savaitę pasivijo savo brolius.

Leidosi joti trise. Ir prijojo tris kelius, einančius į tris puses. Prie kiekvieno kelio — akmuo, ant akmens — užrašas. Ant vieno akmens užrašyta: „Kas jos šiuo keliu, pargrįš namo.“ Ant antro: „Kas jos šiuo keliu, sugrįš iš puslaukelės.“ Ant trečio: „Kas jos šiuo keliu, tą ištikis pavojus.“

Vyriausiasis sūnus išsirinko pirmąjį kelią, vidurinėlis ant-
rąjį, o jaunėlis — tą, kur laukia pavojai.

Broliai atsisveikino ir ištraukė toliau į kelionę.

Joja vidurinėlis ir galvoja: „Nežinomu keliu pavojinga keliauti, kad kas man neatsitiktų! Ar nevertėtų joti drauge su vyriausiuoju broliu?“ Šitaip pagalvojęs, pasuko jis atgal ir netrukus pasivijo vyriausiąjį brolių. Leidosi juodu toliau kelionėn dviese.

Atjojo broliai į svetimą miestą ir atsigulė pavėsyje atsi-
pūsti.

O iš savo rūmų balkono valgydama obuolį, juodu paste-
bėjo šacho dukte.

„Ir ne gėda jiems mano akivaizdoje tysoti?“ — pamane ji, supyko ir metė kąsnelį obuolio į vyriausiąjį brolių; metė taip mikliai, jog pataikė jam tiesiai į galvą. Vyriausiasis brolis atsigręžė, žiūri — balkone gražuolė bestovinti.

„Turbūt šacho dukteriai aš kritau į akį!“ — tarė sau vy-
riausiasis sūnus ir liko besėdįs su broliu priešais rūmus.

Vakare viena tarnaitė priėjo prie brolių:

— Ko judu čia sėdite? Kodėl nepasišalinatė?

— Šacho dukteriai aš kritau į akį, ji netgi numetė man
kąsniuką obuolio... Kaipgi aš pasišalinsiu? — tarė vyriausiasis
brolis.

— Tučtuojau nešdinkitės iš čia! Nes šacho dukte supyks
ir lieps nukirsdinti jums galvas! — pagąsdino tarnaitė.

Broliai nusigando ir drebėdami iš baimės nuėjo.

Apsigyveno juodu mieste. Diena bėgo po dienos — broliai
išleido visa, ką tėvas jiems buvo įdėjęs į kelionę. Dirbti
juodu nieko nemokėjo ir taip nuskurdo, jog turėjo miegoti
prie svetimos parduotuvės slenksčio. Pagaliau parsisamdė tar-
nais.

Vyriausiasis brolis nuėjo tarnauti į smuklę — sriubos pils-tyti, o vidurinytis — į kitą smuklę kurstyti ugnį po plovo puodu.

Dabar pasiklausykite, kas nutiko jaunėliui.

Dieną naktį jojo jis nuo upės prie upės, nuo ežero prie ežero, nuo kalno prie kalno. Suvalgė aliai kąsnelį visą pavir-žį, tik sudžiūvęs paplotėlis jam beliko.

Pagaliau jaunėlis prijojo šaltinį. Prie jo augo ūksmingas platanas.

Jaunėlis pririšo žirgą prie platano, įkišo ranką į balno krepšį ir išsiėmė paskutinį paplotėlį. Paskui pamirkė jį van-denyje, sulaužė į gabalėlius ir jau buvo bevalgąs, tik išvydo tolumoje debesį dulkių. Įsiziūrėjo ir mato — atbėga prie jo kiek beįkabindama didžiulė beždžionė.

Jaunikaitis išsigando įlipo į medį. Beždžionė surijo paplo-tėlį ir, atkraginusi galvą, pašaukė jaunikaitį.

— Išlipk! — tarė ji žmogaus balsu.

Jaunėlis pamanė: „Maža jai buvo paplotėlio, nori dar ma-ne suėsti.“ Ir palypėjo aukščiau.

O beždžionė užsoko ant žemutinės šakos.

— Ei žmogau, išlipk! — pašaukė ji. — Jeigu paukštis at-skrenda į šią vietą — sparnus nusvyta, jeigu žmogus įžengia — kojas nudega... Ko tu čia atjojai?

Jaunėlis išlipo iš medžio, papasakojo beždžionei visa nuo pradžios ligi galo.

— Jeigu nesurasiu stebuklingosios lakštingalos, tėvas visą miestą sudegins ir su žeme sulygins, — liūdnai baigė jisai savo pasakojimą.

— Sakoma: „Kas tave kartą papenėjo, tam keturiasdešimt kartų nusilenk“, — tarė beždžionė. — Gausiu tau atsidėkoti. Sėsk ant žirgo. Jeigu pasisėks, rasime paukštę.

Sėdo juodu dviese ant žirgo ir leidosi į kelionę. Prijojo sodą, aptvertą aukšta siena.

— Aš įsikasiu į žemę, — tarė beždžionė, — o tu lauk ma-nęs. Jeigu po penkių dienų nesulauksi. grįžk atgal iš kur at-jojęs.

Beždžionė ėmė kasti požeminį taką.

Šeštą dieną ji sugrįžo ir sako:

— Aš pasikasiu po pat narveliu, kur po septyniais apklotais tupi lakštingala. Eik požeminiu taku ligi galo. Palauk tén, kol sumigs sargyba. Paskui čiupk nedelsdamas narvelį su paukšte ir nešk šen. Tik, žiūrėk, nenudenk narvelio!

Įsidėjęs į galvą beždžionės pamokymus, jaunėlis įlindo į požeminį taką, priėjo jo galą ir ėmė laukti.

Sargybiniai — o jų buvo dešimt — netrukus sumigo kur bestovį. Jaunėlis praėjo pro juos ir čiupo narvelį su paukšte. Jis užsimanė pažiūrėti, ar čia ta nuostabioji paukštė, kuri atskrisdavo į jo tėvo plataną. Bet vos tik jis kilstelėjo dangalą, lakštingala pragydo, ir taip skardžiai, jog jaunėlis sustojo tarytum užburtas ir narvelis iškrito jam iš rankų.

Nubudo sargybiniai, pačiupo jaunėlį ir nuvedė pas šachą.

Šachas pašaukė budelį ir įsakė:

— Nukirsk šiam vagiui abi rankas ligi alkūnių!

Bet tuomet jį užstojo viziris:

— Palaukite, dar nežudykite jaunikaičio. Sužinokime, kodėl jam prireikė paukštės.

— Gerai, paklauskim,— sutiko šachas. Jaunėlis papasakojo visa, kaip buvo, nuo pradžios ligi galo.

Tuomet viziris tarė šachui:

— Nusiųskite šį jaunikaitį parnešti gražuolės auksinėje skrynioje. Jei parneš gražuolę — gaus lakštingalą.

Šachas sutiko.

— Jok iš čia į tą pusę, kur saulė teka.— tarė jis jaunikaičiui.— Josi devynis mėnesius ir prijosi miestą. To miesto šachas turi dukterį, kuri miega aukso skrynioje. Jeigu atgabensi man tą mergelelę atiduosiu tau lakštingalą devynbalsę.

Grįžo jaunėlis pas beždžionę, papasakojo, kas jam buvo nutikę. Vėl sėdo juodu dviese ant žirgo ir leidosi į tolimą kelionę.

Jojo devynis mėnesius ir galop prijogo didelį miestą. Sustojo netoli miesto, ir beždžionė vėl ėmė kasti požeminį taką.

Po devynių dienų ir devynių naktų ji baigė savo darbą ir grįžo pas jaunėlį.

— Išrausiau požeminį taką ligi šacho rūmų,— tarė beždžionė.— Užlipk laiptais keturiasdešimties pakopų, pereik keturiasdešimt kambarių ir išeik į balkoną. Šacho duktė sėdi ten, apsupta keturiasdešimties tarnaičių, ant aukso skrynios. Įsigeidusi miego, ji atvožia dangtį ir gulasi į šią skrynią. Tu pirma atvožk skrynią, pažiūrėk, ar gražuolė užsimerkusi, ar ne. Jei gu ji miega atsimerkusi — pagrobk ją, o jeigu užsimerkusi — nekliudyk.

Jaunėlis įėjo į požemį, nusigavo į rūmus, užlipo keturiasdešimt pakopų, perėjo keturiasdešimt kambarių pažvelgė į balkoną. Žiūri, sėdi šacho duktė, apsupta keturiasdešimties tarnaičių. Štai atsigulė ji į savo skrynią, tarnaitės visos sumigo.

Jaunėlis pakėlė skrynios dangtį ir mato: šacho dukters akys užmerktos.

Užmiršo jaunėlis beždžionės pamokymus. Pasilenkė pabučiuoti gražuolės. Bet nuo karšto jo alsavimo paraudo mergaitės veidas ir ji atsimerkė.

— Ei žmogau, ko tau reikia? — sušuko ji.

Tarnaitės nubudo, puolė prie jaunėlio, surišo jam rankas ir nuvedė pas šachą.

Šachas įsakė tuojau pat nužudyti belaisvį. Bet tuo tarpu įsikišo viziris:

— Valdovė! Verčiau pasiųskite šį jaunikaitį stebuklingojo žirgo parjodinti. Parves žirgą — gaus tavo dukrą.

Šachas sutiko ir sako:

— Girdėjau, kad už devynių mėnesių kelio nuo čia esanti Kulzamo jūra, o toje jūroje — Deimanto sala. Ten gyvenąs burtininkas Orkazys. Jis turįs žirgą Kara Kaldyrgočą. Tasai žirgas mėnesio kelią nubėgąs akies mirksniu. Gauk man žirgą — ir atiduosiu tau dukterį.

Grįžo jaunėlis pas beždžionę ir juodu vėl leidosi į kelionę. Jojo stepėmis ir kalnais ir galiausiai prijojo jūrą.

Ėmė beždžionė kasti požeminį taką po jūrą.

Po keturiasdešimties dienų ir keturiasdešimties naktų beždžionė baigė savo darbą ir sugrįžo.

— Išrausiau požeminį urvą iki priekinių žirgo kanopų,— tarė ji.— Tu atsargiai iškišk galvą iš urvo angos. Kara Kal-

dyrgočas suklus, o tu greitai išlįsk ir, neleisdamas žirgui sužvengti, užkabink jam ant snukio šitą avižų maišą ir pasakyk: „Ei gerasis žirge Kara Kaldyrgočiai, ligi kol tu būsi pikto burtininko valdomas, kentėsi jo mušamas?“ Ir mikliai čiupk žirgą.

Gerali įsidėmėjęs beždžionės pamokymus, jaunėlis nusileido į požemį ir nuėjo apačia jūros pas žirgą. Pažvelgė iš urvo — nagi Kara Kaldyrgočas suskliaudė ausis, trypia, mindžiuoja.

Jaunėlis išsoko iš urvo, užmetė Kara Kaldyrgočiui maišą su avižomis ir tarė:

— Ei gerasis žirge Kara Kaldyrgočiai! Ligi kol tu būsi pikto burtininko valdomas, kentėsi jo mušamas?

Jaunėlis paglostė žirgą, užsoko jam ant nugaros, sudavė kulnais į šonus ir užsimerkė. Žirgas krestelėjo karčius, jam iš šonų išdygo sparnai, ir jis kaip sakalas iškilo į padanges. Iš po kanopų žybtelėjo žaibas ir trenkė burtininkui į kaktą. Nubudo burtininkas.

— Stok, stoki — šuktelėjo burtininkas ir, išleidęs nagus, puolė paskui žirgą.

Kara Kaldyrgočas skrido jūros link. Burtininkas buvo visai žirgą bepasivejęs, tiesė ranką, norėdamas sugriebti už uodegos, bet žirgas spyrė užpakalinėmis kanopomis ir pataikė burtininkui tiesiai į dantis. Burtininkas murktelejo į vandenį ir nugrimzdo.

Devynių mėnesių kelią žirgas nulėkė per devynias akimirkas. Mato jaunėlis miestą, o prie miesto sienos tupi beždžionė ir riešutus gliaudo.

— O ką dabar darysime? — paklausė beždžionė.

— Atiduosime Kara Kaldyrgočą — pasiimsim mergele, — atsakė jaunėlis.

— Argi galima atiduoti tokį žirgą? Klausyk, ką tau pasakysiu! Aš apsiversiu kūliais ir tapsiu žirgu. Tu nuvesi šachui abu žirgus, jis išsirinks mane. Paskui pasiimsi mergele ir nujosi paukštės.

Beždžionė apsvirtė kūliais, pavirto žirgu, ir tokiu, jog Kara Kaldyrgočas palyginti su juo atrodė menkesnis už asilą.

Jaunėlis nuvedė žirgus prie rūmų. Šachas išvydo pro langą du juodus žirgus, juodus ir dailius kaip kregždės.

— Pašauk šitą žmogų! — įsakė šachas viziriui. — Mums kaip tik tokie žirgai. Jei parduos, pirksime.

Viziris pašaukė jaunėlį.

Šachas paklausė:

— Kiek šauki už savo žirgus?

— Už pinigų neparduosiu. Vieną pakeisiu į jūsų dukterį.

— Ką mums daryti? — kreipėsi šachas į vizirį.

— Kaip tigras negrižta savo pėdsakais, taip drąsuolis neatsizada savo žodžio, — tarė viziris, — pažadą reikia tesėti.

Šachas paklausė vizirį:

— Kuris žirgas geresnis? Rinkis!

Viziriui patiko Kara Kaldyrgočas.

— O neišmanėli! Štai kur geras žirgas! — šachas parodė žirgą-beždžionę ir išsirinko ją.

Paskui šachas įsakė atvesti dukterį ir atidavė ją jaunėliui drauge su skrynja, kurioje ji miegodavo.

Šachas įsakė nuvesti žirgą-beždžionę į arklidę. Nakčia žirgas vėl atvirto beždžione. Ji išlindo pro plyšį sienoje ir pabėgo.

Dabar pasiklauskite, kas nutiko jaunėliui.

Kai jis prijojo sodą, kur narvelyje gyveno lakštingala devynbalsė, beždžionė jau tupėjo ten ir gliaudė riešutus.

— Ką dabar darysime? — paklausė beždžionė.

— Atiduosime mergelę — pasiimsime lakštingalą, — atsakė jaunėlis.

— Ė neišmanėli vaike! Argi galima už paukštę atiduoti mergelę? Aš apiversiu kūliais ir tapsiu mergele. Palyginti su manimi, ši gražuolė bus prastesnė už devyniasdešimtmetę senutę. Tu nuvesi mudvi pas šachą, ir jis išsirinks mane.

Beždžionė pasivertė gražia mergele. Jaunėlis suguldė dvi gražuoles į dvi skrynias ir nuėjo į miestą, į šacho rūmus.

Šachas pašaukė jaunikaitį ir paklausė:

— Na šaunuoli, ar atlikai ką lieptas?

— Atlikau, — atsakė jaunėlis.

— Kurgi mergelė? — paklausė šachas.

— Jūs įsakėte atvežti vieną mergelę, o aš atvežiau dvi. Imkite tą kuri patiks, o antra liks man.

Atvožė skrynias. Abi mergelės kartu atsistojo.

Šachui nuo tokios grožybės galva apsvaigo, protas ap-temo.

— Katrą man pasiėmus? — paklausė jis vizirį.

Viziris parodė šacho dukterį. Bet šachui patiko mergelė-beždžionė.

Šachas pasiliko ją sau ir atidavė jaunėliui lakštingalą devynbalsę.

Jaunėlis išėjo iš miesto, sėdo ant Kara Kaldyrgočo. Ant vieno kelio pasistatė skrynią su mergele, ant kito — aukso narvelį su paukšte ir iškeliavo.

O šachas sušaukė žmones, iškėlė tokias šaunias vestuves, kokių dar niekas nebuvo regėjęs. Pačiame puotos įkarštyje mergelė-beždžionė atsikėlė, šmurkštelėjo pro plyšį sienoje ir dingo.

Dabar pasiklausykime, kas nutiko jaunėliui.

Jis prijojo prie seno platano, mato — beždžionė jau ten betupinti, riešutus begliaudanti.

— Ką dabar darysime? — paklausė jinai.

— Dabar josiu namo, — atsakė jaunėlis.

— Pirma keliaukime pas mane, paviešėsi kokias tris keturias dienas, o paskui namo pargrįši.

— Tavo namai — koks nors tarpeklis kalne. Kaip aš ten įlįsiu?

Beždžionė susijuokė:

— Negi tu ligi šiol nežinai, kas aš? Eime!

Jaunėlis nuėjo paskui beždžionę. Štai jie persiropštė per kalną ir atsidūrė prie vartų, dailiai išraižytų, su aukso žiedais. Įėjo juodu pro vartus, o ten — puikus sodas. Žydi rožės, čiułba lakštingalos, prie vandens žaliuoja dobilai. Persikai. Vynuogės nunokę byra ant žemės. Keturiuose sodo kampuose — keturi aukso namai, ir kiekviename po keturiasdešimt kambarių. Kiekviename kambaryje sėdi ir mokosi jaunos perės.

Beždžionė persivertė kūliais ir tapo gražuole pere. Tris dienas jaunėlis šacho sūnus viešėjo šitame sode. Kai jis pasiruošė išeiti, perė iškirpo plaukelį iš savo kasų ir padavė jaunėliui.

— Jeigu tau bus kada nors riesta,— tarė ji,— uždek plaukelio viršūnelę — ir aš tau pasirodysiu.

— Kodėl tu man padarei tiek gero ir visą laiką man padėjai? — paklausė jaunėlis.

— Dar prieš susitikdama su tavimi, būriau ir sužinojau, kad saulėtekio krašte gyvena žiaurus šachas; jis išlupa pasukutinį duonos kąsnį iš savo valdinių, o sau dirbdinasi brangų medį. Tasai šachas turi tris sūnus. Jauniausias tarė: „Negerai, jei dėl medžio mano tėvas sunaikins miestą ir žmonės liks be pastogės. Aš parvešiu paukštę, kuri daigoja medžio lapelius!“ Tuomet pamaniau: „Jeigu jaunikaitis pasiryžęs atiduoti gyvybę už vargdienius žmones, tai kaip galiu sėdėti soste ir būti laiminga?“ Ir ieškojau tavęs, kol suradau.

Jaunėlis atsisveikino su pere, padėjo jai ir su šacho dukra leidosi į kelionę.

Jojo jis, jojo ir prijojo tą vietą, kur buvo išsiskyręs su broliais.

Čia jis sustabdė Kara Kaldyrgočą ir susimąstė: „Kur dabar mano broliai? Nagi josiu, bene surasiu juos!“

Jis paliko urve mergelę ir narvelį su paukste ir pasuko tuo keliu, kurį buvo išsirinkęs vyresnysis brolis.

Jaunėlis atjojo į miestą ir išvydo vyresnįjį savo brolių smuklėje viralą bepilstantį.

— Ei šeimininke,— pašaukė jaunėlis.— Atsiųsk man viralo į vilkstinių kiemą, kuris yra prieš smuklę.

Vyresnysis brolis atnešė viralo į vilkstinės kiemą.

— Sėsk ir valgyk pats! — tarė jaunesnysis brolis.

— Negalima, šeiminkas barsis.

— Nesibars! Sėsk!

Pavalgius vyresniajam broliui, jaunesnysis paklausė:

— Iš kur tu? Kokios tu kilmės?

— Aš smuklės tarnas, čia ir gimęs.

-- Neslėpk nuo manęs. Aš tave pažinau. Jei pasakysi teisybę, nugabensiu tave gimtinėn.

Vyresnysis brolis apsverkė ir pasipasakojo nuo pradžios ligi galo visa, kas jam buvo nutikę.

— O ar tu pažintum jauniausiąjį savo brolių, jeigu pamatytum jį? — paklausė jaunėlis.

— Pažinčiau.

— O kaip?

— Kartą, dar vaikas būdamas, sumaniau joti į upę žirgo pagirdyti, o brolis prikibo prie manęs, rėkė: „Aš irgi josiui!“ Žirgas spyrė jam, ir kairiajame petyje liko kanopos žymė.

— Kodėl tu nepajodinai savo broliuko?

— Aš nemylėjau jo — todėl ir nepajodinau.

— Ar nepanaši tavo brolio žymė į šitą?

Jaunėlis praskleidė marškinių apykaklę ir atidengė kairįjį petį.

Vyriausiasis brolis puolė jam po kojų ir gailiai pravirko.

Jaunėlis pakėlė jį, nusivedė į prekyvietę, nupirko jam padorius drabužius ir žirgą. Vyriausiasis brolis išsigąšijo, sėdo ant žirgo, ir abu nuėjo pas vidurinįjį brolių.

Vidurinysis brolis gyveno pas savo šeiminką ne geriau už vyriausiąjį.

Jaunėlis jį susirado, aprenge ir išpuošė kaip ir vyriausiąjį brolių.

Ir visi trys išėjo į gimtąjį kraštą.

Vyresnieji broliai, pamatę, kokias dovanas gabena tėvui jaunėlis, iš pavydo neteko ramybės ir užmiršo visa, ką gero jis jiems buvo padaręs. Vieną naktį vyresnieji broliai ėmė tartis, kaip pražudžius jaunėlių.

Rytui brėkstant vyresnieji broliai atėjo prie kilimo, ant kurio miegojo jaunėlis, paėmė jį už keturių kampų ir ėmetė į upę.

— Dabar eime, pasiimsime žirgą, paukštę ir mergele.

Parėjo broliai pas tėvą. atidavė jam visa, ką buvo parsigabėnę. Šachas labai nudžiugo.

Mergele jis nuskyrė vyriausiajam broliui, apgyvendino hareme ir pristatė prie jos keturiasdešimt tarnaičių. Kara Kal-

dyrgočą pastatė arklidėje, o narvelį su devynbalse lakštingala pakabiņo ant platano, padaryto iš brangakmenių.

Bet paukštė pakišo galvą po sparnu ir negiedojo. Kara Kaldyrgočas kandžiojo visus, kurie eidavo prie jo iš priekio, ir spardė tuos, kurie eidavo iš užpakalio, ir nieko neprisi-leido prie savęs. O mergelė, apsupta keturiasdešimties tar-naičių, gulėjo auksinėje skrynioje ir nėjo iš jos.

Dabar pasiklausykite, kas nutiko jaunėliui.

Išlipo jis į krantą, atsitokėjo, atsiminė plaukelį, kurį jam buvo davusi perė, ir uždegė jį. Tą pačią akimirką perė atsi-rado priešais jį aukso šoste, apsupta savo tarnaičių.

— O žmogaus sūnau, kas tave taip nuskriaudė? — sušuko perė.

Pasodinuši jaunėlį į savo sostą, ji įsakė tarnaitėms nu-nešti jį į tą šalį, kurią valdė šachas.

Palikusi sostą už miesto perė paėmė jaunėlį už rankos ir nuvedė į rūmus pas šachą.

O šachas tuo tarpu kalbėjosi su savo viziriu.

— Ką man daryti, kaip atsikratyti sielvarto? — skundėsi šachas.— Paukštė nė karto nesučiuľbėjo, žirgas nė karto ne-sužvengė, mergelė nelipa iš skrynios.

Staiga jis pamatė kieme jauną keliauninką.

— Ei, eikš šen! — šūktelėjo šachas.

Jaunėlis žvilgtelėjo į sostą ir išvydo, kad abu jo broliai sėdi vienas tėvui iš dešinės, kitas iš kairės.

Tik vieną žingsnį jaunėlis žengė sosto link, ir lakštingala devynbalsė sučiuľbo staiga taip švelniai, jog pasaulyje visų žmonių širdys ištirpo nelyginant vaškas. Jaunėlis žengė dar žingsnį, ir Kara Kaldyrgočas arklidėje garsiai nusizvengė. Žen-gė jaunėlis trečią žingsnį — ir mergelė išlipo iš skrynios ir ėmė šokti keturiasdešimties tarnaičių būryje.

Šachas nudžiugo.

— Keliauninke, tu atnešei mums laimę! — sušuko jis ir liepė išberti ant jaunėlio galvos dubenį aukso pinigų.

Tuomet jaunėlis tarė:

— Aš ne keliauninkas. Klauskite lakštingalą devynbalsę, ji viską jums papasakos.

— Kur tu girdėjai, kad paukštė kalbėtų? — nustebo šachas. Sulig tais jo žodžiais prabilo lakštingala žmogaus balsu ir nuo pat pradžios papasakojo visa, kas buvo nutikę.

Šachas pamatė, kad jo valdžiai atėjo galas,— žmonės, sužinoję, kas išvadavo jų miestą iš bėdos ir nelaimės, pareikalavo, kad jaunėlis valdytų šalį. Žiaurusis šachas su vyresniaisiais sūnumis pabėgo iš miesto.

Jaunėlis keturiasdešimt dienų vaišino žmones savo vestuvėse su gražuole mergele.

Taip žmonės išsigelbėjo nuo žiauraus šacho priespaudos, taip išsipildė visi jaunėlio troškimai.

VARGDIENIO DUKTĖ ATYNOJA

Seniai, labai seniai gyveno padišachas ir turėjo sūnų. Tas, sulaukęs dvylikos metų, buvo toks pramuštgalvis, kad niekam ramybės nebeliko. Atėjo žmonės skūstis padišachui, sakydami:

— Arba tavo sūnus gyvens mieste, arba mes.

Išsigandęs padišachas suvadino vizirius ir nusprendė:

— Verčiau atiduosiu savo sūnų mokytojui. Tegul padaro iš jo mokslingą žmogų.

Nuvedė padišachas sūnų pas mokytoją. Šis pažvelgė į jį ir pagalvojo: „Jei jį mokysiu pagal visas taisykles, nelupdamas ir nebardamas, nieko iš jo nepadarysiu. O jei padišachas sužinos, kad baudžiu jo sūnų, nužudys mane.“

Taip pagalvojęs, mokytojas padavė padišacho sūnui keturis riešutus, blokštą ir nusiuntė jį pas vaikus žaisti muštuko. Trejus metus gyveno padišacho sūnus pas domulą, o ketvirtaisiais padišachas nusiuntė savo tarnus sūnaus parvežti, o pats sukviėtė išminčius ir tarė:

— Patikrinkite, kokius mokslus išėjo mano sūnus pas domulą.

Kai padišacho sūnus atvyko į rūmus, paklausė jį išminčiai:

— Kokias knygas išmokai skaityti, kokią išmintį pelnei?

Guviai išsitraukė padišacho sūnus iš kišenės rutuliukus ir čia pat ėmė žaisti.

— Štai ko išmokau,— atsakė jis.

Įtūžis pagavo padišachą. Išsiuntinėjo jis šauklius po visą miestą, ir šie paskelbė miestiečiams:

— Per keturiasdešimt dienų šviesiausiojo valdovo sūnus privalo išmokti rašto. Toks didžiojo padišacho žodis. Jeigu jo noras neišsipildys — visiems bus galas.

Gyveno tame mieste toks vargdienis. Turėjo jis dukterį. Tėvas nusiminęs parėjo namo ir rado ją beverpiančią.

— Ko tamsta nusiminęs, tėve?

— Pragaištis gresia mums, dukrele mano. Jeigu per keturiasdešimt dienų padišacho sūnus neišmoks rašto, visi mes galvas padėsime. Taip paskelbė padišachas.

— Atveskite padišacho sūnų, aš jį mokysiu rašto. Patekęs į mano rankas, bemat taps mokslininku.

Nuėjo vargdienis į padišacho rūmus ir sako:

— Jeigu tamstos bus tokia valia, mano duktė sutinka išmokyti jūsų sūnų rašto.

— Gerai,— tarė padišachas ir išsiuntė savo sūnų į vargdienio namus.

Mergaitė, metusi į jį žvilgsnį, pagalvojo: „Jeigu mokyčiau jį abėcėlės kaip tikras mokytojas, tai ir per dešimtį metų tokiam molio motiejui nieko į galvą neįkalčiau. Pasistengsiu, kad jis per mėnesį skaitytų kaip domula ir rašytų kaip raštininkas.“

Ėmė mergaitė mokyti rašto padišacho sūnų. Ištarė raidę ir laukia, kad jis pakartotų. O tas tik juokiasi rutuliukus iš kišenės išsitraukęs. Tačiau nespėjo jų pamėtėti, mergaitė pagriebė rutuliukus ir bloškė juos pro langą. Išsigando padauža, net išsižiojo. Sumetė, jog čia ne juokai. Per mėnesį mergaitė išmokė jį skaityti, rašyti ir skaičiuoti, tada nuvedė į rūmus. Padišachas sušaukė savo mokslininkus.

— Patikrinkite, ko išmoko mano vaikas.

Išminčiai padavė jam knygą, o jis, stebindamas visus, skaitė visa, kas joje parašyta. Padišachas liko patenkintas ir apdovanojo vargdienį ir jo dukterį. O padišacho sūnus nuėjo į tėvo menę, atsigulė kniūbsčias ant grindų ir išgulėjo keturiasdešimt

dlenų be trupinio duonos, be lašo vandens. Nuliūdo padišachas ir vėl išsiuntinėjo po miestą savo šauklus.

— Paskelbkite, kas prakalbins mano sūnų, gaus daug aukso.

Gyveno tame mieste senė. Išgirdo ji šauklio žodžius ir tarė:

— Eisiu į rūmus, pasišnekėsiu su padišacho sūnumi.

Atėjo į rūmus, pamatė valdovo sūnų ir sako:

— Ai sūneli! Ko guli kaip negyvas?

Ir atsakė padišacho sūnus:

— Jeigu mane apvesdintų su Atynoja, kuri išmokė mane rašto, aš ir kalbėčiau, ir vaikščiočiau. O jeigu ne, gulėsiu, kol galą gausiu.

Ką veiks padišachas, sutiko. Dieną naktį griaudėjo vestuvėse karnajai. Nutekėjo į rūmus vargdienio duktė, ir juoda kaip naktis pasidarė jos dalia. Kasdien vyras jodavo į medžioklę, o ją įmesdavo į gilią duobę. Šitaip truko keturiasdešimt dienų. Keturiasdešimt pirmą dieną mergaitė ėmė maldauti:

— Mano vyre, leisk man aplankyti tėvą ir motiną. Man regis, niekad os jų nebepamatysiu.

— Eik ir tuoj pat grįžk. Jei iki vakaro nepareisi, galvą padėsi.

Nudžiugusi mergaitė patraukė į namus. Motina išvydo ją ir nuliūdo.

— O motin, nukamavo mane padišacho sūnus. Jis marina mane badu ir troškuliu. Kasdien meta į požemį.

— Neliūdėk, dukrele,— tarė motina.

Ji atnešė skrynelę, išėmė neregėtai gražios mergelės paveikslą, įdavė jį dukteriai ir papasakojo, kas ta mergelė ir kaip ją rasti.

— Parodyk paveikslą savo vyrui. Matysim, ką jis darys.

Kai mergaitė sugrįžo į namus, vyras, išvydęs gražuolės perės paveikslą, paklausė:

— Kas ta mergaitė, perė ar žmogus? Pamilau ją iš pirmo žvilgsnio. Pasakyk, Atynoja, kur ji gyvena?

— Šeši mėnesiai kelio skiria mus nuo Iramo šalies. Iramo padišachas — tėvo ir motinos sūnus, o jo pati — perė, dangaus duktė. Jie turi dukrą perę, vardu Akbiliakė. Septyniasdešimt šilkinų skraisčių dengia jos veidą. Jeigu ji pakelia tik vieną

iš jų, trisdešimt du amatininkai gali dirbti be žibintų — toks spindulingas jos grožis. O tekės ji už to, kuris triskart gebės ją prakalbinti. O jeigu kas pabandęs neprakalbina, neteks galvos.

Padišacho sūnus bemat sutaisė karavaną ir iškilo į kelionę.

Ilgai varėsi karavanas. Daug mėnesių ir daug dienų. Ir štai padišacho sūnus išvydo aukštą kalną. Įkopė į jo viršūnę, apsižvalgė į šalis ir pamatė sodą. Už kaltinių vartų žydėjo rožės, suokė lakštingalos, žaižaravo nuostabių fontanų čiurkšlės, liepsnojo raudonos tulpės. Vidury sodo stovėjo auksinė supa, dengta atlasinėmis antklodėmis, o priešais — sidabrinis tvenkinys, sklidinąs pieno.

Nudžiugo padišacho sūnus, įjojo į sodą, nušoko nuo žirgo, atsisėdo ant auksinės supos ir sušuko tarnams:

— Lipkite nuo arklių, čia pailsėsime.

Vos tik jis ištarė šiuos žodžius, atskrido trys balandžiai ir virto trimis perėmis. Jos ėmė žaisti šachmatais. Viena jų ėmė sukčiauti, kitos dvi pastebėjo jos vylių.

— Apgaulė — žmonių darbas, o perės sąžiningos.

Išgirdęs tai, padišacho sūnus pasipiktino:

— Ne, sukčiauja tik perės.

— Pabandyk lošti su mumis, tada sužinosi teisybę.

— Gerai, — atsakė jis ir sėdo lošti.

Greit senė suvalgo persiką, bet dar greičiau padišacho sūnus pralošė visą auksą ir visus savo džigitus. Liko jis plikas kaip tilvikas ir tuščias kaip triskart iškulta varpa.

— Verčiau man žūti nuo perės Akbiliakės rankos negu tokiam grįžti pas tėvą, — tarė jis ir patraukė ieškoti perės Akbiliakės.

Prijojo prie miesto su septyniais minaretais.

— Kas pastatė šiuos minaretus? — paklausė padišacho sūnus piemenį.

— Čia ne minaretai, bičiuli. Mus valdo vienas nedorėlis padišachas, jis turi dukterį. „Kas triskart mane prakalbina, bus mano pats“, — paskelbė ji žmonėms. Daug kam magėtų imti ją už pačią, tik nė vienam nepavyko jos prakalbinti. Vi-

siems budeliai galvas nukirto, o iš galvų šiuos minaretus sudėliojo.

Padišacho sūnus, įjojęs į miestą, pasuko į rūmus. Perės Akbiliakės būta šimtąkart gražesnė negu sakė Atynoja. Išvydęs perę Akbiliakę, padišacho sūnus nustėro ir neteko amo.

Perė davė ženklą, kuris reiškė: „Ko pageidauja džigitas?“

— Noriu pažaisti su tavimi kauliukais,— atsakė jis.

Paėmė gražuolė keturis aukso kauliukus, pamėtėjo aukštyn ir išlošė žirgą.

Prasilošęs jaunikaitis neturėjo kuo užsimokėti, ir perė Akbiliakė pristatė jį malūne sukti girnų.

Trejus metus padišacho sūnus suko girnas. Kartą jis sėdėjo prie židinio ir išgirdo lauke klapsint arklių kanopas. Išbėgo laukan ir išvydo pirklius.

— Kur keliauja pirkliai, į kurią pusę? — paklausė padišacho sūnus.

— Į Adžamo šalį.

— Ar negalėtumėt perduoti mano laišką Adžamo padišachui?

— Gerai,— atsakė karavano vadovas.

Paėmęs plunksną ir popieriaus jaunuolis ėmė rašyti:

„Brangusis tėve, jums siunčia nelinksmus sveikinimus nelaimingas sūnus. Atvykau į Iramo šalį, norėdamas vesti perę Akbiliakę, ir patekau į nelaisvę. Jau treji metai suku girnas malūne. Mane gali išgelbėti tik Atynoja, vargdienio duktė. Pasirašau savo paties ranka.“

Patvirtinęs parašą antspaudu, jaunikaitis įdavė laišką pirkliams.

Grįžo iš tolimos šalies karavano vadovas ir įteikė laišką padišacho viziriui. Viziris perdavė laišką padišachui. Perskaitė laišką padišachas ir įsakė Atynojai tučiuojau rengtis į kelionę.

Atynoja išsivedė iš arklidės geriausią žirgą, suveržė balno paspręstas, užsimovė kepurę, apvedžiotą kiaunės kailių, apsimovė plačias ožkos kailio kelnes, prisisegė prie diržo lenktą isfahanišką kardą. Persirengusi džigitu, mergaitė sėdėjo ant žirgo ir smarkiai šniojo jam rimbu. Atšuoliavo mergaitė į tą so-

dą, kur jos vyras buvo pereį šachmatais prasilošęs. Atsisėdo Atynoja ant aukso supos, paėmė pialą arbatos ir dar nespėjo jos išgerti, tik staiga iš dangaus nusileido trys balandžiai ir pavirto perėmis. Jos bemat ėmė lošti šachmatais. Viena ėmė sukčiauti, o kita pastebėjo vylių.

— Sukčiauja tik žmonės.

Mergaitė džigito drabužiais atkirto:

— Sukčiauja tik perės.

— Imk ir sulošk su mumis, matysi, kieno teisybė,— pasakė jai perė.

— Gerai,— sutiko mergaitė, ir nebūtum spėjęs suskaityti iki šimto, o jau trys perės buvo pralošusios.

Mergaitė išsitraukė iš makšties lenktą isfahanišką kardą ir mostelėjo juo virš galvos.

— Kuo mes nusikaltome, dėl ko tu nori mus nužudyti? Mes viską padarysime, ko reikalauši.

Perės stovėjo priešais Atynoją pagarbiai sudėjusios rankas.

Tai matydama vargdienio dukterė pasakė:

— Jeigu išpiršite mane pereį Akbiliakei, dovanostu jums gyvybę.

— Labai nuožmi toji Akbiliakė,— pasakė perė.— Jau bus penkiolika metų kaip gyvena žemėje, o ničniekas, nė vienas žmogus, nėra girdėjęs jos balso. Ji bus tavo pati, jeigu tu elgsies taip, kaip mes pasakysime.

— Perės Akbiliakės menėse.— toliau kalbėjo vyriausioji perė,— stovi trys lovos: smaragdo, rubino ir deimanto. Tu sėsk ant tos lovos, kur sėdi perė Akbiliakė, ir klausyk, ką mes sakysim pasislėpusios po lova.

Šitaip pamokiusios, perės pasivertė balandžiais ir išskrido. Mergaitė džigito drabužiais pasiekė Begi Iramo sienas, įjojo į miestą ir pailsėjusi įėjo į perės Akbiliakės menes.

Įėjusi kreipėsi į perę Akbiliakę tokiais žodžiais:

— O nuožmioji pere, ar ilgai dar žemė lyg tulpės rauduos nuo nekalto kraujo? Aš atjojau čia pasiryžęs nukirsti tau galvą ir prisirišti ją prie savo balno. Parsigabensiu tave, ir turėsi patarnauti mano kariams.

Užsirūstino perė Akbiliakė, išgirdusi šiuos žodžius, ir davė ženklą vizirui.

— Ką čia pliauški, kvaily? — suriko viziris. — Buvo čia jaunikų įžymesnių bei turtingesnių už tave, ir tie galvas paguldė.

Mergaitė tik nusišypsojo.

— Jei turėčiau bent vieną kauliuką, tu, pere, būtum vargana nuotaka.

Perės akys piktai blykstelėjo, ji paėmė auksinius kauliukus ir padavė Atynojai.

Nespėjo Akbiliakė nė mirkteleėti, o jau mergaitė buvo išlošusi visus septyniasdešimt lobynų. Iš tūžmasčio gražuolė nuleipo ant smaragdo lovės. Mergaitė džigito drabužiais įsiminė, ką buvo įsakiusios perės, atsisėdo greta ir prabilo į smaragdo lovą:

— Šešis mėnesius keliavau ir labai pavargau. Pralinksminkiteivį iš tolimo krašto. Pradžiugink jam širdį.

Tuo mirksniu trys perės nutūpė prie jos kojų. Akbiliakė jų nepastebėjo, nes tik jos motina buvo perė, o tėvas — žmogus.

Staiga prašneko smaragdo lova:

— Tebūnie lemta tau laimė, o mums gyvastis. Sveikas atvykęs, narsusis džigite, malonus svety. Ką tau papasakoti? Ar tai, ką mačiau, ar tai, ką žinau, ar tai, ką girdėjau?

— Tu esi iškaltā iš tauraus akmens ir žinai, kas slypi kalnų gelmėse ir jūrų dugne, — atsakė mergaitė džigitas ir nutilo.

— Aš — bylosiu, tu — klausysies, o perė Akbiliakė — tylės. Tad klausyk, — pradėjo savo pasakojimą smaragdo lova. — Kadaisė gyvenō toks dailidė. Jis uždirdavo per dieną dvi tengas ir taupė jas trokšdamas keliauti. Kai jis susitaisė į kelionę, atėjo pas jį Zargaras, metalo kalėjas, ir tarė:

— Ir aš leisiuos su tavimi į kelionę.

Dailidė sutiko. Kalėjas parėjo namo, o tuo tarpu apsilankė pas jį siuvėjas.

— Ir aš dėsiuos prie tavęs.

Kalėjas sutiko. Iškeliavo visi trys kartu. Kelyje juos suteimo naktis. „Jeigu visi užmigsime, mus sudraskys vilkai. Vienam reikia budėti“, — nutarė jie. Du užmigo, o dailidė Durad-

garas liko jų sergėti. Tačiau ir jį marino miegas. Tuomet jis, pasiėmęs kirvuką, nutašė iš medžio lėlę ir pastatė ją prie laužo, o pats atsigulė miego. Nakčia nubudo kalėjas Zargaras ir pamatė medinę lėlę.

— Ją padirbo mano bičiulis Duradgaras,— tarė jis.— Reikia ir man parodyti, ką moku.

Sulydė liepsnoje kalėjas Zargaras sidabrinę tengą, ir iš jos padarė lėlei blakstienas, akis, nagus, pastatė ją prie laužo, o pats atsigulė.

Nubudo siuvėjas, pamatė lėlę ir pagalvojo: „Ko gero, viską čia bus padaręs mano bičiulis Zargaras. Reikia ir man parodyti savo išmonę.“

Paėmęs mėlyno audeklo pasiuvo chalata ir juo aptaisė lėlę. Pastatė lėlę prie laužo, o pats atsigulė.

Krustelėjo lėlė, atgijo ir tarė:

— Kelkitės, jau aušta, metas keliauti.

Pakėlė keleiviai galvas ir išvydo nematyto grožio mergele Perė Akbiliakė palyginti su ja — bjauri varlė...

— Kad toks gudrus esi,— paklausė smaragdo lova,— pasakyk, kieno ši lėlė: dailidės, kalėjo ar siuvėjo?

— Jeigu siuvėjas nebūtų pasiuvęs drabužių, argi būtų ji virtusi žmogumi? — atsakė džigitas.

Perė Akbiliakė neiškentė:

— Kvaili! Lėlė yra to, kas ją padarė.

— Perė Akbiliakė prabilo! — pasigirdo žmonių balsai, sušundėjo būgnai. Tėvas padišachas iš džiaugsmo atvėrė vieną savo lobyną ir išdalino visą jame buvusį auksą.

Perė Akbiliakė klestelėjo ant rubino lovos. Tada ir Atynoja persėdo ant rubino lovos.

— Ei rubino lova, pasakyk ir tu ką nors, kad ir man būtų linksma...

Staiga prabilo rubino lova.

— Tebūnie lemta tau laimė, o mums — ilgas amžius. Ką pasakoti, malonus svety? Ar apie tai, ką mačiau, ar apie tai, ką žinau, ar apie tai, ką girdėjau?

— Tu esi iškaltas iš tauraus akmens ir žinai, kas slypi kalnų gelse ir kas jūrų dugne,— atsakė mergaitė džigito draubūziais ir nutilo.

— Man — byloti, tau — klausytis, o perei Akbiliakei — ty-lėti. Taigi klausyk,— pradėjo pasakoti rubino lova.— Senų senovėje gyveno toks bajoras. Jis turėjo tris sūnus. Kartą vyriausiasis sūnus sako tėvui:

— Duok man šimtą auksinių, keliausiu aš į miestą ir parvarysiu šimtą pačių didžiausių ir riebiausių avių.

Gavo šimtą auksinių vyriausiasis sūnus, išėjo į gatvę ir pamatė, kaip dešimt vaikigalių vaizduoja ožio lupimą. Vietoj ožio jie tapė suplyšusį avikailį.

— Parduokite man avikailį,— sako vaikams bajoras sūnus.

— Duok šimtą auksinių,— atsakė vienas.

— Koks čia avikailis, kad prašai šimto auksinių?

— Čia nepaprastas avikailis. Tik pamėgink sėsti ant jo. Užsimerksi rytų šalyje, atsimerksi — būsi vakaruose...

Bajoras sūnus davė šimtą auksinių ir parsinešė namo suplyšusį avikailį.

Pažvelgė bajoras į pirkinį, rado kailyje dvidešimt vieną skylę ir ilgai barė vyriausiąjį sūną už jo kvailumą.

Paskui kreipėsi į tėvą vidurinis sūnus, sakdamas:

— Tėve, duok ir man šimtą auksinių. Važiuosiu į miestą ir pirkšiu ten pačių geriausių ryžių.

Pasiėmė vidurinis sūnus pinigų, išėjo iš namų ir drožia į miestą. Eina ir mato, kaip nuo kalno dubeniu leidžiasi berniukas.

„Matyt, čia nepaprastas daiktas,— pagalvojo bajoras sūnus.— Nei šieno, nei avių neprašo, o taip greitai lekia..“

— Berniuk, kiek prašai už savo dubenį?

— Šimtą auksinių.

— Koks čia daiktas, kad prašai už jį šimto auksinių?

— Čia nepaprastas dubuo. Pasemk vandens ir šliūkštelk ant negyvėlio — bemat atgis.

Nupirko bajoras sūnus dubenį už šimtą auksinių ir parsinešė namo.

Pamatęs kiaurą indą, tėvas paraudo iš pykčio lyg adatą bū-
tų prarijęs.

Po to ir jaunėlis sūnus ėmė prašyti tėvą pinigų:

— Tėve, duok ir man pinigų. Eisiu į miestą ir atidarysiu
krautuvejį.

Bajus davė pinigų ir jaunėliui. Išėjo jis į gatvę ir mato —
vaikišciai žaidžia veidrodžio šukėmis.

— Ei brolau, pažvelk į mane,— pasakė vienas vaikėzas ir
pakišo jam veidrodžio šukę, o pats stojo užpakaly. Dirstelėjo
bajaus sūnus ir nustebo. Veidrodyje jis išvydo vaikėzo at-
vaizdą.

— Kiek nori už veidrodį? — paklausė jis.

— Šimtą auksinių.

— Kas čia per daiktas, kad už jį prašai šimto auksinių?

— Oi, čia toks veidrodis, kad panorėjęs kiekvieną mies-
tą gali pamatyti.

Bajaus sūnus užmokėjo ir su pirkiniu parėjo namo.

— Sūnau mano! Tu nupirkai nieko nevertą daiktą,— pa-
sakė tėvas ir ėmė bartis.

— O kad jūs senatvės nesulauktumėt,— plūdo juos motina.

— Ir kam aš pirkau tą nutriušusį avikailį, visą vienų sky-
lių,— graužėsi vyriausiasis sūnus.

— Sulopius avikailį galima pasikloti prie židinio, o aš,
kvailys, pirkau kiaurą dubenį,— dūsavo vidurinis.

— Užtaisius dubenį galima iš jo avis šerti. Bet sakykite,
kuriems galams seno veidrodžio šukė? — skundėsi jaunėlis. Su-
lig tais žodžiais jis dirstelėjo į veidrodį ir išsižiojo iš nuste-
bimo.

Jis išvydo vakarų šalies padišacho rūmus. Mirė mylimiau-
sia valdovo duktė. Ją pašarvojo aukso karste.

Ilgai negalvodamas jaunėlis pasiėmė kiaurą viduriniojo
brolio dubenį, sėdo ant nutriušusio vyriausio brolio avikailio,
užsimerkė rytų šalyje, o kai atsimerkė — jau buvo padišacho
šalyje.

Bajaus sūnus nuėjo į rūmus, šešiskart dubeniu pasėmė van-
dens, šešiskart šliūkstelėjo mirusiai mergaitei ant galvos, ir

mergaitė atgijo. Ji buvo tokia graži, kad perė Akbiliakė palyginti su ja — bjaurus ežys.

— Kad toks gudrus, pasakyk, kam priklauso gražuolė: suplyšusio avikailio, dubens ar veidrodžio šukės savininkui? — paklausė rubino lova.

Atynoja atsakė:

— Jeigu ne jaunėlio veidrodis, jie nebūtų sužinoję apie mirusią gražuolę.

— Kvaili! — suriko suirzusi perė Akbiliakė. — Gražuolė to, kieno dubuo, nes jis ją atgaivino.

Padišachas, išgirdęs kalbant savo mylimąją perė Akbiliakę, iš džiaugsmo atvėrė antro lobyno duris ir išdalino žmonėms visą auksą, kiek jo ten būta.

Perė Akbiliakė klestelėjo ant deimanto lovos. Tuoj ir mergaitė džigito drabužiais ant jos atsisėdo.

— Deimanto lova, pradžiugink man širdį, ir tu ką nors **papasakok**.

Ėmė ir prabilo deimanto lova:

— Tebūnie tau lemta laimė, o man — ilgas amžius. Ką papasakoti, mielas svety? Ar tai, ką mačiau, ar tai, ką žinau, ar tai, ką girdėjau?

— Esi tašyta iš tauraus akmens ir žinai, kas slypi kalnų gelmėse ir jūrų dugne, — atsakė mergaitė džigito drabužiais ir nutilo.

— Aš bylosiu, tu klausysies, o perė Akbiliakė tylės. Tad klausykis, — ėmė pasakoti deimanto lova. — Seniai, labai seniai **gyveno** toks padišachas. Ties jo sostu kabėjo papūgos narvas. Kasdien sukalbėjęs maldas, padišachas lesindavo savo paukštę žemės riešutų branduoliais. Užtat papūga taip čiulbėjo, kad klausydavosi žemė ir dangus, o padišachas buvo patenkintas.

„Kol aš gyva, valdovas mane brangina ir lepina, pats iš savo rankų lesina riešutais. O kaip jis elgsis po gyvos mano galvos? — pagalvojo papūga ir apsimetė esanti negyva. Išvydo padišachas nugaišusią paukštę ir įsakė:

— Viziri, išmesk šią dvėselieną į šiukšlyną.

Atidarė viziris narvą, atgijo papūga ir išskrido į laisvę.

— O didysis padišache! Mane gyvą pats lesinai riešutais, o kai apsimečiau negyva, liepei išmesti į sąšlavyną. Aš išskrisiu iš čia!

— Neišskrisk! Man bus liūdna be tavęs.

— Aš skrisiu į Indijos kalnus, ten gyvena mano giminė. Keturiasdešimt metų nemačiau artimųjų. Po aštuonių dienų parlėksiu.

Nuskrido papūga į Indijos kalnus, išbuvo ten aštuonias dienas ir ėmė rengtis į kelionę.

— Dukra mano, nedera lėkti pas padišachą be lauktuvių,— pasakė senoji papūga ir davė dukrai stebuklingos obels sėklą.

Parlėkė papūga į rūmus. padėjo obels sėklą padišachui ant delno ir nutūpė narve.

Padišachas davė sėklą sodininkui. Rytą sodininkas pasodino sėklą, o vidudienį ne tik išaugo obelis, bet ir obuoliai jau buvo nunokę.

Žiūri sodininkas ir stebisi: noksta obuoliai, septyniom spalvom mainosi, o po obelīm rangosi baisi gyvatė. Sodininkas nudobė gyvatę, o pats nuėjo pas padišachą pranešti jam apie stebuklingąją obelį. Iššliaužė kita gyvatė iš urvo, išvydo po obelimi negyvą giminaitę ir apnuodijo vaisius.

Vakare atėjo sodininkas, nuskynė keturis obuolius ir nunešė padišachui.

— Duokš peilį, atsipjausiu kąsnelį ir paragausiu,— tarė padišachas, tačiau viziris sugriebė jam už rankos.

— Maloningasai valdove, tegul pirma gyvulys paragauja obuolio.

Atvedė arklininkai žirgą, davė jam vaisių. Paragavo žirgas, beregint tvykstelėjo liepsna, ir jis pavirto pelenais.

Nubalo padišachas iš įtūžio ir nusuko papūgai galvą.

— Kad gudrus,— tarė deimanto lova,— pasakyk, kas kaltas dėl to, kas įvyko: padišachas, sodininkas, ar papūga?

Ir mergaitė džigito drabužiais atsakė:

— Jeigu papūga nebūtų parnešusi sėklos, nebūtų buvę nuodingų obuolių.

Perė Akbiliakė, pykčio pagauta, susuko:

— Kvaily! Kaltas tas, kurio sode veisiasi gyvatės.

Ir ji ėmė aimanuoti:

— O varge! Tūkstančiai jaunikaičių, čia atjoję, padėjo savo galvas. O varge! Tu vienas prakalbinai mane. Ruoškis vestuvėms...

Tėvas padišachas, išgirdęs šią džiaugsmingą žinią, įsakė trejus metus nerinkti nei duoklių, nei mokesčių ir keturiasdešimt dienų linksmintis jauniems ir seniems. O Atynoja susirado savo vyrą, besukantį malūne girnas.

— Ar žinai, kas aš?

— Žinau. Tu naujasis mūsų valdovas, šviesusis Bagi Iramo padišacho giminaitis, perės Akbiliakės vyras. Tegul man akys aptemsta, jeigu klystu!

— Aš atvykau į Bagi Iramą tau padėti. Perė Akbiliakė man priklauso, bet jeigu norėsi. atiduosiu ją tau.

Padišacho sūnus nusilenkė mergaitei ligi žemės ir pravirko iš džiaugsmo.

— Mesk savo skarmalus. Apsirenk mano drabužiais, sėsk į dengtą arbatą ir važiuok į rūmus. Perė Akbiliakė bus tavo,— pasakė mergaitė ir dingo.

Apsitaisė džigito drabužiais padišacho sūnus ir niekieno nepažintas atėjo į padišacho rūmus.

Bagi Iramo padišachas surinko savo dvariškius ir paskelbė:

— Užgeso mano akių šviesa, neturiu įpėdinio, kuris paveldėtų sostą po mano mirties. Tebūnie perės Akbiliakės vyras man sūnus, nes nėra pasaulyje labiau patyrusio, išmintingesnio, drąsesnio ir gražesnio jaunikaičio už jį. Ką pasakysite, jei atiduosiu jam valdžią ir turtus?

Viziriai nusilenkė padišachui ligi žemės — tai buvo sutikimo ženklas. Pakvietė perės Akbiliakės vyrą, ir Bagi Iramo padišachas visų akivaizdoje įteikė jam antspaudą ir paskyrė šalies valdovu.

Kartą padišacho sūnus tarė savo pačiai:

— Turiu tėvą, Adžamo šalies didįjį padišachą. Jis senas, nebegali valdyti mūsų šalies. Reikia eiti ir nušalinti jį nuo sosto.

Netrukus surinko jis keturiasdešimt tūkstančių karių ir drauge su pere Akbiliake patraukė į Adžamo šalį. O pirma kariuomenės nusiuntė žygūną.

„Po trijų dienų prisistatysiu pas jus. Jeigu man nenusilenksi ir manęs nepasitiksi, iš tavo miestų neliks akmens ant akmens.“

Gavęs laišką, senasis padišachas išjojo sūnaus pasitikti.

O padišacho sūnus liepė tėvą suimti ir kaipmat nužudyti. Tik kur buvus kur nebuvus žengė į priekį vargdienio duktė. Su kepure, kiaunės kailiu apvedžiota, su lenktu kardu prie šalies, ji vėl virto narsiu džigitu, pavergusiu perės Akbiliakės širdį.

— Mano vyras, mano valdovas! — sušuko gražuolė perė ir piktai dėbelėjo į padišacho sūną. — O čia kas per baidyklė?

Vargdienio duktė priėjo prie perės Akbiliakės ir viską jai papasakojo, kaip buvo. Tada perė Akbiliakė nulipo nuo sosto ir žemai nusilenkė vargdienio dukteriai.

— Atleisk man mano kalbę. Mergaitė, kuri tiek daug įstengė nuveikti, verta didelės pagarbos. Noriu tau tarnauti, kol tik gyva būsiu.

Keturiasdešimt dienų džiūgavo Adžamo šalis.

Senasis padišachas iškalė ant savo antspaudo Atynojos, vargdienio dukters, vardą ir atidavė jai savo karalystę. O sūną nusiuntė dirbti į malūną.

KVAILAS ŠACHAS

Tai buvo seniai, labai seniai. Sugriuvo sukiužęs vieno vargdienio nameliūkštis, ir jis nusprendė pasistatyti naują. Jau buvo bebaigias statyti, beliko uždengti stogą, bet pristigo pinigų. Liepė jis meistru užkloti namą meldų dembliais ir užberti žeme.

— Stogą užsidengsiu pats, kai galėsiu, — tarė vargdienis. Prisiglaudė vargdienis nebaigtame name.

Netoliese gyveno vagis. Pamatė jis naują namą ir pagalvojo: „Tas vargdienis, matyt, bus pralobęs — naują namą pasistatė! Gal rasiu čia ką nukniaukti!“

Naktį vagis užsliugė ant stogo ir ėmė juo eiti. Vos tik žingsnį žengė — dembliai neišlaikė ir vagis įsmuko į vidų. Jis nukrito tiesiai ant miegančio vargdienio.

Pabudo vargdienis, puolė gaudyti vagį, bet buvo tamsu, ir tasai pabėgo.

Pašoko vagiui apmaudas ant vargšo. Kitą dieną jis nuėjo šachui pasiskusti.

— Kas tu toks? Kuo skundiesi? — paklausė šachas.

— O išmintingasis šache! Šiąnakt norėjau apvogti vieną namą, užlipau ant stogo, o ten vietoj stogo būta demblių. Aš ir įsmukau į vidų, vos sprando nenusisukau. Malonėkite nubausti šio namo šeimnininką.

Šachas pasišaukė vargdienį.

— Ar teisybė, kad šis žmogus nakčia įkrito pro tavo stogą? — paklausė jis.

— Teisybė, mano šache, — atsakė vargdienis. — Laimė dar, kad jis nukrito ant manęs, nes šiaip būtų nususukęs sprandą.

— Na, jeigu jis prisipažino — pakarkite namo šeimnininką! — įsakė šachas budeliams.

— Už ką gi mane karsit? — nustebo vargdienis. — Vagį reikia nubausti!

— Tylėk! Kaip drįsti mane mokyti!

Vargdienis suprato, kad prasti jo reikalai, neras pas šachą teisybės. Jis ir sako:

— O šache valdove, argi aš kaltas? Stogą dengė meistras, tai jis taip netvirtai uždengė.

— Na, tai jį paleiskit, o meistrą pakarkit! — tarė šachas. Budeliai atvedė meistrą. Nuvedė prie kartuvių.

— Aš turiu prašymą į šachą! — maldavo meistras.

— Ko nori? Sakyk! — paliepė šachas.

— O šache, aš visai nieku dėtas. Kaltas tasai meistras, kuris dirbo demblius. Jis nupynė juos per plonus ir per retus. Jeigu dembliai būtų buvę stiprūs ir tvirti, jie nebūtų plyšę.

Šachas paleido meistrą, o įsakė suieškoti ir atvesti amatininką, kuris pynė demblius.

Atvedė pas šachą amatininką.

— Pakarkite jį! — šūktelėjo šachas.— Visa pikta dėl jo demblių atsitiko.

— O mano šache, leiskite man žodį tarti,— tarė amatininkas,— aš visuomet pindavau labai tvirtus demblius! Bet neseniai mano kaimynas pablūdo dėl balandžių. Kai jis išleido savo balandžius ir jie suplasnojo padangėje, aš į juos užsišpoksojau. Dėl jų ėmiau prasčiau dirbti — ir nupyniau per retus, netvirtus demblius. Visu kuo kaltas balandininkas.

Šachas paleido amatininką, o iškviėtė balandininką ir įsakė jį pakarti.

— O galingasis šache, didžiausias man džiaugsmas — skraidinti balandžius ir gėrėtis, kaip jie vasnoja,— tarė balandininkas.— Čia nėra nieko pikto. Kam galabuti vargšą žmogelį, verčiau nubauskite vagį. Žmonėms būtų ramiau gyventi.

— Teisybė! — sutiko šachas.— Visa kuo vagis kaltas. Suraskite vagį ir pakarkite!

Surado sargybiniai vagį, atvedė prie kartuvių. Bet kartuvės buvo žemos, o vagis aukštas. Nuėjo budeliai pas šachą ir sako:

— O pasaulio valdove, tasai vagis per daug aukštas! Jis kojomis žemę siekia. Ką daryti?

Šachas supyko:

— Ir dėl tokių niekų į mane kreipiatės! Jei vagis per aukštas, argi sunku surasti žemesnio ūgio žmogų? Net tiek negalite suprasti?

Išėjo budeliai į gatvę ir išvydo žemutį žmogelį, nešantį ant pečių maišą su miltais.

„Lygiai toks, kaip minėjo šachas,— nutarė budeliai.— Šacho įsakymas turi būti įvykdytas.“

Pačiuo jie žemutį žmogelį ir atvedė prie kartuvių.

Tuo tarpu šachas išėjo pasigėrėti korimu.

— Aš turiu prašymą į šachą! — šūktelėjo žemutis žmogelis.

— Sakyk! — leido šachas.

— O galingasis šache, aš esu bėdinas žmogelis. Renku

kalnuose žabus ir žmonių nešulius nešioju. Iš to ir minta mūsų šeima. Kuo aš kaltas? Kodėl įsakėte mane pakarti?

— Kvailys! — užsirūstino šachas.— Ką aš galiu žinoti, ar tu kaltas, ar ne? Reikia pakarti vieną žmogų. Aš norėjau pakarti vagį, bet jis per daug aukštas, kojomis siekia žemę. O tu kaip tik toks, kokio reikia.

— Galingasis šache. — maldavo nelaimingasis, — kaltas aukštasis, o jūs žudote niekuo neprasikaltusį žemutį vargetą! Kurgi teisybė! Jeigu vagis per daug aukštas, įsakykite po kartuvėmis truputį žemę pakasti.

Šachas pamąstė ir tarė:

— Teisybė! Paleiskite jį. Pakarkite vagį. Tik jam po kojomis išrauskite duobę.

Budeliai vėl atvedė prie kartuvių vagį. Užmetė jam ant kaklo kilpą ir ėmė kasti žemę jam po kojų.

— Greičiau, greičiau, kad nebūtų per vėlu! Tuoju pat karkite mane! — subruzdavo vagis.

— Ko taip skubi mirti? — nustebo šachas.

— Galingasis šache! Rojuje ką tik mirė šachas. Prieš mirdamas rojaus šachas pasakė: „Kas pirmasis numirs ir nueis į rojų — tą padarykite šachu mano vietoj.“ Tad aš ir skubu... Karkite mane greičiau! — vėl sušuko vagis.

Šachą suėmė pavydas. Ar tai juokas — tapti rojaus šachu!

„Nagi aš pats imsiu ir pasidarysiu rojaus šachu!“ — pamąstė jis ir įsakė:

— Paleiskite vagį ir karkite mane! Ką aš pasakau, turi būti tučtuojau padaryta.

Budeliai paleido vagį ir jo vietoje pakorė kvailą šachą.

• Taip viskas ir baigėsi.

PROTAS IR AUKSAS

Senovinėje Bucharoje gyveno vienas labai neturtingas žmogus. Jis vaikščiojo gatvėmis ir pardavinėjo vandenį. Žmonės vadino jį maškobu, tatau reiškia vandennešiu.

Kartą Maškobas kaip visad ėjo siauromis dulkinomis gatvėmis ir šaukė: „Parduodu vandenį, šaltą vandenį! Kam reikia šalto vandens?“ Mato — ateina priešais keliauninkas, jo drabužiai dulkėti.

— Štai vanduo! Pirk vandens, atsigerk! — sušuko Maškobas. — Numalšink troškulį!

— Daug man teko bastytis po pasaulį. Visas mano gyvenimas — vienos klajonės. Aš labai ištroškęs, bet neturiu nė skatiko užmokėti tau už vandenį.

Pagailo Maškobui keliauninko ir davė jam atsigerti, dar ir pernaktot pasikvietė.

— Geras tu žmogus, — tarė keliauninkas Maškobui. — Pasi-gailėjai manęs. Už tavo svetingumą atkleisiu tau paslaptį, kaip pagaminti vienus tokius stebuklingus vaistus. Jeigu ligonis jų išgers — vis tiek kokia liga sirgtų — jam beregint sugrįš sveikata. O kad nepamirštum, kaip gaminti vaistus, štai tau mano receptų knyga. Daryk viską taip, kaip čia parašyta, bet atsimink — niekad neimk užmokesčio už gydymą tokių vargdienių kaip tu pats.

Paėmė Maškobas knygą, nusilenkė keliauninkui į kojas ir paklausė:

— Sakyk, kaip tu vadinišis?

— Aš vadinauosi Abu Alis Ibn Sina.

Norėjo Maškobas padėkoti keliauninkui, tačiau pamatė, kad šalimais jau nieko nebėra. Tik trinktelėjo kiemo varteliai ir viskas nurimo.

Maškobas viską taip darė, kaip buvo parašyta popieriuje, ir pradėjo gydyti ligonius. Jis neėmė pinigų iš vargdienių, o reikalavo užmokesčio tik iš turtingų ir didžiūnų. Geras gyvenimas aplankė ne tik Maškobo namus, bet ir daugelį tauriosios Bucharos gyventojų būstų. Žmonės šlovino Maškobą: „Mūsų išmintingasis gydytojas“ — su pagarba minėjo jį visi.

Gera gyveno Maškobas. Pasistatydino namus, sukūrė šeimą, kasdien valgė plovą su putpelėmis.

Viskas būtų buvę puiku, jei ne pragaištingas pavydas. Įsėlino jis į Maškobo širdį, ir pagalvojo jį: „Kodėl aš neimu iš vargdienių pinigų ir veltui dalinu jiems vaistus? Kas

man darbo — vargdienis ar turtingas? Jau seniai būčiau galėjęs pranokti visus Bucharos didžiūnus ir turčius.”

Pamiršo Maškobas Abu Alio Ibn Sinos patarimą. Ir tą pačią dieną, kai atėjo pas jį vaistų sergančiam savo kūdikiui toks pats vargšas vandennešys, koks jis pats anksčiau buvo, vaistytojas pareikalavo:

— Mokék!

— Neturiu nė skatiko,— pravirko vargdienis.

— Nešdinkis! — suriko vaistytojas Maškobas.

Ir jis ūmai sumojo pamiršęs, kaip reikia gaminti vaistus. Veltui jis ieškojo Abu Alio Ibn Sinos receptų knygos, ji dingo. Stengėsi Maškobas prisiminti, iš ko gaminami stebuklingieji vaistai, jų sudedamąsias dalis, tačiau jis buvo jas pamiršęs.

Greitai, labai greitai išėikvojo jis visus sukrautus turtus, prarado namus, viską ką turėjo.

Vėl ėmė vaikščioti Maškobas gatvėmis ir šaukti: „Parodu vandenį, šaltą vandenį! Kam reikia šalto vandens?“

Bet kiekvieną sykį, pildamas į puodelį vandens, Maškobas šūkteldavo:

— Tebūnie prakeiktas keliauninkas, vardu Abu Alis Ibn Sina!

Maškobas sulyso ir išdžiūvo iš pykčio. Jis pasidarė panašus į juodą varną, kuri pradeda kranksėti, kai būva sužvarbus ir alkana.

Kartą, kai Maškobas kaip paprastai vaikščiojo dukinomis gatvėmis ir šūkalojo, jis sutiko kupranugariu jojantį žmogų.

— Ei Maškobai! — sušuko žmogus ant kupranugario.— Aš keliauninkas ir neturiu kur sustoti. Leisk man pas tave pernaktvoti.

Nesinorėjo Maškobui įsileisti nepažįstamo žmogaus, bet argi galima pamiršti svetingumo pareigą.

— Gerai,— nenoriai sutiko Maškobas ir parsivedė keliauninką į savo namus.

— Tu esi geras žmogus — tarė kitą rytą keliauninkas Maškobui.— O dėl savo svetingumo tu nusipelnei atlygio. Žinok — aš didelis chemikas. Iš dėkingumo tau pasakysiu, kaip pasi-

gaminti aukso. Tik atsimink: neslėpk tos paslapties nuo žmonių. Kai visi žinos, iš ko ir kaip gaminti auksą, nebus žemėje vaidų, išnyks pavydas. Į visų namus įžengs taika ir laimė. Auksas dėl savo galios turi priklausyti visiems žmonėms. O kad nepamirštum kaip gauti auksą, palieku tau savo knygą apie chemijos paslaptis.

Per naktį Maškobas ir svetimšalis pagamino luistą aukso.

Iš nuostabos Maškobas net sustingo visas. Ir svečio išlydėt nepakilo, kai tas susiruošė išeiti.

„Jeigu kas sužinos, kad turiu aukso, pavogs“, — pagalvojo Maškobas, vos nepakvaišęs iš godumo.

— Dabar tai praturtėsiu, — tarė sau Maškobas. — Visi man lankstysis. Niekam nepasakosiu, kaip galima pasigaminti aukso.

Jis vėl nusipirko namus, išklojo juos kilimais, papuošė brangenybėmis ir ėmė gyventi prabangiai, visa ko pertekęs.

Ir nė karto Maškobas neprisiminė ką jam buvo sakęs keliauninkas.

O kai po metų Maškobui neliko nė trupinėlio iš to luisto aukso, puolė ieškoti keliauninko knygos. Žiūri — o ji pavirtusi akmeniu.

— Vargas man, skurdas, skurdas paskutinis! — sušuko Maškobas.

Jis vėl ėmė vaikščioti gatvėmis ir pardavinėti vandenį.

Kartą jis susitiko keliauninką. Šį kartą jis jojo ant arklio.

— Ei Maškobai! — sušuko keliauninkas. — Nepažįsti manęs? O mudu buvome dukart susitikę. Aš esu Abu Alis Ibn Sina. Aš išmokiau tave gaminti vaistus. Bet tave užvaldė godulys, tu neįvykdei mano sąlygų ir veltui nedalintai jų varguoliams. Aš padariau taip, kad tu pamirštum receptą. Maniau tu pasitaisysi ir pasakiau, kaip gaminti auksą. Bet tu vėl nepaklausei manęs. Vėl pasidavei goduliui, užtat buvai nubaustas. Trisdešimt ir trejus metus rašiau savo knygą ir rašiau ją žmonėms. O tu panorai vienas žinoti jos paslaptis. Todėl mano knyga ir pavirto akmeniu. Tik žmogus, pasiryžęs atiduoti savo gyvenimą kitų labui, gebės savo širdies šiluma suminkštinti akmenį ir semtis iš knygos visą išmintį. Mokslo už auksą nepirksi.

Tik dabar Maškobas pažino, jog sutiktasis keliauninkas yra išminčius Abu Alis Ibn Sina ir sušuko su širdgėla:

— O didis žmogau, aš buvau aklas, atleisk man!

Bet Abu Alis Ibn Sina tik palingavo galva ir nujojo.

KIENO SAPNAS GERESNIS?

Išėjo kartą Aldaras Kusa medžioti.

Vaikščiojo jis, vaikščiojo, klajojo, išvaikščiojo ir stepę, ir brūzgnynus, ir meldynus pavargo, nusigalavo, bet taip nieko ir nenušovė.

Jau buvo begrižtąs namo, tik žiūri — skrenda žąsys. Nieko nelaukdamas Aldaras Kusa nusitaikė ir paleido iš lanko strėlę.

Taiklus šaulys buvo Aldaras, ir didelė riebi žąsis, strėlės kliudyta, krito žemėn it akmuo.

Apsidžiaugė Aldaras Kusa: „Na, — mano sau, — pasitieksiu vakarienei žąsienos kepsnį!“

Bet kur tau! Tik Aldaras Kusa paėmė nušautą žąsį, kur buvęs kur nebuvęs prisistatė dručkis bajus su didele čalma ir klausia:

— Ei tu, kokia dingstimi nori pasiimti žąsį?

— Gerbiamasis bajau, — atsakė Aldaras Kusa, — tamstai leidus, — tai mano žąsis. Aš ją nušoviau.

— Nešdinkis iš čia! — šaukia bajus. — Argi nematai, kad žąsis nukrito ant mano žemės. O viskas, kas mano žemėje, — mano!

Ėmė ginčytis. Ginčijosi ginčijosi, tik prieina mula mečetės vyresnysis, ir sako:

— Nėr čia ko ginčytis — žąsį atiduokit man.

— O kodėl gi? — nusistebėjo bajus ir Aldaras Kusa.

— Žąsis skrido virš mečetės, kai kažin kokš bedievis kliudė ją strėle, todėl žąsį atiduokit man. Aš ją paaukosiu viešpačiui dievui.

Bet nei Aldaras Kusa, nei bajus nepaklausė ir nenorėjo atiduoti žąsies. Ginčijosi su jais mula, ginčijosi, bet taip jie ir nesutarė.

Patraukė jie trise į Bucharą, idant teisėjas nuspręstų, kiekno žąsis.

Buchara buvo nearti. Pavargo keliauninkai ir sustojo nakvynės po didele guoba.

— Imkim ir išsivirkim žąsį.

Bajus ir Aldaras Kusa sutiko.

Gavo jie kaimynystėje katilą ir ėmė virti žąsį.

Mūla vėl sako:

— Tegu sau verda žąsis, o mes gulkim pamiegoti. Kuris susapnuos gražiausią sapną, tam aukščiausias alachas ir skiria žąsį.

Taip ir sutarė.

Paliko jie po katilu mažą ugnelę ir atsigulė. Bajus ir mula bregint kietai įmigo, o Aldaras Kusa negalėjo užmigti. Jis buvo labai išalkęs.

„Imsiu,— galvoja,— nors žąsies kojikę sušveisiu. O visa žąsis liks.“

Sušveitė Aldaras Kusa žąsies kojikę, o valgyti dar labiau norisi.

„Sukirsiu ir antrą kojikę.— pagalvojo jis,— o žąsis liks.“

Tačiau ir antroji kojikė nepasotino Aldaro Kusos. Suvalgė jis dar ir žąsies sparną, suvalgė antrą, suvalgė kaklą, suvalgė galvą.

Pažvelgė Aldaras Kusa į žąsį ir sako:

— Dabar net nepasakysi, kas čia toks, lyg paukštis, lyg avinas.

Ėmė ir sudorojo visą žąsį su visa sriuba.

Prisivalgęs Aldaras Kusa atsigulė ir kietai užmigo.

Pirmas atsibudo mula ir ėmė žadinti kelionės bendrus.

— Kelkitės! Alachas leido man susapnuoti, kad aš už savo maloningus ir dievobaimingus darbus gyvas nuėjau į dangų. Nė vienas iš jūsų tokio puikaus sapno nesapnavo ir nesapnuos.

— Ė gerbiamasis mula,— atšovė bajus.— mano sapnas gražesnis. Aš susapnavau, kad išvykau į kelionę prekybos reikalais ir gavau tokį pelną, jog nė keturiasdešimt kuprių negalėjo panešti aukso.

Aldaras Kusa saldžiai nusižiovavo ir tarė:

— Regiu aš per sapną: mūsų dvasios ganytoją mulą viešpats gyvą pasiėmė į dangų, šlovingasis bajus iškeliavo prekybos reikalais į tolimas šalis. Ir pagalvojau: „Kol mula ir bajus išvykę, kad tik mano žąsis nesušvinktų. Negi leisi žmogus perniek nueiti tokiai riebiai ir gardžiai žąsiai!“ Tai ėmiau ir suvalgiau ją.

Puolė mula ir bajus prie katilo, pakėlė dangtį žiūri, o dugne nė kaulelių nelikę.

MUSOFIRBEKAS

Kadaiše gyveno netoli Urgenčio du bičiuliai, abu vargetos — Kuldašas ir Juldašas. Kiaurus metus, vasarą ir žiemą, per kaitrą ir speigą, Kuldašas ganė stepėje gyvulius, o Juldašas eidavo per kiemus ieškodamas bet kokio darbo. Matydavosi juodu tik vėlų vakarą, kai nusigalavę pareidavo namo. Tada, susėdę prie židinio, pasakodavosi vienas kitam ką matę ir girdėję.

Kartą Juldašas susapnavo, kad dvi didelės žvaigždės ir viena maža žvaigždutė nukrito iš dangaus tiesiai jam užantin.

Visą dieną Juldašas mąstė apie šį sapną, o vakare kaip paprastai apsakė jį bičiuliui.

Pagalvojo Kuldašas ir tarė:

— Parduok man savo sapną.

Nustebo Juldašas:

— Ar tu kuoktelėjai, kas gi parduoda sapnus?

— Mano mielas, — prisipykęs prašė Kuldašas, — parduok man tą sapną!

— Na tiek to, parduosiu o ką tu man už tai duosi?

Kuldašas nusišypsojo.

— Kiek jau metų piemenauju, o užsidirbau tik mitulį kumeliuką. Daugiau nieko nepelniau. Tai visas mano turtas. Imk jį už savo sapną.

— Gerai, — sutiko Juldašas.

Kuldašas išsiėmė iš užančio pusę paplotėlio ir davė Jul-

dašui. Juodu sukirto rankas ir ilgai jas kratė, linkėdami vienas kitam geriausios kloties.

Juldašas pridūrė:

— Jeigu tau nusišypsos laimė ir ims sektis, nepamiršk manęs.

Vakare, kai visi susirinko į aikštę, bičiuliai irgi ten nuėjo, Kuldašas taip prabilo į žmones:

— Ei tėvai, dėdės, broliai! Jau daugel metų ganau kišlako bandą. Nepasisavinau ir nepavogiau jokio jūsų gyvulėlio. Valgiau per visus tuos metus jūsų duoną, druską. Palaiminkit mane, aš noriu kilti į tolimą kelionę. Jeigu panorėsite, samdykitės piemeniu mano bičiulį Juldašą. Kaip manimi pasitikėjote, taip pat galite pasitikėti ir juo.

Šitai taręs, Kuldašas nusilenkė žmonėms. Jo žodžiams visi pritarė. Atleido jį, o Juldašą paskyrė piemeniu.

O Kuldašui žmonės taip atsakė:

— Mes nesigailime. Tu dirbai dorai, dykos duonos nevalgei. Patenkinti esame tavo darbu ir tavimi. Ir tu būk patenkintas, kad mums tarnavai nesigailėk.

Rytojaus dieną Juldašas, atsisveikinęs su draugu, išginė gyvulius į stepę, o Kuldašas leidosi į kelionę. Ėjo pažįstamais keliais, ėjo nepažįstamais, ėjo per stepes ir dykumas, ėjo per kalnus, brido per dideles ir mažas upes. Daug vargų ir kančių patyrė Kuldašas. Prabėgo septyniolika dienų ir naktų, kol jis pagaliau saulei leidžiantis priėjo pilį, apsuptą aukštų sienų. Vartai buvo jau užšauti. Kuldašas susirado vietelę pasieny ir atsigulė.

Staiga iš tolo pasigirdo trepsėjimas. Apsidairė Kuldašas, bet nieko nematė. Viskas skendėjo tamsoje. Trepsėjimas vis artėjo.

Ūmai Kuldašas išvydo tiesiai jo linkui šuoliuojantį raitelį, vedantį už pavadžio kitą arkli. Sustabdęs žirgą prie Kuldašo, raitelis paskubom sušnibždėjo:

— Štai žirgas. Greit ateis.

Jis įbruko Kuldašui antrojo žirgo pavadį ir dingo tamsoje. Taip ir liko Kuldašas, laikydamas žirgą už pavadžio ir nieko nenutuokdamas.

Neilgai trukus atjojo kitas raitelis ir tarė:

— Sėsk ant žirgo, jojam!

Kuldašas delsė, nežinodamas nė ką manyti, bet raitelis karštai jį ragino:

— Greičiau! Mane vejasi.

Daug negalvodamas Kuldašas atsidavė likimo valiai šoko ant žirgo ir nujojo įkandin nepažįstamajam. Ilgai juodu jojo tylėdami, arklus ragindami. Pamažu prašvito, ir Kuldašas išvydo, kad jo palydovas dailus ir stotingas jaunuolis. Nepažįstamasis sutrikęs žvilgčiojo Kuldašui į veidą. Kuldašas sumetė, kad jaunuolis tikėjosi išvysiąs visai kitą žmogų.

Patekėjo saulė, o juodu vis jojo. Kiek akys užmatė vešėjo platūs laukai, žalių giraičių pavėsiuose ganėsi arkliai, kupranugariai, karvės, avys, ožkos. Sodiečiai vedėsi jaučius, varėsi asilus su kviečių nešuliais.

Nepažįstamasis prabilo.

— Penketu šešetu porų jaučių arti žemę, grožėtis žalia kviečių jūra, vėjo liūliuojama, koks džiaugsmas pagauna žmogų, ar ne teisybė?

Tačiau Kuldašas tylėjo, ir nepažįstamasis suprato, kad jis ne artojas.

Atsargiai kamantinėjo toliau. ar Kuldašas nebūsiąs pirklys, amatininkas, o gal vežėjas. Tačiau Kuldašas klausėsi šių žodžių ramiai ir abejingai.

Tuo tarpu prieš akis jiems išniro didžiulė banda karvių, besigananti plačioje pievoje, ir nepažįstamasis tarė:

— Turbūt tokią bandą ganyti — didelis malonumas.

Tuokart Kuldašas, atgavęs žadą, prabilo:

— Tamsta klausinėjai apie nežinomus man dalykus, dėl to ir tylėjau. Ganyti man įprasta. Kad žinotumėt, kaip smagu ganyti; anot žmonių, kas neganė tas gyvenimo nematė. Koks džiaugsmas, kai gyvulys tavo akyse ima tukti ir žvilgėti, kai veršeliai auga, laigo, žaidžia, kai žmonės tau sako: „Ačiū, šaunuoli!“ Iš teisybės — didelis džiaugsmas ganyti.

— Taigi... — tarė nepažįstamasis. Sušėręs žirgui rimbui, paragino Kuldašą:

— Varykite žirgą greičiau!

Ilgai jojo raiteliai. Išalkę juodu nušokdavo nuo žirgų, taisydavosi valgi, ganydavo žirgus, vėl leisdavosi į kelionę.

Nepažįstamasis kartais apie šį bei tą kamantinėdavo Kuldašą, kartais pats pasakodavo trumpus nutikimus.

Dailusis džigitas buvo labai malonus. Kuldašas mielai klausėsi jo žodžių, dėjosi į širdį jo išmintį. Kokia bebūtų kelionės pabaiga, Kuldašas iš anksto jautė dėkingumą ir nepažįstamajam ir savo bičiuliui Juldašui.

Suprantama, ne veltui jį kamantinėjo nepažįstamasis. Jis norėjo sužinoti, kas per žmogus tas Kuldašas. Ar neslypi jo širdyje klasta, ar jis doras.

Kartą jiems ilsintis nepažįstamasis tarė:

— Jeigu jums neįkyrėjo mano šnekos, papasakosiu vieną nutikimą.

— Mielai pasiklausysiu,— atsakė Kuldašas.— Dievaži, jūsų žodžiai teikia mano protui peno ir širdžiai ramybės.

Nepažįstamasis prabilo:

— Senų senovėje gyveno išmintingas senelis. Jis turėjo trejetą sūnų. Vyresnėlis buvo dvidešimties metų, vidurinėlis — aštuoniolikos, o jaunėlis — šešiolikos. Kartą senelis susirgo. Patyrę vaistytojai ir žiniuonys gydė jį maldomis ir žolėmis, bet nei maldos, nei gyduolės žolelės nebepadėjo seneliui. Jausdamas, jog greitai mirsiąs, atsisveikino jis širdyje su visais žemiškais troškimais, pasišaukė sūnus ir įsakė jiems būti doriems ir teisingiems, nevalgyti dykos duonos. Po to kalbėjosi su kiekvienu skyrium. Vyresnėliui senelis pasakė:

— Sūnau mano, sode, po senuoju granato medžiu, užkasta puodynaitė aukso. Tavo broliai dar jauni. Jie neišmano, kas yra pinigas, o tu, brendęs džigitas, jau žinai. Pasiimk pinigus ir protingai leisk brolių labui. Paremk juos. Būk jiems tėvas vietoj manęs.

Sūnus paliko tėvą didžiai patenkintas, manydamas: „Tėvas myli mane labiau už kitus brolius. Man vienam jis išklojo savo paslaptį.“

Paskui senelis pasišaukė vidutinėlį ir tarė:

— Sūnau mano, sode, po senuoju granatmedžiu, esu užkasęs puodynaitę aukso. Tavo brolis jau sumitęs ir pats gebės

duoną pelnytis. Bet va mažylis dar nesunokėlis. Jis nieko neišmano apie pinigus. Išsikask auksą ir padėk mažyliui, o bėdai prispyrus ir vyresnėliui. Šiaip jau klausyk vyresniojo brolio. Gerbk jį tartum mane, savo tėvą. Abu su vyresnėliu globokite mažylį, mokykite jį, jis dar toks jaunas.

Vidurinėliui broliui taip pat dingtelėjo: „Tėvas myli mane labiau už kitus brolius. Apie užkastą auksą man vienam prasi-
sitare.“

Pagaliau senelis pasikvietė jaunėlį ir meiliai jam tarė:

— Vaikeli mano, sode, po granato medžiu, užkasta puodynaitė aukso. Tavo broliai jau sumitę, gali patys duoną pelnytis. O tu dar jaunas nemoki jokio darbo. Pasiimk auksą, jei prispaus bėda. padėk broliams, klausyk jų, mokykis.

Jaunėliui taip pat dingtelėjo galvon: „Tėvas myli mane labiau už kitus brolius. Jis neatskleidė jiems savo paslapties. Aš vienas ją žinau.“

Po dviejų dienų senelis mirė ir buvo palaidotas. Prabėgo savaitė, vyresnysis brolis ėmė ir paklausė vidutinėlį:

— Tu toks liūdnas. Ar kas atsitiko?

— Nieko neatsitiko,— atsakė vidutinėlis.— Liūdesys sle-
gia kaip ir judu dėl tėvo mirties.

Vyresnėlis tuokart tarė:

— Mirdamas tėvas man pasakė, kad po senuoju granato medžiu yra užkasęs puodynaitę aukso ir liepė man ją pasiimti. Šiandien sukasiau žemę po granatu, bet aukso ten neradau. Ar nebus tėvas ir tau sakęs tą patį? Gal auksą tu pasiėmei?

— Taip, sakė man tėvas, ir aš išskvarbiau žemę po granatu, bet nieko neradau. Aš nemeluojau, broli.

— Jeigu šitaip, tėvas, ko gero, ir jaunėliui bus prasitaręs apie auksą. Pašauk jį.

Pasivadino broliai jaunėlį ir paklausė apie auksą. Šis at-
sakė:

— Tėvas man kalbėjo apie auksą, aš sukasiau žemę bet nieko neradau.

Pamąstęs tarė vyresnėlis:

— Broleliai, tėvas negalėjo mūsų apgauti. Jis užkasė auksą po senuoju granato medžiu. Auksą pasigrobė vienas iš mūsų. Jeigu gerumu neprisipažinsite, gausim eiti visi trys pas teisėją. Lauksiu ligi rytojaus. Pagalvokite.

Rytą vyresnėlis vėl suvadino brolius, tačiau nė vienas neprisipažino paėmęs auksą. Visi trys nuėjo pas teisėją. Jis parodė jiems vietą ir leido atsisėsti.

— Koks rūpestis jus čia atvedė, vaikai mano? — paklausė teisėjas.— Prašom išdėti viską, mielai jums pasitarnausiu.

Pirmas atsistojo vyresnėlis ir kreipėsi į teisėją.

— Mes trys — tikri broliai. Prieš šešias dienas mirė mūsų tėvas. Mirdamas kiekvienam iš mūsų skyrium pasisakė užkasęs po granato medžiu puodynaitę aukso. Po tėvo gyvos galvos mes visi trys sukasėme žemę aplink granatą, bet aukso neradome. Man regis, neįtikima, kad tėvas būtų mus apgaudinęs mirties patale. Auksą išsikasė vienas iš mūsų, tačiau nė vienas neprisipažįsta... Tamsta, teisėjau, esi didelės patirties ir išmintingas žmogus. Mes esame tikri, kad tamsa sugėbėsi paveikti tą, kas pasigrobė auksą, ir jis prisipažins.

Susimąstė teisėjas, o paskui papasakojo broliams tokį senovinį nutikimą.

— Seniai, labai seniai,— sakė teisėjas,— vienas džigitas nusižiūrėjo sau mergelę. Juodu pamilo vienas kitą ir nusprendė sujungti savo likimus. Tačiau kitas bernelis nusiuntė piršlius pas mergelės tėvus, ir šie sutiko dukrą išleisti už jo. Kai priartėjo tuoktuvų diena, mergelė nuėjo pas savo mylimąjį ir tarė: „Nelemta mūsų dalia — tėvai nusprendė išleisti mane už kito. Ką dabar darysime? Jei peržengsime įstatymus ir papročius, užmėtys mudu akmenimis. Nėra išeities. Atėjau atsisveikinti su tavimi.“ Džigitas tarė mergelei: „Teisybę sakai. Bet turiu prašymą į tave. Jeigu prižadėsi jį išpildyti, pasakysiu kokį, ir tada atsisveikinsiu su tavimi. Jeigu ne, daryk kaip išmanai.“ „Sakyk,— tarė mergelė,— jei galėsiu tavo prašymą išpildyti, būtinai išpildysiu.“ Džigitas pasakė: „Tavo tuoktuvų dieną, kai pasibaigs visos tuoktuvų apeigos, prižadėk ateiti pas mane, tada su tavim atsisveikinsiu.“

Mergelė sutiko. Atėjo tuoktuvių diena. Nuvežė jaunąją į jaunikio namus, įvedė, kaip papročiai liepia, į puošnią menę. Nors ir kaip ji bandė pasprukti ir atsisveikinti su mylimuoju, viskas buvo veltui. Kai pasibaigė vestuvių puota, į menę įvedė jaunikį. Jis priėjo prie nuotakos ir pamatė, kad ji sėdi susisielojusi, nusiminusi. „Ko tokia nuliūdusi?“ — paklausė jis. — Juk šiandien mudviem džiaugsmo diena! Tada jaunoji viską išklojo jaunikiui: kaip ji mokiusis drauge su džigitu, kaip juodu susimylėję, kaip sumanę tuoktis, bet tėvai nusprendę išleisti ją už kito, kaip ji davusi žodį tuoktuvių dieną nueiti pas jį atsisveikinti ir negalinti tesėti savo pažado. Jaunikis tarė: „Jeigu pažadėjai, eik ir atsisveikink.“

Mergelė tuoj pakilo ir nuskubėjo į džigito namus. Ją išvydęs, jis be galo stebėjosi ir paklausė: „Kaipgi taip? Tu paprašei leidimo ir tavo vyras patikėjo tavimi?“ Mergelė apsakė džigitui, kaip ji atvirai papasakojusi savo vyrui tikrą teisybę, o šis leidęs jai nueiti atsisveikinti su mylimuoju.

Džigitas tarė: „Jeigu vyras tavimi patikėjo ir leido ateiti pas mane, man belieka atsisakyti tavo meilės. Argi galiu apgauti tokį taurų ir kilnų žmogų! Gyvenkite laimingai.“ Ir jis atsisveikino su mylimąja. Mergelė išėjo iš džigito namų ir grįžo pas vyrą, bet gatvėje ją užpuolė plėšikai. Jų vadas, išvydęs, kokia ji graži, pasigviešė pasiimti ją sau į pačias. Pakeliui klausinėjo jis mergelę, ko ji nakčia vaikščiojanti gatvėmis vienui viena. Mergelė papasakojo visa kaip buvo ir pasakė, kad atsisveikinusi su džigitu jiėjo pas vyrą. Apstulbo atamanas ir pasakė:

— Ir džigitas, ir tavo vyras — kilnūs žmonės. Bet ir mes ne mažiau kilnūs. Sakyk, kur gyvena tavo vyras, palydėsime tave, kad ko neatsitiktų.

Ir įsakė vadas palydėti mergelę į jos vyro namus.

Toje vietoje teisėjas nutraukė savo pasakojimą.

Nepažįstamasis taip pat nutilo, tik paklausė Kuldašą:

— O jūsų gálva, kam iš teisybės priklauso mergelė: džigitui, kuris ją mylėjo, jaunikiui ar plėšikų vadui?

— Už visus viršesnis jaunikio kilnumas. Jo elgesys sužadino kilnų džigito elgesį. Galimas daiktas, kad džigitas, išga-

vęs iš mylimosios pažadą ateiti pas jį atsisveikinti, buvo su-
manęs pavogti ją, bet vyro kilnumas paskatino jį atsikvošėti.
O plėšikų vadas pasielgė kilniai, suvokęs jaunikio ir myli-
mojo kilnumą.

Nepažįstamasis pritardamas linktelėjo galvą ir tęsė toliau.

— Leiskite man baigti aukso puodynaitės nutikimą. Tei-
sėjas paklausė ir brolius, kas iš tų trijų kilniausias. Vyresnė-
lis tarė:

— Pats kilniausias — džigitas, mylėjęs mergelę, nes ji du-
kart buvo nuėjusi į jo namus, ir abu kartus jis pasielgė su
ja kilniai.

Vidurinėlis brolis pasakė:

— Pats kilniausias — jaunikis, nes jis, nepažindamas mer-
gaitės, patikėjo ja ir išleido atsisveikinti su mylimuoju.

O jaunėlis tarė:

— Didžiausią kilnumą parodė plėšikų vadas, nes jis ne
tik nepasikėsino į mergelės garbę, jis net nepasigviešė jos
drabužių, priešingai — liepė ją — nepaliestą ir nenuskriaus-
tą — palydėti namo.

Tada atsistojo teisėjas ir tarė:

— Štai ginčas ir išsprendė. Tik vagis gina vagį. Jaunėli,
pasidalink su broliais puodynaite aukso. Juk tėvas liepė bro-
liams padėti.

Jaunėlis sutiko su teisėjo nuosprendžiu, ir broliai, stebė-
damiesi teisėjo išmintimi, linksmi parėjo namo.

Papasakojęs šį nutikimą, nepažįstamasis atsigulė. Ryto
metą juodu su Kuldašu vėl patraukė į kelionę. Jojo dieną,
jojo naktį ir pagaliau prijojo didelį miestą. Ten nepažįsta-
masis nusipirko namus ir, apstatęs juos būtiniais rakandais,
įsakė Kuldašui:

— Eik ir pakviesk į svečius šio kvartalo seniūną bei gar-
bingiausias žmones.

Kuldašui parėjus, nepažįstamasis tarė:

— Pokylių salėje vaisės jau pataisytos, priimk svečius
tinkamai.

Sulig tais žodžiais nusiėmė nepažįstamasis kepurę, ir il-
gos kasos išsiskleidė jam ant nugaros. Kuldašas tik dabar

pamatė, kad nepažįstamasis ne džigitas, o jauna graži mergelė.

— Kai vaišės pasibaigs,— tarė ji,— paskelbkite mudviejų tuoktuves. Nuo šios dienos jūs esate šių namų šeimininkas ir šeimos galva, o aš — jūsų pati.

Prabėgo kelios dienos po vestuvių, ir pati sako Kuldašui:

— Dabar sueikite į pažinias ir raskite sau draugų chano rūmuose, pasikvieskite juos į svečius, o jeigu jus pakvies — kieminėkitės ir jūs. Jų padedamas gal gausite darbo chano rūmuose!

Nepraėjo nė du mėnesiai, ir Kuldašas įsitaisė tarnauti chano dvare. Jis buvo toks protingas ir sumatus, kad aplinkiniai ėmė jį gerbti, o jis pats buvo pramintas Musofirbeko vardu, vadinasi, Beku keliauninku.

Diena po dienos Kuldašui vis labiau sekėsi. Tačiau jis įsigijo ne tik draugų, bet ir priešų. Daugelis dvariškių pavydėjo jam. Jie sakė:

— Kažkoks svetimšalis, neseniai atsibastęs į dvarą, jau daug kartų chano apdovanotas, o mes, seni ištikimi tarnai, liekam nuošaly.

Ėmė jie spėti Musofirbekui visokias žabangas.

Kartą pati sako Kuldašui:

— Daug esame gavę iš chano dovanų. Ne pro šalį būtų pasikvietus jį į svečius.

Musofirbekas paklausė žmonos ir pakvietė chaną į puotą.

Pirm negu davęs sutikimą chanas įsakė savo viziriui:

— Eik ir apsižvalgyk, kaip gyvena Musofirbekas, kokie jo namai ir ištekliai, kad neapsijuoktume.

Viziris persirengė prastais drabužiais ir priėjęs Musofirbeko namus, ėmė stebėti kiemą pro vartų plyšį. Staiga jis pamatė Musofirbeko pačią. Nustėręs jis įžengė į kiemą ir tarė:

— Tai štai kur tu, gražuole. Tu pasirodei gudresnė besanti už mane ir pasprukai iš manęs ten, prie miesto sienos. Prisiekiu, dabar nebepaspruksi!

Ir jis stvėrė ją už rankos.

Jaunoji moteris ištrūko iš jo rankų ir šaukdamą pagalbos puolė į namus.

Tarnai, palaikę vizirį smurtininku ir užpuoliku puolė jį mušti lazdomis. Visas aptvatytas grįžo jis į rūmus, degte degdamas kerštu. Nuėjęs pas chaną, ėmė garbstyti Musofirbeko pačios gražumą.

— Tokia gražuolė tik chanui į pačias tinka,— pasakė jis.

Tuokart chanas sukvietė vizirius ir ėmė tartis, kaip pasigrobus Musofirbeko pačią.

Ilgai jie tarėsi, kol surezgė pinkles.

Kitą rytą chanas pasišaukė Musofirbeką ir pareiškė:

— Į svečius pas tavo neisiu. Ir štai dėl ko. Mano duktė susirgo. Tik tigrės pienas gali ją išgydyti. Keliauk ir parnešk to pieno.

Musofirbekas grįžo nusiminęs namo. Pati jam tarė:

— Paprašyk, tegul chanas duoda keturiasdešimt dienų laiko. Chanas sutiko.

Bet Musofirbekas negreit iškeliavo. Trisdešimt aštuonias dienas pati neleido jo iš namų, o trisdešimt devintąją davė jam žiedą ir pamokė:

— Išjojęs iš miesto, suk ten, kur saulė teka. Kai nujosi tris tašus, po kairei rasi pėsčiųjų takelį. Pajok juo dar pusę tašo iki didelės laukymės. Palik žirgą vidury laukymės pasukęs jį galva į rytų pusę, tada išsiimk žiedą — ir tuoj pasirodys tigrė. Nebijok! Apsuk žirgą aplink save toje pačioje vietoje — kaipmat pasirodys visas pulkas tigrių. Nebijok ir šįkart! Laikydamas žiedą rankoje, pasuk žirgą į tą pusę, iš kurios būsi atjojęs, ir drožk stačiai į chano dvarą. Pasakyk jam: „Galingasis chane, štai tigrės. Gali prisimelžti pieno kiek tinkamas. Aš bijojau, kad neatgabėčiau pieno per mažai, ir nenorėdamas dar kartą joti, parsivedžiau tigres čia.“

Kaip pamokė Musofirbeko pati, taip jis ir padarė.

Parginė jis tigres į rūmus, o chanas suvirpėjo iš baimės kaip gluosnio lapas. Viziriai ir kiemiškiai išsislapstė.

Išsigandęs chanas tarė Musofirbekui:

— Ačiū! Uždaviau tokį darbą, norėdamas tavo išmėginti. Išvaryk šias baisias tigres, kad jos nepridarytų kokių eibių.

Musofirbekas išvedė tigres iš miesto ir paslėpė žiedą. Tigrės bemat dingo.

Chanas slapta tūžo ant Musofirbeko. Suvadino vizirius ir ėmė su jais tartis. Ilgai jie suko galvas, kol nusprendė,— rytą ateisias pas chaną išdininkas ir pranešias, kad dingę iš izdo keturi dideli aukso lydiniai. Tada chanas įsakysias Musofirbekui rasti auksą.

Rytą pati sako Musofirbekui:

— Jeigu chanas vėl ką įsakytų, pareikalauk keturiasdešimt dienų laiko.

Vos tik Musofirbekas įėjo į rūmus, atbėgo pas chaną išdininkas ir pranešė, kad dingę keturi lydiniai aukso. Tą pat akimirką chanas įsakė Musofirbekui:

— Tu turi surasti tą dingusį auksą!

Musofirbekas nusilenkė chanui ir paprašė keturiasdešimt dienų laiko. Chanas sutiko.

Musofirbekas grįžo namo pas pačią ir ramiai sau gyveno trisdešimt aštuonias dienas. Trisdešimt devintąją pati įdavė jam žiedą, pasakė kur ir kam jį nunešti. Musofirbekas nedelsdamas patraukė į kelionę. Pačios nurodytam daikte jis išvydo ūostabų sodą, kuriame žydėjo gėlės, suokė lakštingalos, žaliavo žolynai, tik nebuvo nė gyvos dvasios. Ūmai pasigirdo iš tolo giesmė ir pasirodė nematyto gražumo mergelės. Vyresnioji pašaukė jį arčiau ir paklausė, iš kur jis ir ko čia atvykęs. Musofirbekas išsiėmė žiedą, nusilenkė ir padavė jį mergelei. Ši nusistebėjo:

— Štai kaip! Kaip matos. būsite mūsų švainis. Jūsų pati — mūsų sesuo, kurią kažkas pagrobė.

Ji pakvietė Musofirbeką į pokylių salę, patiesė brangų kilimą. Kitą rytą gražuolė su dviem tarnaitėm ir Musofirbeku iškeliavo.

Netrukus jie visi, sveiki ir gyvi, pasiekė Musofirbeko namus. Keturiasdešimtąją dieną, auštant, vyresnioji sesuo atsikėlė, išėjo į vidurį kiemo, ir, vaikščiodama po jį, ėmė kalbėti burtazodžius. Kur žingsnį žengė, ten auksas žiro jai po kojomis. Pasiėmęs keturis lydinius aukso ir pasivadinęs dar dvidešimt šešis tarnus su aukso nešuliais, Musofirbekas pa-

traukė į rūmus. Palikęs tarnus už durų, jis įėjo į sosto salę ir padėjo priešais chaną aukso keturis lydinius.

Chanas tarė:

— Mes sakėme, kad dingo ne keturi lydiniai aukso, o keturiskart po du.

Musofirbekas paklausė:

— Ar viso labo buvo keturiskart po du ar daugiau?

— Viso labo buvo keturiskart po du,— nė kiek nesigėdamas atsakė chanas.

Ir visi viziriai, išeidami į priekį, patvirtino melagingus chano žodžius. Tada Musofirbekas pašaukė tarnus laukiančius už durų, ir kai jie įėjo palinkę nuo aukso svorio, tarė:

— Čia trylika kartų po du, o su anais gabalais, kur esu jums davęs,— penkiolika kartų po du. Vadinasi, trisdešimt aukso gabalų. Galingasis chane, ką dar man įsakysite?

Chanas nuleido galvą iš gėdos ir nudūręs akis tarė:

— Neturiu daugiau ką įsakyti. Eikite!

Vakare chanas vėl susivadino vizirius.

— Ką dabar man patarsite? Jeigu jūs nenužudysite Musofirbeko, meilė jo pačiai pribaigs mane.

Vienas viziris paprašė chaną balso.

Chanas leido ir šis prabilo:

— Rytą, kai Musofirbekas ateis į rūmus, ir jūs, ir mes visi sėdėsime didžiai nusiminę. Musofirbekas paklaus, kas atsitiko. Jūs tarsite: „Ai Musofirbekai! Šiąnakt susapnavau sapną. Jis labai nuliūdino mane. Papasakojau sapną viziriams, bet šie avigalviai nieko man dorai neišaiškino. Man matos, kad tik tu galėtum šį baisų sapną išaiškinti. Sapnavau tėvą, motiną, senelį ir senele, tačiau nė vienas nenorėjo su manim kalbėti. Visi nusigrėžė nuo manęs. Keliuokite į aną pasaulį, raskite mano artimuosius ir sužinokite, ko jie pyksta ant manęs.“ Štai koks mano patarimas. Niekas iš ano pasaulio dar negrįžo, negrįš ir akiplėša Musofirbekas, o jūs, viešpatie, pasieksite savo tikslą.

Visiems patiko klastingi vizirio žodžiai. Rytą pati tarė Musofirbekui:

— Chanas, ko gero, vėl bus sumanęs naują darbą. Kad ir ką jis įsakytų, prašyk kaip ir pirma keturiasdešimt dienų laiko.

Kai Musofirbekas atvyko į rūmus, chanas įsakė jam keliauti į aną pasaulį ir sužinoti, ko supykę ant jo tėvas, motina, senelis ir senelė.

Nusilenkė Musofirbekas ir tarė:

— Su dideliu malonumu ir atlapa širdimi išpildysiu jūsų prašymą. Tik skirkite man keturiasdešimt dienų.

Chanas sutiko.

Musofirbekas grįžo pas pačią ir trisdešimt devynias dienas gyveno sau namie. Keturiasdešimtosios dienos naktį pati ir svainė, apsitaisiusios skarmalais, išėjo už miesto ir vienam daikte susižėrė daug pelenų. Parėjusios namo, jos apvilko Musofirbeką senu suplyšusiu chalatu, suodžiais ištepčiojo veidą ir rankas, apibarstė nuo galvos ligi kojų pelenais. Po to parašė laišką chano tėvo, motinos, senelio ir senelės vardu, apdegino vienur kitur popierių, įdavė Musofirbekui ir pamokė, ką sakyti.

— Dabar eik į chano rūmus,— tarė pati ir palinkėjo geros kloties.

Šaukdamas ir raudodamas Musofirbekas įėjo į rūmus, atkišo laišką chanui ir tarė:

— Pone, šiame laiške jūsų tėvas, motina, senelis ir senelė parašė, ko jie pyksta ant tavęs.

Perskaitęs laišką, chanas susigraudino ir pravirko. Ėmė jis klausinėti Musofirbeką apie aną pasaulį, prašė papasakoti, kaip jis ten nusigavęs, ar buvo sunku, pagaliau paklausė:

— O mes ar galėtume nueiti į aną pasaulį?

Musofirbekas atsakė chanui:

— Įsakykit nugabenti į aikštę šimtą sieksnių malkų ir tris šimtus pūdų išspaudų. Tegul viską gražiai sukrauna. Jeigu prastai sukraus, galima nugriūti. Paskui tegu kas apačioje padėga malkas. Tada jūs, kaip ir aš, per keturiasdešimt dienų galėsite nueiti į aną pasaulį ir vėl grįžti.

Chanas įsakė atgabenti į aikštę triskart daugiau malkų ir išspaudų negu buvo sakęs Musofirbekas. Tada savo vietoj

paskyręs valdyti Musofirbeką, pats su viziriais, patarėjais ir kiemiškiais užlipo ant krūvos malkų ir išspaudų. Musofirbekas užkūrė malkas ir pasiuntė visus į aną pasaulį, iš kurio nebegrįžtama.

Tada Musofirbekas sušaukė prastuomenę, iš jų paskyrė vizirius ir patarėjus.

Kartą ilsėdamasis Musofirbekas prisiminė, kaip jis sutikęs būsimąją savo pačią su džigito drabužiais, ir tarė:

— Mieloji, aš lig šiol nežinau, koks nepaprastas atsitikimas sujungė mūsų likimus, dėl ko viziris nekenė tavęs ir ėmė spėsti mums žabangas.

Nusišypsojo Kuldašo pati ir atsakė:

— Mielasis mano, tik vyras, ir dar toks kuklus kaip jūs, galėjo iki šiol neparodyti nė krislo smalsumo. Dabar klausykites. Veikiausiai jau nutuokiate, kad aš — perių giminės. Su savo seserimis augau nuostabiame sode. Mane, jau suaugusią mergelę, išvydo anos šalies šachas ir įsigeidė pasigrobtį į savo haremą. Šacho tarnai nakčia užpuolė mūsų namus ir nepaisydami mano riksmo ir ašarų nusivedė mane į rūmus. Šachas paskyrė sutuoktuvių dieną, o pats išjojo į medžioklę. Buvo toks šacho viziris. Jis prižadėjo mane išvaduoti iš haremo ir grąžinti į namus. Atrodė jis doras ir taurus, patikėjau juo. Slapta gavo jis man džigito drabužius ir papirko arklčiną, o pats sakėsi laukis manęs prie savo pilies sienų. Sutartą dieną persirengiau vyriškais drabužiais, nusigavau į arklidę ir pabėgau iš rūmų. Arklčinikas su atsarginiu žirgu nujojo pas vizirį. Aš pati tarsi akla ėjau pasitikti savo likimo, ir laimė, kad prie pilies sienų sutikau jus, savo vyrą ir valdovą. Dabar suprantu, kad viziris turėjo niekšingų kėslų ir norėjo mane pasigrobtį. Išvydęs mane šiame mieste ir patyręs, kad aš jūsų pati, užsidedė neapykanta ir nusprendė žūt būt pražudyti jus.

Kuldašas sušuko:

-- Koks menkysta! Kerštas pražudė jį patį!

Paskui Kuldašas nusijuokė.

Pati paklausė, ko jis juokiasi. Musofirbekas apsakė, kaip jis piemenavęs ir nusipirkęs savo bičiulio Juldašo sapną.

— Dabar supratau,— pridūrė Musofirbekas,— kad dvi žvaigždės, per sapną nukritusios iš dangaus, tai mano pati ir svainė, o maža žvaigždutė — mūsų sūnus Šadmanas. Ar teisingai įminiau sapną?

— Taip,— tarė pati ir svainė.

Musofirbekas dar prisiminė žadėjęs padėti savo bičiuliui Juldašui. Vienam savo patarėjui jis išaiškino, kur gyvena Juldašas, įsakė surasti jį ir atgabenti.

Netrukus patarėjas atgabeno Juldašą pas Musofirbeką.

— Būkite pasveikintas, džigite,— maloniai užkalbino jį Musofirbekas.

Daug laiko prabėgo, kai jie paskutinį kartą matėsi, sunku buvo pažinti Kuldašą, apsitaisiusį brangiais drabužiais.

— Atvykau, jūsų malonybe,— tarė nusilenkęs Juldašas.

— Iš kur atvykote ir kokių reikalų? — paklausė Musofirbekas.

— Žmogus atgabėjęs mane čia, pasakė duosias man žemės, kad galėčiau ją dirbti ir duoną pelnytis.

— Ar turėjote kada bičiulį Kuldašą?

— Turėjau. Piemenį Kuldašą. Iš kur tamsta jį pažįsti?

— Ar pažintumėte jį pamatę? — paklausė Musofirbekas.

— Kurgi ne. Juk ne aklas esu. Daugelį metų mudu su juo miegojome po ta pačia suplyšusia antklode.

— Gerai! Ar turėjo jis kokių žymių?

— Taip taip, turėjo. Dešinėsios rankos alkūnė buvo su apgamu, o ant kairiojo kelio — randas: karvė jam įdūrė.

Musofirbekas parodė apgamą ant rankos, o Juldašas pašoko ir puolė glėbesčiuoti ir bučiuoti savo bičiulį.

Per kokį mėnesį Musofirbekas apveddino bičiulį su savo svaine ir ištaisė didelę puotą.

Du bičiuliai, patys kadaise vargą vargę, ir jų pačios stengėsi lengvinti žmonių dalią ir dirbti savo krašto labui.

TUKSTANTIS KASYČIŲ

Senų senovėje gyveno Margilane šachas. Augino jis tris sūnus ir vieną dukterį. Niekas neturėjo tokių vešlių ir tankių plaukų kaip karalaitė. Pynėsi ji devynias galybes kasyčių, ir žmonės maloniai ją vadino Chazorgeisu — Tūkstančio kasyčių vardu.

Sachas labai mylėjo savo dukterį, o sūnų nežiūrėjo. Tas nepatiko karalaičiams, jie slapta išgabeno seserį į kalnus ir pardavė mulai.

Mergelė kaipmat paugėjo, išmoko jodinėti, šaudyti iš lanko, kautis kardu.

Netrukus Chazorgeisū tapo tikra gražuolė. Kai ji atsimerkia — tamsi menė nušvinta. O jaunikiams nuo jos žvilgsnio kojos linko.

Garsas apie Chazorgeisu grožį pasiekė Kašgaro sultoną.

— Kaip tik tokios gražuolės trūksta mano hareme, — tarė jis glostydamas žilą savo barzdą.

Neilgai svarstęs, sultonas įsakė pirmajam savo viziriu pasiimti dvidešimt kupranugarių su aukso nešuliais, keliauti į kalnus ir išpirkti mergaitę.

Nukeliavo viziris į kišlaką, kur gyveno Chazorgeisu. Žiūri — prie vieno namų minia sustojusi. Klausia viziris:

— Kas čia daros?

Žmonės atsako jam:

— Mula turi gražuolę dukterį Chazorgeisu. Visi geidžia nors akies kampeliu dirstelėti į ją, o į vidų jėiti bijo, mat nuo vieno jos žvilgsnio nualpsta.

Viziris nuėjo pas mulą ir pasiūle už gražuolę dvidešimt nešulių aukso.

Mula nė už ką nenorėjo parduoti gražuolės Chazorgeisu, nes jau seniai buvo užsimojęs imti ją į pačias, nors ir senyvo amžiaus sulaukęs.

Vakare viziris iškelė puotą, nugirdė mulą ir vėl ėmė derėti mergaitę. Netekęs nuovokos, mula susigundė aukso ir sutiko. To viziriui ir tereikėjo. Nakčia pasisodino jis mergaitę ant žirgo ir nušuoliavo per kalnus per slėnius.

Bijojo Chazorgeisu palikti gimtąjį kraštą. bet norom nenorom teko jai joti su viziriu į Kašgarą.

Vos tik pamatė gražuolę Kašgaro sultonas, pagavo ją beprotiška aistra. Paskyrė sutuoktuvių dieną, o pats nieko daugiau neveikė, tik žiūrėjo į mergaitę ir negalėjo atsižiūrėti.

Kartą prieš pat vestuves Chazorgeisu sėdėjo ant aukso aivano ir liūdnam žvelgė į kalnus tolumoje. Ten buvo jos gimtinė.

Širdį sugėlė gražuolei, nenorėjo ji tekėti už pasenusio sultono.

Tik žiūri — gatve šuoliais lekia raitelis ant risto žirgo. Joja artyn. Mato Chazorgeisu — ogi gražuolis vaikinys. Juodviejų žvilgsniai susitiko. Susvyravo vaikinys, vos balne išsilakė.

Tačiau strėlė kliudė ir Chazorgeisu širdį.

Be kvapo puolė mergaitė į menę ir paklausė tarnaitę:

— Kas toks tas jaunuolis?

Tarnaitė žemai nusilenkė ir atsakė:

— Jis vardu Šeralis. Tai Kašgaro sultono sūnus.

Chazorgeisu dar labiau nuliūdo, o Šeralis daugiau nebesirodė.

Artėjo tuoktuvių diena.

Kartą paklausė Kašgaro sultonas:

— O kur Šeralis?

Jam atsakė, kad jo sūnus Šeralis labai serga.

Ėmė sultonas daužyti sau kumščiais į krūtinę ir verkti.

Išgirdusi apie jo sielvartą gražuolė Chazorgeisu nuėjo į jo menę ir tarė:

— Kai aš gyvenau kalnuose, išmokė mane kalnietės moterys rinkti žoles ir gydyti sergančius. Leisk man sultone, apžiūrėti tavo sūną.

Sultonas sutiko. Liepė atnešti palankiną ir nunešti Chazorgeisu į Šeralio rūmus. Kai tik Šeralis išvydo mergaitę, jam ligą kaip ranka atėmė.

Tą dieną juodu susitarė bėgti.

Grižo Chazorgeisu į rūmus, apsitaisė vyriškais drabužiais ir pro rūmų sodo vartelius spruko į gatvę. Ten jau jos laukė Šeralis su ugingais žirgais.

Pabudo rytą sultonas, o jam sako — gražuolė dingo. Paklausė apie Šeralį — tą pat girdi — sūnus pabėgęs.

Išsiuntė tarnus vytis, bet stepės plačios, kalnai aukšti, upės gilios. Kur ieškoti susimylėjusiųjų?

Šeralis ir Chazorgeisu dieną naktį šuoliavo ugingais žirgais bijodami, kad jų nepasivytų.

Nusivarę, lepdami nuo troškulio, jie stepėje prijojo šulinį.

Prie to šulinio kibiras buvo toks didelis, kad juo vienu galėtum tvenkinį pripildyti. Tik keturiasdešimt stipruolių valiotų jį iškelti.

Bandė Šeralis traukti kibirą iš šulinio — nė iš vietos. Jėgų neužtenka. Nusijuokė Chazorgeisu, švelnia savo rankele kaipmat ištraukė kibirą ir pripylė tvenkinį sklidinai.

— Ne veltui mano augta kalnuose,— tarė gražuolė.

Šeralis ėmė taisyti vakarienę, o Chazorgeisu panūdo išsi-maudyti tvenkinyje.

Tuo tarpu bėglius sekė keturiasdešimt plėšikų, įsitaisiusių stovyklą netoli šulinio. Jie stebėjosi, kaip galėjo vienas jaunikaitis iškelti kibirą, kurį jie visi, keturiasdešimt vyrų, vos ne vos iškeldavo.

Tačiau kai Chazorgeisu ėmė maudytis tvenkinyje ir kasytės išsidraikė ant baltų jos pečių, plėšikai sumetė, jog čia esama ne vaikino, o mergaitės. Vadas įsimylėjo Chazorgeisu, pašaukė dešimt savo plėšikų ir įsakė:

— Jokite prie šulinio, pagrobkite mergaitę ir atgabenkite ją man.

Plėšikai nušuoliavo prie šulinio, išsitraukė kardus ir susuko Šeraliui:

— Atiduok gražuolę, antraip tau galas!

Pabūgo Šeralis ir sako mergaitei:

— Kas daryti? Jų dešimt, o aš vienas. Ar ne geriau būtų paklusus jų valiai, nes kitaip jie mudu nužudys.

Pasipiktino Chazorgeisu.

— Pasitrauk į šalį, kad tavęs kardu nekliudyčiau,— sušuko mergaitė, šoko ant žirgo, išsitraukė kardą iš makšties ir puolė suglumusius plėšikus.

Akimirkniu ji paguldė dešimt plėšikų.

Kiti plėšikai išsigando, šoko ant arklių ir išlakstė į visas puses. Vadas pamatė, kad ir jam bus galas, tyčia nuvirto nuo arklio ir apsimetė negyvas.

Grįžo Chazorgeisu pas Šeralį. nusišypsojo ir tarė:

— Ne veltui mano augta kalnuose.

Bėgliai patraukė tolyn, o plėšikų vadas slapta sėlino iš paskos.

Netrukus Chazorgeisu ir Šeralis užėjo nuošalią lūšnelę ir apsisusto poilsio.

Nakčia vadas nusigavo prie lūšnelės. Sužvengė Šeralio žirgas.

Vadas išsigando ir įsilipo į medį. Šeralis išėjo iš lūšnelės, pažvelgė vienon pusėn, pažvelgė kiton, nieko nepamatė, vėl grįžo į vidų ir atsigulė.

Tada plėšikas išlipo iš medžio ir vėl prisėlino prie lūšnelės durų. Dar kartą sužvengė žirgas. Šeralis išėjo oran ir, nieko nepamatęs, ėmė čaižyti savo arklių rimbu.

Išgirdusi Chazorgeisu išbėgo ir sako:

— Kam tu muši žirgą? Pas mus kalnuose šitaip niekas nedaro.

Pažvelgė ji ton pusėn, kur žiūri žirgas, ir mato, kad jis galvą pasukęs į artimiausią medį. Ji pastebėjo sėdintį tarp šakų žmogų, čiupo lanką ir paleido strėlę. Plėšikas nudribo negyvas.

Vidurnaktį pakilo baisus ūžesys, atlėkė kalnių divas.

Nubudo Chazorgeisu, suriko:

— Šerali, padėk!

Tačiau Šeralis, išvydęs baisųjį divą, puolė ant žemės ir ėmė melstis.

Pagriebė divas gražuolę ir nusinešė.

Pakėlė Šeralis galvą, apsidairė, bet jau buvo per vėlu.

Verkė jis, verkė, pagaliau leidosi į kelionę.

Daug dienų jojo Šeralis ir prijojo kalną, kur gyveno divas.

Jo būstas buvo aptvertas aukšta geležine tvora be vartų, nes jis ląkiojo, tad vartai jam nebuvo reikalingi.

Perlipęs per tvorą, Šeralis pateko į sodą. Čia tryško fontanai, žydėjo gėlės, medžiuose čiulbėjo rojaus paukštės. Ėmė jis ieškoti Chazorgeisu ir rado ją bemiegančią smaragdų pavėsinėje.

Pažadino jis gražuolę.

— Mums reikia skubėti,—tarė ji.— tuoj atlėks divas ir bus tau striuka, mano vargšeli.

Perlipo juodu per tvorą, šoko ant arklių ir nušuoliavo.

Tik sugriaudė perkūnas, atlėkė baisus divas ir ėmė laidyti į bėglius ugnies strėles.

Išsigando Šeralis ir užlindo už akmens. Tačiau Chazorgeisu nepametė galvos. Stvėrusi Šeralio kardą, puolė kalną dvasią ir kirto iš visų jėgų. Sutemo, sugriaudėjo perkūnija, Šeralis ir Chazorgeisu nugriuvo be žado.

Kai juodu atsipeikėjo, buvo vėl šviesu, o greta stovėjo gražus jaunikaitis. Nusilenkė jis mergaitei ligi žemės ir tarė:

— O gražuole, štai jau prabėgo daug metų, kai žiaurioji Almauzkampyra užkeikė mane ir pavertė baisiu divu. Pamilau tave iš pirmo žvilgsnio ir pasigrobiau iš lūšnelės. Deja, baidyklė būdamas nedrįsau artintis prie tavęs. Kirtusi man kardu, išvadavai mane iš užkeikimo. Dabar aš vėl žmogus. Būk man žmona.

Chazorgeisu droviai nuleido akis ir užraudusi ištiesė švelnią savo rankelę narsiajam divui. Šoko juodu ant žirgų ir nujojo.

Jūs paklausite:

— O kaipgi Šeralis?

Šeralis patraukė į Kašgarą melsti savo tėvuželį sultoną atleidimo.

TEISĖJAS IR SAMDINYS

Ar buvo taip, ar nebuvo, tik žmonės šneka, kad kažin kada, labai seniai, netoli Zaamino gyvenęs jaunas samdinys. Jis tarnavęs pas turtingą ir vaidingą bajų. Bajus kabinėdavosi prie jo dėl kiekvieno menkniekio ir plūsdavosi bjauriausiais žodžiais.

Galų gale samdiniui įkyrėjo būti ujamam, ir jis išėjo iš bajoraus. Bet už darbą bajorus jam nesumokėjo.

Tuomet samdinys nusprendė paskusti bajorų Zaamino teisėjui ir nuėjo pas jį į namus.

— Ko tu, ar skūstis? — klausia teisėjas.

— Skūstis,— atsako samdinys.— Bet mano byla, garbusis teisėjau, tokia, jog papasakosiu ją tik jums vienam.

Teisėjas tuoj pajuto, jog čia bus galima pasipelnyti, ir liepė visiems išeiti iš kambario.

— Na dabar pasakok.

— Garbusis teisėjau,— tarė samdinys,— kiaurus metus dirbau pas bajorų ir dabar išėjau, o jis man algos už darbą nemoka. Susimildamas priverskite jį sumokėti!

— O kiek tau bajorus skolingas?

— Už metus darbo — šešis šimtus sidabrinių. Bajorus man dar nė varioko nėra davęs!

Teisėjas paklausė:

— O kiek aš gausiu, jei sutvarkysiu šį reikalą?

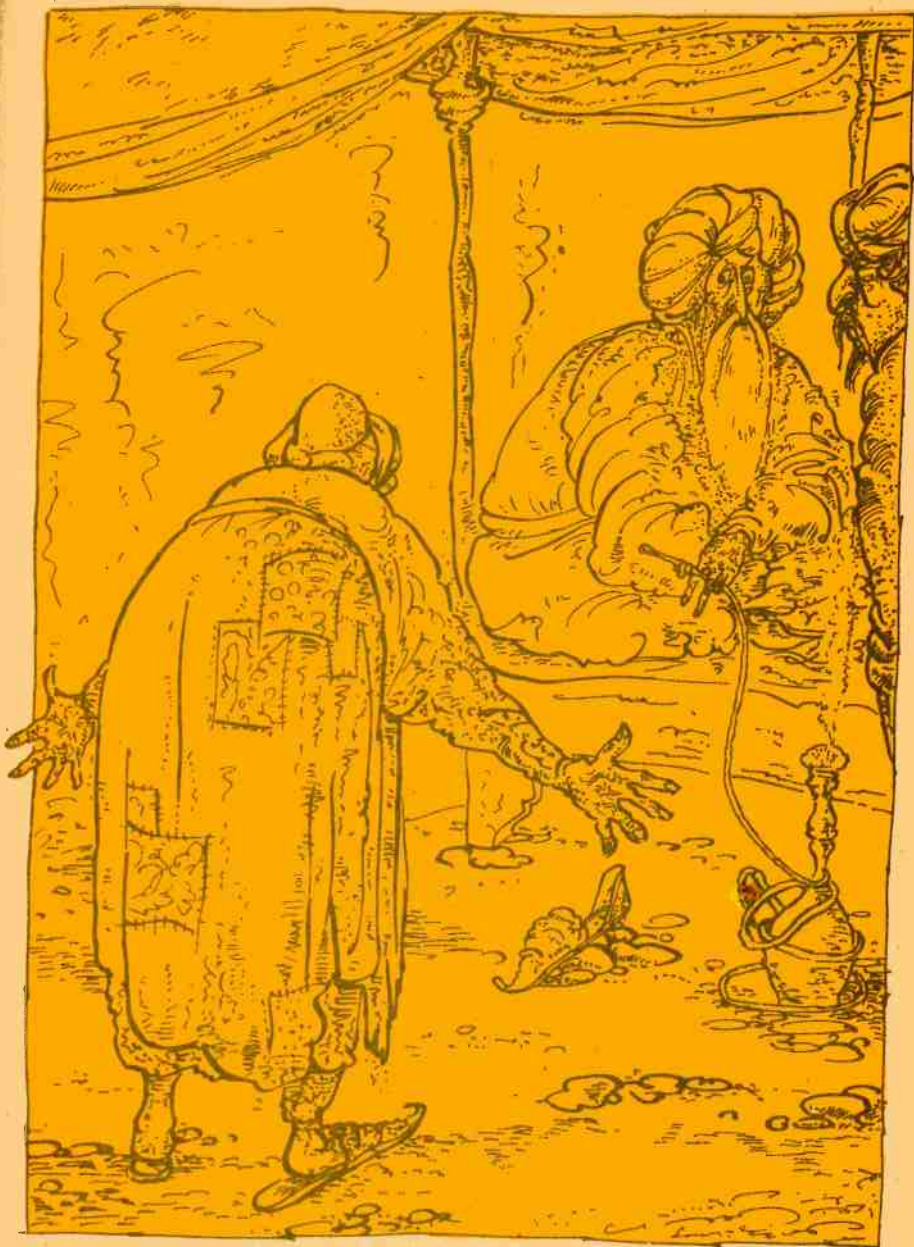
— Aš vargšas žmogus,— atsakė samdinys,— bet jums, garbusis teisėjau, nė dviejų šimtų sidabrinių nepašykštėsiu!

— Gerai pagalvosime,— tarė teisėjas.— Ateik čionai rytoj.

Kitą dieną bajorus sužinojo, kad jo samdinys buvo nuėjęs skūstis, ir iš ryto atlėkė pas teisėją.

— Garbingiausiasis,— tarė bajorus,— girdėjau, kad buvusias mano samdinys ramybės jums neduoda su įvairiais skundais. Neklausykite jo, gerbiamasis teisėjau. Išmeskit už pakarpos šitą dykinėtoją!..

— Aš pats žinau, ko man klausyti ir ką daryti! — nutraukė jo žodžius teisėjas.— Verčiau sakyk, kiek man duosi, jeigu bylą spėsiu tavo naudai?

— Šimtą sidabrinių!

— Mažai

— Du šimtus!..

Nesuskubo teisėjas ištarti, kad ir dviejų simtų maža, tik staiga į jo namus ateina samdinys.

Teisėjas pamanė: „Bajus turi pinigų, o samdinys dar neturi. Gal iš bajoraus man bus lengviau gauti tuos du šimtus sidabrinių.“

Ir jis suriko ant samdinio:

— Šmeižike ir vagie, dink man iš akių! Kaip tu drįsai mane apgauti? Už tai aš tave kalėjime supūdysiu!

Samdinys pažvelgė į teisėją, pažvelgė į bajorą ir tuoj suvokė: „Turbūt bajoras pažadėjo teisėjui duoti daugiau už mane! Na palaukš, aš pamokysiu abu judul!“

Vos bajoras nusigrėžė, samdinys pamerkė teisėjui ir plačiai išskėtė rankas, tarytum stengdamasis apglėbti kažin kokį didelį daiktą.

Teisėjui sutuksėjo širdis. „Kad tik neprašaučiau! — pamanė jis. — Bajus godus, dar ir mane apmaus. O samdinys, rodos, žada duoti daugiau negu du šimtus sidabrinių. Žiūrėk, kaip plačiai išskėtė rankas!“

Teisėjas dirstelėjo vogčiom į samdinį, o tas vėl rankas skečia dar plačiau ir vėl mirkčioja. Teisėjui iš godumo net barzda sukretėjo. Jis atsigrėžė į bajorą ir sušuko:

— Dabar žinau, kas kaltas, kas teisus! Tau nepasiseks manęs apgauti! Tuoju pat, neatsikeldamas iš šios vietos, paklok visus šešis šimtus sidabrinių!

— Kaipgi taip, garbusis teisėjau? — įsižeidė bajoras.

— Tegu krinta prakeikimas ant tavo galvos! — sušuko teisėjas. — Tu dar ginčysies su manimi? Ar nori kalėjime supūti?

Išsigandęs bajoras tuoju pat atskaitė samdiniui pinigus ir nesitverdama pykčiu smuko iš teisėjo namų.

O samdinys įsikišo pinigus, nusilenkė ir tarė:

— Palaukit truputį — tuoju pat sugrįšiu.

Ir taip pat išėjo.

Sėdi teisėjas, trina rankas ir svarsto: „Kokia čia dovana, jeigu ją tik abiem rankom galima apimti? Turbūt priedo prie

sidabrinių samdinys man dar ir aviną atvarys. Ne, avinas per mažas! Turbūt kupranugarį!”

Sėdi nenusėdi teisėjas iš nekantrumo. Prišoko jis prie durų, pasižiūrėjo, ar neateina samdinys, ir vėl atsisėdo. Paskui vėl prilėkė, žvilgtelėjo į gatvę ir vėl grįžo atgal. Ir vis negali nusiraminti.

Tegu teisėjas tuo tarpu puldinėja šen bei ten, o jūs pasiklauskite, kaip buvo toliau.

Samdinys iš teisėjo nudrožė tiesiai namo ir paslėpė kuo giliausiai visus pinigus. Paskui nuėjo į prekyvietę prie arbūzų, išsirinko visų didžiausią ir nupirko už penkiakapeikį. Apglėbęs arbūzą abiem rankom, samdinys grįžo į teisėjo namus. Prasispraudęs pro duris, jisai įsigrūdo į kambarį.

„Tai vargšas! — nudžiugęs pamanė teisėjas. — Jis man dar ir arbūzą atvilko! O pati dovana turbūt tokia didelė, jog ją kieme bus palikęs.“

Samdinys padėjo arbūzą ant aslos ir nuritino ją prie teisėjo.

Teisėjas tiesiog leipo iš pasitenkinimo.

— Aš matau, kad tu geras žmogus: net arbūzą nepatinėjai gauti!

— O kaipgi kitaip, garbingiausias teisėjau! — stebėjosi samdinys. — Ką pažadėjęs, žodį visuomet tesiu!

Tuo tarpu teisėjui suspaudė širdį bloga nuojauta. Bet samdinys jau perplovė arbūzą pusiau, prisitraukė vieną pusę arbūzo sau, antrą pastūmė teisėjui ir ėmė raginti:

— Vaišinkitės, garbusis teisėjau, valgykite į sveikatą!

Ką beveiksi — įniko teisėjas arbūzą tašyti. Ir vis į duris žvilgtčioja.

Prisikirto teisėjas su samdiniu lig soties. Samdinys tarė:

— Arbūzą jūs suvalgėte, garbusis teisėjau. O dabar leiskite man išėiti.

— Ką tu sakai? — subruzdo teisėjas. — Tik negaišk, nešk greičiau, ką žadėjai!

— Nesijuokit iš manęs, garbusis! Ką jūs norite pasakyti?

— Kaip tai ką? O ką tu man tada rodei, tokį didelį, jog abiem rankomis neapimsi? Duok šen tą daiktą.

— Oi garbusis teisėjau, tai juk ir buvo arbūzas! Pats matei, koks didžiulis! Kol atvilkau, visai nusiplūkiau. Jūs mano dovaną priėmėte? Priėmėte. Suvalgėte? Suvalgėte. Tai ko gi dar benorite?

Itūžes teisėjas suriko:

— Lauk iš čia! Šalin man iš akių!

Samdinys išėjo.

O teisėjas net susirgo iš pykčio.

GALIŪNAS ZIJADAS

Gyveno kartą šachas, vardu Sultanas. Turėjo nematyto gražumo dukterį, kuklią, protingą, išmokslintą. Ji buvo vardu Kamarchona.

Niekas nemokėjo taip mišliai kaip šacho duktė šaudyti iš lanko, mėtyti ietį, kautis kardu. Šachas Sultanas labiau mylėjo savo dukterį negu sūnų.

Aibė jaunikų piršosi Kamarchonai. Šachų ir bekų sūnūs traukė iš visų kraštų, prašė jos rankos, bet jai nė vienas nepatiko.

Šacho Sultano rūmuose dirbo senas meistras. Jis buvo tikras auksarankis. Jo dirbiniai labai patiko šachui, ir jis senuką paskyrė vyresniuoju tarp kitų nagingų meistrų.

Turėjo meistras sumitusį sūnų, stotingą, išvaizdų, be to — narsų ir protingą galiūną, vardu Zijadas. Jis garsėjo tarp kitų galiūnų.

Panoro meistras išmokyti savo sūnų visko, ką pats mokėjo, ir sako:

— Mokykis, sūnaū, amato, kai suaugsi, tau pravers.

Neilgai trūkus sūnus išmoko iš tėvo visokių amatų.

Žiūri tėvas į sūnų, džiaugiasi, o nežino, kad sūnus kenčia iš meilės, liūdi, naktimis akių nesumerkia, gražuolės šacho dukters ilgisi.

Kartą įsakė Kamarchona meistriui padaryti lanką. Kibo senis į darbą ir per keletą dienų padarė, kas buvo liepta.

O Zijadas slapta nuo tėvo taip pat lanką dirbo. Baigęs darbą, parodė tėvui.

Pažvelgė meistras į jo lanką ir nustebo. Zijado lankas buvo daug geresnis negu jo paties.

Ant lanko puošniu raštu buvo išraižytas gražus dvieilis apie meilę.

Nudžiugo senis meistras, pabučiavo sūnui į kaktą ir sako:

— Šaunus esi, sūnau mano, be galo džiaugiuosi, kad tu jau įgudęs amatininkas. vargo nepažinsi gyvendamas.

Savo darbo lanką meistras pasiliko sau; o Zijado lanką nusiuntė šacho dukteriai. Jai lankas labai patiko. Tokį jį gėdė turėti ir dosniai atsilygino meistrai brangiomis dovanomis.

Netrukus meistras mirė. Pasišaukė Sultanas galiūną Zijadą ir paskyrė tėvo vieton savo meistrų vyresnioju.

Užsuko kartą šachas pas savo dukterį Kamarchoną ir mato — kabo ant sienos nematyto gražumo lankas. Nusikabino, žiūri, kaip dailiai padarytas, grožisi.

Pamatęs eiles, išraižytas ant lanko, perskaitė jas, pašaukė Zijadą ir klausia:

— Kas išraižė eiles ant lanko?

— Aš,— atsakė galiūnas Zijadas.

— Ar maža tau, nedėkingasai, kad aš tave meistrų vyresnioju paskyriau, dar tu meilės eiles mano dukteriai rašai?

Uždūko šachas ir įsakė išvyti Zijadą iš miesto.

Patraukė galiūnas Zijadas kur akys veda. Jojo jojo per stepes, per kalvas, keliais, keleliais, daug dienų jojo, kol prijojo kalnus. Žiūri — aplink žolė žaliuoja, grynas oras širdį džiugina, keleivį ilsėtis ragina. Regi Zijadas — senis kaimenė arklių gano. Prijojo prie piemens, pasveikino jį.

Mato senis, kad jaunikaitis pavargęs, įpylė jam iš burdiuko puodelį kumyso.

— Iš kur keliauji, sūneli? — klausia piemuo.

Zijadas viską papasakojo piemeniui. Pagailo seniui jaunikičio ir vėl jis klausia:

— Kur dabar keliausi, sūnau?

— O kurgi aš keliausiu, tėve? Joju kur akys mato.

— Aš štai ganau kalniečių arklius,— sako senis.— Iš tėvų protėvių ganyti išmokau. Jei tau toks darbas tinka, būk man sūnus.

Patiko Zijadui piemens žodžiai.

— Tėve, jei mane ketini priglausti ir dar savo sūnumi vadinai, linksma širdimi lieku pas tave.

Šitaip ir liko Zijadas pas piemenį gyventi, arklių ganyti. Jis gerai išmoko svaidyti akmenis iš svilksnies.

Kai laukiniai žvėrys puldavo kaimenę, Zijadas taip taikliai laidydavo akmenis, kad daugybę žvėrių nukaudavo.

Džiaugėsi senasis piemuo. Pirmą kasmet laukiniai žvėrys daug eibių pridarydavo, o kai čia apsibuvo Zijadas, arkliai galėjo ramiai ganytis.

Garsas apie Zijadą plačiai pasklido po kalnus.

Kol Zijadas kaimenę gano, pasiklausykite, kas nutiko šacho dukteriai Kamarchonai.

Kamarchona niekam nebuvo prasitarusi, kad myli galiūną Zijadą, o pati buvo seniai apsisprendusi: „Jeigu tėvas norės mane už vyro leisti, eisiu tik už galiūno Zijado.“

Kai šachas išvyjo Zijadą iš miesto, visas pasaulis Kamarchonai lyg per juodą čadrą atrodė. Nuo ryto iki vakaro ji galvojo apie Zijadą. Naktimis ligi aušros verkdamo.

Ilgai šacho duktė savo sielvartą nuo visų slėpė.

Turėjo ji keturiasdešimt tarnaičių. Vyriausioji buvo vardu Chumajuna. Liūdėjo liūdėjo Kamarchona, kol pagaliau apsakė vyriausiajai tarnaitėi savo sielvartą. Norėdama išsiblaškyti, ėmė Kamarchona dažnai jodinėti į medžioklę.

Vieną pavasario dieną, pasiprašiusi tėvą leidimo, Kamarchona su savo tarnaitėmis persirengė džigitais ir išjojo į medžioklę. Atjojusios į girią, nušovė keletą fazanų ir kitokių paukščių, daugiau jokių žvėrių neaptiko.

Joja Kamarchona, mato — toluoj dunkso kalnas, o jo viršūnė dangų remia. Nulėkė risčia to kalno linkui.

Joja Kamarchona su tarnaitėmis, mato — miške ganosi elnias. Patiko jai elnias, panūdo žūt būt jį pagauti.

— Sugaukite man elnią,— liepia ji mergaitėms,— tik strėlių nelaidykite, arkanais gaudykite.

Pasiėmė mergaitės arkanus, ėmė supti ratu elnią. Sviedė kilpinį **Chumajuna**, nepataikė. Elnias prabėgo pro šacho dukterį. **Triskart** metė arkaną pati **Kamarchona**, bet sugauti elnio nepavyko. Gėda jai buvo mergaičių, puolė elnią vytis.

O elnias lėkė greičiau už paukštį.

Šacho dukters žirgas buvo greitas kaip vėjas, bet ir jis negalėjo elnio pasivyti.

Pagaliau nusiplūkė ir elnias, ir žirgas. Iš paskutiniųjų **smuko** elnias į olą. Nudžiugo šacho duktė, mano sau: „Na dabar ji tikrai pagausiu.“ Įlindo į olą, tačiau oloje būta kitos **angos**, elnio pro ją iššokta ir pasprukta. **Kamarchona** vėl sėdo ant žirgo, vėl nusivijo elnią. Vijosi ji, vijosi ir prijojo tą kalną, kur **Zijadas** kaimenę ganė.

Pamatęs, kad kažkoks raitelis vejasi elnią, paėmė galiūnas **Zijadas** svilksnį, įdėjo akmenį ir paleido. Akmuo pataikė elniui į ragą ir jį numušė.

Elnias griuvo žemėn. Supyko **Kamarchona**, išsitraukė kardą iš **makščių** ir sako:

— Ei tu akiplėša piemeny! Jei tik būčiau **panorėjusi**, seniai būčiau nudėjusi tą elnią. Man reikėjo gyvą jį pagauti. Kaip drįsti šaudyti į svetimą žvėrį?

Staiga iš kitapus uolos liuoktelėjo didžiulis tigras.

Išsigandęs šacho dukters žirgas davėsi **atstupstas**. **Kamarchona** nukrito nuo žirgo ir į kardą susižeidė ranką.

O galiūnas **Zijadas**, išvydęs tigrą, įsidėjo į svilksnį akmenį, prisitaikė.

Jau tigras buvo bepuolęs šacho dukterį, bet akimaju akmuo trenkė jam į galvą. Tigras nuvirto negyvas.

Pribėgo **Zijadas** prie šacho dukters, žiūri — guli be žado sužeistas jaunikaitis. **Zijadas** greit nusivilko marškinius, nuplėšė vieną rankovę ir aprišo **Kamarchonai** žaizdą.

„Reikia gelbėti vargšą jaunikaitį, — pamanė jis, — gaila būtų, jei žūtų tuščiai.“

Pasėmė jis vardens, apšlakstė sužeistajam veidą, o tas nė krust. „Reikia kepurę nuimti, — nusprendė **Zijadas**, — duosiu vandens atsigerti.“

Nuėmė jis jaunikaičiui kepurę, išsidraikė juodos garbanos, ir pamatė Zijadas, kad čia guli jo mylimoji Kamarchona.

Kad kiek iš sielvarto pats būtų netekęs amo galiūnas Zijadas.

— Pakelk galvą, brangioji, nekankink manęs. Norėjai mane kardu nukirsti — kirsk. Tik negulėk be žado, pakelk galvelę,— meldė Zijadas.

Netrukus mergaitė pradėjo gavelėtis. Atmerkė akis, mato: piemens veidu ašaros ritasi, geriau išžiūrėjo — pažino mieląjį savo Zijadą ir vėl nualpó.

Tuo tarpu viena po kitos atėjo tarnaitės. Mato — guli nudobtas tigras, šacho duktė be sąmonės, o kažkoks piemuo, prie jos palinkęs, veidą šlaksto vandeniu.

Mergaitės skubiai nušoko nuo arklių. Chumajuna paguldė sau ant kelių šacho dukters galvą, pati verkia, mergaitę gavinė. Tik dabar Kamarchona atsipeikėjo.

Suskato mergaitės kuo greičiausiai į šacho rūmus grįžti, bet Kamarchona pasipriešino.

— Kol man žaizda užgis, niekur iš čia neisiu.

Buvo tame daikte šaltinis, o prie jo augo du ūksmingi medžiai. Paguldė mergaitės po medžiais šacho dukterį, o ji mąsto: „Pažino mane galiūnas Zijadas, ar nepažino?“

Ir klausia ją vylingai:

— Nuo kada čia arklius ganai?

Zijadas atsako:

— Nuo tada, kai tavo tėvas mane išvarė.

Šacho duktė meldžia Zijadą atleidimo:

— Mano kaltė. Negebėjau tėvą permaldauti, kad tavęs nevarytų.

Nudžiugo Zijadas ir pašaukė savo įtėvį.

— Reikia gražiai pavaišinti brangiąsias viešneles,— sako senasis piemuo.

Atnešė jis iš kišlako didžiulį katilą, užkūrė po juo ugnį, pavaišino mergaites plovu, pagirdė kumysu.

Praėjo penkiolika dienų, šacho dukters žaizda ėmė gyti.

Dabar paklauskite, kas atsitiko šachui, jos tėvui. Jau visas mėnuo suėjo, kai Kamarchona išjojo į medžioklę ir dingo be žinios.

Pašaukė šachas vieną karžygį ir sako:

— Štai jau mėnuo kaip nėra žinios apie mano dukterį, taisykis į kelionę ir sužinok, kur ji. Surask ir atgabenk į rūmus.

O šis karžygis jau seniai šacho dukterį geidė vesti. Nudžiugo išgirdęs šacho įsakymą ir bemat susiruošė į kelionę. Pasiėmė džigitus ir išjojo.

Jojo penkias dienas, rado šacho dukterį ir mato: sėdi ji po medžiais ir šnekučiuoja su galiūnu Zijadu. Išvydo karžygis, ir jį suėmė pavydas.

Bijodamas, kad neišsprūstų piktas žodis ir neižeistų padišacho dukters, nušoko jis nuo žirgo, pasisveikino ir sako:

— Tėvas susirūpinęs, mane siuntė jūsų ieškoti.

Juodu pakvietė jį pietų. Karžygis išsiėmė iš churdžuno ąsotį vyno. Mergaitės išpilstė vyną. Išgėrė karžygis dvi taures, galva jam apsisuko, akys paraudo. Ėmė jis užgaulioti galiūną Zijadą, kliaucių ieškoti.

— Ko čia šiaušies prieš mane? — suriko mušeika, pašoko ir smogė kumščiu galiūnui Zijadui. Išizeidė Zijadas ir atsimo-kėjo tuo pačiu: taip trenkė atvykėliui, kad tas griuvo negyvas.

Tada Zijadą puolė kiti džigitai ir prasidėjo grumtynės.

Zijadas visus apgalėjo ir sako šacho dukteriai:

— Pavojinga dabar man čia pasilikti. Jojam į kitą šalį.

Šacho duktė išsiuntė savo mergaites pas šachą ir įsakė:

— Jeigu tėvas teirausis apie mane, sakykite, kad Kamarchona iškeliavo į kitą šalį.

Mergaitės verkdamos grįžo į miestą.

O galiūnas Zijadas ir šacho duktė atsisveikino su senuoju piemeniu, šoko ant žirgų ir leidosi į kelionę. Joja joja, sustoja pamedžioti, vėl joja.

Taip po kelių dienų jie pasiekė Gerato miestą. Jame viešpatavo šachas Huseinas Mirza.

Apsigyveno juodu karavanų užėigos namuose. Galiūnas stoji dirbti prie kalvio. Netrukus jis vedė Kamarchoną.

Atėjo kartą pas Zijadą vienas toks turtuolis ir sako:

— Kam judviem gyventi karavanų užėigos namuose, netoli savęs radau jums namelį.

Patiko Zijadui namelis. Buvo užsidirbęs kiek pinigų, atidavė juos ir persikėlė su pačia į tą namelį.

O tasai turtuolis turėjo tarną, buvusį plėšiką. Pasišaukė jį turtuolis ir sako:

— Šįvakar niekur neišeik. Turėsi darbo.

Vidurnaktį juodu nuėjo su plėšiku į Zijado namus. Turtuolis buvo sumanęs nužudyti Zijadą, kai jis užmigs, o jo pačią Kamarchoną pasigrobti sau.

Tačiau Kamarchona išgirdo žingsnius ir pažadino vyrą. Zijadas skubiai atsikėlė ir mato — prie namelio stovi du žmonės.

Po priegalviu jis turėjo durklą, pasiėmė jį ir susigrūmė su plėšiku. Paskui parvertė ant žemės turtuolį.

Turtuolis maldauja:

— Paleisk mane, pasigailėk!

Zijadas sako:

— Tuščia jo, paleiskim tą niekšą. Tegu kuo greičiau nešdinasi lauk ir tegu paliauja plėšikavęs.

Turtuolis parbėgo namo ir mąsto: „O gal jį apskundus šachui?“ Ir nuėjo į rūmus.

Tuose rūmuose sėdėjo soste Huseinas Mirza, apsuptas didžiūnų.

Atėjo turtuolis ir skundžiasi:

— Didysis šache, neseniai atkeliavo į mūsų miestą benamis valkata, atsivedė jauną merginą. Maniau, kad jie būsią dori žmonės, pardaviau jiems namus, o jie mane apkūlė, sužalojo... Nubausk, valdove, niekingą valkatą, išvyk jį iš miesto.

Supyko šachas Huseinas Mirza ir sako:

— Per maža bausmė išvyti iš miesto, jį reikia nugalabyti.

Jis nusiuntė sargybinius pas Zijadą.

Atėjo sargybiniai, suėmė Zijadą ir Kamarchoną, rankas jiems surišo ir nusivedė į rūmus. Kai tik Huseinas Mirza pamatė šacho dukterį Kamarchoną, viską pasaulyje užmiršo ir sako Zijadui:

— Kur tu gavai tokią gražuolę, iš kur ji? Ar tik nebūsi pasigrobęs, galvažudy?

— Klauskite ją pačią,— atsakė Zijadas.

— Palik gražuolę čia, o pats nešdinkis,— sako šachas Zijadui.

Bet Zijadas priešinasi, neina. Įtūžo šachas, pašaukė budelius, įsakė nugalabyti Zijadą.

Veda tie galiūną Zijadą žudyti. Pasimuistė jis, virves nutraukė, budelius išblaškė ir pabėgo pas savo šeimininką kalvį.

— Netoli nuo čia yra ola, pasislėpk joje, o aš eisiu į miestą, pasiklausysiu, ką žmonės šneka. Ryt užsuksiu pas tave ir viską papasakosiu.

Dabar paklauskite, kas nutiko šacho dukteriai.

Iš pradžių šachas gražumu ją kalbino:

— Apipilsiu tave auksu, turėsi daugiau lobių už visas kitas šachų dukteris, lik mano rūmuose ir būk man ketvirtoji žmona.

Tačiau Kamarchona nesidavė palenkiamai. Supyko šachas. Jo sode, požemy, buvo slaptas kalėjimas, apie kurį rūmininkai nieko nežinojo. Ėmė šachas ir įmetė Kamarchoną į tą kalėjimą. O kai išgirdo, kad Zijadas pabėgo, įsakė visus miesto vartus uždaryti ir bėglį pagauti. Gaudė gaudė jo tarnai Zijadą ir vis tiek nepagavo.

Stojo vakaras. Atėjo kalvis į olą, kur Zijadas buvo pasislėpęs, ir ėmė juodu tartis, ką toliau daryti. Kiek pamąstęs, kalvis sako:

— Šachas turi vizirį Ališer Navoji. Eik pas jį ir visas savo nelaimes išklok. Jis teisingas žmogus, padės tau bėdoje.

— Gerai,— tarė Zijadas.— Taip ir padarysiu.

Vidurnaktį išlindo jis iš olos, nuėjo į Ališer Navoji namus. Pasibeldė ir sako:

— Esu atvykęs iš tolo pas šlovingąjį Navoji patarimo prašyti. Įsileiskite mane.

Ališer Navoji kaip paprastai dar nemiegojo. Jis ligi išnaktų, o kartais ligi pat ryto kurdavo eiles. Atėjo tarnaitė pas jį ir sako:

— Džigitas iš tolimų kraštų atvyko jūsų patarimo prašyti.

— Įleiskite jį,— sako Ališer Navoji.

Įžengė Zijadas, pasisveikino, savo negandas išklojo.

Navoji nuramino galiūną:

— Nesirūpink. Šachas nenužudys Kamarchonos. Ryt sužinosiu, kur ji, ir tau pranešiu.

Kitą dieną Ališer Navoji nueina į šacho rūmus ir vaikščioja po sodą. Jis buvo girdėjęs, kad šachas turi požeminį kalėjimą.

Vaikštinėja sau Ališer Navoji po sodą, sodininką sutinka. Nusilenkė sodininkas viziriui, gėlių puokštę padavė. Sodininkas prižiūrėjo ne tik sodą, bet ir kalėjimą. Tik niekas, be Navoji, to nežinojo.

Ališer Navoji klausia sodininką:

— Gal žinai ką apie gražuolę, kuri požemyje sėdi?

— Žinau, pone,— atsako sodininkas.— Pats šachas liepė įmesti ją į kalėjimą.

Parėjo Ališer Navoji namo ir davė žinią Zijadui, kad Kamarchona sveika ir gyva. O savo žmonėms liepė kasti požeminį urvą į šacho sodą.

Per tris dienas urvas buvo iškastas ir Kamarchona išvaduota. Nuvedė ją į Ališer Navoji namus, kur jai būstas buvo paruoštas.

Ir sako Navoji Zijadui:

— Mano namuose nei tavęs, nei Kamarchonos niekas nekriaus. Gyvenkite čia ramiai ir laimingai.

Trejus metus išgyveno Navoji namuose Zijadas su Kamarchona. Jie čia ir sūnaus susilaukė. Jis jau vaikščioti buvo pradėjęs. Eina kartą Ališer Navoji per sodą, mato — sėdi vaikutis, vandenyje taškosi. Paėmė jį ant rankų, gėlių davė. Priėjo prie Zijado durų ir girdi, kaip tas sako:

— Neverk, brangioji mano Kamarchona, žinau, kad motinos ilgiesi. Neverk, nusiramink... Man širdį taip pat sopa, gimtąjį kraštą prisiminus.

Išgirdęs tai, Ališer Navoji užėjo pas juos. Kamarchona nusišluostė ašaras, atsistojo, nusilenkė Ališer Navoji, o jis ir sako:

— Neliūdék, nesikrimsk. Pakenték dar mènesį, tada aš pats nugabensiu jus į jūsų šalį ir tavo tėvui viską išaiškinsiu.

Prabėgo mėnuo. Pasiprašė Ališer Navoji šacho leidimo keliauti, pasiėmė keturis ištikimus džigitus ir ėmė rengtis į kelionę. Prieš savaitę iki kelionės džigitai slapta išgabeno iš miesto Kamarchoną su Zijadu ir paslėpė kalnuose. Baigęs ruoštis Ališer Navoji leidosi į kelionę. Pakeliui užsuko į kalnus ir pasiėmė drauge Kamarchoną ir Zijadą.

Ne vieną dieną jie keliavo, ilgą kelią sukore ir pasiekė Kamarchonos gimtinę. Išgirdo šachas Sultanas, kad per jo kraštą Ališer Navoji traukia, ir išsiuntė džigitus svečio pasitikti. Paviešėjęs keletą dienų, Ališer Navoji gavo kvietimą apsilankyti šacho Sultano rūmuose.

— Būkite pasveikintas,— sako šachas,— kokie reikalai jus čia atvijo?

Ališer Navoji atsako:

— Atvykau prašyti atleidimo dviem nusikaltėliams. Jeigu jiems atleisite, paviešėsiu dar pas jus, jei neatleisite — tuoj išvyksiu.

Šachas Sultanas sako:

— O didysis Navoji, jeigu nusikaltėliai būtų net mano tėvą nužudę, jūsų prašomas, vis tik jiems atleisčiau. Prašom pasakyti, kas jie tokie?

Sulig tais šacho žodžiais Ališer Navoji liepė pašaukti Kamarchoną ir Zijadą. Įėjo Kamarchona ir puolė tėvui į glėbį.

Šachas pravirko iš džiaugsmo. Jis buvo manęs, kad jo dukterė seniai žuvusi.

— Kur buvai dingusi, dukrele?

Dabar priėjo prie jo galiūnas Zijadas. Šachas Sultanas norėjo jį išvyti, bet Ališer Navoji priminė duotąjį žodį. Sultanui beliko tik pripažinti piemenį Zijadą savo žentu.

Paviešėjęs pas šachą kelias dienas, Navoji pargrižo namo į Gerato miestą.

O galiūnas Zijadas ir Kamarchona visą amžių geru žodžiu jį minėjo.

NARSUSIS DRAUGAS GAIRATAS

Sako, kadaisė viešpatavęs vienoje šalyje chanas Kagaras. Kartą patraukė jis į medžioklę. Prijojo upės krantą, norėjo žirgą pagirdyti, tik žiūri — prie vandens sėdi gražuolė, panaši į sidabro mėnulį, ir džiovinasi ilgus plaukus, spindinčius kaip saulė.

Šniojo rimbu savo žirgui chanas Kagaras, tas davėsi į priekį. Ištiesė ranką chanas, norėdamas pastverti gražuolę, tačiau ji tylliai paniro į vandenį ir dingo gelmėje.

Blaškėsi chanas pakrante čia į vieną pusę, čia į kitą, į priekį ir atgal, bet mergelės daugiau nebeišvydo.

Nepažįstamosios gražuolės vaizdas lyg ugnis degino jam širdį. Užmiršti jos chanas Kagaras niekaip neįstengė.

Chano Kagarą sūnus Tursunas turėjo artimą draugą, džigitą Gairatą, kilusį iš prastuomenės. Juodu buvo prisiekę: „Tegul pavirsta akmeniu tas, kas draugą išduos.“

Kartą chano sūnus Tursunas medžiojo su savo draugu Gairatu upės krantuose, tose pačiose vietose, ir išvydo gražuolę, bedžiovinančią plaukus.

Tursunas iš pirmo žvilgsnio pamilo gražuolę ir nustėro lyg būtų strėle pervertas.

Pamačiusi jaunikaičius, gražuolė nusišypsojo, paniro į vandenį ir dingo.

Nusiminęs Tursunas stvėrėsi už galvos ir ėmė keikti nelemtą savo dalią. Gairatas buvo sumanus, išmintingas jaunuolis. Jis tarė:

— Ar tik ši mergelė nebus perė. Paprastiems mirtingiesiems nevalia bendrauti su ne šios žemės būtybėmis.

— Bet aš pamilau ją, ir be jos nebėra man gyvenimo,— aimaanavo Tursunas.

Ant upės kranto sėdėjo senis žvejas. Išgirdęs jaunikaičių pokalbį, jis tarė:

— Ši mergelė — perė. Ji gyvena upės dugne, povandeninėje karalystėje, ir tik retkarčiais išplaukia į paviršių savo nuostabių plaukų džiovinti. Dėl tokios mergelės verta į vandenį šokti.

— Negi tu, seni, man siūlai nusiskandinti? — piktai paklausė Tursunas.

— Ne, — atsakė žvejas, — aš tik sakau, kad jei kas tikrai myli, tas nebijo nei ugnies, nei vandens.

Žvejo žodžiai užgavo Tursuną.

— Pasakyk, seni, kaip patekti į povandeninę karalystę! Tu turėtum žinoti.

— Pergalėjęs baimę, nusileisk nendre, — atsakė senis.

— Paimk man už rankos, — paprašė Tursunas Gairatą, — ir parodyk kelią.

— Esu tavo draugas, eisiu su tavim, — pasakė Gairatas.

Paėmė jis draugui už rankos ir nusivedė. Juodu priėjo nendryną, kur matė sėdinčią perę, ir stipriai užsimerkę paniro į vandenį. Tik pasiekę upės dugną ryžosi atsimerkti.

Žiūri — ogi priešais juos neapsakomo gražumo miestas su gatvėmis, namais, prekyvietėmis, karavanų užėigomis. Į visas puses skuba žmonės, tik joja ne ant asilų ir arklių, o ant didžiulių šamų ir erškėtų, gena ne kaimenes avių ar ožkų, o būrius įvairiausių žuvų.

Stebėjosi jaunuoliai, vaikštinėdami povandeninio miesto gatvėmis, pagaliau pasibeldė į pirmų pasitaikiusių namų vartus. Pro dureles pažvelgė senelė.

— Ai ai, — nustebo ji. — Ko ieškote pas mus po vandeniu jūs — žmonės, kaitros ir troškulio vaikai? Kokie ketinimai atvedė jus čia?

— Mes pasiklydome, senele, — šokosi raminti ją Gairatas, — ir netyčia atsidūrėme upės dugne. Priimkite mus nakvynės. O gal povandeninės karalystės žmonės nepažįsta vaišingumo?

— Prašom užėiti, — pakvietė senutė, — jauskitės kaip namie.

Priglaudė senutė Tursuną ir Gairatą, pavaišino juos plovu su žuvimi, paklojo patiesalus, nuregztus iš virvių ir žalių dumblių. Palikdama juos vienus, senutė tarė:

— Neikit nakčia į gatvę, sūneliai. Dantingos lydekos sergsiti mūsų kiemus. Nespės gražuolė kaselės išpinti, o lydekos jau bus prarijusios patį narsųjį.

Tai tarusi, išėjo į savo kambarius.

Nors drėgna buvo gulėti ant dumblinių patiesalų, Tursunas bemat užmigo, o Gairatas ilgai vartėsi nuo vieno šono ant kito. Pagaliau jis tyliai pakilo ir pažvelgė laukan. Per vandenį skverbėsi žalia mėnulio šviesa, ir viskas buvo gerai matyti. Lauke jokių lydekų nebuvo.

Gairatas išėjo į miestą ir patraukė link krištolinių povandeninio karaliaus rūmų. Apsuko aplink, apžiūrėjo. „Veikiausiai toji perė čia gyvena“,— pagalvojo jis ir sugrįžo į senutės namus.

* Rytą senutė pakvietė juos pusryčių; pavaišino žuviniais valgiais.

Gairatas sako:

— Kam gąsdinate mus, močiute, baisiomis lydekomis? Visą naktį basčiausi gatvėmis ir nė vienos lydekos nemačiau. Prašom pasakyti, kas gyvena krištolo rūmuose?

Gudriai šyptelėjusi, senelė atsakė:

— Ai ai, koks neklaūžada! Rūmuose gyvena povandeninės karalystės valdovas ir vienturtė jo duktė, perė, kurios plaukai spindi kaip saulė.

Sulig šiais žodžiais Tursunas išbalo, ir senelė tuoj pastebėjo, kad jis tartum nesavas. Ji pridūrė:

— Karaliaus duktė graži, tokia graži, kad visi, kas ją pamato, praranda ramybę ir išsikrausto iš galvos. Kai tamsią naktį ji atveria akis, mūsų povandeninėje karalystėje taip nušvinta kaip pas jus, viršuje, per patį šviesųjį saulėtą vidurdienį.

— Iš kur jūs, močiute, viską žinote? — nustebo Tursunas.

— Visi vandens gyventojai žino, tai kaipgi aš nežinosiu? Juk aš esu mūsų perės auklė.

— Ar eisite šandien į rūmus?

— Eisiu.

— Jei matysite perę, pasakykite: „Du jaunikaičiai atke-liavo. Keista, kad nenuskendo.“

— Oi džigitai, ar kokių kėslų nesugalvojote? Niekas aš karalaitei nesakysiu.

Ir išėjo į rūmus.

Rūmuose senutė tvardėsi prikandusi liežuvį, bet neiškentė ir išplepėjo karalaitei:

— Du jaunikaičiai atkeliavo. Keista, kad **nenuskendo**.

— Šaunuoliai, ne iš bailiųjų,— nusijuokė perė ir ėmė vaišinti senutę.

Kai auklė rengėsi namo, perė davė jai gabalėlį krištolo ir angliuką.

— Perduok jiems, aukle,— tarė perė,— ir tik tiek, daugiau nė žodžio nesakyk.

Grįždama namo senutė pagalvojo: „Vargas man, nelaimingajai! Karalaitė kažką bus sumaniusi. Teks man galvą padėti.“

Numetė ji ant kelio krištolą ir angliuką ir nuėjo tolyn.

Nė dešimties žingsnių nenužengė, tik toptelėjo jai: „Karalaitė supyks sužinojusi. Ir vėl negerai.“

Grįžo auklė, surado krištolą ir angliuką, nunešė jaunikaičiams.

— Kad ją kur! Perė tyčiojasi iš mūsų. Kuriems galams tas krištolas ir angliukas? Mes vos gyvasties nepalydėjom, į vandenį šokome, ir štai koks atpildas! — sušuko Tursunas.

O Gairatas prieštarauja:

— Ne, čia kažkas ne taip. Reikia pagalvoti.

— Galvok, kad nori, o aš negalvosiu.

— Supratau,— ūmai tarė Gairatas,— krištolas reiškia: „Nesirodykit dieną, šviesoje“, o angliukas rodo: „Ateikite nakčia“.

Kai tik sutemo, draugai patraukė į rūmus. Prie vartelių jų laukė tarnaitė.

— Tu, Gairatai, lik sergėti, o aš eisiu į sodą,— pasakė Tursunas.

Gairatas liko, o Tursunas nuėjo į sodą ir susitiko su pere.

— O kur tavo draugas? — paklausė mergelė.— Ar jis į mane nė pažvelgti nenori?

— Jis eina sargybą.

Perė ir Tursunas kiaurą naktį vaikštinėjo po sodą.

Tik štai atbėga tarnaitė, ir Tursunas atsiveikino su karalaitė.

Kitą naktį Tursunas vėl įsakė:

— Tu, Gairatai, sergėk!

Ir vėl karalaitė nusijuokė išvydusi Tursuną ir paklausė, kur Gairatas.

— Jis eina sargybą, saugo chano sūnaus ramybę! — išdrožė Tursunas.

Vėl perė su Tursunu vaikštinėjo sodo takeliais.

Šešias naktis Gairatas budėjo prie rūmų sodo vartelių, o septintą pasakė Tursunui:

— Mums reikia grįžti namo. Susitark su karalaitė, išgabensim ją iš povandeninės karalystės, ir tu iškelsi vestuves savo tėvo rūmuose.

— Nekišk nosies ne į savo reikalus,— prieštaravo Tursunas.— Kaip drįsti man, chano sūnui, nurodinti?

— Metas trauktis. Jaučiu, kad mes sekami. Ir aš pavargau budėdamas.

— Gali nebevargti. Nesekiok paskui mane. Aš pats apsiginsiu, jei reikės.

Gairatas pasijuto įskaudintas ir nebėjo su chano sūnum prie rūmų. Kai Tursunas nuėjo į sodą, perė vėl pasiteiravo, kur esąs jo draugas. Tursunas įtūžo. Jis **sušuko**:

— Kas jums tas paprastas džigitas, karalaitė, jei su jumis esu aš, chano sūnus?

— Jis narsus karys ir ištikimas draugas,— pasakė perė,— aš noriu jį matyti ir kalbėtis su juo.

Perė žengė prie vartelių, norėdama pamatyti Gairatą.

Pykčio pagautas Tursunas išsitraukė kalaviją ir užtvėrė karalaitėi kelią. Išsigandusi ji sušuko. Atsidarė rūmų durys, ir iš visų pusių subėgo kariai su kardais. Tursunas bandė sprukti, bet jau buvo per vėlu.

Dabar pasiklausykite, ką veikė Gairatas.

Kitą rytą mato jis — chano sūnus negrįžęs. Tada Gairatas paprašė senutę parandžos ir šydo veidui prisidengti, apsiautė ir nuėjo į turgų pasiklaudyti, ką žmonės šneka.

Turguje Gairatas sužinojo, kad nakčia karalaitė buvo užtikta sode su nepažįstamu jaunikačiu. Povandeninis karalius supyko ir įsakė įmesti į šaltąją ir savo dukterį perė, ir jaunikaitį.

Gairatas nepametė galvos, nusipirko turguje didžiulį padėklą, prikrovė sviestinių paplotėlių, saldumynų ir patraukė prie karaliaus kalėjimo.

— Ei, moteriške, kur lendi? — suriko sargybiniai. — Čia eiti draudžiama.

Padaręs tokį balsą kaip senės, Gairatas ėmė gailiai maldauti:

— Sūneliai mieliausieji, argi nepažįstate manęs? Juk aš mūsų karalaitės auklė, nešu jai valgyti. Įleiskite mane pas ją, o jeigu ne — gali prastai jums baigtis.

Tai sakydamas Gairatas įbruko kiekvienam sargybiniai po auksinį pinigą, ir dar žvairaakis nė mirktelt nespėjo, o jis jau įsmuko į kalėjimą pas perę.

Dabar jis atskleidė šydą ir žemai nusilenkęs prabilo:

— Neišsigąšk, gražioji pere, aš esu Tursuno draugas ir dėlei mūsų draugystės atėjau išvaduoti tavęs. Apsisiausk parandža, užsidenk veidą. Sargybiniai pamanyš, kad tai tavo auklė, o ne tu.

Vylingai nusišypsojusi, perė paklausė:

— Ar tik iš draugystės atėjai čia. Gairatai?

Paraudo Gairatas, nuleido akis. Perė apsisiautė parandžą, nuleido šydą ir, niekieno nepažinta, išėjo iš kalėjimo.

Povandeninės viešpatijos karalius liepė atvesti pas jį į teisumą nusikaltusią dukterį ir nežinomą jaunikaitį. Sargybiniai rado kalėjime vietoj karalaitės jauną džigitą ir — ką beveiksi — atvedė jį su Tursunu prie sosto.

— Kas čia dabar? — nustebo karalius. — Kur mano duktė?

— Leiskite man žodį tarti, jūsų povandenine didenybe, — kreipėsi į karalių Gairatas. — Jūsų duktė karalaitė čia nieku dėta. Sargybiniai apsiriko tamsoje ir metė šešėlių šviesiam jūsų dukters vardui.

— Kas esi ir ką čia veiki su savo bendru mano valdose?

— Mudu medžiojome su draugu ir netyčia nuskendome upėje, — atsakė Gairatas. — Į jūsų miestą patekome taip pat netyčia ir nežinodami kur eiti nusigavome į rūmų sodą, norėdami prigulti ir pailsėti. Čia mus ir suėmė, o karalaitės mes nė matyti nematėme.

Tokius žodžius išgirdęs, karalius leido jaunikaičiams gyventi povandeninėje viešpatijoje tiek kiek jiems patiks.

— Kai išgeisite grįžti į savo tėviškę, kaitros ir troškulio kraštą, praneškite man, aš išakysiu jus palydėti,— tarė karalius ir atsisveikino su jais.

Nudžiugo Tursunas, kiauras dienas ir naktis leido pramogaudamas. Nepraleido nei vienos puotos, nei vienu iškilmių, nei vienos medžioklės.

Parėjo kartą iš rūmų jų šeimininkė senutė susikrįmusi ir ėmė raudoti:

— Vargšėlė mūsų karalaitė verkia. Ją leidžia už jūsų karaliaus sūnaus. Prašo jūsų pagalbos.

Tursunas vėl užsiplieskė ir tarė:

— Ką darysime, Gairatai? Aš noriu imti perę už pačią.

— Pirma reikia padėti karalaitei išvengti nekenčiamų piršlybų.

Nakčia, nors grėsė mirtinas pavojus, Gairatas išmuko į rūmus, pasimatė su pere ir prikalbino ją bėgti.

Tą pat naktį perė slapta spruko iš rūmų ir išvedė jaunikaičius iš povandeninės karalystės. Ant kranto jie pasiėmė žirgus, kuriuos buvo palikę pas žveją, ir nujojo į chano sostinę.

Tegu jie sau joja, o jūs pasiklausykite, ką tuo tarpu veikė chanas Kagaras.

Ilgai laukė chanas sūnaus grįžtant iš medžioklės, galop susirūpino. Suvadino savo kiemiškius ir įsakė:

— Tučtuojau suraškite Tursuną!

Į visas šalis pasklido rūmininkai chano sūnaus ieškoti.

Tie, kur nujojo prie upės, mato — joja Tursunas, gyvas ir sveikas, su Gairatu ir gražuole pere.

— Jokite į priekį ir pasakykite tėvui,— pasakė Tursunas rūmininkams,— kad aš atvykstu ir vežuosi sužadėtinę, povandeninės viešpatijos karaliaus dukterį.

O chanas Kagaras, išgirdęs, kad tikras sūnus dabar jau jam varžovas, sumanė klastą. Įsakė savo patikėtiniui, piktam burtininkui Džadugarui, nugalabyti Tursuną, o pats ėmė taisyti iškilmingą puotą.

Tuo metu jaunikačiai su gražuole nerūpestingai jojo sositinės linkui. Kur buvęs kur nebuvęs, ant pakelės tuopos nutūpė juodas varnas ir ėmė krankti:

— Kraan, kraan, kraan!

Apsiniaukė gražuolės perės veidas ir ji paklausė:

— Ką sako šis išmintingas paukštis?

— Ar verta paisyti kokio paukštpalaikio,— atrėžė Tursunas, įtempė lanką ir jau leis strėlę į varną.

— Ne,— stvėrė Tursunui už rankos perė,— išaiškinkit man, ką pataria varnas, kitaip aš toliau nebejosiu.

— Cha cha, ką gali patarti senas varnas, verčiau aš jį nušausiu.

Tačiau Gairatas, pridėjęs ranką prie širdies, tarė karalaitei:

— O pere, pirmasis „kraan“ reiškia — saugokitės. Antrasis „kraan“— chanas nori pražudyti Tursuną. Trečiasis „kraan“— chanas nori tave, karalaite. imti sau už pačią.

Norėjo perė grįžti atgalios, bet Tursunas užginčijo:

— Viskas neteisybė.

Kol jie ginčijosi, sugaudė dūdos, sudundėjo būgnai, atsvėrė vartai, ir pasitiko juos raitas chanas Kagaras su palyda. Gavo visi joti į miestą.

Kai atvyko jie į rūmus, chanas paskyrė karalaitei keturiasdešimt tarnaičių ir nusiuntė ją į moterų pusę, o pats nusivedė sūnų už parankės į prašmatniai įrengtą menę ir tarė:

— Sūneli mielas, širdie mano, prigulk ir pailsėk iš kelionės, kol taisoma puota tavo atvykimo garbei.

— Nuostabus patalas jums paklotas,— nusilenkęs tarė burtininkas Džadugaras.

Tik spėjo Tursunas nusivilkti viršutinius drabužius, dar tik buvo beguląs, ūmai Gairatas puolė į priekį ir ėmė kardu kapoti šilkinę antklodę, kuria buvo uždengta lova.

— Ką darai, pamišėli?— sušuko Tursunas, bet tuoj visi pamatė, kaip iš po antklodės ėmė šliaužti nuodingos gyvatės. Visi išsigandę išlakstė. Tik Gairatas liko mėnėje, kol sukapojo visas gyvates.

Netrukus susirinko visi puotų salėje. Burtininkui davus ženklą, chanas Kagaras parinko dubenį plovo ir įsakė tarnui paduoti sūnui, sėdinčiam kitam gale.

— Sūneli, širdie mano, valgyk į sveikatą,— pasakė chanas.

Dar nespėjo tarnas dviejų žingsnių žengti, tik pripuolė prie jo Gairatas, paėmė iš jo rankų dubenį, nešė pats, tačiau užkliuvo už kilimo, ir dubuo iškrito jam iš rankų. Plovas pa-biro ant žemės.

— Koks tu negrabus, Gairatai,— nusijuokė Tursunas.

Pribėgo chano skalikas, užėdė plovo ir čia pat nugaišo.

Vakare chanas Kagaras pakvietė sūnų į sodą, bet Gairatas slapta davė ženklą neiti, ir Tursunas ėmė atsisakinėti. Tada chanas tarė:

— Sūneli, širdie mano, sodo pavėsinėje gėrisi vakaro gai-va tavo sužadėtinė perė. Nejaugi nenorėsi pažvelgti į ją?

Dabar Tursunas puolė bėgti į sodą ir nuskubėjo prie pavėsinės, pro kurios langą perė grožėjosi žemės gėlėmis.

— Mieloji mano! — sušuko Tursunas, bet šoko atatupstas iš siaubo. Iš krūmo išlindo slibinas ir puolė chano sūnų.

Tursunas iš baimės davėsi į kojas, užmiršęs, kad turi kardą prie šalies.

Bet tuo tarpu atbėgo Gairatas ir susikovė su slibinu.

Ilgai grūmėsi Gairatas su siaubūnu, kol pagaliau prisitaikęs kardu nurentė jam galvą.

Perė pliaukštelėjo rankomis, ir Gairatas pastebėjo, kad keli lašai slibino kraujo užtiškę ant skaistaus jos veido.

Pribėgo Gairatas prie pavėsinės ir ėmė atsargiai lūpomis rinkti užnuodyto kraujo lašus perei nuo skruosto.

Tuo tarpu atsitokėjo Tursunas ir įtūžęs suriko:

— Kaip drįsti bučiuoti mano sužadėtinę?

— Slibino kraujas užnuodytas ir gali pakenkti mergelės gro-žiui,— ramiai atsakė Gairatas.— Aš neturiu skarelės, ir teko lūpomis valyti lašus.

— Ne, tau kitkas galvoje. Aš įsakysiu nužudyti ir tave, ir neištikimą sužadėtinę.

— Gairatas tiek gero yra tau padaręs, Tursunai,— liūdnai tarė perė,— o tu priekaištauji jam, šmeiži jį ir mane. Jis ištikimas tavo draugas.

— Taip, mudu su Tursunu, jauni būdami, esame prisiekę verčiau virsti akmeniu, negu išsižadėti vienas kito. Tegu aš pavirsiu akmeniu, bet nebebūsiu tavo draugas, Tursunai!

Tai taręs, Gairatas **suakmenėjo**.

Siaubo pagautas Tursunas leidosi bėgti iš sodo, o perės akys paplūdo meilės ir sielvarto ašaromis. Ašaros lyg lietus krito ant **suakmenėjusio** Gairato, ir ten, kur nukrito ašara, akmuo virto gyvu kūnu.

Apkabino perė kietą šaltą akmenį ir ūmai pajuto, kaip jis atgyja. Pabučiavo perė Gairatą, ir jis stojosi priešais ją gyvas ir galingas.

Gairatas daug negalvojo, pagriebė perė į glėbį. Šoko su ja ant žirgo ir nudūmė.

Chanas Kagaras. Išvydęs perė Gairato glėbyje, išsižiojo iš nustebimo ir taip liko bežiopsas.

O chaño sūnus Tursunas pabėgo iš rūmų, užsivilko dervišo drabužius ir dingo be žinios.

PAPUĖGA AUKSO AŠOTYJE

Kadaise, labai seniai gyvenęs toks padišachas. Sako, jis buvęs teisingas ir protingas valdovas.

Kartą **pasišaukė** jis vizirį ir klausia:

— Norėčiau žinoti, ką žmonės mano apie mane?

— Jūsų **kilnybe**, mes **buvome** sušaukę žmones ir klausinėję, koks tas **padišachas**? Tačiau niekas teisybės nesakė. Todėl siūlau ryt vakare drauge su manim persirengti pirkliais ir patraukti į miestą, užsukti į karavanų užeigas, į arbatines pasikalbėti su **žmonėmis** ir išgauti iš jų teisybę,— pasakė viziris.

Patiko padišachui vizirio pasiūlymas. Vakare, **persirengę** prekyautojų drabužiais, jie nuėjo į arbatinę. Ten apsimetė atvykėliais pirkliais.

Ir paklausė **padišachas**:

— O koks šio miesto valdovas, ar neskriaudžia jis savo valdinių?

— Ilgiausių metų mūsų padišachui,— tarė vienas arbatinės lankytojas.— Jis geras ir teisingas, ne toks kaip kiti. Tačiau, nors jis skatina mokytis amatų, tikrų meistrų nepažįsta. Jeigu juos pažintų, seniai būtų pasiėmęs mane į rūmus. Esu dailidė, nutašyčiau jam iš medžio nuostabų žirgą. Žirgas gebėtų lakioti padebesiais.

Kitas lankytojas, pritardamas ano žodžiams, pasakė:

— Esu kalvis. Jeigu padišachas vertintų tikrus meistrus, būtų pakvietęs mane į rūmus. Nukaldinčiau jam auksinę valtę, tokią, kuri būtų gražiausia dovana būsimoms kartoms.

Staiga įsiterpė trečiasis ir ėmė girti savo amatą.

— Jeigu padišachas pakviestų mane į rūmus, pasiūdinčiau jam tokius drabužius, kurie tilptų į graikiško riešuto kevalą.

Taip jie šnekėjosi iki vidurnakčio, kol pagaliau išsiskirstė. Kai arbatinėje nieko nebeliko, padišachas su viziriu sugrįžo į rūmus.

Rytą padišachas pasikvietė visus tris meistrus. Siuvėjas paprašė trijų dienų laiko — tiek jam reikią žadėtiesiems drabužiams pasiūti. Kalvis paprašė dvylikos dienų auksinei valtelei nukalti, o dailidei prireikė keturiasdešimties dienų mediniam arkliui nutašyti. Iš klausė juos padišachas ir sutiko.

Po trijų dienų atėjo į rūmus siuvėjas ir įteikė padišachui nuostabius drabužius. Padišachas perskėlė riešutą, norėdamas patikrinti, ar iš teisybės drabužiai telpa kevale. Keista, bet jie gražiausiai tilpo. Padišachas apipylė auksu siuvėją nuo galvos iki kojų ir pasiliko jį prie savo rūmų.

Prabėgo dvylika dienų. Atvyko į rūmus kalvis ir atnešė žadėtąją aukso valtę. Paleido ją į rūmų tvenkinį, ir mažytė grakšti valtėlė nuplaukė sau. Visi žavėjosi kalvio darbu.

Padišachas ir jį gausiai apdovanojo ir paliko prie savo dvaro. Ėjo diena po dienos, praėjo ir keturiasdešimt dienų, skirtų dailidei, o jo kaip nėra, taip nėra.

Po keturiasdešimt dviejų dienų atvyko jis pagaliau su visais savo įrankiais, sukrautais į arba. Jis prašė atleisti už pavėlavimą. Arboje buvo medinio žirgo dalys. Kai jis sunarstė

ir sudėliojo visas jas, žirgas sužvengė. Dailidė pirmas pabandė pabalnoti žirgą. Pasuko žirgui dešiniąją ausį — pakilo žirgas į padebesius, pasuko kairiąją — nusileido ant žemės.

Žiūrovai buvo taip nustebę, kad garsiai ėmė girti dailidę. Padišachas paliko ir jį savo dvare.

Turėjo padišachas vienturtį sūnų. Kelias dienas jis plaukiojo tvenkinyje aukso valtele. Kai nusibodo, sumanė pajodinėti mediniu žirgu po miestą.

Pasiprašė karalaitis tėvą, pasibalnojo žirgą, pasuko jam dešiniąją ausį ir staigiai pakilo į dangų. Išsigandęs jis užmiršo, katrą ausį reikia pasukti, norint nutūpti žemėn, ir vis lėkė aukšty. Lėkė lėkė, kol pamėgino pasukti abi ausis. Pasuko dešinę — dar aukščiau smigo į dangų, pasuko kairę — žirgas nusileido ant kažkokio stogo nepažįstamame mieste. Nulipo karalaitis nuo stogo, įėjo į vidų, mato — sėdi senutė ir verpia.

— **Prašom** toliau, berneli, būsi svečias. Iš kur atėjai? Sėskis, gal alkanas esi, — paklausė senutė.

— Ak močiute, — atsakė karalaitis, — aš esu iš svečios šalies, pasiklydau ir čia atsidūriau. Jokio artimo čia neturiu.

— Aš irgi jokio artimo neturiu, esu viena kaip pirštas, būk man sūnus, — pasakė senutė ir nusivedė į kambarį, pavalgydino, davė atsigerti.

— Senele, — kiek pailsėjęs, pasakė karalaitis. — Turiu pinigų, eisiu į miestą pavaikščioti.

— Neik, sūneli, — atsakė senutė, — dabar mieste kas gyvas dreba dėl savo galvos.

— O kas atsitiko, senele?

— Mūsų padišachas turi dukterį, kuri jau seniai nebekalba. Padišachas apskelbė: „Kas išgydys mano dukterį, tas gaus ją už pačią.“ Bet niekas nemoka jos išgydyti. Daugelis bandė: ir padišachai, ir karalaičiai, ir bejai. Padišachas visus nubaudė mirtimi ir pagarsino: „Jeigu per mėnesį mano duktė neprakalbės, sunaikinsiu visą miestą!“ Užtat niekas ir nedrįsta vaikščioti gatvėmis, — pasakė senutė.

Susimąstė karalaitis. „Negi jau neįmanoma išgydyti princesės?“

O balsiai sako:

— Nesirūpink, senele, kaip bus taip, po miestą vis tiek noriu pasidairyti.

Patraukė karalaitis į turgų, žiūri: kažkoks žmogus laiko narvą su papūga ir šaukia: „Pirkite pirkite! Atiduodu už tūkstantį auksinių ir nė grašio mažiau!“

Aplink jį susibūrę daug pirkėjų ir visi derasi.

Netikėtai papūga prabilo, kreipdamasi į karalaitį:

— Pirk mane, brolau, kad ir kiek tas žmogus užsiprašytų.

Apstulbęs karalaitis atskaitė tūkstantį auksinių ir nupirko papūgą. Paėmė narvą ir jau buvo beeinąs namo pas senutę, bet papūga vėl prašneko:

— Jeigu tau reiktų kokios pagalbos, sakyk. Aš tau padėsiu!

Nudžiugo karalaitis ir klausia:

— Ar gebėsime išgydyti padišacho dukterį? Štai kur man praverstų tavo pagalba.

— Ji tikrai prabilo,— sako papūga,— tik duok man žodį, kad išgydęs karalaite, paleisi mane į laisvę.

Jaunikaitis sutiko, o papūga vėl sako:

— Kai nueisi pas karalaite, paslėpk mane kur nors, kad galėčiau su tavim šnekėtis. Paseksiu tau dvi pasakas. Pasakos baigsis klausimais. Tu atsakinėk į mano klausimus, tada karalaite prabilo.

Nuėjo karalaitis į rūmus ir pasisakė norįs karalaite išgydyti.

— Gerai pagalvok,— sako padišachas.

— Vienai galvai — viena mirtis,— neatlyžta karalaitis.

Padišachas, pasikvietęs liudininkus, nulydėjo jį pas karalaite. Karalaite sėdėjo už šilko uždangos. Aplinkui, užgniaužę kvapą, laukė padišacho kiemiškiai.

Karalaitis paslapčiom išsitraukė papūgą iš užančio ir patupdė į greta stovintį ąsotį.

— Ar lems man laimė, kaip ir tau, įsikurti karališkose menėse ir gerti vandenį iš auksinio ąsočio? — paklausė jis, kreipdamasis į ąsotį.

— Tikrų tikriausiai,— atsiliepė papūga iš ąsočio.— Neliūdėk, verčiau pasišnekėkime.

— Aš esu svečias, tegu pirmas prabyla šeimininkas,— vis kreipdamasis į asotį atsakė jaunikaitis.

— Gerai, aš paseksiu tau pasaką. atidžiai klausykis, pas-kui aš tave klausinėsiu! — tarė papūga ir taip pradėjo: — La-bai seniai vienas turtingas padišachas turėjo neapsakomai gražią dukterį. Kai ji sulaukė mergystės metų, daug jaunikai-čių ėmė jai pirštis. Kiek princų, karalaičių ir bekę ji atstū-mė — nesuskaitysi. Karalaitėi nė vienas nepatiko ir nė vie-nam ji nesirodė.

Tėvas jau ėmė širsti ant jos, tada karalaitė susivadino visus piršlius ir tarė:

— Kas parneš man dovanų tokį daiktą, kad niekas pana-šaus nebūtų nei matęs, nei girdėjęs, nei žinojęs,— už to ir eisiu, vis tiek, kas jis būtų — padišachas ar elgeta.

Išgirdę karalaitės užgaidą, atvyko trys broliai. Jie buvo patys protingieji ir garbingieji anų laikų žmonės. Pasitiko juos tarnai, išklojo karalaitės reikalavimus ir pridūrė:

— Kuris iš jūsų ras tokį daiktą, tas ir gaus mūsų karalaitę.

Iškeliavo trys broliai į tris pasaulio šalis ieškoti to, ko niekas niekada nėra matęs. Prabėgo gal penketas, gal šeše-tas metų, ir broliai skirtu laiku suvažiavo į sutartą vietą pa-rodyti vienas kitam, ką yra radę.

Vyriausiasis brolis rado kilimą, kuriuo galėjai lakioti kur tik panorėjęs.

Vidurinėlis rado veidrodį. Jame galėjai matyti tokią pa-saulio vietą, kokios tik užsigėsi.

O jauniausiasis parnešė stebuklingą obuolį. Jeigu jį atsi-kąs mirštantis žmogus — atgis, jei ligonis — pasveiks, jei se-nas — atjaunės.

— Šitiek metų klajojame dėl karalaitės,— sako vyriausia-sis brolis,— nagi duokš savo veidrodį, pažiūrėsim, ką ji dabar veikia. Gal jau ištekėjusi?

Pažvelgė jie į veidrodį ir mato — guli karalaitė mirties patale.

Susikrimto broliai, greit susėdo ant skraidančio kilimo ir bemat atsidūrė karalaitės menėse. Davė jai kąsnelį obuolio,

atgabentą jaunėlio, ji atsimerkė, o po kelių dienų ir visai pasveiko.

— O dabar,— pasakė papūga, baigdama sekti savo pasaką,— pasakyk, kuriam iš trijų brolių turėtų atitekti karalaitė?

— Jeigu džigitai nebūtų turėję stebuklingo kilimo, jie nebūtų spėję laiku atsirasti, ir karalaitė būtų mirusi. Ji privalo tekėti už vyriausiojo brolio,— atsakė karalaitis.

Karalaitė netarė nė žodžio. Visi išsiskirstė. Karalaitis slapta įsikišo papūgą užantin ir taip pat išėjo.

Kitą dieną jis su papūga vėl atėjo į padišacho rūmus. Karalaitės menėse susirinko daug žmonių. Tačiau princui pavyko slapta pakišti papūgą po priegalviu.

— Ar bus lemta man kada nors gyventi tokiose menėse, gulėti ant tokių pūkinių priegalvių? — paklausė karalaitis.

— O kilnūs džigitai, visados reikia siekti tikslo. Pasišnekėkime, nes man nuobodu,— atsakė papūga.

— Kalbėkite, aš klausau,— tarė džigitas.

— Dabar paseksiu tau **pasaką**, atidžiai klausyk, atsakinėk pagalvojęs,— tarė papūga ir pradėjo: — Seniai, labai seniai gyveno karalius. Buvo jis nemokša, kvailys ir dar didžiai žiaurus. Žmonės kentėjo dėl jo neteisingumo ir žiaurumo.

Kartą jis pagarsino tokį įsaką: „Žmonės, sulaukę penkiasdešimties metų, nebetinka nei darbui, nei karui, todėl įsakau nugalaboti visus, ikopusius į vyresnį amžių!“

Visas kraštas puolė į sielvartą ir neviltį. Iš kiekvienų namų buvo gaudomi tėvai ar seneliai ir visiems nukertamos galvos.

Mieste gyveno toks jaunas kurpius su senu savo tėvu. Gelbėdamas mylimą tėvą, kurpius įkišo jį į maišą ir išgabeno toli už miesto. Ėjo juodu, ėjo ir priėjo negyvą dykumą. Nei vandens ten buvo, nei žolelės. Troškulys buvo juodu visai nukamavęs. Tada ir sako sūnus tėvui:

— Katron pusėn suksime, tėve? Aš jau pasiklydau. Jeigu taip eisime toliau, greit galą gausim.

Tėvas atsako:

— Pažvelk, sūneli, ar nelekia koks paukštis ar vabzdys?

— Lekia. Bitutė lekia rytų pusėn.

— Eikime ir mes pridurmu.

Jaunikaitis ėmė sekti bitutę. Ji lėkė, lėkė, ir nutūpė. Žiūri jaunikaitis — o ten skaidrus šaltinėlis trykšta. Pasistatė tėvas su sūnum palapinę prie šaltinėlio ir gyvena sau. Pradėjo žemę purenti. Taip ir išsivadavo iš žiauraus karaliaus jungo.

— O dabar sakyk, narsusis džigite, kieno dėka šiuodu žmonės liko gyvi?

— Aišku, kad sūnaus dėka! — atsakė karalaitis.

Išgirdusi jo žodžius, karalaitė neiškentė ir sušuko:

— Koks kvaiša! Tu ir vakar klaidingai atsakei. Karalaitę turėjo vesti jauniausiasis brolis, radęs stebuklingąjį obuolį. Jeigu ne jo obuolys, karalaitė būtų mirusi. O šios dienos pasakoje tik dėl seno tėvo išminties abu su sūnum liko gyvi.

Žmonės, savo ausimis išgirdę, kaip prabilo karalaitė, iškilmingai sveikino jaunikaitį ir tuoj pat nubėgo padišachui apie tai pranešti.

Padišachas ištesėjo savo žodį — keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų truko vestuvių puota.

Karalaitis, kaip buvo žadėjęs, paleido į laisvę papūgą, padėjusią jam savo laimę rasti.

Prabėgo daug laiko, karalaitis pasiilgo tėvo ir motinos, ėmė prašyti padišachą leisti jį tėviškėn. Padišachas norom nenorom sutiko.

Karalaitis susikrovė ant medinio žirgo visas padišacho dovanas, pasisodino karalaitę ir išvyko į savo šalį.

O savo šalyje rado gedulą. Žmonės, paklausti, kodėl visi liūdi, atsakė:

— Padišachas turėjo vienturtį sūnų, jau daug laiko prabėgo, kai jis dingo. Netekęs vilties jį surasti, padišachas paskelbė gedulą.

Tai išgirdęs, karalaitis nuskubėjo į rūmus. Gedulas virto džiaugsmu. Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų džiūgavo visas miestas, kad laimingai grįžo padišacho sūnus.

TACHIRAS IR ZUCHRA

Senų senovėje vieną šalį valdė šachas. Jis buvo bevaikis. Kartą, kai jis sėdėjo nuliūdes, priėjo vyresnysis viziris ir klausia:

— O galingasai šache, ko taip sielojates? Jūsų turtų devynios galybės, miestai ir kišlakai klesti, visi jūsų klauso, tai ko jums liūdėti?

Šachas ir sako:

— Nors ir šachas esu, nors mano turtai neaprėpiami, mirsiu aš bevaikis.

Sunkiai atsiduso viziris ir pasisakė šachui taip pat neturįs vaikų. Ir štai jie abu, aimanuodami ir ašaras braukdami, nutarė klajoti po pasaulį.

Ėjo jie ilgai, ėjo vieškeliais, takais, takeliais.

Kartą atsidūrė prie nuostabiai gražaus sodo tvoros. Eina jie aplink pasieniu, o vartelių nėra.

O sode žydi rožės, suokia lakštingalos, kvepia žolės ir gėlės. Po ūksmingais medžiais pakloti kilimai, primėtyta priegalvių. Pagaliau, radę vartelius, įėjo klajūnai į sodą ir susėdo ant kilimo.

Netrukus pasirodė žilabarzdis senukas su baltu gelumbiniu chalatu. Priėjo artyn ir klausia:

— Ką čia darote, sūneliai?

Atsistojo viziris ir šachas, nusilenkė senukui. Paskui susižvelgė abu, sukaupe savo mintis ir ėmė pasakoti, kaip juodu nesusilaukę vaikų, kaip atsižadėję visų šios žemės gėrybių ir išėję klajoti.

Išklausė jų senukas, paskui išėmė iš užančio du raudonus obuolius. Vieną davė šachui, kitą — viziriui sakydamas:

— Imkit, vaikai man! Suvalgykite juos su mylimomis savo pačiomis. Eikite, dirbkite ką dirbę, gyvenkite dorai, valdykite išmintingai: rūpinkitės savo šalimi, neskriauskite žmonių. Ir dar viena sąlyga: katram iš jūsų gims sūnus, pavadinkite jį Tachiru, katram duktė, duokite Zuchros vardą. Neatsirkite jų nuo savęs vaikystėje, o suaugusius apvesdinkite. Atsiminkite mano žodžius.

Senukas nuėjo, o šachas su viziriu nustebę persimetė žvilgsniais, **pamastė** ir nutarė: „Tebūnie taip, kaip jis pasakė!“

Grįžo jie namo ir padarė viską, kaip buvo pataręs senukas. Bėgo dienos, ėjo mėnesiai. Sachas ir viziris džiaugsmu nesitvėrė, per naktis nemiegojo, vis laukdami nesulaukdami pirmagimių. Kartą juodu susirengė ir išjojo į medžioklę.

Po trijų dienų vizirio pati pagimdė sūnų, o šacho pati — dukterį. Nusiuntė juodvi žygūną pas šachą su džiaugsminga žinia.

— O pasaulio valdove, nešit dovanas. Jūsų pati pagimdė dukterį! — tarė **pasiuntinys**.

Po to kreipėsi į vizirį:

— Ir jūs **neškite** dovanas. Jūsų pati pagimdė sūnų!

Įtūžo šachas. Jis vis svajėjo turėti sūnų. Nesitverdama apmaudu, sviedė žygūnui baltą skepetaitę ir suriko:

— Užmušk mergiūkštę, suvilgyk mano skepetaitę jos krauju ir atnešk man atgal!

O viziris, iš džiaugsmo nejausdamas po kojomis žemės, šoko ant arklio ir nudūmė namo.

Prie pat namų arklys suklupo, viziris krito iš balno, trenkėsi į akmenį ir čia pat išleido dvasią.

Vargšei vizirio pačiai prasidėjo sunkios dienos. Verkdama ir liūdėdama, ėmė auginti sūnų, kuris ir liko nematęs savo tėvo.

Bėgo dienos, ėjo mėnesiai, slinko metai. Paūgėjęs berniukas ėmė bėgioti į gatvę. Kartą pamatė jį šachas.

— Kieno šis berniukas? — paklausė jis savo vizirį. Viziris nusilenkė ir **atsakė**:

— O valdove, šis berniukas — tai mūsų velionio vizirio sūnus Tachiras. Jeigu jūsų duktė būtų gyva, ji turėtų tiek pat metų.

Išgirdęs šiuos žodžius, graužiamas širdgėlos ir gailėsčio šachas trenkė kumščiu sau į kaktą.

— Vargas man, nelaimingajam! Kam aš liečiau ją nužudyti! — sušuko jis ir pravrisko.

Nieko netarė viziris šachui, tik tą pačią dieną užsuko į moterų menes, pakvietė vieną vergę ir klausia:

— O kas nutiko šacho dukteriai?

— Tik šachui nieko nėsakykite,— tarė vergė,— mergaitė gyva. Ji dabar paūgėjo, tikra gražuolė.

Nubėgo viziris pas šachą.

— Ak valdove, jei pagailėsite niekingos mano gyvybės, aš pasakysiu jums džiaugsmingą žinią.

— Sakyk! — tarė šachas.

— Neliūdėkite, valdove, jūsų duktė gyva.

Nudžiugo šachas. paliepė:

— Atveskite ją čia!

Atvedė mergaitę, parodė šachui. Jis pamylavo savo dukterį ir įsakė puotauti keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų.

O tuo metu Tachiras augo sau, nieko nenutuokdamas. Kartą jis žaidė kieme. Metė lazdele ir pataikė į ratelį. Senutė supyko.

— Ak tu našlaitėli Tachirai! Užuoť žaidęs su manimi, verčiau pažaistum su savo sužadėtine Zuchral

Pribėgo Tachiras prie senutės, čiupo jai už rankos.

— Senele, jūs Zuchrą paminėjote. Kodėl paminėjote?

— Paleisk ranką, našlaitėli. Paleisk, sakau!

— Pasakykite, senele mieloji, ak pasakykite,— meldė Tachiras.

— Klausk savo motiną.

Tachiras taip ir padarė.

— Kas mano sužadėtinė? Sakykite teisybę!

— Nors ir nereikėtų tau žinoti, tiek to jau, pasakysiu.

Ir motina viską papasakojo Tachirui.

— Dabar tau Zuchros nebeduos,— pasakė motina.— Ji yra šacho duktė, o tu našlaitis, varguolis.

— Ką gi, motinėle, aš tik tiek norėjau žinoti.

Nuo tos dienos Tachiras pradėjo žaisti su Zuchra.

Bėgo dienos, juodu paūgėjo, pradėjo eiti pas mokytoją. Bet Tachiras, užuoť mokėsis, be paliovos šnekėdavosi su Zuchra.

Tachiras ir Zuchra nesiskirdavo nė dienos. O kai abu užaugo, meilės liepsna išigavo jų širdyse.

Sužinojęs tai šachas įsakė meistrams:

— Padirbkite skrynią! Tachirą įmesime į ją ir paleisime upe pasroviui!

Išgirdusi, kad šachas davė tokį įsakymą, Zuchra pasiėmė kupiną padėklą aukso, nunešė meistrams ir su ašarom ėmė maldauti:

— Imkite auksą! Jei bus mažai, dar atnešiu! Tik skrynią padirbkite sandarią, kad vanduo nesisunktų, ir erdvesnę, kad būtų kuo kvėpuoti!

Pagailėjo meistrai Zuchros, ėmė ją raminti:

— Skrynčia bus dar geresnė negu pati prašai, o jeigu ne — gražinsime visą auksą!

Jie kibo į darbą. Netrukus pranešė šachui, kad skrynčia sukalta. Užsidengusi skraiste veidą, Zuchra nuėjo pažiūrėti jų darbo. Ir tikrai, skrynčia buvo net geresnė, negu ji buvo užsakiusi.

Rytojaus dieną šachas išsiuntinėjo šauklius žmonių kviesti. Susirinko pilna aikštė žmonių. Išėjo šachas iš rūmų ir paskelbė Tachirui mirties nuosprendį.

— Šiandien Tachiras bus uždarytas skrynioje ir įmestas į vandenį! Tegul jį plukdo upė pasroviui!

Gailėjo žmonės Tachiro, bet nė vienas iš minios neužtarė jo nė žodžiu — visi bijojo šacho.

Vyrai ir moterys, seniai ir vaikai, visi subėgo ant upės kranto. Atėjo nelaimės prislėgta Tachiro motina. Puolė ji ant pakrantės smėlio ir paplūdo skausmo ašaromis. Sujudo žmonės, pasigirdo balsai iš minios:

— Tekrinta motinos ašaros ant šacho galvos!

— Niekas iki šiol dar nebaudė mirtimi žmogaus už tai, kad pamilo mergaitę!

— Susilauks atpildo šachas už tokį žiaurumą!

Bet tuo tarpu šauklis paskelbė, kad budeliai veda Tachirą.

Nutilo šauksmai, minia prasiskyrė, davė kelią jaunikaičiui. Tik vargšė motina pakėlė galvą ir suklykė:

— Leiskite man nors paskutinį kartą į jį pažvelgti!

Atvedė surištą Tachirą prie motinos. Raudodama apkabino jį sūnų, priglaudė galvą jam prie kelių, sukliko ir numirė.

Iš minios pasigirdo verksmas ir šauksmai. Greit čiupo bu-
deliai Tachirą, įmetė į skrynią. Paskutinę akimirką vos spėjo
sušukti savo mylimajai Zuchrai:

— Jei liksiu gyvas, mylėsiu tave! Jei mirsiu, mylėsiu tave!
Tik vos spėjo sušukti Zuchra:

— Ir aš tavęs niekad neužmiršiu!

Budeliai uždarė skrynią ir paleido pasroviui.

Ilgai plaukė Tachiras. Bėgo dienos, bėgo naktys. Pagaliau
skrynia priplaukė prie Rumo miesto.

Rumo šachas turėjo dvi dukteris. Tą dieną jos buvo nu-
ėjusios su tarnaitėmis prie upės. Mato — plaukia upe skrynia.

Priplaukė skrynia arčiau. Vyresnioji šacho duktė įbrido
į vandenį, užmetė savo kasas, bet skrynios užkabinti neįstengė.
Tada įsibrido į vandenį jaunesnioji šacho duktė, metė ilgas
savo kasas, užkabino skrynią ir ištraukė ją į krantą.

Čia abi seserys ėmė ginčytis, katrai atiteks radinys. Gin-
čijosi juodvi, ginčijosi ir sutarė: vyresnioji pasiims skrynią,
o jaunesnioji tą, ką skrynioje ras.

Atidarė juodvi skrynią ir pamatė jaunikaitį, tokį gražų,
kad net saulė nublanko prieš jo grožį. Juodos garbanos lei-
dosi jam ant pečių, antakiai kaip plonos strėlės siekėsi ties
tarpunosiu, akys degė kaip du žiburiai. Bet kokio šacho duk-
teriai toks gražuolis tiktų. Žiūrėdamos į jį, seserys vėl susi-
ginčijo:

— Jis bus mano!

— Ne, mano!

O jaunesnioji sesuo ir sako:

— Ne ne, jeigu jis buvo skrynioje, vadinasi, jis mano.

Niekam jo neduosiu!

Tuo metu tarnai nubėgo pas šachą, ėmė jam pasakoti:

— O valdove, jūsų dukterys pagavo upėje skrynią. O skry-
nioje rado jaunikaitį, kad tokio gražaus visame pasaulyje nėra.
Jaunesnioji jūsų duktė nori imti jį sau už vyrą. Geresnio
žento nėra būti negali!

Apdovanojo šachas ištikimus tarnus už gerą žinią ir drau-
ge su savo viziriais nubėgo prie upės. Žiūri — ogi jaunuolis
dar gražesnis negu jam buvo pasakota. Priėmė šachas Tachirą

už tikrą savo sūnų ir netrukus apvedino jį su jaunesniąja savo dukterimi. Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų truko vestuvių puota.

Graži buvo šacho duktė, dar gražesnė už Zuchrą. Bet Tachiras neužmiršo, kokią priešaiką buvo davęs tolimajai savo draugei. Jis nė žiūrėti nenorėjo į gražuolę šacho dukterį. Nepratarė jai nė žodžio.

Nelaiminga mergelė verkė naktimis, sielojosi: „Kodėl jis nemyli manęs? Kodėl nė vieno žodelio nenori man tarti?“ Bandė kamantinėti Tachirą, bet šis tylėjo.

Prabėgo keturiasdešimt dienų. Keturiasdešimt pirmąją Tachiras sako šacho dukteriai:

— Pasakyk savo tėvui, kad aš noriu eiti ant upės kranto.

Džiaugsmu nesitverdama, nubėgo šacho duktė pas tėvą.

— O valdove, mano tėvel! — tarė ji. — Tachiras prabilo. Jis nori eiti ant upės kranto ir ten pasėdėti!

Šachas nudžiugo, išgirdęs gerą žinią. Ir sumanė surengti ant upės kranto šventę. Aibės žmonių patraukė prie upės linksmintis. Ant aukšto kranto buvo patiesti Tachirui minkšti kilimai, atgabenta nematytų valgių.

Netrukus atėjo Tachiras. Jo veidas buvo liūdnas, lūpos nešišypsojo.

— Kas pirmas pamatys mano žentą besijuokiantį, tą visą auksu apipilsiu! — paskelbė šachas ir sugrįžo su savo vizeriais į rūmus.

Bet Tachiras vis sėdėjo tylėdamas, liūdnai žvelgdamas į upę.

Tegul jis sau sėdi, o jūs paklauskite dabar, kaip tuo tarpuėjosi Zuchrai.

Išsiskyrusi su Tachiru, ji dieną naktį jo ilgėjosi. O paskui žiaurus tėvas išleido ją už tūlo šacho sūnaus Karabatyro, ir jos gyvenimas virto vien sielvartu ir amžina kančia.

Bėgo dienos viena po kitos. Ir štai kartą Zuchra susapnavo sapną. Regėjo save ir Tachirą bevaikštinėjančius po nuostabų sodą. Gailiai pravirko Zuchra ir nubudo.

„O gal dar gyvas mano mielasis? — pagalvojo ji, ir skausmas suspaudė jai širdį. — Kad nors žodelį kas nors nuo jo parneštų!“

Kitą dieną Zuchra išėjo į karavanų užėigą kupinu padėklų aukso nešina. Visą auksą atidavė karavanų vedliui, ėmė jį prašyti:

— Jūs keliaujate per visą pasaulį, daug žmonių susitinkate. Raskite Tachirą, parneškite nuo jo kokią žinę. Bent sužinokite, ar jis gyvas, ar ne.

— Gerai! — sutiko karavanų vedlys. Sėdo ant savo kupranugario ir patraukė į kelionę.

Ilgai jis keliavo, daug žmonių sutiko, visuose miestuose ir kaimuose ieškojo Tachiro, bet niekur nerado.

Kartą karavanų vedlys atsidūrė prie upės. Žiūri, sėdi ant aukšto kranto gražus jaunikaitis, o aplink jį linksminasi minia žmonių.

„Imsiu ir užtrauksiu dainą. Gal čia Tachiro esama“, — pamane karavanų vedlys ir uždainavo:

*Štai vedu aš karavaną,
Kad surasčiau Tachirdžaną.
Kur jisai dabar gyvena? —
Tachirdžanai, atsišauk!*

Išgirdęs savo vardą Tachiras nusišypsojo ir atitarė:

*Vedly, palauk, vedly, sustok
Ir savo dainą pakartok!
Jau nebejok, nebeieškok,
Pažvelki — Tachirdžanas čia!*

Tuokart, norėdamas iširti, ar čia tas pats Tachiras, kurio jis ieško, karavanų vedlys vėl užtraukė:

*Mergelė žemėje yra
Viena — tokia graži, tyra.
Išgirdęs vardą jos — Zuchra —
Tachirdžanas neberims!*

Vos tik ištarė vedlys Zuchros vardą, Tachiras pašoko, puolė prie jo ir su ašaromis ėmė maldauti:

— Nugabenk mane pas Zuchrą, leisk nors kartelį į ją dirstelėti!

— Zuchrą išleido už Karabatyro,— tarė karavano vedlys.— Ko dabar į ją bežiūrėti? O ir jūsų čia ilgokai gyventa, gal ir jūs jau vedęs. Ko jums ten keliauti? Verčiau likite čia. Aš tik norėjau sužinoti, ar jūs gyvas, ar ne.

— Mane čia apvedsino su šacho dukterimi! — atsakė Tachiras.— Keturiasdešimt dienų prabėgo po vestuvių, o aš žmonai dar nė žodžio netariau ir nė karto į ją nepažvelgiau. Nugabenk mane pas Zuchrą.

Karavanų vedlys nusileido.

— Gerai, sutinku. Tik pirma nuėjęs atsisveikinkit su savo pačia. Ji iš meilės tekėjo už jūsų, nereikia užgauti jai širdies.

Nuėjo Tachiras į rūmus, viena koja peržengė slenkstį, kitą paliko šiapus ir tarė:

— O šacho dukra! Aš dėkingas tau už viską, bet šiandien gavau žinią nuo Zuchros, ir aš iškeliauju.

Šacho duktė paklausė:

— Ar ne man tave atnešė upė? Nejau tolimoji Zuchra gražesnė už mane?

— Taip, tau mane atnešė upė. Tu tikra gražuolė, tačiau mano širdžiai brangesnė tolimoji Zuchra! — pasakė Tachiras, nusilenkė ir išėjo.

Tučtuojau sėdo juodu su karavanų vedliu ant kupranugarių ir pakilo į kelionę.

Ilgai jie keliavo, didelį kelią sukořė. Nusigavo iki kryžkelės, kur trys keliai šakojosi, ir čia sustojo. Skersai kelio stovėjo didelis akmuo su užrašu: „Keliausi į dešinę — atgal negrįši, keliausi į kairę — galo neprieisi, keliausi tiesiai — pavojų rasi“. Susimąstė karavano vedlys, kurį kelią išsirinkti?

— Jojam tiesiai,— sako Tachiras.— Nors gresia pavojus, bet tiesiu keliu jodami greičiau pas Zuchrą būsime.

Ir patraukė juodu tiesiai. Netrukus atžygiavo į kažkokį miestą. To miesto gyventojai ieškojo dviejų plėšikų, neseniai pasprukusių iš sargybos rankų. Pamatę Tachirą su vedliu, palaikė juos plėšikais, surišo ir įmetė į kalėjimą.

Kiauras dienas ir **naktis Tachiras** liūdėjo kalėjime. Jau visai nebetoli buvo mylimoji Zuchra, bet kaip **pasieksi** ją per tvirtas sienas ir **geležines duris**? Galvojo galvojo Tachiras ir sugalvojo: „Dainuosiu taip, kad žmonės mane **išgirstų**. Gal kas **pažins** mane ir išvaduos!“ Ir uždainavo:

*Pas Zuchrą aš keliavau be kelių,
Su saule tariausi ir su mėnuliu.
Už kokias kaltes aš turiu čia kalėti
Ir savo mielosios regėt negaliu?*

Taip jis dainavo kasdien, kol jo dainą išgirdo pirklys, kuris dar **vaikystėje** su Tachiru ėjo pas tą patį mokytoją ir sėdėjo su juo prie tos pačios knygos.

— Juk čia Tachiras! — sušuko pirklys.— Kas gi kitas galėtų šitiek metų minėti Zuchrą ir ją mylėti?!

Nuėjo pirklys pas kalėjimo sargus, davė jiems po saują aukso, tardamas:

— Paleiskite Tachirą! Jis nieku dėtas. Jis tik savo meile gyvas.

Sargai paleido iš kalėjimo Tachirą ir karavanų vedlį, grąžino jiems kupranugarius. Padėkojo Tachiras pirkliui, atsi-sveikino su juo, o pats su vedliu varėsi toliau. Jojo jie ilgai, gerą kelio galą nujojo ir vieną dieną, paryčiui, nusigavo pa-galiau į gimtąjį miestą. Prie karavanų užėigos Tachiras atsi-sveikino su savo palydovu, padėkojo jam ir pasuko į rūmus.

Išigavo Tachiras į rūmų sodą, surado Zuchrą. Ji kietai mie-gojo ant brangaus kilimo. Norėdamas ją **pažadinti**, Tachiras **pusbalsiu** uždainavo:

*Rytas jau. Žiūrėk, aušra!
Jau naktužės nebėra.
Tu miegi. Pabusk, mieloji,
Apkabink mane, Zuchra!*

Išgirdo Zuchra mylimojo balsą, širdis smarkiai suplakė iš džiaugsmo, ji nubudo. Atsikėlusį puolė Tachirui ant kaklo,

verkdama ir juokdamasi pro ašaras. Taip apsikabinę juodu nuėjo tolyn į sodą.

Jie šnekėjosi negalėdami atsišnekėti, žiūrėjo vienas į kitą negalėdami atsižiūrėti. Nepastebėjo, vargšai, kad juos pamatė Karabatyro sesuo.

Nubėgo ji pas brolių ir pasakė:

— Tachiras atvyko.

Įtūžęs Karabatyras nubėgo pas šachą ir viską jam išklojo.

Šachas nusiuntė į sodą sargybinius. Jie sugavo Tachirą ir įmetė į gilią duobę, kur purvo buvo iki kelių, o iš viršaus lašėjo vanduo.

Kitą dieną suvadino šachas savo vizirius ir patarėjus. Jie suko galvas, kaip nubausti Tachirą. Ir nutarė perkirsti jį pusiau ir pakabinti ant miesto vartų.

Šaukliai išbėgo šaukti žmonių į baismės vietą. Žmonės susibūrė miesto aikštėje. Atėjo Zuchra. Visi gailėjo jaunikaičio, murmėjo dėl šacho žiaurumo.

— Kurių galų grįžo Tachiras? — kalbėjo vieni.

— Tachirą parvedė meilė,— sakė kiti.— Bet ar galima už tai mirtimi bausti vargšą jaunikaičių? Tebūnie prakeiktas kruvinasis šachas.

Sargybiniai išvedė Tachirą į aikštę. Budelis išgalando aštrų kalaviją. Žmonės plūdo šachą, bet buvo bejėgiai. Kad ir kaip maldavo Zuchra negailestingą tėvą, akmeninė jo širdis nė kiek neatlyžo. Išvydus Tachirą budelio rankose, aptemo Zuchrai akys, ir ji krito be žado ant žemės. Budelis užsimojo kalaviju ir perkirto Tachirą pusiau.

Pasigirdo žmonių šauksmas, verksmas ir dejonės. Žengė į priekį senelė ir piktai kreipėsi į šachą:

*Per sostą jo kraujas sruvens.
Nuo kardo jo kraujas sruvens.
Tai kas, kad nužudei Tachirą,
Jo meilė amžinai gyvens!*

*Išnyko saulė ir kalnai.
Nutilo dainos ir aidai.*

*Ir žemėje nebus teisybės,
Kol tu, žiaurusis, mus valdai!*

Tuo metu budeliai pakabino perkirstą Tachiro kūną ant miesto vartų. Tada pakėlė galvą Zuchra ir slopindama dejones prabilo:

*Viena pasauly kankinuos...
Praeis naktis ir vėl dienos.
O sukapotas tavo kūnas
Už miesto sienos raudonuos.*

O šachas nieko nedrįso jai atsakyti.

Po Tachiro mirties Zuchra apsirengė juodomis drapanomis, veidą užsidengė juoda skraiste ir rauduoja mylimojo keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų.

Keturiasdešimt pirmą dieną Zuchra paprašė šachą leisti jai nueiti prie Tachiro kapo. Šachas leido, bet tarnaitėms paliepė ją lydėti. Tada įsirišo Zuchra į skarelę saują perlų, pasiėmė aštrų durklą ir nuėjo.

Vos išėjus iš rūmų, ėmė Zuchra mėtyti perlus ant kelio. Tarnaitės pastebėjo, stabtelėjo, ėmė juos rinkti.

Zuchra vis labiau tolo nuo jų. Štai jos jau dingo iš akių, o Tachiro kapas visai čia pat. Nusviedė Zuchra paskutinius perlus, pribėgo prie kapo ir dūrė sau peiliu į širdį.

Tarnaitės surinko visus perlus, pribėgo prie kapo. Žiūri — Zuchra negyvą. Jos gailiai pravirko ir palaidojo Zuchrą greta Tachiro.

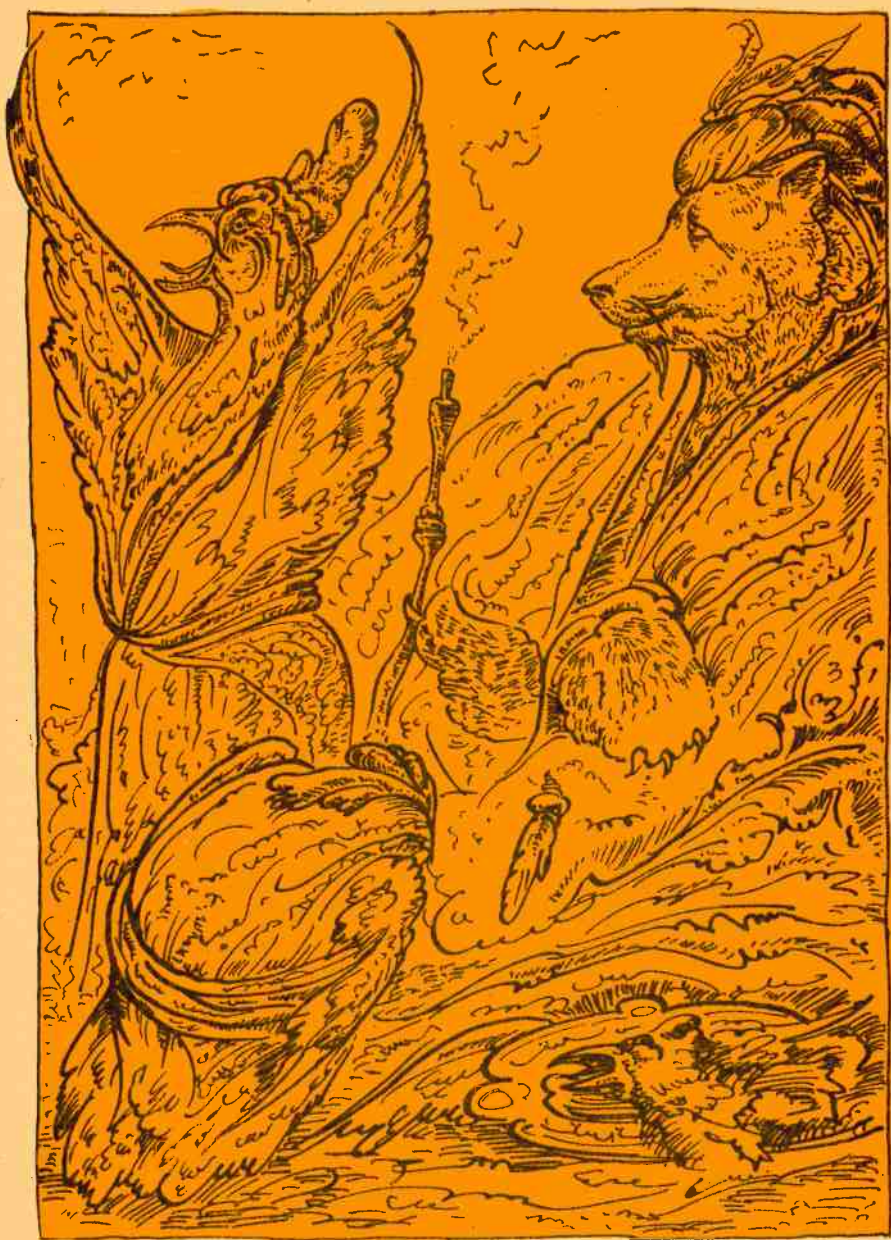
Sužinojęs tai, Karabatyras suriko:

— Man matos, kad ir mirusi Zuchra mylės Tachirą! Nepaliksiu jų! — ir padūkęs iš įniršio nusizudė.

— Mano brolis nenorėjo palikti jų vienu,— tarė Karabatyro sesuo.— Palaidokit jį tarp Tachiro ir Zuchros!

— Ar mažai jie kentėjo gyvi būdami? Nejau ir po mirties neduosite jiems ramybės? Nelieskite jų, pasigailėkite! — prašė žmonės. Bet jų niekas neklausė.

Žiaurūs didžiūnai palaidojo Karabatyrą tarp Tachiro ir Zuchros.

Išaugo raudona rožė ant Tachiro kapo, o ant Zuchros kapo — balta, o tarp jų — juodas dagys. Bet rožės išsikerojo viršum jo ir jų šakelės susipynė. Nuo to laiko rožės žydi amžinai, kaip amžina Tachiro ir Zuchros meilė.

LAPĖ GUDRUOLĖ

Kartą vištos atėjo pas lokį lapę apskūsti.

— Galingasis šache,— tarė jos,— lapė mums visai gyventi neduoda! Kas naktis pjauna ji vištas ir nieko nesibijo.

— Galvaž-ž-žudė! — suuzgė lokys.— Na, aš jai parodysiu!

Pasišaukė jis lapę. Toji atėjo, vikstelėjo uodegą ir sako:

— O valdove, atnešiau jums pūkų priegalvėlį, kad nebūtų kieta ant akmenų gulėti! Kiek naktų nemiegojau, kol kiekvieną vištelę po plunksnytę nupešiojau. Priimkite mano dovaną!

Tardama tuos žodžius, lapė pakišo priegalvėlį lokiui po pašone.

— O šitoms kvaišėms apželtkojėms,— mostelėjo lapė į vištas,— nė motais, kad aš be atvangos jums rūpinuosi!

Lokys atsidrėbė ant priegalvio ir nusisuko nuo vištų.

— Kurgi mums dėtis? — sukudakavo vištos.

— Nešdinkitės šalin,— suriaumojo lokys,— ir nelįskite prie manęs su kvailais savo skunda!is!

Ką bedarys vargšėlės — apsisuko ir nuėjo.

Tą pačią naktį dingo dar dvi vištos. Tuomet likusios gyvos nuėjo pasiskūsti vilkui.

— Gelbėkite mus nuo lapės užmačių! — maldavo jos.

Vilkas įsakė negaišuojant pašaukti pas jį lapę.

— Pone vilke,— sulemeno lapė vizgindama uodegą,— atnešiau jums vištos pūkų priegalvį, kad minkščiau būtų miegoti!

Lapė pakišo vilkui po pašone pūkų priegalvį.

— O šitoms apželtkojėms,— mostelėjo galvą vištų pušėn,— nė motais, kad aš dieną naktį jums rūpinuosi.

Vilkas atsidrėbė į priegalvį ir nususuko nuo vištų.

— Šššalin man iš akių! — suuzgė jisai. — Lapė gerrai daro!

Vištos iš baimės spruko kiek bejkabindamos.

Tą naktį dar trys atiteko lapės vakarieni.

Tuomet vištos nukeliavo pasiskusti šuniui Gauriui. Išklause jas Gaurius ir įsakė pašaukti lapę. Atėjusi lapė tarė Gauriui:

— Aš taip rūpinausi jums, dovanėlę ruošiau, — ir kyštelėjo jam priegalvį.

Bet Gaurius į priegalvį nė nepažvelgė.

— Nagi, pamokykite tinkamai šią gudruolę lapę! — šūkte-lėjo šunims.

Šunys puolė prie lapės ir sudraskė į gabalus.

MEŠKOS SŪNUS

Kitados Taškentą valdė chanas Ironas. Ilgai nesusilaukęs vaikų, jis labai krintosi, kol pagaliau gimė jam sūnus Džekovojus.

Chanas jį labai mylėjo ir visur kartu vežiojosi.

Kartą chanas Ironas patraukė medžioti į Činazą. Kaip buvo pratęs, pasiėmė ir sūnų.

Tik staiga iš nendryno išlindo didžiulė meška, pagriebė berniuką ir nusinešė. Puolė ją vytis chanas Ironas su medžiotojais, bet meška su berniuku dingo iš akių. Keturiasdešimt dienų nelaimingas chanas ieškojo sūnaus, bet viskas veltui.

Dabar pasiklausykite, kas nutiko chano sūnui.

Pagrobusi berniuką, meška jį nusinešė į savo guolį. Kiekvieną dieną ji eidavo medžioti ir parnešdavo žvėrienos.

Prabėgo daug metų. Berniukas užaugo, tapo tvirtas, galin-gas jaunikaitis. Jis prijunko prie meškos ir ją laikė savo mo-tina. Dabar jau medžiodavo drauge su ja. Net savo išvaizda jis panėšėjo į jauną lokiuką — kūnas buvo apžėlęs tankiais plau-kais, o balsas kaip tikro lokio.

Kartą chanas Ironas medžiojo Činazo brūzgynuose. Mato, eina didžiulė meška. Daug negalvodamas šovė į ją iš lanko ir patiesė vietoje.

Bemat iššoko iš nendryno jaunikaitis, iškėlė ietį ir grėsmingai sušuko:

— Kas toks esi? Kaip drįsai nušauti mano motiną?

Pasigrožėjo chanas jaunuoliu ir sako:

— Argi žvėris gali būti žmogaus motina?

— Meška užaugino mane ir išpenėjo. Ji man motina, ir aš keršysiu už ją.

Jau buvo besviedžias ietį į chaną, bet chanas sako:

— Palūkėk, jei nenori nužudyti savo tėvo. Tu esi mano sūnus Džekovojus. Tokiais ir tokiais metais, tokį ir tokį mėnesį, tokią ir tokią dieną meška pagrobė tave. Maniau, tavęs gyvo nebėra. Buvau paskendęs sielvarte, bet tu gyvas. Eikšen į mano glėbį.

Juodu apsikabino ir patraukė į Taškentą. Iš džiaugsmo, kad sūnus pargrižo, chanas surengė šaunią puotą ir paskyrė jam geriausias menes rūmuose.

Bet Džekovojus ilgėjosi žuvusios savo įmotės meškos ir išprašė chaną leisti aplankyti savo vaikystės vietas — Činazą.

Kartą Džekovojus nuėjo prie irštvos, kur jį augino meška, ėmė verkti ir baisiai šaukti:

— O motin, nejaugi aš neatkeršysiu už tave?

Reikia pasakyti, kad šachas Ironas nusiuntė seklius pažiūrėti, ką Džekovojus veikia savo Činaze. Vienas seklys slapta pasiklausė, ką sako Džekovojus, ir bemat pranešė chanui.

Pabūgo šachas ir išsiuntė pas sūnų tarną su įsakymu: „Džekovojau, sūnau mano, keliauk į Činazo pelkes. Prikirsk kuo daugiausia malkų ir jas sugabenk į Činazą. Netrukus su visu dvaru atvyksiu pas tave. Surengsime dideles vaišes.“

Chanas Ironas manė, kad jo sūnų sudraskys laukiniai žvėrys.

Nusidangino Džekovojus į savo brūzgynus ir garsiai riktelėjo. Į jo balsą susirinko tūkstantis tigrų, tūkstantis lokių, tūkstantis vilkų, tūkstantis lapių, tūkstantis paukščių. Nusilenkė jie jaunikaičiui ir klausia:

— O, meškos sūnaū, ką mums įsakysi?

— Pririnkite man didžiulį kalną malkų.

Kai malkos buvo sunėštos, Džekovojus sėdo ant paties didžiausio tigro ir sako:

— Kiekvienas paimkite tiek malkų, kiek tik pakeliate, ir sekite paskui mane.

Džekovojus nuvedė savo žvėris ne į Činazą, o tiesiai į Taškentą.

Kai jie artėjo prie miesto, kariai, ėję sargybą ant miesto sienų, išsigandę nubėgo pas chaną ir pranešė:

— Visos žemės žvėrys eina prieš mus. Jūsų sūnus joja ant tigro ir veda juos.

— Ak! — išsigando chanas.— Dabar galas mums.

Nusiuntė jis pas Džekovojų savo vizirį su įsakymu sukrauti visas malkas prie miesto sienų.

Tada jaunikaitis padėkojo žvėrimis ir paleido juos į Činazo pelkes, įsakęs nekliudyti ir neskriausti pakeliui jokio sodiečio.

Chanas suvadino savo vizirius ir klausia:

— Ką darysim?

Vyresnysis viziris pasiūlė:

— Čimkento miestas priklausė jums, didysis chane, bet nuožmūs priešai jį užgrobė. Siųsk savo sūną. Jei užkariaus miestą — gerai, galvą padės — irgi gerai.

Pasišaukė chanas sūną.

— Tu jau suaugęs. Metas parodyti kario šaunumą. Keliauk į Čimkentą ir užkariauk jį man.

Džekovojus sutiko.

— O kiek tau reikia karių? — paklausė chanas Ironas.

Nusilenkė jaunikaitis ir sako:

— Neduok man nė vieno kario, tik įsakyk kalviams nukalti man kalaviją septyniasdešimties tūkstančių pūdų ir kūjį šešiolikos tūkstančių pūdų.

Surinko geležį ir plieną iš visų chano valdų. Sušaukė visus Taškento kalvius. Keturiasdešimt dienų ir tiek pat naktų dirbo kalviai ir nukalė Džekovojui kalaviją ir kūjį, tokius sunkius, kad visi chano Irono kariai negalėjo jų nė nuo žemės

pakelti. Atėjo Džekovojus, paėmė viena ranka kalaviją ir sako:

— Koks lengvutis!

Pamosavo kalaviju, kirto kartą, kitą ir užsikišo už diržo.

Kita ranka griebė kūjį, septyniskart pasuko virš galvos ir taip pat užsikišo už diržo.

Patraukė Džekovojus į Čimkentą. O Čimkento tvirtovėje tuo metu stovėjo aštuoniasdešimt tūkstančių prieš karių, ginkluotų nuo galvos iki kojų.

Žengė Džekovojus prie miesto sienos ir suriko. Nuo jo riksmo keturiasdešimt tūkstančių karių iškart nuleipo iš baimės. Džekovojus suriko antrą kartą. Dar trisdešimt tūkstančių karių galą gavo. Trečią kartą suriko Džekovojus — ir paskutinieji dešimt tūkstančių išleido dvasią.

Įžengė Džekovojus į Čimkento tvirtovę, mato, nebėra su kuo kariauti.

Gretimuose kalnuose slapstėsi kelios šeimos Čimkento varguolių. Užmatė juos Džekovojus ir šaukia:

— Grižkite visi į Čimkentą. Gyvensime taikoje ir santarvėje.

Po truputį susirinko Čimkento gyventojai, pabėgę iš miesto nuo priešų. Džekovojui valdant, miestas ėmė augti ir klestėti. Gražiai sugyveno Džekovojus su žmonėmis, nieko nekriaudė.

Sužinojęs apie tai, iširdo chanas Ironas ir sušaukė savo vizirius pasitarti.

— Ką darysime? — klausia juos.

Sako vyresnysis viziris:

— Paikina žmones tavo sūnus Džekovojus. Siųsk jį į Tianšanio kalnus. Ten gyvena trys milžinai: Tašas Palvanas, Chrišas Palvanas ir Činaras Palvanas. Įsakyk Džekovojui atvesti į Taškentą milžinus, prisirišus už arkano. Atves — gerai, galvą padės — irgi gerai.

Nusiuntė chanas Ironas įsakymą Džekovojui įveikti milžinus ir atvesti juos į Taškentą.

Džekovojus ėmė rengtis į kelionę. Čimkento miestelėnai pravirko.

— Palieki mus, Džekovojau, užkariaus mūsų miestą koks nedorėlis šachas, įsakys keturiasdešimt mokesčių mokėti, žemę jam arti.

— Jeigu tik sužinosiu apie tai,— sako Džekovojus,— beregint sugrįšiu ir sutrinsiu priešą į dulkes.

Atsisveikino Džekovojus su Čimkento gyventojais ir pa-traukė į Tianšanio kalnus. Ar ilgai, ar trumpai jis ėjo, nežinia, tik mato — eina priešais milžinas, o kiekvienoje rankoje ne-šasi po kalną keturių šimtų tūkstančių pūdų sunkumo.

Ir klausia Džekovojus milžiną:

— Kuo tu vardu ir kur eini?

— Mano vardas Tašas Palvanas, o einu į Čimkentą. Sako, ten atsibeldęs galiūnas Džekovojus ir nosį riečiaš. Noriu jį nu-galėti ir valdyti Čimkentą.

Nusišypsojo Džekovojus ir sako:

— Neik į Čimkentą. Verčiau pasigalynėk su manimi. Esu Džekovojaus mokinys. Jeigu mane įveiksi, tai įveiksi ir jį.

Ėmė juodu ristikis. Džekovojus čiupo Tašą Palvaną už diržo ir beregint nusviedė už septynių kalnų drauge su abiem jo kal-nais.

Rado jį Džekovojus leisgyvį, davė vandens atsigerti, o kai milžinas kiek atsigaivelėjo, klausia:

— Na kaip, ar eisi į Čimkentą galynėtis su Džekovojum?

Tašas Palvanas vargais negalais atsistojo, nusilenkė lig žemės ir sako:

— Jeigu toks mokinys, tai koks gi jo mokytojas? Neisiu į Čimkentą, verčiau imk mane už tarną, taisysiu tau pietus ir vakarienę.

— Gerai. Tik kad žinotum — aš esu Džekovojus.

Eina juodu toliau.

Priešais iškilo milžinas, rankose laikąs po kalną, gal kokių penkių šimtų tūkstančių pūdų sunkumo. Jis svaidė kalnus kaip akmenėlius.

— Kuo tu vardu ir kur eini?

— Mano vardas Chrisas Palvanas. Einu užkariauti Čimkentą ir tuo pradėjimu nusukinėti ausis kažkokiam ten Džekovojui.

Nusišypsojo Džekovojus ir sako:

— Kam taip toli eiti. Pabandyk nusukinėti ausis man — Džekovojaus mokiniui. Jei nurungsi mane, vadinasi, ir jį nurungsi.

Čia tik juokai Chrisui Palvanui, bet Džekovojus griebė jį už chalato skverną, pamėtėjo aukštyn drauge su abiem kalnais, sugavo ir vėl pamėtėjo, sugavo ir dar pamėtėjo.

Chrisas Palvanas maldauja:

— Pasigailėk! Neisiu į Čimkentą, jeigu tokie Džekovojaus mokiniai. Priimk mane tarnauti tau.

Džekovojus sutiko, pasisakė, kas esąs, ir žygiavo toliau. Abu milžinai sekė pridurmu ir padėjo jam kelionėje.

Netrukus susitiko jie dar vieną milžiną. Kiekvienoje rankoje laikė jis po tūkstantmetį činaros medį ir švaidė jį kaip skiedrėlę iki pat dangaus.

— Kuo tu vardu ir kur eini? — klausia jį Džekovojus.

— Mano vardas Činaras Palvanas. O einu į Čimkentą. Noriu padovanoti Džekovojui štai šitas činaras. Jeigu dovaną priims — būsiu jam draugas, jei nepriims — eisiu imtynių su juo.

— Tu neik į Čimkentą. Nepriims Džekovojus tavo dovanų. Aš esu Džekovojaus mokinys, eime verčiau mudu imtynių.

Ėmė juodu galuotis. Džekovojus stvėrė Činarą Palvaną už juostos ir pamėtėjo jį aukštyn, ligi pat dangaus. Septynias valandas nebuvo matyti milžino. Po septynių valandų Džekovojus pagavo Činarą Palvaną ir klausia:

— Tai kaip, ar eisi į Čimkentą, ar imsies su Džekovojumi?

— Ne ne,— išsigandęs lemeno Činaras Palvanas.— Verčiau paimk mane drauge. Gal tau kada praversiu.

Drožia sau Džekovojus su milžiniais į priekį. Vakare nusigavo jie į kalną kaimelį. Vidury kaimo, aikštėje, sėdėjo septynios šlykščios raganos viena greta kitos. Priešais kiekvieną buvo ugniakuras, ant to ugniakuro po katilą su keturiasdešimčia ašelių, kiekvienam katile virė po keturiasdešimt avinų.

— Salam, senelės,— pasisveikino Džekovojus.

Visos raganos vienu balsu suklykė:

— Jei nebūtum pasisvelkinęs, galiūne, mes akimoju būtume suvalgiusios tave ir tavo milžinus.

Pyktis pagavo Džekovojų ir savo kūju jis taip trinktelejo pirmajai raganai, kad jos galva nusirito ir atsitrenkė į antrosios raganos galvą. Ir tos galva pašoko ir atsimušė į trečiosios galvą. Šitai nuriedėjo visų raganų galvos.

Kai išvirė katiluose avienos sriuba, Džekovojus sako milžinams:

— Valgykit, kad norit.

Milžinai valgė valgė. nevaliojo trise nė vieno katilo išsrėbti. Pamatė Džekovojus ir sako:

— Jeigu nevaliojate, aš suvalgysiu. Verčiau man trūkti, negu viralui duot surūgti.

Sėdo prie katilų ir bemat sušveitė visą viralą ir mėsą, tik kaulai dantyse traškėjo.

Pernakvojo visi kaime. Vieta buvo pavaizdi, ūksminga, tryško gairvus šaltinėlis. Džekovojus nusprendė čia apsisėti, palisėti.

— Kasdien vienas tegu lieka maisto taisyti, o kiti eisim medžioti,— tarė jis.

Metė burtus. Pirmasis pietus virti gavo Tašas Palvanas.

Kai visi išėjo, Tašas Palvanas užkaitė katilą su keturiasdešimčia asilų. Netrukus į kaimą ant ožio atjojo seneliukas, didumo kaip pirštas, o barzda — septynių uolekčių. Ant kiekvieno ožio plaukelio — žvangutis, o garsas aidi per kalnus ir per slėnius.

— Duokš man ugnies,— prašo seneliukas.

— Pats pasiimk,— sako Tašas Palvanas.

Nušoko seneliukas nuo ožio, pribėgo prie ugniakuro, sugriebė katilą su keturiasdešimčia ašelių ir išgėrė verdančią sriubą, o kauliukus išspjovė.

— Še taul! — pasakė seneliukas. Užsoko ant savo ožio, suškambėjo sužvangėjo ir dingo iš akių.

Išbalo Tašas Palvanas, išsigando. Bet ką gi padarysi. Surinko kaulus, sudėjo į katilą, pripylė vandens ir vėl verda.

Sugrižo medžiotojai, sėdo pietų. Nepatiko jiems viralas. Netarė nė žodžio Džekovojus, tik kitą rytą sako:

— Dabar jūs eikite medžioti, o aš liksiu.

Kai tik milžinai išjojo, Džekovojus užkūrė didelį laužą į ugnį įritino akmenį septynių šimtų pūdų.

Netrukus atjojo seneliukas ant ožio ir prašo ugnies.

— Gerai,— atsakė Džekovojus, pakėlė iš laužo įkaitusį akmenį ir atsivėdėjęs sviedė į seneliuką. Seneliuko galva nulėkė ir nuriedėjo takeliu.

Rieda galva ir mirksi Džekovojui:

— Gausi į kailį! Gausi į kailį!

Vejasi Džekovojus galvą, jau griebis, tik galva nuriedėjo į olą ir dingo.

Kai milžinai sugrįžo, Džekovojus įsakė:

— Nėra kada eiti į kalnus. Pasimedžiosime čia pat. Sukite vilnas, vykite virvę.

Milžinai suko vilnas ir nuvijo virvę šimto šešiasdešimt aršinių ilgio. Džekovojus liepė aprišti virvę Tašą Palvaną ir leisti į olą.

Aprišo Tašą Palvaną ir ėmė leisti. Vos nuleido septynis aršinus, jis ėmė šaukti:

— Oi tamsu, bijau! Traukite į viršų!

Ištraukė jį, aprišo Chrisą Palvaną ir leidžia gilyn. Tas kad ims šaukti:

— Oi tamsu! Bijau!

Ištraukė jį, nuleido Činarą Palvaną, bet ir tas suriko:

— Oi tamsu! Traukite į viršų!

— Na ir narsuoliai,— pasišaipė iš milžinų Džekovojus.— Gausiu pats leistis.

Pats apsirišo virvę ir ėmė leistis į olą. Milžinai nuleido jį šimtą šešiasdešimt aršinių, tiek kiek siekė virvė. Džekovojus pašoko, atsistojo, apsidairė, žiūri — geležiniame narve gražuolė mergaitė sėdi. Atsimerkia — aplink šviesa plieskia, užsimerkia — naktis nakčiausia.

Nustėro Džekovojus gražuolę išvydęs, žado neteko.

O mergaitė vėl atsimerkė, ir vėl nušvito aplink kaip dieną.

— Ko tu, džigite, atvykai į požemio karalystę? — paklausė mergelė.— Jeigu paukštis čia pakliūva — sparnus nudega, jei žmogus čia žengia — padus nusvyta. Gaila man tavęs.

— leškau ilgabarzdžio seneliuko galvos,— sako Džekovojus.

— Ai ai,— sako mergelė,— ta galva yra galingojo divo Razgūno. Ją saugo septyniasdešimt tūkstančių džinų — jie sulėks, tave puls. Kad ir kaposi juos, iš kiekvieno kraujo lašo dar septyniasdešimt tūkstančių divų rasis.

— O kur tie divai?

— Jie miega. Eik ir užkapok juos miegančius. Tik šitaip gali išsigelbėti.

Atstatė krūtinę Džekovojus, pakėlė galvą ir išdidžiai sušuko:

— Ne džigito darbas miegantį mušti.

Suriko jis taip garsiai, kad nuo olos skliautų akmenys pabiro, bet divai tik ant kito šono apsvirtė. Antrąkart suriko Džekovojus — uolos sukrutėjo, o divai tik galvas pakėlė. Suriko trečiąkart — kalnai sudrebėjo ir viršūnės susiūbavo.

Pašoko septyniasdešimt tūkstančių divų ir ėmė dairytis.

— Kas čia rėkauja, miegoti mums neduoda? — klausia jie.

Išriedėjo iš kertės divo Razgūno galva ir sušuko:

— Muškit jį! Muškit jį!

Puolė divai Džekovojų.

Užsimojo jis kalaviju ir nušlavė galvas septyniems tūkstančiams divų, užsimojo dar kartą — vėl septyni tūkstančiai galvų nuriedėjo, bet iš kiekvieno kraujo lašo radosi nauji divai.

Septynias dienas ir septynias naktis kovėsi Džekovojus su divų gaujomis.

Kai galiūnas pailsdavo, mergelė užsimerkdavo, sutemdavo naktis. Tamsoje divai nėstodavo į kovą, o Džekovojus tuo tarpu pailsėdavo.

Atgavęs jėgas, vėl puldavo divus, bet pagaliau jie pradėjo imti viršų.

O Razgūno galva vis ritasi aplink jį ir šaukia:

— Gausi į kailį! Gausi į kailį!

Tada Džekovojus pagriebė kūjį ir ėmė kalti divus į žemę. Septynias dienas ir septynias naktis kalė, kol sukalė visus aliai vieno.

Paskutiniu smūgiu Džekovojus įvarė divo Razguno galvą iki pat žemės gelmių. Mergelė nusijuokė iš džiaugsmo ir dar plačiau atmerkė savo akis kaip žvaigždes. Viskas aplink sustvisko.

Sako mergelė:

— Išleisk mane, džigitė.

Džekovojus išlaužė narvą ir paleido mergelę. Ji parodė, kur divas Razgunas slėpė savo lobius. Buvo ten ir aukso, ir sidabro, ir brangiųjų akmenų.

Džekovojus šūktelėjo milžinams:

— Nuleiskite virvę.

Džekovojus pririšo maišą aukso ir liepė traukti. Traukė jie traukė maišus su lobiais, keturiolika dienų traukė. Galop Džekovojus aprišo gražuolę.

— Kodėl tu nenori kilti drauge su manim? — prieštaravo mergelė. — Nepasitikėk jais, gali tave palikti čia.

— Ne, jie paklusnūs, — atsakė Džekovojus ir liepė milžinams kelti mergelę iš požeminės karalystės.

Pagaliau pats apsirišo virve ir įsakė traukti. Ištraukė milžinai Džekovojų iki pusiaukelės ir sako:

— Ei, jis mus kankino, taigi ar verta jį iškelti.

Nupjovė milžinai virvę, ir Džekovojus nukrito ant olos dugno. Septynias paras neatgavo sąmonės. Atsigaivalėjęs ėmė lįsti gilyn į olą. Lindo lindo ir išlindo iš požemio karalystės.

Apsidairė — nematyti nei milžinų, nei gražuolės, nei lobių. Nuliūdo Džekovojus ir patraukė kur akys veda.

Ėjo jis, ėjo ir priėjo akmenuotą dirvą, ten senis artojas arė dviem jaučiais.

— Duok man valgyti, tėve, — paprašė Džekovojus. — Jau seniai nė trupinio burnoje nesu turėjęs.

— Gerai, — sako artojas, — tik tu paarėk, o aš pareisiu namo ir atnešiu tau duonos ir avies sūrio.

Aria Džekovojus, o jėgos jam baigiasi. Sustojo ir šūktelėjo. Į jo šauksmą subėgo lokiai nuo visų kalnų. Nusilenkė jam ir klausia:

— Ką įsakysi meškos sūnau?

— Arkite žemę, o aš pagulėsiu, pailsėsiu.

Puolė lokiai savo tvirtais nagais žemę draskyti, akmenis į pakraščius nešioti. Sugrižo senis artojas ir šaukia:

— Ei džigite, nuvaryk savo lokius, kad mano jaučių nesuėstų.

— Lokiai paklusnūs, ką liepiu, tą ir daro.— sako Džekovojus.— Duokš, ką atnešei.

Papusrėčiavo juodu, o tuo metu lokiai visą senio dirvą supurenė. Džekovojus paleido juos ir pasakė:

— Kai senukas jus pašauks, ateikite ir padėkite jam.

Eina Džekovojus toliau ir priejo kišlaką. Nustebo džigitas — tame kišlake nė gyvos dvasios.

Ilgai ieškojęs, rado duobėje žmogų.

— Ką čia veiki duobėje? — klausia Džekovojus.

— Prieš keturiasdešimt dienų atskrido iš kalnų slibinas Mundarchoadžaras. Jis ėda žmones. Visi ir išsislapstė kur pakliuvo.

— O kuriuo taku reikia eiti, kad jį rasčiau?

— Eik tiesiai į kalnus, jis ten gyvena.

— Gerai,— sako Džekovojus.— Kai šūktelsiu, visi galite išlįsti. Vadinas, būsiu nudobęs slibiną.

Užkopė Džekovojus takeliu į aukštą kalną. Pačioje viršūnėje, aukščiau debesų, tįsojo didžiulis Mundarchoadžaras. Džigitas puolė siaubūną kalaviju. Tris dienas ir tris naktis grūmėsi juodu, kol pagaliau jis sukapojo slibiną į kąsnelius.

Išėjo į kalno šlaitą ir šūktelejo. Žmonės nudžiugo ir išlindo iš slėptuvių. Jie iškėlė šaunią puotą linksminosi ir garbstė džigitą už jo narsą ir jėgą. Žmonės prašė Džekovojų likti pas juos ir čia apsigyventi.

— Mielai pasilikčiau,— sako Džekovojus,— tik negaliu. Turiu pasivyti klastingus milžinus ir išvaduoti gražuolę.

Patraukė Džekovojus tolyn.

Eina eina, mato — kalnų takeliu gena senutė asilą su churdžunu ant kupros, o pirma jos bėga šimtas vištų. Bėgdamos da kiaušinius, senutė juos renka ir krauna į churdžuną.

— Salam, močiute,— nusilenkė Džekovojus,— ko neini namo ir vištų nevarai į vištidę?

— Esu nelaiminga neturiu namų. Visą gyvenimą šitaip kla-
joju.

— Močiute, ar neturi ko nors valgomo?

— Kalbėk tyliau,— supyko senutė,— nes iš visų kalnų su-
bėgs laukiniai žvėrys, suris mano višteles ir asilėlį. Liksiu vi-
sai be nieko.

Tada Džekovojus susidėjo delnus prie burnos ir kad suriks!
Iš visų tarpeklių, olų, kalnų bemat ėmė lišti tigras, panteros
lokliai, lapės, vilkai, šakalai pražioję dantingus nasrus.

Senutė suvirpėjo iš baimės ir ėmė maldauti:

— Kad ir kas tu būtum, žmogus ar divas, pasiimk višteles ir
asilėlį, tik palik mane gyvą.

— Argi nieko negirdėjai apie mane? — paklausė galiūnas.—
Aš baisnis už divą, aš — Džekovojus.

Žvėrys paklausė:

— Ko pageidauji, meškos sūnau?

Džekovojus įsakė jiems:

— Geroji senelė neturi pastogės bemat suręskite jai gražų
būstą.

Ėmė rengtis į kelionę Džekovojus, o senelė jam sako:

— Ačiū tau džigite. Turėjau sūnų, galiūną, panašų į tave.
Deja, seniai nebėr jo gyvo. Jis paliko lanką ir strėles: lan-
kas sveria šimtą pūdų, o kiekviena strėlė — penkiasdešimt
pūdų. Pasiimk lanką ir strėles, tau pravers, keliauk ir būk
laimingas.

Patraukė Džekovojus tolyn, kol pasiekė didžiulio šilto
Isyk Kulio krantą. Ant kranto augo činara, kurios viršūnė de-
besis siekė, o to medžio viršūnėje buvo paukščio Semurgo liz-
das. Čia žaidė du paukščio jaunikliai, dydžio kiekvienas sulig
kupranugariu.

Tik staiga paukščiai sučirškė iš baimės. Tiesiai nuo debesies
į lizdą leidosi sparnuotas slibinas.

Džekovojus įtempė šimtapūdį lanką, įdėjo penkiasdešimties
pūdų strėlę nusitaikė ir šovė.

Slibinas krito žemėn negyvas. Džekovojus sukapojo slibiną
į gabalus, įsilipo į činara ir ėmė slibino mėsa penėti Semurgo
jauniklius.

Vos tik jie pasisotino, pakilo vėtra.

— Ei džigite,— tarė paukščiai,— atleikia mūsų motina. Kad tik ji tavęs nesuėstų. Tu išgelbėjai mus nuo slibino, eikš pas mus paslėpsime tave po sparnais.

Vos spėjo Džekovojus palįsti po jų sparnais, o paukštė Semurga jau čia.

-- Ėhė čia žmogiena atsiduoda,— tarė ji.

Ne, čia slibino mėsa,— atsakė jaunikliai.

Aprimo kiek paukštė Semurga ir sako:

--- Ne, į mūsų medį žmogus įlipęs. Kur jis?

Tada nusilenkė motinai jaunikliai ir sako:

-- Kasmėtu, motinėle, išperi jauniklius ir kasmėtu juos slibinas suryja. Ką tu darytum, jeigu kas slibiną nugalabytų?

— Jeigu kas slibiną nugalabytų,— atsakė paukštė Semurga — aš padaryčiau visa, ko jis prašytų.

Kilstelėjo sparnus jaunikliai, iš po jų išlindo Džekovojus.

— Štai šis žmogus išgelbėjo mus nuo slibino,— pasakė jaunikliai rodydami gabalus slibino mėsos.

Padėkojo paukštė Semurga Džekovojui ir paklausė:

— Kuo galėčiau tau atsilyginti?

— Nugabenk mane ant lakiųjų savo sparnų į Čimkento šalį.

— Sėsk,— tarė paukštė Semurga.

Nuskriejo juodu greičiau už vėją.

Netrukus pažvelgė Džekovojus apačion ir išvydo, kad Čimkento miestą užgrobę milžinai — Tašas Palvanas, Chrisas Palvanas ir Činaras Palvanas. Vargšę gražuolę jie pasodino į geležinį narvą už tai, kad ji atsisakė už jų tekėti. Milžinai apdėjo žmones nepakeliamais mokesčiais ir duoklėmis, o patys lėbauja, linksminasi pilyje.

Paėmė Džekovojus šimtapūdį lanką, uždėjo prie templės penkiasdešimties pūdų strėlę ir paleido į Tašą Palvaną. Strėlė pataikė Tašui Palvanui stačiai į širdį, jis susverdėjo ir nuvirto. Pašoko Chrisas Palvanas ir sviedė į Džekovojų savo tūkstanties pūdų kuoką, bet paukštė Semurga snapu pagavo kuoką ir prarijo. Karžygio strėlė pervėrė Chrisą Palvaną. Činaras Pal-

vanas išsigandęs pabėgo į stepę, bet ir jį, veidmainį, patiesė strėlė.

Paukštė Semurga nulakino Džekovoją į tvirtovę. Subėgo žmonės, puolė sveikinti laimingai sugrįžusį karžygį.

Džekovojus nuėjo prie narvo, kur buvo uždaryta mergelė. Vienu kūjo smūgiu sutriuškino virbus.

Iškėlė čimkentiečiai Džekovojui ir gražuolei vestuves. Užė linksminosi visi keturiasdešimt dienų.

Staiga atšuoliavo chano Irono pasiuntinys iš Taškento su nelemta žinia: gretimos šalies šacho kariuomenė apsupo Taškentą.

„Brangusis sūneli,— rašė Džekovojui chanas,— gelbėk, padėk.“

— Ne dėl chano o dėl žmonių eisiu,— pasakė Džekovojus. Užsikišo už juostos savo kalaviją ir nujojo į Taškentą.

Šūktelėjo Džekovojus. Subėgo tūkstantis tigrų, tūkstantis lokių, tūkstantis vilkų ir išvaikė šacho karius. Tartum vėjas juos būtų nupustęs.

Chanui Ironui ašaros byrėjo iš džiaugsmo ir gaudulio. Jis prašė Džekovoją likti Taškente ir būti sosto įpėdiniu.

Nenorėjo Džekovojus chanu būti, grįžo pas čimkentiečius ir laimingai gyveno su savo gražuole.

Niekas nebedrįso skriausti čimkentiečių, jokie priešai nebuvo jiems baisūs. Nes pakakdavo Džekovojui užlipti ant tvirtovės sienos ir surikti, bemat iš viso pasaulio subėgdavo laukiniai žvėrys, pasiryžę tarnauti meškos sūnui.

MULA IR SAMDINYS

Turėjo toks mula samdinį. Kartą jam tarė:

— Palšas jautis jungo nebepavelka, vesk į turgų ir parduok.

Tas ir gena jautį į turgų. Pakeliui girdi — dudutis šaukia: „Du du!“

— Ką sakai, brolyti? Palšį pirksi? — klausia samdinys.

Dudutis vėl savo varo — „du du“!

— Vadinasi, už jautį duosi du šimtus tengų. O kada pinigų atneši? Ką? Sakai — ryt atiduosi? Gerai! — Samdinys pririšo jautį prie medžio ir nuėjo sau.

Parėjo jis namo, mula ir klausia:

— Kur pinigai už palšą jautį?

— Pardaviau jautį skolon. Pirkėjas rytoj pinigų atneš.

— O kam tu pardavei? — paklausė mula.

— Jis apsitaisęs nelyginant tamsta. mula. Ant galvos aukšta kepurė. Ant pečių apsiaustas, o jis visas su gelsvai rusvu apdaru — atsakė samdinys.

— Gerai, — pasakė mula, — ryt iš anksto nueik pinigų.

Rytojaus dieną samdinys nuėjo prie to paties medžio. Žiūri — nei jaučio, nei dudučio su kepure ten nebėra, tik medyje tupi žalvarnis.

— Kur pinigai už palšą jautį? — paklausė samdinys.

— Kvar kvar, — atsakė jam žalvarnis.

— Ei tu, ką čia išdarinėji? Pinigų už jautį nesumokėjai, o sėdi sau nusirengęs kaip niekur dėtas. Vakar buvai su gelsvai rusvu apdaru, ant pečių — apsiaustas, ant galvos — aukšta kepurė, o šiandien su kailiniais ir kailio kepure! Greičiau duok pinigų už jautį.

Tai taręs, samdinys ištiesė ranką. Žalvarnis suplasnojo ir nulėkė karksėdamas. Samdinys pasikaišė chalato skvernus ir puolė jį vytis.

Žalvarnis nuskrido prie skardžio ir nėrė į urvelį, ten būta jo lizdo.

Samdinys įkišo ranką į urvą, bet žalvarnio nepasiekė. Tada jis išsitraukė peilį ir ėmė kasti platesnę angą. Kasė jis, kasė, tik peilis kliudė kokį kietą daiktą. Žiūri samdinys — ogi ten pilnas ašotis aukso.

— Štai kaip, — tarė samdinys. — vis dėlto priverčiau tave užsimokėti už jautį.

Du šimtus tengų jis atidavė šeimininkui, o kitus susižėrė sau. Tą pat dieną jis paliko mulą ir ėmė pats ūkininkauti.

ALDARAS KUSA IR DIVAI

Pasakojama, kad senų senovėje iš stepės atskrisdavusios į Bucharos kaimus piktosios dvasios divai ir išsivarydavusios galvijus, grobdavusios žmones. Pagaliau trūko žmonių kantrybė. Nuėjo jie pas Aldarą Kusą ir sako jam:

— Bičiuli! Visi žinom, koks tu narsus. Išvaduok mus iš divų jungo! Per juos nebėr mums gyvenimo.

— Gerai, nubausiu aš divus,— oriai atsakė Aldaras Kusa ir kiekiau susiveržė skarą per juosmenį.

Bet reikia atvirai pasakyti, kad išgirdęs žodį „divai“ Aldaras Kusa krūptelėjo ir baikščiai apsidairė.

Kitą dieną Aldaras Kusa sumanė aplankyti ištekęsiją savo seserį. Pasiėmė puodynėlę rūgusio pieno ir nuėjo per kalnus. Kelyje pamatė Aldaras Kusa į dulkes numestą virvelę.

„Nagi pasiimsiu aš tave, gal praversi kelionėje“,— pamanė jis.

Pasiėmė virvelę ir patraukė tolyn.

Žiūri, guli druskės žolėje paukščio kiaušinis.

„Pravers“,— tarė sau Aldaras Kusa, pasiėmė kiaušinį ir nužingsniavo tolyn.

Atšliaužia keliu jam priešais vėžlys.

— Sveikas! — tarė Aldaras Kusa.

— Sveikas! — atsakė vėžlys.

— Kurlink? — paklausė Aldaras Kusa.

— Tenlink! — atsakė vėžlys.

— Vadinasi, mums pakeliui,— tarė Aldaras Kusa ir įsikišo vėžlį už ančio.

Žiūri, iš tolo kažkas artinasi didelis didelis, itūžęs, baisiausias, net žemė dreba.

Išsigando Aldaras Kusa, užkasė rūgštaus pieno puodynėlę viename daikte, virvelę — kitame, o kiaušinio nesuspėjo paslėpti.

O tasai itūžėlis, baisuolis jau ir čia.

— Cho cho cho cho cho! — nusijuokė tasai.

Iš išgąščio Aldaras Kusa irgi suriko visa gerkle:

— Cho cho cho cho cho!

— Ei, kvaiša,— tarė tasai.— Ko juokiesi, kai turėtum išsigąsti?

— Ko tu juokiesi, kas tu? — paklausė drebančiu balsu Aldaras Kusa.

— Aš — divas! O juokiuosi todėl, kad aptikau tave. žmogau. Dabar turėsiu kuo pasisotinti.

Divas dar garsiau nusikvatojo:

— Cho cho cho!

Sakytum griaustinis nugrumėjo per kalnus.

Mato Aldaras Kusa, kad jam bus striuka, reikia kaip nors suktis.

— Cho cho cho! — nusikvatojo jis.— Aš — mirties angelas Azrailas. Atėjau tavo sielos. Gerai, kad lengvai tave suradau!

— Nebijau tavęs,— subliuvo divas,— aš išvartysiu kalnus.

— Nesigirk iš anksto! — tarė Aldaras Kusa.— Jei netiki, einam pasigalynėti. Katras mudviejų stipresnis!

— Eime! — tarė divas.

— Pirmoji sąlyga: trenkti į žemę taip, kad jos smegenys ištikėtų,— tarė Aldaras Kusa.

— Gerai,— atsakė divas.

Ir taip trenkė kumščiu į žemę, kad didžiulis akmuo visas sulindo.

— O kur smegenys? Sakiau, kad tu esi pagyrūnas — žiūrėk! — rūščiai suriko Aldaras Kusa ir smarkiai bakstelėjo lazda į žemę. Iš sukultos puodynėlės čiurkstelėjo divui į veidą rūgusis pienas.

— Matei? — paklausė Aldaras Kusa.

— Mačiau,— sukuždėjo išsigandęs divas.

— Antroji sąlyga,— tarė Aldaras Kusa, spausim sviestą iš akmens.

— Gerai,— nedrąsiai atsakė divas.

Jis paėmė akmenį, suspaudė — ir iš akmens pasidarė smėlis. Tačiau sviesto, aišku, divas iš jo neišspaudė.

Aldaras Kusa sutraiškė kiaušinį, o kai iš jo ėmė varvėti baltymas ir trynys, divas prisipažino esąs nugalėtas.

— Dar viena sąlyga,— tarė Aldaras Kusa,— nuvyk iš molio virvę.

Divas kamavosi, bet virvės nenuvijo.

— Dabar mano eilė,— pareiškė Aldaras Kusa ir ištraukė iš žemės užkastą virvelę.

— Šitaip reikia vyti iš molio virvę,— tarė Aldaras Kusa.

Divas ne juokais išsigando ir pasikasė pakaušį. Ir užčiuupo blusą didumo sulig skėriu.

— Ė,— nusijuokė Aldaras Kusa,— mano blusa didesnė.

Įkišo ranką užantin, išėmė vėžlį ir paleido žemėn.

Persigandęs divas žemai nusilenkė Aldarui Kusai ir tarė:

— Prašom į svečius!

Aldaras Kusa išsigando, bet neišsidavė. Divas atsivedė Aldarą Kusą į didžiulį urvą. Divų ten buvo devynios galybės ir visi milžiniški, gauruoti, tūžmingi.

Po vaisių pats didžiausias divas pasiūlė:

— Eime pažaisti, skaldysim uolas.

— Eime,— sutiko Aldaras Kusa.

Divai ėmė daužyti kojomis uolas. Spiria kartą — ir subyra uola aukštumo sulig Bucharos minaretu.

— Tavo eilė! — tarė divai.

Aldaras Kusa apsimetė ieškas kur didesnės uolos.

— Ką tu galvoji? — paklausė divai.

— Yra keturios priežastys, dėl kurių reikia pagalvoti. Jei gu aš trenksiu į tą antai kalną, jis nusiris į rytus, užtvers kelią saulėtekiui ir žemė nugrims į tamsą. Jei gu trenksiu į antai aną kalną, užtversiu kelią saulėlydžiui ir saulė liks kaboti danguje; tada pasaulis išdegs nuo nepakenčiamos kaitros. Jei gu trinktelsiu čionai, užsidarys kelias šaltam vėjui, ir tada visi žmonės, žvėrys, akmenys, kalnai ir jūros pašvinks. O jei gu anon pusėn — užsidarys kelias šiltam vėjui, ir visa kas gyva sušals. Jei gu trinktelsiu į žemę, ji prasmegs ir drauge su ja visa kas gyva, o jei trenksiu į dangų, jis nukris žemėn ir visus sutriuškins. Nežinau nė ką daryti.

— Tiek jau to, tegu mes gyvi liekam,— subliuvo divai.

— Gerai! — tarė Aldaras Kusa.— Tebūnie, pasigailėsiu jūsų.

Divai iškėlė dar didesnes vaises ir paprašė Aldarą Kusą pernaktoti pas juos.

Aldaras Kusa atsigulė ir tyčia ėmė garsiai knarkti, o patsai klausosi.

Divai kuždasi:

— Angelas Azrailas užmigo. Luktelėkim mažumėlę ir nugalykim jį, nes ko gero, įsimanys pasiimti kurio mūsų sielą.

Sutemus Aldaras Kusa tyliai atsikėlė, atsinešė iš urvo ker-tės didžiulę piestą, kurioje divai grūsdavo kviečius, ir paguldė jį savo patalą o patsai pasislėpė už maišų.

Ūmai nutrepsėjo tamsoje žingsniai ir nuaidėjo toks kuokos trenksmas, jog vargšė piesta sutrupėjo į šipuliukus. Divai tarė būsią nudėję angelą Azrailą ir nuėjo gulti. Auštant Aldaras Kusa pažadino divus.

Divai išsigando.

— Kaip teikėtės išsimiegoti, pone angele Azrailai? — nusi-lenkdami paklausė jie.

— Nekaip! — tarė Aldaras Kusa.— Naktį blusa įkando.

Divai apdovanojo Aldarą Kusą brangiom dovanom ir at-sisveikino.

Trys divai lydėjo Aldarą Kusą namo. Atlapojęs vartus Aldaras Kusa pakvietė divus paviešėti pas save. Įeidamas į namus pašaukė žmoną:

— Ei, pačiuote, nešk svečiams kepsnį, pagamintą iš tų divų, kurie vakar buvo atėję.

Nešuskubo Aldaro Kusos pati tarti: „Gerai!“— o jau divus lyg vėjas būtų nupūtes.

Reikia dar pridurti, kad mula — vietinės mečetės vyres-nysis — nemėgo Aldaro Kusos.

Eina mula keliu ir mato — atbėga jam priešais persigandę divai.

— Sveiki gyvi, kurgi taip skubate? — paklausė mula.

Divai jam viską papasakojo apie Aldarą Kusą.

— Et jūs, lengvatikiai! Apgavo jus Aldaras Kusa. Jis me-lagis ir bailys, eikite ir nudėkite jį.

Žiūri Aldaras Kusa ir mato: mula vėda divus į jo namus. Aldaras Kusa išjojo jų pasitikti ir tarė:

— Ei, mula klastūnel! Mula apgavikel! Imi grūdus, o skola gražini pelais. Tu prieš mėnesį skolinai iš manęs dešimt divų vaisėms, o nūnai atvedi tik tris. O kurgi kiti septyni?

Divams širdis iš baimės nutirpo.

Jie puolė prie mulos, išplėšė jam liežuvį ir šoko bėgti.

Nuo to meto Aldaras Kusa gyvena ramiai.

Ir žmonės atgavo ramybę — divai, išsigandę Aldaro Kusos, pabėgo į dykumą.

O mula vaikščioja ir vis murma panosėje, bet niekas negali suprasti, ką jis nori pasakyti.

GODUS VARNAS

Ar buvo taip, ar nebuvo, tik, sako, kažkada gyvenęs didžiulis senas varnas.

Vieną dieną išskrido varnas medžioti. Skraidė jis, skraidė, bet nerado ničnieko. Pagaliau nuskrido varnas prie gilies upės kranto.

O paupyje ganėsi mažas garbiniuotas ériukas. Suglaudė varnas sparnus, šmėžtelėjo žemyn ir nutūpė ériukui tiesiai ant nugaros.

Ériukas pasipurtė, norėdamas nublokšti varną. O varnas įsikibo stipriau į garbiniuotas vilnas ir sako:

— Kran, kran, ériuk, aš tave užkaposiu!

Nusigandęs ériukas laibučiu balseliu subliovė:

— Pasigailėk. aš dar mažutis! Nekapok manęs!

Varnas dar garsiau sukranksėjo:

— Krrran! Varnai mėgsta jaunų ériukų mėsėlę. Aš tave užkaposiu!

Ériukas pagalvojo pagalvojo ir sako:

— Matyt, taip man lemta, varne, kapok!

Varnas prasidžiugo, buvo bepražiojās snapą, bet ériukas vėl prašneko:

— Palūkėk, varne! Prieš valgant reikia nagus nusiplauti, snapą paskalauti.

— Gerai, tuojau nuskrisiu vandens!

Mostelėjo varnas sparnais, nuskrido prie upės:

— Kran, kran! Upe, upe!

— Ko tau reikia? — klausia upė.

— Duok man vandenį!

— Kam?

— Aš pasiskalaušiu snapą ir užkaposiu gardų, riebų ériuką!

Upė jam sako:

— Skrisk pas puodžių ir atnešk ášotį, tuomet duosiu tau vandens.

Varnas nuskubėjo pas puodžių.

— Kran kran! Puodžiau, puodžiau,— sukrankė jis,— duok man ášotį! Aš nuskrisiu su juo prie upės — upė duos man vandens; vandeniui pasiskalaušiu snapą ir užkaposiu gardų, riebų ériuką.

Puodžius atsako jam:

— Gerai. Atnešk man molio iš Raudonosios kalvos ir aš nužiesiu tau ášotį.

Varnas nuskrido prie Raudonosios kalvos:

— Krran. krrrran! Raudonoji kalva. duok man molio! Nunešiu jį puodžiui — puodžius nužies man ášotį; su ášočiu nuskrisiu prie upės — upė duos man vandens; vandeniui pasiskalaušiu snapą ir užkaposiu gardų, riebų ériuką.

Raudonoji kalva tarė:

— Man negaila molio. Tik tu pirma nuskrisk pas kalvį ir atsinešk kaplį moliui išsikasti.

Varnas prasidžiugęs nuskrido pas kalvį:

— Kalvi, ei kalvi, duok man kaplį! Aš nusinešiu jį ant kalvos — kalva duos man molio; molį nunešiu pas puodžių — puodžius nužies man ášotį; su tuo ášočiu nuskrisiu prie upės — upė duos man vandens; pasiskalaušiu snapą ir užkaposiu gardų, riebų ériuką.

Kalvis susiraukė.

— Atnešk man ugnies,— tarė jis,— tuomet nukalsiu tau kaplį.

— Gerai, atnešiu.

Varnas nuskrido ugnies ieškoti.

O tuo metu viena senutė kepė paplotélius. Varnas nuskrido pas ją ir sako:

— Kran kran! Senele, duok man ugnies! Ugnį nunešiu kalviui — kalvis nukals man kaplį; su juo nuskrisiu į Raudonąją kalvą — kalva man duos molio; molį nunešiu puodžiui — jis nužies man ąsotį; su ąsočiu nuskrisiu prie upės, upė man duos vandens; prasiskalausiu snapą ir užkaposiu gardų, riebu ėriuką.

Senele pamanė: „Duosiu jam ugnies — gal sudegs benešdamas godusis varnas!“

Bet varnas pabarstė pelenais žarijėle, pastvėrė ją, sumo savo sparnais ir nuskrido.

Varnas atskrido pas kalvį, padavė jam žariją. Kalvis buvo piktas ant varno, tad nukalė tokį sunkų kaplį jog varnas vos jį bepakėlė.

Nuskrido varnas į kalvą. kalva davė jam daug molio. Molį varnas nunešė puodžiui. Puodžius nužiedė sunkų ąsotį.

Vargais negalais varnas pakėlė ąsotį, nuskrido su juo prie upės ir sako:

— Atnešiau ąsotį, duok man vandens!

— Pasisemk pats! — atsako upė.

Varnas prisirišo virve ąsotį prie uodegos ir nuleido jį į vandenį.

Vanduo ėmė semtis į ąsotį. O varnas gviešėsi vis daugiau vandens! Kai ąsotis prisisėmė sklidas, varnas sumosavo sparnais, bet pakilti **neįstengė** ir pliumptelėjo į vandenį.

Kad ir kiek jis krankė, kad ir kiek plumpsėjo sparnais, niekas nepagelbėjo — ąsotis nugramzdino jį į pat dugną.

Godusis varnas paskendo. O ėriukas tuo tarpu vaikštinėjo sau pakrante ir ramiai rupšnojo žolę.

JAUNIKAITIS IR KARNAJUS

Seniai, labai seniai gyveno pasaulyje vargdienis. Ir turėjo jis du sūnus. Kai atėjo vargdieniui metas mirti, pasivadino jis sūnus ir tarė:

— Vaikai, netrukus jūs liksite vieni... Gyvenkite santai-koje, padėkite kits kitam, pagelbėkite bėdoje.

Pasakė vargdienis ir numirė. O broliai beregint ėmė vaidytis.

Kartą susapnavo jaunėlis brolis sapną — pasirodė jam tėvas ir sako:

— Sūneli, susimildamas, atiduok viską vyresniajam broliui, juk jis turi šeimą. O patsai paimk mano seną karnają. Grok tiems, kuriuos skausmas ištiko, ir tiems, kam linksma. Čia tu rasi savo laimę.

Tai pasakė tėvas ir išnyko.

O jaunėlis sūnus taip ir padarė: atidavė visą turtą vyresniajam broliui, pasiėmė karnają ir patraukė kur akys veda. Vieną vakarą jaunikaitis atsidūrė prie urvo didelio kalno papėdėje ir sumanė ten pernaktoti. Jis nežinojo, kad šiame urve buvo susimetę velniai. Nežinojo, kad jie čia slepia prisiplėštą auksą ir kitas brangenybes.

Sutemus nakčiai susirinko velniai urve ir ėmė girtis savo išdaigomis.

— Aš,— tarė pirmasis velnias,— atėmiau protą vieno karaliaus dukrai. O kad nebūtų galima jos išgydyti, pristačiau jos sergėti dvi neregimas dvasias, kurios turėjo stebėti, idant jokie vaistai nepagelbėtų.

— O kaip ji galėtų išsivaduoti iš savo negalios? — paklausė antrasis velnias.

— Jeigu netoli jos sutūtuotų karnajus, tai džiniai išsigąstų ir išlakstytų,— atsakė pirmasis,— o mergaitė vėl būtų sveika ir linksma.

Tuo tarpu velnių vyresnysis ir suriko:

— Fu fu, žmogiena atsiduoda, ar užuodžiate?

Velniai pasklido į visas puses ir bemat išvilko į vidurį urvo persigandusį jaunikaitį.

— Sudraskykim jį į smulkius gabalėlius! — suriko velnių vyresnysis.

Bet jaunikaitis nepametė galvos ir čiupo savo karnają. Vos tik sutūtavo karnajus, velnius pagavo siaubas, jie išmėtė savo lobius ir iškurnėjo iš urvo.

Ryto metą jaunikaitis nusipirko iš čabanų, vieškeliu ganančių savo bandą, keturiasdešimt kupranugarių ir keturiasdešimt asilų. Sukrovė ant jų brangenybes ir parsigabeno namo. O tuo tarpu jo brolis sėdėjo nusiminęs priebutyje. Jaunikaičio paklaustas jis atsakė:

— Kaipgi nebūsiu nusiminęs, jei jau suvis nuskurdome ir mano vaikai sėdi alkani.

— Neliūdėk,— paguodė jį jaunėlis brolis.— Aš pargabė nau daug turto. Jo ir tau, ir tavo vaikams užteks visam gyvenimui!

Jis atidavė lobį vyresniajam broliui, o pats pasiėmė karnajų ir vėl išėjo klajoti po platųjį pasaulį. Ir taip ėjo iš vieno kiškako į kitą, grojo šventėse ir iškilmėse, ir atėjo į vieną miestą. O to miesto gyventojai buvo liūdni ir tylūs. Kai jaunikaitis paklausė praeivį, kokia jų sielvarto priežastis, jis išgirdo:

— Mūsų karalius turi vienintelę dukterį. Jau daugel metų ji serga: nevalgo, negeria, nekalba ir nesijuokia. Todėl karalius ir uždraudė savo valdose dainuoti ir juoktis, pramogauti ir linksmintis. Tam, kas išgelbės jo dukrą, karalius pažadėjo pusę karalystės, bet nė vienas garsus gydytojas nemokėjo jos išgydyti.

Išgirdęs šiuos žodžius, jaunikaitis nuėjo į rūmus ir sako karaliui:

— Aš išgydysiu jūsų dukrą.

Karalius nuvedė jaunikaitį į menę, kur gulėjo mergaitė. Jaunikaitis paprašė visus išeiti ir ėmė pūsti savo karnajų. Nematomi džiniai, kurie sergėjo mergaitę, išsigando ir šoko bėgti, o karalaitė vėl paliko sveika ir linksma.

Laimingas karalius pasivadino jaunikaitį ir pasiūlė jam pusę karalystės. Bet jaunikaitis atsisakė visų turtų, tik paprašė, kad jam būtų leista groti miesto gyventojams, kurie seniai nėra girdėję muzikos ir dainų.

Žinia apie karalaitės pasveikimą pasklido po visą pasaulį. Suvažiavo iš visų kampų karalaičiai ir princai pirštis karalaitėi. Bet jinai visa širdimi pamilo jaunikaitį, turintį stebuk-

lingą karnajų, ir nesutiko tekėti už pačių kilmingiausių jaunikių.

— Dukrele,— kreipėsi į ją susisielojęs karalius.— Aš jau senas ir neturiu įpėdinio. Pasakyk man pati vardą to jauni-kaičio, kuris vertas sosto ir tavo rankos.

— O tėve,— atsakė mergaitė,— įsakykite visiems vyriškiams, kurie gyvena mūsų karalystėje, praeiti pro mano rūmus. Aš pati išsirinksiu tinkamą...

Karalius sutiko, ir jo įsakymu žmonės pradėjo eiti pro rūmus. Bet karalaitė taip nė vieno ir neišsirinko.

— Ar dar liko kas? — paklausė karalius.

— Tik vienas vargdienis jaunikaitis, grojantis karnajum, šiaip atėjo visi,— atsakė sargybiniai.

Karalius pasivadino jaunikaitį ir paklausė:

— Kodėl neatėjai prie rūmų?

Jaunikaitis atsakė:

— Pro karalaitės akis praėjo patys garbingiausi ir turtin-giausi jaunikiai, bet ji visus atstūmė. O aš tik vargdienis muzikantas, ir ne mano nosiai rungtis su karalaičiais ir princiais.

Bet karalius nepaklausė jo ir liepė eiti prie rūmų. Kai jaunikaitis ėjo pro karalaitės langus, ji metė jam gėlelę.

Keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų buvo švenčiamos jauno muzikanto ir karalaitės vestuvės. Ir gyveno juo-
du paskiau ilgai ir laimingai.

ARKLININKAS IR PRINCESĖ

Seniai seniai, labai seniai valdė vieną šalį galingas šachas. Ir turėjo jis vienturtę dukterį, tokią lepūnėlę, kad lig tik pūstelės vėjelis, ji jau ir sergą.

Kartą princesė taip sunkiai susirgo, kad net saldžios chalvos nenorėjo valgyti. Gydė ją rūmų gydytojai, gydė, o jai vis blogiau darėsi. Jau nė galvos nuo priegalvio nebeįstengė pakelti. Tada šachas išsiuntinėjo šauklius, idant apskelbtų po visą žemę: kas išgydys princesę, tam šachas atiduos ją per žmoną.

Daugel atsirado norinčių vesti princesę, bet nė vienas iš jų negalėjo jos išgydyti.

Tada atėjo pas šachą jaunas arklininkas, kuris prižiūrėjo jo žirgus. Pažvelgė į jį šachas ir pagalvojo: „Argi jis, prastas arklininkas, sugebės išgydyti mano dukterį?“ Bet ką bepaveiksi — sutiko.

O arklininkas, įžengęs į princesės menę, liepė visiems pasišalinti. Paskui atidarė langą į sodą, nunešė princesę prie lango ir įsakė jai suskaityti paukščius, kurie purpsėjo ant šakelių. Užsižiūrėjo princesė pro langą ir pamiršo savo ligą. Kitą dieną ėmė jie skaityti medžius, trečią — medžių lapus. Penktą dieną išvedė arklininkas princesę į sodą, o po savaitės ji suvis pasveiko.

Apsidžiaugė šachas, bet pagailo jam atiduoti savo dukrą už prasto arklininko. Pasišaukė jis vizirius. Viziris iš dešinės buvo doras ir teisingas. Jis tarė:

— Valdove, jeigu netesėsite žodžio, žmonės liausis jus gerbę.

Viziris iš kairės buvo piktas ir pavydulingas. Jis tarė:

— Valdove, jūsų žodžiai buvo taikomi kilmingiesiems ir turtingiesiems. Arklininkas — jūsų tarnas, vykite jį lauk.

Šachui patiko žodžiai vizirio iš kairės, ir jis įsakė išvaryti arklininką taip toli, kad tasai nesugrižtų namo.

Tarnai nuvedė arklininką į dykumą.

Sėdi jis dykumoje palei barchaną ir mąsto: už ką mane nubaudė? Už tai, kad išgelbėjau princesę nuo mirties?

Ūmai ant barchano viršūnės nutūpė trys balandžiai. Nutūpė ir pasivertė trimis gražuolėmis perėmis.

— Kvaili tie žmonės, — tarė pirmoji. — Aš žinau vieną lauką, kur kasmet sėjami kviečiai. Ir jie niekad neišdygsta, kadangi toje vietoje užkasti septyni sidabro ąsočiai. Bet žmonės nežino ir neišsikasa jų.

— Kvaili tie žmonės, — prabilo antroji. — Aš žinau vieną kišlaką, kur gatveje stovi išmestas senas katilas. Žmonės kasdien eina pro šalį, mėto į jį šiukšles ir nenumano, kad šis katilas gryno aukso.

— Kvailli tie žmonės,— pridūrė trečioji.— Aš žinau vieną upelę, katros krante guli negyva žuvis. Žmonės ateina prie upelės, mato žuvį, bet jiems nė ne galvoj, kad jos pilve yra trys perlai.

Tarusios šiuos žodžius, perės vėl pasivertė balandžiais ir nuskrido. O arklininkas atsistojo ir leidosi, kur akys veda. Ėjo ėjo, ėjo barchanais. kolei priėjo palaikę trobelę dykumos pakraštyje.

Pasitiko arklininką senikė ir pakvietė gyventi pas save. Jis jai būsiąs vietoj sūnaus. o jinai pavaduosianti jam motiną.

Gyveno jie sau gyveno, ir ėmė arklininkas miršti savo nelaime.

Kartą jis pabudo vidunaktį ir išėjo kieman. Ir pasidarė lauke šviesu, beveik kaip dieną. Nustebo arklininkas, pažvelgė į dangų ir mato, šviečia ten du mėnuliai.

Rytmetį jis papasakojo apie tai senikei, ir senikė tarė, čia, matyt, būsiąs jo likimas: it du mėnuliai traukia vieną prie kitos jaunikaičio ir šacho dukters širdys.

Prikalbėjo tada arklininkas savo įmotę eiti pas šachą ir prašyti jo dukters rankos. Apsigando senikė, tačiau dėl savo įsūnio laimės leidosi kelionėn. Ilgai ar trumpai ji ėjo, kolei atėjo į šacho rūmus.

— Kas tu tokia, moteriške? — paklausė šachas.

— Pasaulio valdove! — prabilo senikė.— Nerūstauk ant manęs, o būk mielaširdingas.

Jinai papasakojo apie buvusį šacho arklininką, kuris norįs vesti jo dukterį.

Užsirūstino šachas ir buvo benorįs išvaryti bėdiną senikę. Tačiau viziris iš dešinės tarė:

— Mano valdove, už ką varyti ją iš rūmų? Piršti mergaitę — ne nusizengimas, kad tik jaunikaitis būtų mielas princešės širdžiai.

Bet viziris iš kairės atšovė:

— Mano šache! Už nuotaką priklauso išpirka. Ir reikia ją paskirti tokia, kokia pridera mūsų valdovo dukrai.

Šachui patiko vizirio iš kairės patarimas. Ir paliepė jis, kad arklininkas pastatytų rūmus, o rūmuose įveistų sodą, o sode įtaisytų fontaną, o fontane kad plaukiotų auksinės žuvelės.

Apsiverkė senikė ir nukiūtino namo. Ne, nelemta jos išūniui regėti gražuolę princesę. Apsakė ji arklininkui, ko geidauja šachas. Ir nusistebėjo jinai, kad jaunikaitis **nėmaž** nenusiminė. „Viską padarysiu, ką liepė šachas!“— tarė jis ir leidosi tolimon kelionėn.

Ilgai laukė **senikė** savo išūnio. Ir štai kartą parsivedė jis karavaną kupranugarių. **Septyni** kupranugariai nešė didelius ąsočius, pilnus sidabro, aštuntasis — sunkų gryno aukso katilą, o devintas ėjo tuščiom. Tačiau jis nešė tris perlus, brangesnius už visas kitas brangenybes. Apsidžiaugė **senikė** ir podraug nusiminė, kad dabar ji vėl liks vienui viena.

— **Tamsta** priglaudei mane, kai buvau vargdienis, motuše,— nuramino ją arklininkas.— nepaliksiu jūsų ir turtingas tapęs.

— Bijau. sūneli, kad princesė neišvarytų manęs,— guodėsi **senikė**.

— Jeigu mergelė myli mane, jinai pamils ir tamstą, motuše,— atsakė jaunikaitis.

Netrukus po visas artimąsias ir tolimąsias šalis pasklido gandas apie neregėtus rūmus, kuriuos pastatydino savo nuotakai buvęs šacho arklininkas. Ėmė plaukti iš viso pasaulio svečiai dalyvauti vestuvėse ir savo akimis pažiūrėti tų rūmų. Niekur žemėje nebuvo buvę tokios gausios puotos kaip per arklininko ir princesės vestuvės. O garbingiausioje vietoje, šeimininko dešinėje, sėdėjo **senikė**, jo įmotė.

Paskui šachas **pasimirė** ir buvęs arklininkas ėmė valdyti viešpatystę. Vizirį iš dešinės jis pasiliko, o vizirį iš kairės pavarė iš rūmų. Ir visad sprendė visus reikalus sąžiningai ir teisingai.

KIŠKIS PAGYRŪNAS

Kartą vienas kiškis, pramintas Nugeibėliu, ėmė girtis kiškiams:

— Kas man vilkas! Nebijau vilko! O lapės? Papūsiu — ir nulėks!

Visi kiškiai tik stebėjosi į jį žiūrėdami: ar iš balos tas jo narsumas, o juk toks geiba ir dvasna!

Staiga kur buvęs kur nebuvęs drykt iš krūmų vilkas ir puolė kiškelius.

Užsimerkė Nugeibėlis iš baimės ir kad šoks... Ir pataikė vilkui tiesiai ant galvos!

Vilkas krestelėjo galvą — nulėkė kiškis į šalį, šlumstelėjo po krūmu. Apmirė — iš baimės nei gyvas, nei miręs. Ilgai jis ten tupėjo vis negalėdamas atsipeikėti.

Sutemus išsiropštė pagaliau Nugeibėlis iš pakrūmės ir nudūmė namo.

— Tu gyvas? — nustebė kiškiai. — O mes jau manėme, kad atitekai vilkui pietums.

— Kas, ar aš? — tarė Nugeibėlis pasipūsdamas. — Aš — vilkui pietums?.. Nagi kad šokau jam ant galvos, kad spyriau koja — jis ir dvasią išleido... Ligi šiol lupau jam kailį ir ką tik tebaigiau.

Kiškiai stebisi, dėkoja jam:

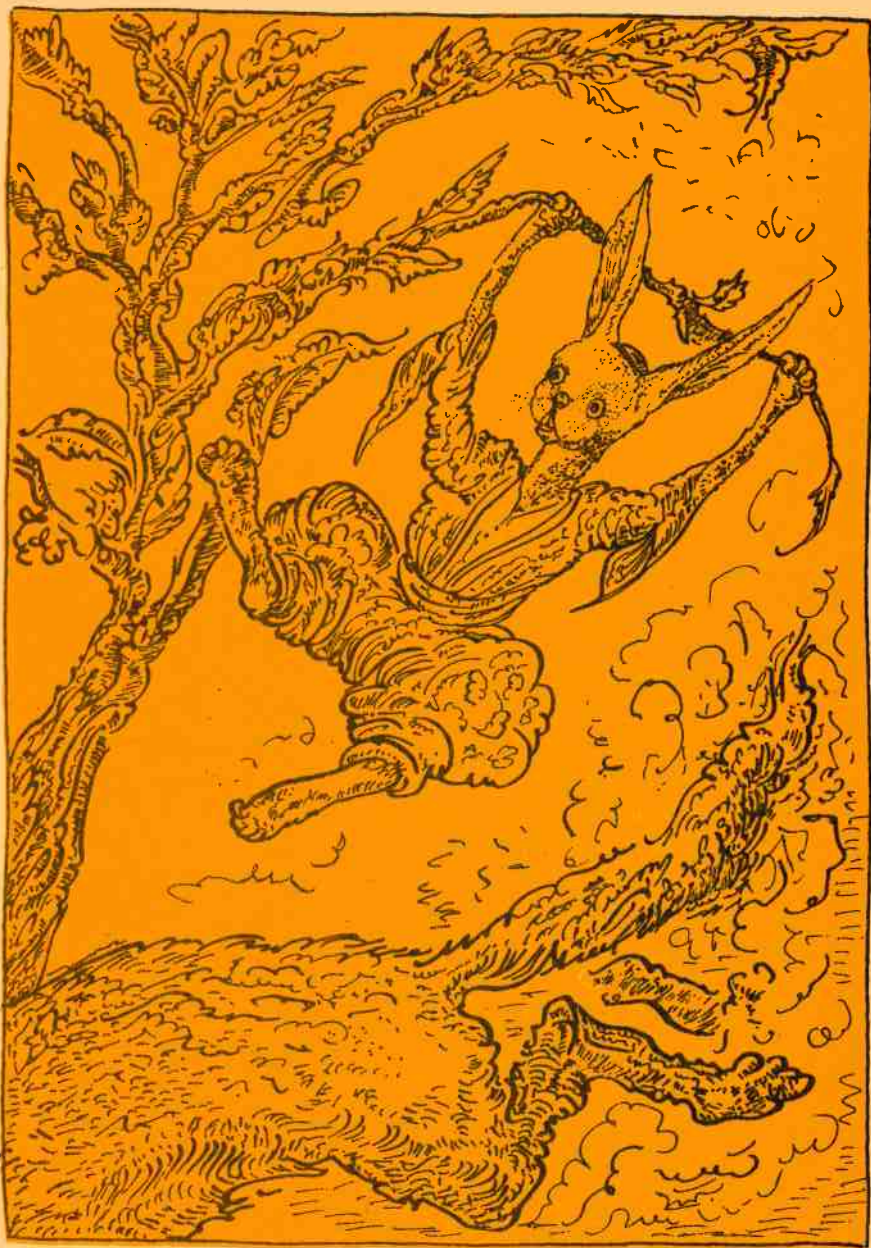
— Ačiū tau, Nugeibėli! Dabar mes išsigelbėjome nuo vilko!

— Na taip, dabar, aišku, išsigelbėjome! — oriai tarė kiškis ir tuojau pažvairavo į šalis: ar nesibasto kur vilkas netoliese.

Mat Nugeibėlis buvo bailys kaip ir visi pagyrūnai.

NAMAKI

Viena sena moteris turėjo septynias dukteris, viena už kitą gražesnes. Ir visos buvo darbštuolės. Motina, žiūrėdama į jas, negalėjo atsidžiaugti. Kiekviena duktė turėjo savas pareigas.

namuose. Tik vartus jos užšaudavo iš eilės. O vartų tuose namuose buvo šešeri.

Tą vakarą atėjo eilė užšauti vartus pačiai jaunelei dukrai Namaki. O vakaras buvo darganotas. Pastogėje stūgavo šaltas vėjas, ir lietus jau ėmė barbenti į langus. Namaki išėjo į kiemą. Baikščiai dairydamosi, ėmė uždarinėti vartus. Užšovė penkerius vartus, o šeštųjų tik kabliuką suspėjo užkabinti — tuo pat mirksniu vėjas apvertė tuščią kibirą, jis sužvangėjo, ir Namaki, drebėdama iš baimės, parlėkė namo.

Vidunakty, kai visi kietai miegojo, kieme kažkas sutrinko. Namaki pabudo. Ji išgirdo, kaip sugirgždėjo varteliai: vadinasi, kažkas įėjo į kiemą. Namaki atsargiai žvilgtelėjo pro langą. Vartai, kurių Namaki nespėjo užšauti, buvo iki galo atlapi. O kieme stovėjo kažkas didžiulis ir tamsus, panašus į Divą. Ir ūmai Divas prašneko kimiū balsu:

— Tas, kas neužšovė vartų, eis su manim.

Tamsus milžiniškas daiktas artėjo prie lango. Namaki griuvo ant žemės be sąmonės. O Divas atidarė langą ir, pakėlęs mergaitę, įkišo ją į odinį maišą.

Atsipeikėjo Namaki erdviame, gražiame, prabangiai įrengtame kambaryje. Ant slenksčio tupėjo didelė juoda katė, jai ant kaklo žvangčiojo pundulys raktų. Ji žiūrėjo nemirkčiojančiomis akimis į mergaitę. Namaki paglostė ją. Ir staiga katė prašneko Divo balsu.

— Vadinasi, tau patinka mano karalijoj? — sušvokštė jina.

Namaki iš baimės užkando žadą. O Divas kalbėjo toliau:

— Mano karalystėje yra septynios puikios menės. Eikš paskui mane, aš parodysiu tau jas.

Mergaitė negalėjo nepaklausyti Divo įsakymo ir nusekė paskui jį. Viena salė buvo prabangesnė už kitą. Mergaitė išvydo čia brangius kilimus, didžiules porceliano vazas, daug aukso ir briliantų.

Kai apžiūrėjo penktąją salę, Divas tarė:

— Jei būsi nuolanki ir paklusni, šitie turtai bus tavo.

Namaki įsidrąsino ir paklausė:

— Bet tu neparodei man dar dviejų salių.

Divas taip atsakė į Namaki žodžius:

— Nedrįsk nė pagalvoti apie tai. Jeigu tu **sumanysi** žvilgtelėti į tas menes, aš tave paversiu bjauriausia būtybe.

Kartą Divas išsiruošė medžioti. Bet neilgai jis medžiojo. Netrukus sugrižo, norėdamas netikėtai užklupti mergaitę. O Namaki iš tikrųjų ketino prasigauti į uždraustas menes. Išgirdusi Divo žingsnius, Namaki apsimetė vaikštinėjanti po kiemą.

Kitą kartą Divas ilgam išsiruošė medžioklėn, bet Namaki nesiryžo artintis prie menių.

Divas grįžo iš medžioklės pavargęs. Sugurkė tris keptus avinus ir užmigo saldžiu miegu. O miegoti jis galėjo keturiasdešimt dienų. Namaki atsargiai nukabino jam nuo diržo raktų pundulį. Gal šių menių paslaptis padės jai ištrūkti iš čia, pagalvojo mergaitė ir tylutėliai žengdama pasuko prie užrakintų durų. Antai pirmosios. Namaki, virpėdama iš baimės, įkišo raktą į užrakto skylutę. Durys tyliai atsivėrė. Ir tai, ką išvydo Namaki akys, kėlė begalinį gailėstį. Ant grindų gulėjo gražuolės mergaitės. Nuo bado ir ilgesio jos panėšėjo į išdžiūvusias gluosnio šakeles. Mergaitės net galvų nepakėlė. Tik tyliai vaitojo. Toji, kur buvo arčiau durų, liūdnai pažvelgė į Namaki.

— Vadinasi, ir tu palikai prakeiktojo Divo belaisvė? — tyliai pralemeno ji.

— Aš ryžausi sužinoti kas slypi šitoje menėje. Pasistengsiu išgelbėti jus, mielosios mergelės,— verkdamą iš gailėsčio atsakė Namaki.

— Nepajėgsi tu to padaryti,— tarė mergaitė.— Mūsų išsigelbėjimas septintoje menėje. Jeigu tu sugebėsi ją atidaryti, pamatysi ant slenksčio didelį šunį. Nebijok. Nuimk jam grandinę. Ir bergint šuo pavirs dailiu jaunikaičiu. Tas jaunikaitis — vienos karalystės princas. Divas pavertė jį šunimi ir uždarė šitoje viešpatystėje. Skubėk išvaduoti jaunikaitį. Jis žino, ką toliau daryti.

Namaki nuskubėjo prie septintosios menės. Atidarė duris. Ant slenksčio tupėjo šuo. Mergaitė atkabino grandinę. Ir čia tvykstelėjo akinamas žaibas. Šuo pavirto jaunikaičiu. Jaunikaitis atsidėkodamas nusilenkė mergaitei ir tučtuojau puolė

į menę, kur tryško mažas fontanėlis. Jis ėmė skubiai braukyti ranka per dugną. Ir galiausiai ištraukė iš vandens auksinę žuvelę didumo sulig delnu. Iš šios žuvelės žiomenų jis išėmė mažą stiklinį indelį didumo sulig puse mažojo piršto. Indelyje rangėsi juoda dėlė didumo sulig nagu. Jaunikaitis suspaudė kumštyje dėlę ir nusiskubino su Namaki į nusikamavusių iš bado mergaičių menę.

Tuo tarpu Divas pabudo. Iš pradžių sustenėjo, paskui subliuvo iš pykčio:

— Kas drįso žadinti mane be laiko?! — Ir ūmai sugriaudėjo smarkiau už griautinį: — Raktai! Kas pagrobė mano raktus?! Žinau, tai tu, Namaki, nepaklausei manęs. Aš tave paversiu varle!

Divas puolė į septintą menę. Jis pamatė narsųjį jaunikaitį. Tasai aukštai iškėlė ranką su dėlė:

— Jeigu tu žengsi dar vieną žingsnį,— žybtelėjęs akimis tarė jaunikaitis,— čia pat galą gausi!

Divas suvaitojo.

— Tu nugalėjai,— suriaumojo jis ir griuvo paslikas ant grindų.— Prašyk, ko nori.

— Paleisk visas mergeles. Ir kad jos vienu mirksniu atsidurtų savuose namuose. Gražink joms jaunystę ir grožį.

Divas įvykdė viską, ką liepė jaunikaitis.

— Dabar palik mano rūmus,— suvaitojo Divas.

— Palikti rūmus, kad tu vėlei neštumei nelaimę žmonėms? — tarė jaunikaitis.— Ne, prakeiktasis Dive, tu privalai išnykti amžinai.

Ir jaunikaitis sutraiskė nelemtąją dėlę, kurioje buvo paslėpta šlykšti Divo širdis. Tik sudundėjo baisiai. Dangus nušvito, sakytumei gaisras plykstelėjo. Ir Divas pavirto juodais pelenais. Tuos pelenus išnešiojo vėjas, įsiveržęs pro atlapas rūmų duris. Ir Divo neliko nė kvapo.

Namaki paklausė dailųjį jaunikaitį, kaip jis patekęs Divo nelaisvėn. Jaunikaitis jai atsakė, jog jam prisisapnavusi nuostabiai graži mergelė, ir jis išvydęs per sapną, kaip ją pagrobė baisus Divas. Tada jis nusigavo į Divo būstą, norėdamas išva-

duoti ją. Bet Divas paspendęs jam spąstus ir pavertęs jaunikaitį šunimi.

O Namaki apsakė jaunikaičiui savo istoriją. Paskui juodu nukeliavo į tą valstybę, kur jaunikaičio laukė tėvai. Jaunikaitis papasakojo jiems, kokios negandos jį buvo ištikusios. Tėvas su motina, sužinoję, kokį žygdarbį atliko Namaki, pamilo ją visa širdimi.

Iškėlė vestuves. O į vestuves atvažiavo Namaki motina ir šešios jos seserys.

GYVYBĖS VANDUO

Senų senovėje karalius Iskanderis Dviragis buvo užkariavęs visą pasaulį. Bet viename žygyje priveikė jį sunkios žaizdos, ir jis pajuto besiartinančią mirtį. Susivadino tada Iskanderis sumaniausius gydytojus ir tarė:

— Atėjo man mirties valanda, bet aš nenoriu mirti. Aš noriu gyventi ir amžinai karaliauti mano užkariautose šalyse. Raskite vaistų, kurie pailgintų mano gyvenimą per amžių amžius!

Ilgai galvojo patys išmintingiausieji, labiausiai prityrę daktarai ir galiausiai patarė Iskanderiui atsigerti gyvojo vandens iš šaltinio, trykštančio tolimoje šalyje. Ėjo gandai, kad tas, kas paragausiąs vandens iš stebuklingojo šaltinio, gyvensiąs amžinai.

Paklause Iskanderis patarimo, įsake paguldyti save ant neštuvų, ir patys eikliausi kariai nulakino valdovą prie išganingojo šaltinio.

O stebuklingasis šaltinis buvo ūksmingoje ir vėsioje girioje. Medžiai dengė jį savo viršūnėmis nuo kaitrių saulės spindulių, o tankūs spygliuoti krūmai sergėjo nuo karštų vėjų.

Paliko kariai karalių prie vandens, o patys pasišalino. Atsikvošėjo Iskanderis, pasisėmė aukso ąsočiu vandens iš šaltinio, bet nespėjo priglausti prie lūpų, kai ūmai išdygo prieš jį liesas sukumpęs seneliukas.

— Mano sūnau,— tyliai bylojo senelis.— jeigu tu nurysi gurkšnij vandens iš šito šaltinio, tu liksi nemirtingas.

— Bet aš to ir noriu! — sušuko nustebeęs Iskanderis.

— Nesiskubink, mano sūnau,— sulaikė jį senelis.— Iš pradžių paklausk ką tau pasakysiu... Prieš tris tūkstančius metų aš užkariau visas karalystes žemėje. Visas pasaulis gulėjo po mano kojų ir niekas nedrįso pakelti į mane akių. Tada aš ryžausi tapti nemirtingu, idant amžinai galėčiau valdyti tautas ir valstybes. Taigi atsigėriau vandens iš šito šaltinio... Bet tepraėjo šimtas metų, visų šalių žmonės sukilo prieš mane ir nuvertė nuo sosto. Ir kai dabar artinuosiu prie žmonių ir pasakau jiems savo vardą, jie spjauna man į veidą ir vadina plėšiku ir žudiku... Todėl, kad aš, kaip dabar tu, sėjau blogį žemėje.

Senelis pradingo. O Iskanderis, didžiai susimąstęs, prisipylė buteliuką stebuklingojo vandens, paslėpė jį prie krūtinės ir įsakė kariams nešti jį namo.

Mirties valanda užklupo Iskanderį kelioneje. Paguldė kariai karalių trijų senų guobų pavėsyje. Išsiėmė Iskanderis buteliuką, bet nesiryžo atsigerti gyvybės vandens ir šliūkstelėjo jį žemėn.

Slinko amžiai, o trys guobos stepėje žaliuoja ligi šiol, teikdamos pavargusiems keleiviams prieglobstį ir vėšą.

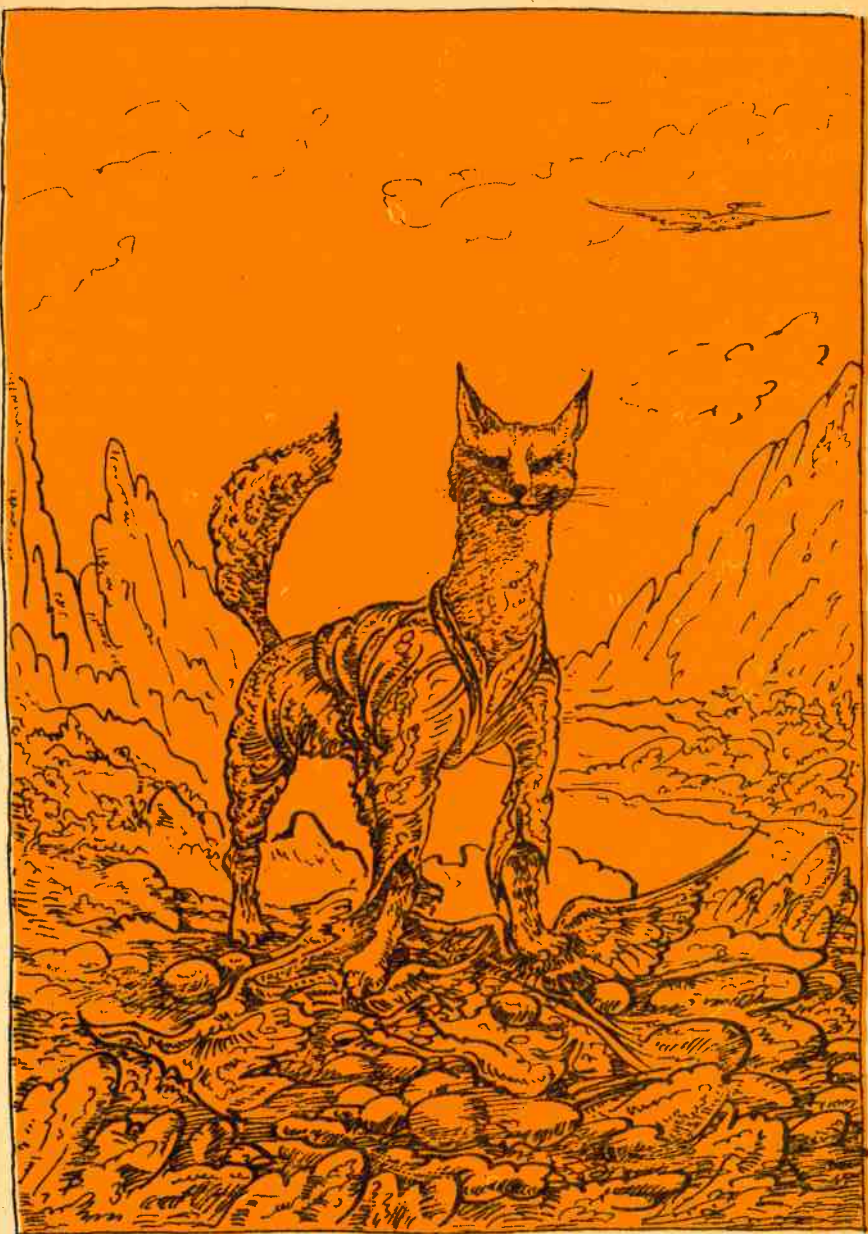
LAPĖ IR GERVĖ

Susibičiuliavo lapė su gerve ir ėmė drauge gyventi. Ne-trukus išsiritu gervės mažyliai. Gervė augino juos, penėjo, girdė ir saugojo kaip akies vyzdį. O lapė manė sau: „Tegu paūgi mažuliukai! Bus riebesni — bus skanesni.“

Kartą susibaudė gervė ir lapė drauge pamedžioti. Gervė pakilo į pądangę ir nuskrido prie ežero. O lapė paršliukino patyliukais namo ir surijo patį riebuįjį mažylį.

Parskrido gervė, o lapė puolė prie jos ašarodama.

— Nelaimingos mudvil! — sako.— Pareinu namo o vieno tavo mažylio nebesą...

Vargšė gervė raudojo kiaurą naktį.

Rytą bičiulės vėl išėjo medžioti.

Vakare grįžta gervė — dar vieno mažylio nebėr.

— Ji, matyt, varlės bus suėdusios. Ana kiek jų aplink mūsų namą šokinėja! — sako jai lapė.

Gervė nuskrido prie ežero ir išvaikė visas varles. Grįžta namo, žiūri — ir paskutinio mažylio nebesą.

— Tavo namus nelaimė užsėdo! — sako lapė.

Ilgai blaškėsi gervė, vietos sau iš skausmo neberasdama.

Ir tik žiūri: lapei prie snukio prikibusi plunksnelė! Gervė tuoj viską suprato.

— Mano bičiule, — tarė ji, — matau, kad nebus mums čia ramaus gyvenimo. Keliukime kitapus ežero, ten ir vieta geresnė, ir maisto gausiau.

— Kaipgi aš persikraustysiu per ežerą? Juk sparnų neturiu, — sako lapė.

— Aš tave pernešiu — atsako jai gervė.

Lapė sutiko. Pačiupo ją gervė ir nuskrido.

Pakilo jos aukštai į padangę. Gervė klausinėja:

— Lapė, ar matai žemę?

— Matau. Iš čia ji atrodo didumo kaip kumštis.

— Gerai.

Gervė pakilo dar aukščiau.

— O dabar? — klausia.

— Dabar žemė beatrodo ne didesnė už pinigelį, — atsako lapė.

— Labai gerai! — tarė gervė ir metė lapę žemyn.

Lapė dribtelėjo žemėn ir užsimušė.

BAJUS IR BERNAS

Seniai, labai seniai gyveno bėdina našlė. Buvo jiniai jau senyvo amžiaus, o trys josios sūnūs — Jarmatas, Šaripas ir Aldaras — dar paaugliai, neišmokę nė kokio amato.

Sunkiai vertėsi senikė. Kartais namuose nė žiauberės duonos negalėjai rasti, nors nuo saulėtekio ligi saulėlydžio verpė verpalus ir pardavinėjo juos turgaus dienomis audėjams.

Nusilpo našlės akys, jau nebegalėjo verpti. Pasivadino vyriausiąjį sūnų Jarmatą ir sako:

— Mano sūnau, aš anku, o tu jau bemaž suaugęs. Dabar tavo eilė maitinti šeimą. Eik padirbėk.

Kitą rytą nuvedė senikė savo sūnų pas turtuolį Satarbajų ir susitarė, kad jis priimtų Jarmatą už tarną.

Atsisveikino našlė, žemai nusilenkė ir nuėjo namo, pasiramsčiuodama savo senystės lazda.

— Na juodnugari,— prabilo bajus,— pažiūrėsim, ką tu gali ir ko negali.

Davė jis Jarmatui didelį rėtį, kuriuo miltai siojami. ir pasakė:

— Eik pasemti iš upės vandens.

Nubėgo Jarmatas prie upės, pasėmė rėčiu vandens, jis, aiškus daiktas, rėtyje nesilaiko. Sėmė, sėmė, taip ir neprisėmė vandens ir parėjo namo nieko nepešęs.

— Kur vanduo? — suriko bajus.

— Bene tuo daiktu, kurį tu man davei, pasisemsi vandens? — tarė Jarmatas.

— Tu, juodnugari, dar drįsti su manim ginčytis? — supyko bajus, čiupo lazdą ir išvijo Jarmatą.

Paverkė senikė, bet ką beveiksi — bene pasiginčysi su ponais — ir ryžosi atiduoti vidutinįjį sūnų Šaripą bajui į tarnus.

Lig tik jis atėjo pas bajų, Satarbajus liepia Šaripui:

— Parnešk tučtuojau vandens! — ir vietoj kibiro duoda tokį pat rėtį, kaip Jarmatui buvo davęs.

Tik Šaripas nėjo prie upės, o pareiškė bajui:

— Tu čia tyčiojiesi iš manęs? Koks kvailys rėčiu vandenį nešioja?

Įniršo bajus.

— Ak šitaip, juodnugari, tu dar ginčysies! — sudrožė lazda Šaripui ir išvijo.

Pravirko senoji našlė, apsiliejo ašaromis.

Bet čia prabilo našlės jaunėlis sūnus Aldaras:

— Leisk mane, motin, pas tą Satarbajų. Reikia gi mums atsiskaityti su juo už visas tas malones, kurias jis parodė mūsų šeimai.

— Eik,— tarė senikė,— gal tu, Aldarai, būsi laimingesnis už savo brolius.

Nuėjo jis pas bajų. O Satarbajus tuoj pat įsakė Aldarui:

— Nagi, juodnugari, vikriau, tučtuojau parnešk vandens, tik pasiskubink!

Įbruko bajus Aldarui į rankas rėtį ir išstūmė už sprando iš namų.

Aldaras nesiginčijo. Užsuko pakeliui į turgų, paprašė pas skardininką dubenio, įdėjo į jį rėtį, ir taip parnešė Satarbajui vandens.

— Ėhė.— tarė bajus,— iš tavęs, juodnugari, bus žmogus!

Ėmė dirbti Aldaras Satarbajaus namuose: kiemą tvarkė, šėrė galvijus, arė žemę, laistė laukus ir dar naktimis namus sergėjo. Neturėjo Aldaras poilsio nei dieną, nei naktį. O Satarbajus tik vaikšto ir šūkaloja: „Ei juodnugari, vėl dykinėji?“

Kartą išsiruošė Satarbajus su pačia, su vaikais į svečius. Paliko jis namuose Aldarą ir griežtai įsakė:

— Ei juodnugari, sergėk namus! Ir žiūrėk, kad viskas būtų sutvarkyta: kiemą apšvarink, iššluok, kad blizgėtų, žirgas kad nuo ėdžių galvos nepakeltų, kad vartai aklinau būtų užšauti, kad svečių kambaryje nė dulkelės neliktų.

— Klausau,— tarė Aldaras,— viską padarysiu kaip liepiate, būkite ramus.

Sugrižo bajus su šeimyna iš svečių, norėjo atidaryti vartus, nieko neišeina. Beldė bajus, beldė, Aldaras iškišo pro tvorą galvą ir žiūri.

— Ei juodnugari,— sušuko bajus,— kodėl vartų neatidarysi, ar nematai, kas parvažiavo?

— Kaip nematysi,— atsakė Aldaras.— Tik vartų dabar atidaryti nebegalima.

— Ką tu pliauški, avigalvi? Kodėl negalima vartų atidaryti?

— Taigi jūs liepėte aklinau jus uždaryti, kad niekas neįeitų. Tai aš užu vartų naują sienelę iš plytų sukroviau.

Niekur nedingsi — gavo bajus nutylėti.

Perlipo Satarbajus per tvorą ir aiktelėjo — visa žemė buvo sulaistyta sėmenų aliejum. Kiek tik buvo bjaus sandėlyje aliejaus, viską ligi paskutinio lašelio Aldaras išpylė į **kiemą**.

— Varge tu mano, kiek žalos pridaryta! — suriko bajus. — Tik beprotis galėjo šitiek gero pražudyti.

— Aš įvykdžiau jūsų įsakymą, gerbiamas bajau. Jūs įsakėte man kad kiemas blizgėtų. Tai jis ir blizga.

Nieko nepaveiksi, gavo bajus nutylėti. Ūmai regi jis, kad jo mylimo žirgo snukis pririštas prie ėdžių. Net sustaugė bajus Satarbajus iš įtūžio:

— Ką tu padarei?

— Taigi tamsta, bajau, liepei, kad žirgas nepakeltų galvos nuo ėdžių.

Niekur nedingsi — vélei gavo bajus nutylėti.

Užsuko jis į svečių kambarį ir vos nepakvaišo iš sielvarto. Mat Aldaras nulaupė visą brangų alebastro tinką su dailiais raižiniais, kad neliktų ant sienų nė dulkelytės.

Aiktelėjo Satarbajus, griebėsi už galvos ir netaręs Aldarui nė žodžio, nulėkė į moteriškąją namo pusę.

Atėjo bajus pas pačią ir sako:

— Blogi reikalai, pačiute, šitas bernas, juodnugaris, tikras beprotis. Krauk daiktus, reikia bėgti iš čia, ko gero, jis galutinai mus pražudys.

Atidarė jie didelius odinius jachtanus ir sukrovė į juos visą **mantą**, o paskui išpėdino į kiemą **kinkyti** arklio į arba.

Aldarui tik to ir reikėjo. Jis slapčia įlindo į patį didžiausią jachtaną ir tupi jame.

Bajus su pačia sukrovė daiktus, sėdo į arba ir išvažiavo, manydami, kad Aldaras miega.

Bajus tik ragina arklį ir **giri**asi:

— Gudrus Aldaras, o aš dar gudresnis!

Visą naktį ir visą dieną varė bajus arklį ir tik pavakare sustojo **nakvynės** paupyje.

Čia ėmė bjaus pati aičioti ir dejuoti:

— Kad bent **tarnas** būtų, o tai ir laužą užkurk, ir vakariene taisyk.

— Prašom, mieli šeiminkai, prašom.— tarė Aldaras lįsdamas iš jachtano. Bajus ir jo pati net išsižiojo. Sėdi, tyli.

Po vakarienes bajus ir jo pati apsimetė miegančiais. Vidunaktį ėmė tartis:

— Kai tik Aldaras, tas juodnugaris, užmigs, nustumkime jį į vandenį.

Aldaras viską girdėjo, ir lig tik bajus ir jo pati užmigo, tyliai atsikėlė, apsivilko bjaus chalata, galvą apsirišo bjaus čalma ir tykiai pažadino bjaus pačią.

— Metas skandinti Aldarą,— sukuždėjo Aldaras bjaus balsu.

Bjaus pati iš miegų nesusivokė ir padėjo Aldarui numesti į vandenį savo vyrą.

Ryto metą pabudo bjaus pati, mato — Aldaras vaikštinėja aplink arba, ir nusistebėjo:

— Ei juodnugari, tu bene iš upės dugno būsi išsikapanojęs? Juk mes tave **nuskandinome**.

Tada tarė Aldaras:

— Jūs, ponia, ne mane įmetėte upėn, o savo **rankomis** nuskandinote savo vyrą, Satarbajų. Dabar aš su juo už visas jo malones atsiteisiau.

Apsisuko Aldaras ir nuėjo savo keliu.

IŽEIDUS MULA

Ėjo garbusis mula turgaus dieną Bucharos gatve. Eidamas pro šal valstietis netyčia užkliudė jį.

— Kad tu prasmegtum, juodnugari! — suriko mula.— Ar nematai, kas eina?

— Matau,— atsakė valstietis,— neišauklėtas tamsuolis!

— Ak šitaip! Tu mane, visų gerbiamą mečetės vyresnįjį, išdrįsai pavadinti tamsuoliu! Einam pas teisėją,— pareiškė mula.

Netoli būta kalvio, tas priėjo ir klausia:

— Ko jūs ginčijatės?

Mula tarė įsižeidęs:

— Jis užgavo mane, pavadino tamsuoliu. Vedu jį pas teisėją.

Kalvis nusistebėjo:

— Ko jūs, gerbiamasis mula. vaikščiojate pastatęs ausis nelyginant asilas ir klausotės visokių plepalų?

Mula griebė kalvį už pakarpos ir sušuko balsu:

— Aha, tu mane asilu pavadinai! Eime pas teisėją.

Išgirdo riksmą savo dirbtuvėje audėjas ir išėjo į gatvę pažiūrėti, kas atsitiko.

— Gerbiamasis mula, kur tamsta vedį valstietį ir kalvį? — paklausė jis.

Įtūžęs mula užriko:

— Vedu juos pas teisėją už tai, kad vienas mane pavadino tamsuoliu, kitas asilu.

— Argi dera garbingam asmeniui pulti žmones, nelyginant šuniui, prarijusiam adatą? Paleiskite juos ir eikite savo keliu.

— Tu mane, visų gerbiamą viršininką, pavadinai šunimi! — šokosi mula ir nusitempė audėją pas teisėją drauge su valstiečiu ir kalviu.

Eina jie, ginčijasi, o jiems priešais žingsniuoja Aldaras Kusa.

— Kas nutiko, didžiai gerbiamas mula? — klausia.

— Vienas pavadino mane tamsuoliu, kitas — asilu, trečias — šunimi. Vedu juos pas teisėją. Įkrės kiekvienam po dvidešimt lazdų, žinos, kaip užgaulioti dvasiško luomo asmenį.

Tik pakraipė galvą Aldaras Kusa:

— Vai mula, mula, argi gerbtini žmonės daužosi po turgų, nelyginant kuiliai po savo meldynus?

— Aa,— subliuvo mula,— anot tavęs, aš dar ir kiaulė?

Jis paleido iš rankų valstietį, kalvį ir audėją ir puolė Aldarą Kusą.

Bet Aldaras Kusa nesileido sučiumpamas. Ištrūko iš mulos ir paspruko. Mula — paskui jį. Bet kur tau nutukęs, nerangus

mula pasivys greitakojį gudruolį. Suklupo mula ir telkšt veidu į purvynę.

O valstietis, kalvis ir audėjas tik pasijuokė, nusispjovė, nelaukė, kol mula išsikaptys iš purvynės, ir nuėjo savais keliais.

ASILAS IŠMINČIUS

Gyveno kadaise asilas ir, kaip kad visi asilai, tarėsi, jog gudresnio už jį nesą pasaulyje.

Kartą užėjo asilas į sodą. Žiūri: kabo ant aukštų obelių nedideli raudonpusiai obuoliai, o greta moliūgų lauke ant laibučių vytelių noksta didžiuliai moliūgai.

Dirstelėjo asilas dar kartą į obuolius viršum savo galvos, paskui į moliūgus sau po kojomis ir iš apmaudo net ausimis pakraipė.

— Kaip kvailai,— sako,— viskas pasaulyje sutaisyta! Jeigu duotų man, asilui išminčiui, valią, aš viską saviškai pertvarkyčiau!

Nugirdo tuos žodžius žvirblis, betupįs netoliese ant šakos, ir paklausė:

— O sakykite. meldžiamasis, kas gi jums taip nepatiko?

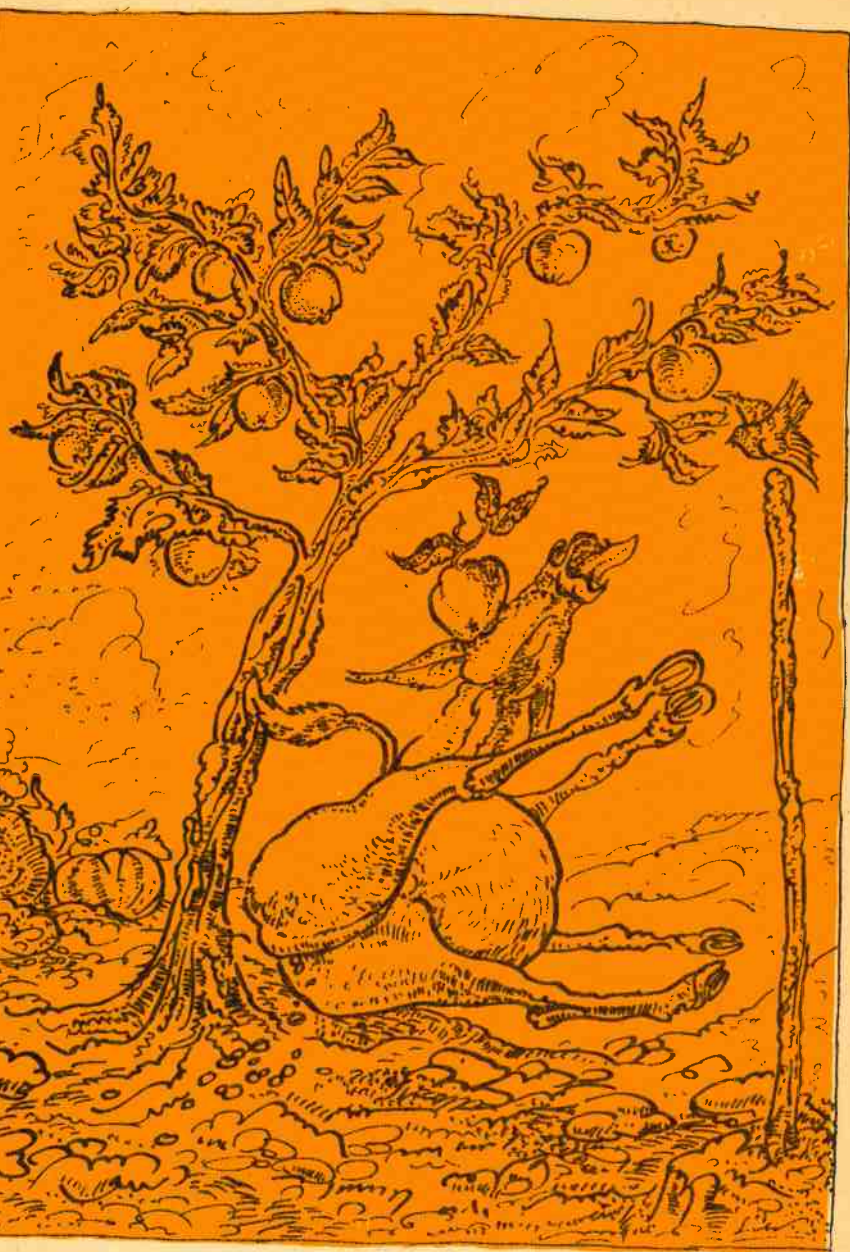
— Argi nematai? — atkirto jam asilas.— Štai žiūrėk — ant kokio didžiulio medžio kabo obuoliukai didumo kaip vaiko kumštis, o antai moliūgai, didesni už mano galvą, vos besilaiko ant kažin kokio laibučio stieblio.

— Tai ir yra visa išmintis,— atkirto jam žvirblis.

— Kokia čia išmintis! — suurzo asilas.— Štai jeigu ant didelių obelių augtų obuoliai tokio didumo kaip moliūgai, o ant laibučių stiebelių augtų moliūgai maži kaip obuoliai, tuomet viskas būtų išmintinga!

Taip pasakęs, asilas ėmė kasyti šoną į obelį. Tuoju iš viršaus bubt obuolys asilui ant galvos.

— Oi oi oi! Vargšė mano galveeėlė! — subliuvo asilas. Žvirblis nusijuokė.

— Na štai, matote, didysis išminčiau,— tarė jis,— laimė, kad obuolio būta didumo ne sulig moliūgu, antraip iš jūsų galvos nieko nebūtų likę!

— Taip,— vos bepratarė asilas ir paskubėjo nešdintis toliau nuo obels.

VYRIAUSIOJO TEISĖJO CHALATAS

Griždamas vėl vakarą namo, Nasredinas Apandis išvydo gatvėje pasliką gulintį žmogų.

Priėjo Apandis, pašvietė žibintu ir mato: guli purvyne girtas kaip dūmas vyriausiasis Bucharos teisėjas.

„O,— tarė sau Apandis,— už vyno pialą tu, pone vyriausiasis teisėjau, priteisei nelaimingajam keturiasdešimt lazdu. Įdomu, kiek išmaukei pialų, jei drybsai čia lyg kiaulė, nepanašus į žmogų?“

Apandis paspyręs apvertė nejudantį vyriausiąjį teisėją, nuvilko auksu siuvinėtą chalata, nuėmė čalną ir parėjo namo.

Vyriausiasis teisėjas buvo toks girtas, jog išsiblaivė tik prašvitus. Vargais negalais atsikėlė ir vogčiom išėlino į namus.

Tik dabar vyriausiasis teisėjas apsižiūrėjo esąs išrengtas, o jo brangus auksu siuvinėtas chalatas ir indiško muslino čalna dingę.

Pasipiktinęs, kad vagis išdrįso apiplėšti jį, patį vyriausiąjį teisėją, ryžosi žūt būt surasti nusikaltėlį ir skaudžiai jį nubausti.

Pasikvietė jis sargybinius ir įsakė:

— Aplėkite miesto turgus ir tą žmogų, kurio rankose pamatysite mano chalata ir čalną, tučtuojau suimkite ir atveskite čionai.

Sargybiniai žemai nusilenkė ir puolė vykdyti įsako.

Vyriausiasis teisėjas pasišaukė budelį ir ėmė laukti, iš anksto mėgaudamasis kerštu.

Sargybiniai aplėkė visus Bucharos turgus, iššniukštinėjo tarsi medžiokliniai šunys visus užkaborius ir netrukus aptiko Apandį su vyriausiojo teisėjo chalatu ir čalna.

Surišę Apandžiui rankas, atvedė jį pas vyriausiąjį teisėją.

— Štai tas vagis,— tarė sargybiniai.

— Kaip pas tave atsirado mano chalatas ir mano čalma? — rūščiai paklausė vyriausiasis teisėjas.— Sakyk tiesą. Matai, buidelis stovi mano dešinėje.

Nuolankiai nuleidęs galvą, atsakė Apandis:

— Pone, šiąnakt aš aptikau nepažįstamą žmogų, tysantį purvyne vidur gatvės, netekusį žmogiško pavidalo. Žmogus buvo girtas girtutėlis. Aš paėmiau jo chalata ir čalmą. Jeigu tas girtas buvote jūs, vyriausiasis teisėjau, aš mielai noru grąžinsiu jums chalata ir čalmą.

Išsigando vyriausiasis teisėjas. Jeigu žmonės sužinos, jog jis, vyriausiasis teisėjas, girtas tysojo gatvėje, bus suterštas jo vardas visoje Bucharoje.

Maloningai nusišypsojęs, vyriausiasis teisėjas tarė:

— O gerbiamas Apandi, mums, vyriausiajam teisėjui, įstatymų sergėtojui, nedera net prie lūpų pialos su vynu prikišti. Tasai girtasis, aišku, buvau ne aš. Chalatas ir čalma ne mano. Keliuk sau sveikas.

Tačiau visa Buchara žinojo, kieno buvo tas chalatas ir čalma. Ir žmonės išgarsino Apandį, sugebėjusį apjuokti vyriausiąjį teisėją.

VARGDIENIS IR CHANAS

Seniai seniai, labai seniai **gyveno** vargdienis, vardu Muradas Bobas. Aria jis kartą savo lauką, eina, klupdamas ragina jaučius. Tik staiga arklas užkliuvo už kažko kieto žemėje. Žiūri — vagoje besąs molio ąsotis, pilnas auksinių pinigų. Apšidžiaugė Muradas Bobas: „Dabar pagyvensiu visko pertekęs.“

Tuo tarpu jojo keliu chano sargybinis.

Išsigando Muradas Bobas, **mąsto**: „Jeigu sargybinis pastebėjo lobį ir praneš chanui, neišnešiu sveiko kailio. Reikia pasakyti sargybiniui, kad radau ąsotį.“

— Ei ei, eikš čionai! — pašaukė jis sargybini.

Pašaukė ir susimąstė. „O jeigu sargybinis nepastebėjo lobia? Kvailys būsiu, jei paleisiu iš rankų savo turtą. Reikia jį apgauti.“

Užbėrė ąsotį žemėm ir laukia.

Priėjo sargybinis. Muradas Bobas ir sako jam:

— Ponas sargybini, šitą jautį aš pirkau už trisdešimt sidabrinių, o aną jautį už keturiasdešimt. Aš pavarysiu juos, o tamsta pažiūrėk, kaitras geriau aria.

Sargybinis perpyko.

— Kas aš tau, ar koks prekiautojas galvijais? Ar nematai, kad aš didžiojo chano sargybinis.

Kirto senukui rimbu ir nujojo.

Galvoja Muradas Bobas: „O jeigu jis tik apsimetė nepastebėjęs ąsočio. Pašauksiu jį vėl.“

Vėl sušuko:

— Ei sargybini, grįžk! Noriu tarti tau gerą žodį.

Pavarė sargybinis arklį atgal.

O Muradas Bobas samprotauja pats sau: „Jeigu jis būtų pastebėjęs ąsotį, tai argi nebūtų paklausęs, kas jame yra? Be reikalo jį sugražinau.“ Sako sargybiniui:

— Šį arimą suariau keturiskart, o antai aną triskart. Šiame lauke manau pasėti sezamą, o aname lauke žirnius. Ar gerai bus taip?

Sargybinis suvis iširdo.

— Ak tu juodnugari! Aš kaip gyvas arklo rankose nelaičiau, tai tavo darbas žemę kapstyti.

Vėl sušėrė senukui rimbu ir nujojo.

Galvojo galvojo Muradas Bobas ir sugalvojo: „Eisiu su savo lobiu pas chaną. Antraip šis sargybinis nujos pirma manęs, praneš, kad lobį paslėpiau. Tada neišvengsiu lazdų.“

Iškasė jis ąsotį, susupo į chalataį ir, gindamas pirma savęs jaučius, nuėjo į kišlaką. Namie jis padėjo chalataį su įvyniotu ąsočiu palei duris ir sako:

— Žmona, duok man valgyti. Tik greičiau. Einu pas patį chaną.

— Ai ai,— persigando senelė,— ko tu gera valia lendi sli-
binui į **našrus**? Neik.

— Ką tu išmanai? — sako Muradas Bobas.

Pati jau buvo išvirusi katilė putrą. Atnešė Muradui pilną
dubenį, o pati išėjo į kiemą. Žiūri, numestas chalatas, o jame
kažkas suvyniota. Išvyniojo ir aiktelėjo — pilnas ašotis auksol

Paslėpė senelė ašotį, o vietoj jo įvyniojo į chalata apskritą
akmenį.

Pavalgė Muradas Bobas pasiėmė chalata su įvyniotu akme-
niu ir patraukė į **chano rūmus**. Atėjo pas chana ir sako:

— Didysis chane, turiu į tave prašymą.

— Kalbėk,— sako chanas.

„Ką čia aš jam kalbėsiu,— pagalvojo Muradas Bobas,— tik
tuščiai laiką gaišinsiu.“ Paėmė už skverno chalata. papurtė,
ir akmuo iškrito ant kilimo.

Nustebo Muradas Bobas: „Vaje vaje, vadinasi, aš būsiu
radęs **akmenį**, o ašotis su auksu man tik pasivaideno. Čia ko-
kie kerai, ne kitaip.“

O chanas supyko:

— Kaip tu drįsai ateiti pas mane su akmeniu! Pakvieskit
čionai budelį!

Mato Muradas Bobas — prasti reikalai ir sako:

— O didysis chane, mes sėdėjome trise, šnekučiavome.
Vienas sako: „Didelis akmuo, bus visas pūdas.“ Antras sako:
„Ne, mažas akmuo, nebus nė trisdešimt svarų.“ Nežinau, ki-
no teisybė. Išspręsk ginčą, didysis chane, sako, karalius turi
tiek išminties, kiek keturiasdešimt žmonių.

Įtūžo **chanas** ir šaukia visa gerkle:

— Kas aš, ar turgaus svėrikas, kad tavo akmenis svars-
tyčiau! Ei kas gyvas, **imeskit** jį į duobę!

Pasodino Muradą Bobą į duobę. Sėdi jis **tarnsoje** ir kalbasi
su savim:

— Argi tikrai akmenį būčiau radęs? To daikto, kur radau,
anga buvo va tokia, o aukštis va šitoksai.

Išgirdo kalėjimo prižiūrėtojas, ką kalba Muradas Bobas,
ir nubėgo pas chana.

— Senukas vis tvirtina: anga buvo tokia, aukštis šitoksai. Didysis chane, jis tikriausiai bus radęs ką vertinga.

Tada chanas įsakė iškvosti Muradą Bobą. Ėmė jį kaman-tinėti, o jis tyli. Ėmė jį mušti. Šaukia Muradas Bobas:

— Pasigailėkit, viską pasakysiu, tik nuveskit mane pas chaną.

— Kalbėk! — tarė chanas.

— Prie žmonių nesakysiu, o tamstai į ausį pasakysiu.

Chanas atkišo ausį.

Muradas Bobas ir kužda jam:

— Tavo lazdos labai jau geros, tik žiūrėk, pats nepaban-dyk jų gerumo.

Nusistebėjo chanas, kad taip drąsiai Muradas Bobas šneka. Apvilko senuką nauju chalatu ir paleido.

Grižo Muradas Bobas linksmas namo ir atsigulė. Ir sapnuoja, kad suvalgė dvidešimt nenunokusių abrikosų. Ryto metą klausia savo pačią:

— Ką galėtų reikšti mano sapnas?

O pati buvo pikta ant Murado ir atsakė:

— Ne kitaip — duos tau dvidešimt lazdų.

Supyko Muradas Bobas ant savo senės ir nuėjo pas kišlako žiniuonį. Klausia jį:

— Ką reiškia mano sapnas? Pati man sakė, kad aš gau-siąs dvidešimt lazdų.

— Ką duosi man už patarimą? — klausia žiniuonis.

— Aš nieko neturiu.

— Atėjo tuščiomis rankomis ir dar patarimo prašo, — tarė žiniuonis.

Parėjo Muradas Bobas namo ir griuvo miegoti. O jo pati ėmėsi žlugtą žlugti.

Skalbė ji, skalbė ir šliūkštelėjo iš geldos nešvarų vandenį į gatvę. Važiavo pro šalį patsai chanas, ir visas nešvarus van-duo pliūpt jam ant galvos.

— Kas čia gyvena? — suriko jis.

Žmonės atsakė:

— Čia gyvena Muradas Bobas.

— Duokite jį šen.

Atvedė Muradą Bobą ir įsakė **chanas** jam įkresti dvidešimt lazdų. Vos parkiūtino namo senukas. Padejavo padejavo ir užmigo.

Ryto metą senė ir klausia jį:

— Na vyreli, kokį sapną susapnavai?

— Žiū, kokia gudruolė, imsiu mat ir **pasakysiu**.

O patsai susiruošė, nuėjo pas žiniuonį, davė jam du paplotėlius ir klausia:

— Ką tas galėtų reikšti? Aš suvalgiau sapne **penkis** nenuokusius **abrikosus**.

Žiniuonis jam:

— Kodėl sakai netiesą?

— Na suvalgiau dešimt abrikosų.

— Vėl apgaudinėjai.

— Koks tu gudrus, žiniuoni. Aš suvalgiau dvidešimt abrikosų.

— Dabar tu **pasakei** tiesą,— taria žiniuonis.— Eik pas chaną, jis duos tau dvidešimt auksinių pinigų.

Grįžo namo Bobas ir galvoja: „Ar galima tikėti šituo žiniuoniu? Nueisiu pas **chaną**, o jis man ne dvidešimt auksinių, o dvidešimt lazdų duos.“

Taip niekur ir nenuėjo.

O **chanas** susapnavo sapną, jog baisus divas kulia jį lazda ir sako: „Kam liepei mušti vargdienį Muradą Bobą, kodėl nukriaudei jį?“

Atsibudo **chanas** visas šalto prakaito išpiltas ir liepė savo žmonėms atvesti pas jį Muradą Bobą.

Senikė kepė kieme paplotėlius ir staiga mato: gatve šuoliuoja du chano sargybiniai. Puolė ji vidun ir sako:

— Pražuvai tu, Bobai, vėl chano tarnai joja.

Muradas Bobas paliepė **pačiai**:

— Aš atsigulsiu, o tu užklok mane antklode. Paklaus, kur aš, sakyk: nėra namie. Antrąkart paklaus, sakyk: serga. O jeigu neatstos ir paklaus trečiąkart, sakyk, pasimirė jis.

Sargybiniai įjojo į kiemą ir šaukia visa gerkle:

— Ei, Bobai, eikš čionai!

— Jo nėra namie,— atsakė senikė.

— Meluoji, sene. Kaimynai sako: jis yra. Nagi atvesk jį šen.

— Jis serga, guli,— sako senikė.

— Serga ar neserga, tegu ateina.

Senikė jiems į tai:

— Pasimirė jis.

— Jeigu **pasimirė**, mes jį mirusį išsinešim! — neatlyžta jie. Susirado neštuvus, paguldė ant jų Bobą ir nunešė į rūmus. Nustebo chanas.

— Kas jam?

— Mus pamatęs, Muradas Bobas apsimetė mirusiu.

Chanas įsakė:

— Tegu kiekvienas atsineša po glėbį **rykščių**. Aš riktelėsiu: „Bobai!“— ir jeigu jis atsikels, tegu atsikelia, o jei neatsikels — muškite jį, kol **rykščių** užteks.

Lig tik chanas riktelėjo: „Bobai!“— seneliukas pašoko tardamas:

— **Tamstos** paslaugoms, didysis chanel!

Chanas paklausė:

— Kas mieliau tavo širdžiai: primušti mane lazda ar gauti iš manęs pinigų?

Bobas pagalvojo: „Dabar jis tikriausiai nutarė pražudyti mane: jeigu paimsiu pinigus, **sakys**, kad pavogiau, ir lieps nukirsti man galvą; jeigu pakelsiu prieš jį ranką, sakys, kad aš primušiau chaną, ir vėlei gyvo nepaliks.“

Ir sako:

— O didysis chanel! Ir mušti tamstos nemušiu, ir pinigų man nereikia. Tik paleiskite mane.

Chanas sako didžiūnams:

— Matote, kokie nesavanaudžiai mano valdiniai. Dovanuju tau dvidešimt **auksinių**.

Parėjo Muradas Bobas namo, apsakė viską pačiai.

Senikė atnešė šotį ir sako:

— Nagi suskaityk.

Suskaité Bobas pinigus šotyje, jame irgi būta dvidešimt **auksinių**.

Gyveno juodu su seņele ramiai ir turtingai.

TUGRYS IR EGRYS

Seniai, labai seniai viename kaime gyveno jaunikaitis, vardu Tugrys. Jis nieko daugiau neturėjo, tiktai žirgelį. O darbo jam rasti nesisekė. Paieškojo viename kaime, kitame — niekur nieko nerado. Tada jis sėdo ant savo žirgo ir išjojo kur akys veda laimės ieškoti.

Jojo jojo Tugrys ir sutiko pėsčią keleivį. Ėmė juodu šnekėtis. Tugrys paklausė keleivį, kas jis esąs. Iš kur ir kur einąs.

— Einu darbo ieškoti, — atsakė tasai.

— Kuo tu vardu?

— Egrys.

— O aš — Tugrys. Susidraugaukime, kartu dirbsime, kartu gyvensime.

Ir susitarė juodu visą amžių būti bičiuliai.

Tugrys pasigailėjo savo pėsčio bendrakeleivio ir pasiūlė jam pajoti galiuką kelio. Egrys sėdo ant žirgo, sušėrė jam rimbui ir nujojo. Tik dulkės parūko. Tugrys aiktelėjo: žmogus, kurį jis laikė bičiuliu, pasielgė su juo kaip priešas.

Bet ką darysi, nukiūtino Tugrys toliau pėsčias.

Temstant jis išvydo siaurutį takelį ir leidosi juo. Takelis jį atvedė į tankią girią.

Ėjo ėjo Tugrys ir staiga išvydo laukymėje seną krosnį paplotėliams kepti.

„O juk pavojinga eiti per girią tamsią naktį. Nagi imsiu ir numigsiu čia ligi ryto“ — pamanė jis ir įlindo į krosnį.

O laukymėje, kur kūpsojo krosnis, naktimis rinkdavosi įžymūs žvėrys: girios šachas — liūtas, girios viziriai — tigras ir lokys, girios trimitininkas — vilkas, girios fleitininkas — šakalas, girios pasakų sekėjas — lapinas.

Mėnuliui patekėjus, šakalas staugdamas apibėgo aplink krosnį. Jo šaukiami atčiūžino prakilnieji žvėrys. Atėjo liūtas šachas, oriai atsėdo į savo vietą ir liepė pasakoti įvairias įdomias istorijas.

Lapinas pasakininkas ėmė sekti:

— Šiame pagiryje yra urvas. Jau dešimt metų kaip gyvenu jame. Visa, ką turi žmonės, galima rasti ir mano būste. Jau

dešimt metų kaip renku visokias gėrybes: kilimus, užuolaidas, antklodes, drabužius... O kiek turiu skanumynų pasitaisęs!..

Tugrys savo slėpynėje pamanė: „Ė! Nebloga būtų nuėjus pas šitą lapiną į svečius!“

Po lapino prabilo lokys viziris.

— O štai mūsų girioje auga medis karagačas, o po juo dvi yra jaunos atžalos. Nėra pasaulyje tokios ligos, kurios neišgydytų šių atžalų lapai. Jau septyneri metai mūsų miesto šacho dukterė sunkiai serga. Šachas liepė paskelbti: „Kas išgydys mano dukterį — tam atiduosiu ją už žmoną. O kas pasisiūlys ir neišgydys — tą nubausiu mirtimi.“ Daugelis gydytojų jau ten savo galvas padėjo. Štai jeigu kas nors nuskintų lapų nuo atžalų, kurios auga po karagaču, nuvirintų juos ir pagirdytų šitomis nuoviromis šacho dukterį, ji beregint pasveiktų!

Po lokio ėmė pasakoti vilkas trimitininkas:

— Šiame pagiry ganosi bajorų banda — keturiasdešimt tūkstančių avių. Kasdien aš suryju po dvi. Kad ir kažin kaip besistengtų piemenys, jie negali manęs pagauti. Juk jie nežino, kad netoli, ant kalvos, gyvena senis, kuris turi didelį šunį. Jeigu piemenys nusipirktų tą šunį, tai jis mane sudraskytų į gabalus!

Po vilko prabilo tigras viziris:

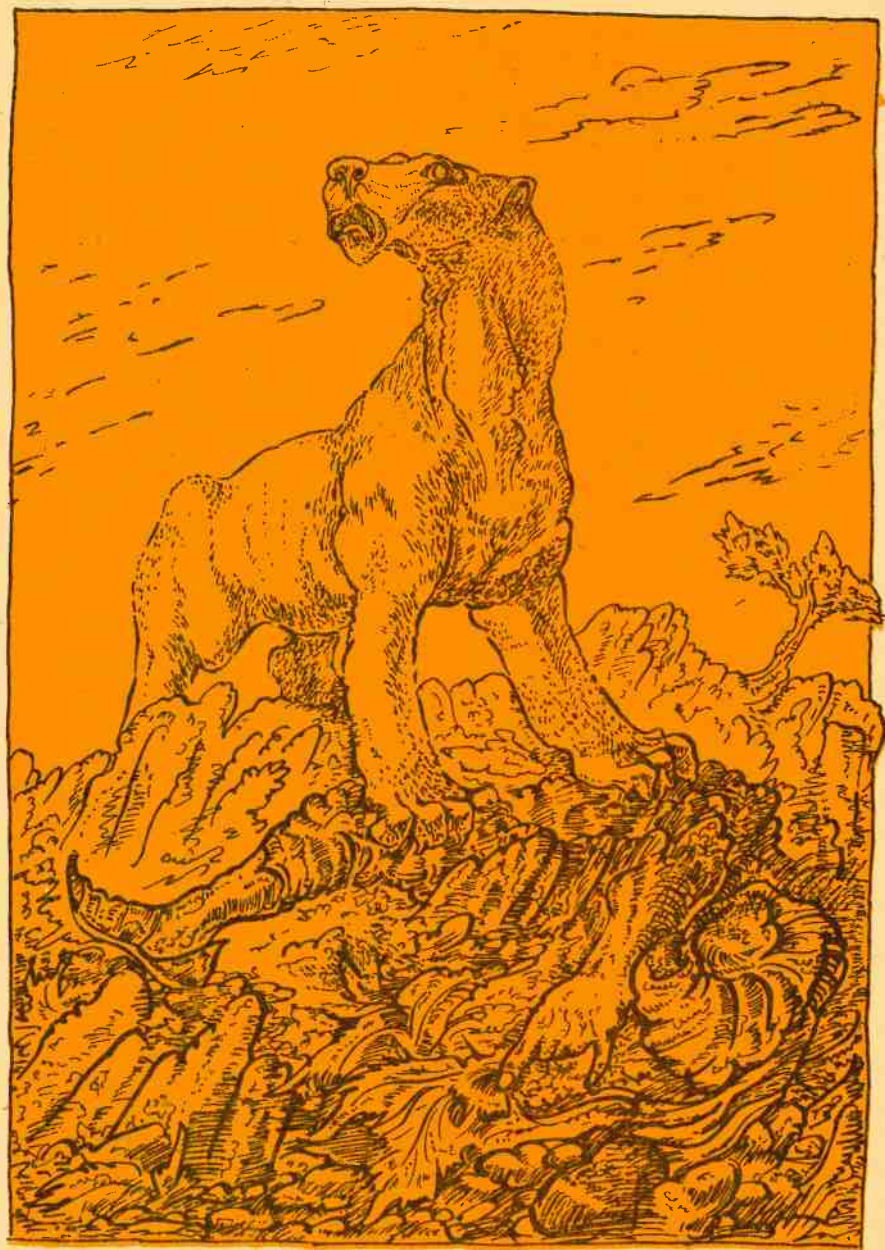
— Bajus, apie kurį pasakojo vilkas, turi dešimties tūkstančių žirgų bandą. Jie ganosi pamiškėje. Kas savaitė pasigrobiu po vieną žirgą. Bandoje yra keršas kumeliukas. Jeigu kas nors atsisėstų ant šio kumeliuko, tai galėtų mane lengvai pavyti... Gerai, kad niekas to nežino!

Beregint patekėjo saulė, ir žvėrys ėmė skirstytis į savo irštvas.

Kai laukymė ištuštėjo, Tugrys išlindo iš krosnies. Jis nuėjo ir susirado karagačą, apie kurį buvo lokys kalbėjęs, nusiskynė nuo atžalų kelis lapus.

Paskui jis nuėjo prie avių bandos, pasisveikino su piemeniu ir pasiteiravo, kaip jam sekasi.

— Blogi mano popieriai,— pasiskundė piemuo.— Įsisuko vilkas į bandą. Kasdien nuneša po dvi avis. Išvarys mane šeimininkas. Vargas man, bėdžiui!

15. Uzbekų pašakos

— Nesielvartauk, aš tau padėsiu! — tarė Tugrys piemeniui. Jis nuėjo pas senį, išprašė iš jo šunį ir atvedė piemeniui. Suo puolė vilką ir apdraskė jam kailį.

Tugrys leidos į kelionę ir netrukus susirado žirgų bandą. Pasisveikino su piemeniu, paklausė, kaip jis gyvuojaš. Tasai pasiskundė tigro darbeliais.

— Pabalnok keršąjį kumeliuką ir duok man storą ilgą vėzdą,— tarė Tugrys.

Atsisėdo Tugrys ant kumeliuko, pasiėmė vėzdą ir ėmė tykoti tigro ant takelio.

Naktį atėjo tigras viziris ir puolė tiesiai į bandą. Tugrys taip tvojo tigrui vėzdu, jog žvėris krito nebegyvas. Piemuo padovanojo Tugriui keršąjį kumeliuką.

Tugrys sėdo ant kumeliuko ir nujojo į miestą. Girdi — prekyvietėje šacho šauklys plyšauja visa gerkle:

— Jau septyneri metai, kaip serga šacho duktė! Kas ją išgydys — tam šachas atiduos ją už žmoną! O kas pasišaus gydyti ir neišgydys — tą šachas mirtimi nubaus!

— Aš apsiimu išgydyti šacho dukterį! — tarė Tugrys. Tugrys nuėjo į rūmus.

Šachas leido naujajam gydytojui įeiti pas dukterį.

Tugrys sugrūdo karagačo lapus, nuvirino juos ir pagirdė merginą. Po trijų dienų šacho duktė pasveiko. Šachas iškėlė vestuvių puotą ir išleido savo dukterį už Tugrio.

— Į kurį miestą skirti tave valdytoju? — paklausė šachas Tugrį.

— Aš nenoriu būti joks valdytojas,— atsakė Tugrys.— Pastatykite pagirį ant kalno man namus. Aš gyvensiu iš savo darbo.

Šachas nustebo, bet padarė kaip prašė žentas. Ir Tugrys su žmona ėmė gyventi ant kalno.

Kartą pas Tugrį atėjo Egrys.

— Mano bičiuli, iš kur tu visa gavai? — paklausė jis.— Ir namus turi, ir sodybą. Va aš pavogiau tavo žirgą, maniau — pralobsiu. O kur tik bejočiau — visur man nesiseka.

Nesinorėjo Tugriui minėti Egrio išdavystės ir jis tarė:

— O aš išmiegojau vieną naktį girioje, senoje krosnyje, ir išigijau visa, ką tu matai.

— Parodyk man tą vietą — aš irgi išmiegosiu krosnyje.

Tugrys papasakojo jam apie laukymę, kurioje rinkdavosi žvėrys.

Sutemus Egrys įlindo į krosnį.

Naktį vėl susirinko girios žvėrys.

Atėjo šachas liūtas, atėjo viziris lokys, atėjo trimitininkas vilkas, atėjo fleitininkas šakalas, atėjo pasakininkas lapinas.

— Na, pradėsime pasakoti! Kodėl gi nėra manojo vizirio — tigro? — paklausė liūtas.

Tuojau pakilo iš vietos šakalas.

— Ne, mes dabar nieko nebepasakosime. Dėl mūsų kalbų jūs netekote savo tigro vizirio...

Tuojau pakilo ir lokys.

— Mūsų karagačo lapai irgi apskainioti,— pasiskundė jis.

— O aš vis alkanas esu.— tarė vilkas.— Piemuo nusipirko tą šunį, kurį aš minėjau. Dabar prie bandos prisėlinti bijau — mane visą šuo apkandžiojo.

— Kas gi drįsta pasakoti mūsų paslaptis? — rūščiai suriau-
mojo liūtas.— Įsakau pagauti ir užmušti išdaviką!

Bet žvėrys nežinojo, kad kažkas nugirdo jų paslaptį.

O fazanas šuktelėjo:

— Išdavikas krosnyje! — Ir nuskrido.

Puolė žvėrys prie krosnies, ištraukė Egrį ir sudraskė į ga-
balus.

Taip nedorasis Egrys buvo nubaustas pagal nuopelnus.

BROLIAI GUDRAGALVIAI

Gyveno senovėje išmintingas senelis. Jis turėjo tris sūnus.

Kai seneliui atėjo laikas mirti, pasivadino jis sūnus ir sako:

— Mano vaikai, atėjo man mirties valanda. Neturiu nei aukso, nei brangenybių, bet daviau jums pačią didžiausią brangenybę žemėje — įdėjau į jūsų galvas proto ir išminties, ir galiu ramiai mirti.

Senelis pasimirė.

Kiek trukus, kiek netrukus, susirinko broliai, pasitarė ir nusprendė:

— Eisime pakeliauti po pasaulį. Įsigysim dar daugiau proto bei išminties ir taip padidinsime tėvo palikimą.

Pasitiekė broliai paviržio į kelionę ir išėjo.

Ėjo jie per tuščias stepes ir slėnius, kopė per aukštus kalnus.

— Šit jau baigėsi jų paviržis. Kamavo juos alkis, kamavo troškulys. Broliai visiškai nusigalavo.

Tuo tarpu priekyje pasirodė medžiai — ten buvo miestas.

„Dabar priėjome gyvenamas vietas“, — apsidžiaugė broliai, ir nors jiems labai skaudėjo kojas, paspartino žingsnį.

Eina broliai — pirma visų vyresnysis, paskui jį abu jaunesnieji. Ūmai vyresnysis brolis sustojo, atsisuko ir sako:

— Prieš mus čia keliu nueita kupranugario.

Paėjus penkis ar šešis žingsnius vidutinysis pasakė:

— Kupranugaris buvo vienaakis.

Kiek palūkėjęs prabilo jaunėlis:

— Ant to kupranugario sėdėjo moteris.

Paėjo broliai dar mažumėlę, ir juos pasivijo raitelis, prisisegęs prie šono kalaviją. Raitelis atidžiai nužvelgė visus tris.

O vyriausiasis brolis ir sako jam:

— Turbūt ieškote ko nors, keleivi?

Raitelis sustabdė arklį.

— Taigi kad ieškau, — sako.

— Kupranugaris pradingo? — klausia vyriausiasis brolis.

— Kupranugaris, — atsako keleivis.

Dabar į kalbą įsiterpė vidurinysis brolis.

— Kupranugaris buvo vienaakis?

— Taip, jis buvo vienaakis, — atsakė raitelis.

— O kupranugariu jojo moteris? — paklausė jaunėlis.

Raitelis dar atidžiau pažvelgė į brolius ir sako:

— Aha, vadinasi, mano kupranugarį turite jūs. Kur jį paslėpėte?

— Mes tavo kupranugario nematėme, — atsakė jam broliai.

— O jeigu nematėte, tai kaip žinote jo žymes? — klausia raitelis.

— Mes iš nuovokos žinome. Tavo kupranugaris nuėjo į tą pusę. Jok greičiau ir rasi jį,— atsakė broliai.

— Ne,— sako kupranugario šeimininkas,— mano kupranugaris pas jus.

Dabar raitelis ištraukė iš makščių kalaviją ir liepė broliams sekti paskui jį. Atvarė juos tiesiai prie tos šalies šacho rūmų.

Brolius jis paliko prie vartų pas sargybinius, o pats nuėjo į rūmus ir viską apsakė šachui.

Šachas išklausė kario ir sako:

— Jeigu tu nieko jiems nesakei, o jie patys nusakė visas žymes, vadinasi, jie paslėpė ir kupranugarį, ir tavo žmoną. Vesk tuos sukčius čionai.

Karys išėjo ir grįžo su trimis broliais. Broliai žemai nusi-lenkė šachui.

— Ei vagys! Kur padėjote kupranugarį? Kur mano kario žmona? — rūščiai suriko šachas.

— Mes nematėme nei jo kupranugario, nei jo žmonos,— atsakė broliai.

Šachas tarė:

— Mano karys nieko jūsų neklausinėjo, jūs patys nusakėte visas kupranugario žymes ir kad kupranugariu jojo moteris. Kaipgi jūs drįstate gintis?

— O šache! — atsakė jam broliai.— Mes daug keliavome po pasaulį, mokėmės visko pasiekti protu. Apie kupranugarį kalbėjome iš nuovokos.

Šachas nusijuokė.

— Argi galima žinoti iš nuovokos tai, ko niekad nesi matęs?

Jis pažvelgė į savo vizirį ir pakuždėjo jam kažką į ausį. Viziris tučiuojau atsistojau ir išėjo.

Neilgai trukus du tarnai atnešė ant neštuvų didelę skrynią ir pastatė ją pas duris, kad matytų šachas.

Šachas tarė:

— Ei vagys! Įspėkite, kas yra toje skrynioje. Neįspėsite, įsakysiu nukirsti jums galvas.

— Kas ten būtų kas nebūtų, skrynioje yra vienas daiktas,— tarė vyriausiasis brolis.

— Ir tas daiktas apskritas,— pridūrė vidutinysis.

— Skrynioje guli granatas,— spėjo jaunėlis.

Šachas įsakė:

— Neškite šen skrynią.

Tarnai įvykdė įsakymą. Šachas atvožė skrynią, pažvelgė į vidų, o joje iš tiesų buvo granatas.

— Matyt, šitie žmonės ne vagys. Jie iš tikrųjų gudragalviai. Eik ir ieškok savo kupranugario kitur.

Visi, kas buvo rūmuose, stebėjosi brolių įžvalgumu. Šachas pats išnešė didelį padėklą su duona ir pastatė prieš juos.

— Valgykite, brangūs svečiai,— tarė jis,— vaišinkitės.

Broliai susižvalgė, šyptelėjo ir, paragavę po kąsnelį, surišo duoną į skepetą.

Šachas paleido brolius.

— Galite eiti kur tik norite,— tarė jis.

Broliai išėjo iš rūmų ir pasuko į arbatinę.

O smalsus šachas, persirengęs senu chalatu, nuėjo paskui juos.

Arbatinėje broliai atsisėdo ant medinės pakylos ir paprašė arbatos.

Gerdamas arbatą vyriausiasis brolis paklausė:

— Ką jūs pastebėjote?

— O tu? — savo ruožtu paklausė jaunesnieji.

— Aš manau, kad šachas kilęs iš paprastų žmonių. Jis kepėjo sūnus,— atsakė vyriausiasis.

Šachas nustebo, nuėjo pas motiną ir klausia:

— Pasakyk man, ar aš šacho esu sūnus, ar paprasto žmogaus?

— Kodėl klausi? — sako jam motina.

— Aš nežinau, kas esu, todėl ir klausiu.

Motina ir sako jam:

— Mano vyras buvo šachas. Vaikų mes neturėjome. Gyveno pas mus tarnas kepėjas. Kepėjo žmona pagimdė berniuką, o pati numirė. Kepėjas atėjo pas mus naktį su ašaromis. „Paimkite,— sako,— kūdikį, užauginkite ir tebūnie jis jums sū-

nus." Mudu su šachu pažadėjome kepėjui išauklėti jo sūnų, o jis prisiekė niekam apie tai nepasakoti. Kitą dieną visai šaliai buvo pagarsinta, esą, šacho žmona pagimdžiusi sūnų. Kai berniukas užaugo,— tai buvai tu,— senasis šachas pasimirė, o jo viešpatystė atiteko tau.

Kitą rytą šachas vėl pasivadino tris brolius. Kai broliai atėjo, jis su pagarba pasodino juos, padėjo jiems vaišių ir tarė:

— Brangūs mano sveteliai! Katras iš jūsų paklausė kelevių, ar jam nedingo kupranugaris?

Vyriausiasis brolis atsistojo ir nusilenkęs tarė:

— Aš, valdove.

— Kaip tu galėjai žinoti, kad karys praganė kupranugarį?

— Iš pėdų pažinau, kad pirm mūsų nueita kupranugario, todėl pagalvojau, jog šis karys ieško kupranugario,— atsakė vyriausiasis brolis.

— O katras iš jūsų pasakė, kad kupranugaris vienaakis? — vėl paklausė šachas.

Dabar atsistojo vidurinis brolis ir nusilenkęs tarė:

— Aš, valdove.

— Kaip tu galėjai žinoti, kad kupranugaris vienaakis, jo nematęs? — paklausė šachas.

— Aš nuvokiau iš to, kad vienoje pusėje takelio žolė buvo nuėsta, o kitoje — visa žolė neliesta,— atsakė vidurinis brolis.

Šachas paklausė:

— O katras iš jūsų sužinojo, kad kupranugaris jojo moteris?

— Aš, mano valdove,— atsakė jaunėlis.

— Kaip tu galėjai tą sužinoti? — paklausė šachas.

— Aš mačiau, kad vienoje vietoje kupranugario priklaupėta, o šalimais smėlyje liko mažų kurpaičių įspaudai. Pagal juos ir pažinau.

Šachas paklausė:

— O kaip jūs sužinojote, kad skrynioje buvo vienas granatas?

— Mirus tėvui mes sumanėme pakeliauti,— atsakė vyresnysis brolis.— Mes susitarėme apie viską, kas mums pasitaikys kelyje, gerai apmąstyti ir protu sumoti. Skrynią nešė du tarnai, ir buvo matyti, kad jinai nesunki. Bet jeigu tu liepei atnešti skrynią, idant mus patikrintumei, aš sumečiau, jog skrynia negali būti tuščia.

— O aš girdėjau, kaip nešant skrynią, joje kažkas raičiojosi. Ir sumojau, kad daiktas apskritas,— tarė vidutinysis brolis.

— Na o aš pagalvojau, jeigu skrynioje yra vienas daiktas, tai jis turėtų būti retai sutinkamas, ir tariau ten būsiant granatą,— pridūrė jaunėlis.

— Taip,— tarė šachas.— O kaipgi jūs sužinojote, kad aš paprasto kepėjo sūnus?

Jaunesnysis brolis atsistoję, žemai nusilenkė ir tarė:

— Įrodyti šachui savo žodžių tiesą lygu stovėti ant kardo ašmenų. Jūs neapdovanojote mūsų auksu, nesuteikėte aukštų vietų, o padavėte mums duonos ant padėklo. Taigi mes ir tarėme: duona šiam žmogui brangesnė už auksą ir aukštas vietas, vadinasi, jis kepėjo sūnus.

Šachas ilgai mąstė dėl šitų brolių žodžių, paskui tarė:

— Aš jau senas ir paliejęs. Man sunku atskirti balta nuo juodo. Man reikia poilsio, o jums atviri keliai. Jūs jauni, įgiję proto ir išminties. Jums lengviau atskirti gera nuo blogo. Jums geriau pritinka valdyti šalį ir žmones.

Ir šachas paskyrė brolius viziriais.

KARALIUS IR IŠMINTINGAS SENELIS

Seniai seniai, labai seniai gyveno toks karalius. Vieną žiemos vakarą karalius drauge su savo viziriu ir artimaisiais išjojo medžioti. Upės pakrantėje jie išvydo senelį. Senelis sėdėjo ir meškeriojo eketėje. Karalius klausia:

— Ei tėve! Argi trijų iš keturių tau buvo mažai, kad žiemą meškerioji?

— Trijų iš keturių būtų buvę ganėtinai, tik kad trisdešimt du dar reikalauja,— atsakė senelis.

Ūieno nesupratęs, viziris taip nustebė, kad net išsiūžio.

O karalius toliau ūneka su seneliu.

— Kad taip, tai aš ūiom dienom atsiūsiu tau ūašiną, ar gebėsi jį apipešioti?

Senelis atsakė gebėsiąs geriau negu reikia.

Po medžioklės viziris kreipėsi į karalių:

— Mano padišache, leiskite jus paklausti?

Karalius maloningai leido. Tada viziris paklausė karalių, apie ką ūnekėjosi su seneliu.

Karalius supyko:

— Matyt, be reikalo paskyriau tave viziriu. Duodu tau tris dienas. Jeigu ligi tol nepermanysi mudviejų ūodžių prasmės, atsisveikink su savo galva.

Ir išvijo vizirį iš rūmų.

Dvi dienas apklausinėjo viziris daugelį ūmonių, bet atsakymo negavo.

Trečią dieną, išsigandęs artėjančios mirties, nuėjo pas senelį. Senelis priėmė svečią su pagarba. O viziris klausia:

— Ei seneli, kokia prasmė slaptingos judviejų su karaliu ūnekos?

— Garbingasis viziri, man nevalia atsakyti į tamstos klausimus. Jei atsakysiu, nusidėsiu karaliui,— atsakė senelis.

Mėgino viziris prikalbėti senelį, bet neprikalbėjo. Ūadėjo atiduoti jam pusę savo turtų. Senelis nesutiko. Viziris grasino ir maldavo. Galop senelis nusileido: „Jeigu atiduosite visus turtus — pasakysiu“. Kur dėsīs viziris — sutiko.

— Didžiai gerbiamas viziri,— ėmė pasakoti senelis,— karaliaus ūodžiai apie tris iš keturių reiškia, kad yra keturi metų laikai. Taigi padišachas ir paklausė, kodėl, atseit, pavasarį, vasarą ir rudenį aš neliejau devinto prakaito, idant ūiemą galėčiau atsipūsti. O aš atsakiau, jog trisdešimt du daug reikalauja, tatai reiškia trisdešimt du dantis. Kai mudu ūnekėjomės, tamsta stebėjaisi. Karalius matė tatai. Linktelėjęs tamstos pusėn tarė atsiūsiąs man ūašiną ir paklausė, ar gebėsiu jį nupešti. Aš atsakiau, jog gebėsiu geriau negu rei-

kia. Tas **žąsinas** ir buvai tamsta. Atėjai pas mane ir už mūsų šnekos įminimą atidavei visus savo turtus.

Viziris labai susikrimto. Atkako į karaliaus menes ir pranešė, kokia buvusi paslaptinių žodžių prasmė.

O karalius išvijo jį ir paskyrė savo viziriu senelį žveją.

Į KURIUOS NAMUS BELSTIS

Senų senovėje gyveno viename tolimame mieste vaikinai, vardu Cholmatas. Gyveno jis sau, **gyveno**, iš savo kiškalo kojos nekėlė. Ir užsigėdė jis kartą po pasaulį pasidairyti, svieto pamatyti. Prisdėjo paplotėlių į odinį maišą, pasibalnojo žirgą, apsijuosė juosmens skepetomis, šoko į balną,— ir patraukė tolyn nuo gimtųjų namelių.

Joja Cholmatas, viskas jį džiugina: kaip žolė auga ir kaip saulė šviečia, kaip padangėje vyturėlis čirena ir kaip driekšukas iš po žirgo kanopų šmurkši. Nedidukės laputės loja ant savo rudų jauniklių, kobra apsimetusi krūmo šakele — vos bežiūrėsi.

O kelias vis tolyn bėga, ir jo galo nematyt. Saulė ėmė linkti vakarop, ir stepė iš auksinės pavirto melsva. Tuoj tamsa apgaubs žemę. Užustaugė tolumoje **šakalai**, verkia, rauda. Baugu **paliko** Cholmatui vienam stepėje, tuščiam kelyje. Ūmai išvydo priekyje **linksmą** žiburėlį.

Pasuko Cholmatas žirgą žiburėlio pusėn. Juo arčiau joja, juo skaistesnė ugnelė, juo aukščiau kyla liepsna. Prijojo Cholmatas arti ir mato: dega ugnis ugniakure po dideliu katilu atvirame kieme. O prie ugniakuro sėdi senelis, pusamžė moteris ir mergaitė.

— Sėsk prie mūsų, sūneli! — pakvietė Cholmatą pusamžė moteriškė.

— Ėhė hėl — nusistebėjo senelis.— Leiskit jam nuo žirgo nultipti!

— Tegu sėdasi su žirgu! — nusijuokė mergaitė.

Šyptelėjo vaikinai ir nulipo nuo žirgo. Atsisėdo jie už

stalo, ėmė valgyti sriubą, kuri virė katilė. O kai pavakarie-
niavo ir jau taisėsi gulti, paklausė vaikas žilabarzdį senelį:

— Jūs priglobėte mane vardo nepaklausęs. Kodėl?

— Tokia svetingumo prievolė,— atsakė senelis.

— O jeigu aš nedoras žmogus, tėve?

— Nedoras žmogus nesustoja prie vargdienių namų. Gulk,
sūneli, ir ramiai miegok.

Išaušus palydėjo šeimnininkai Cholmatą į kelionę ir įdėjo
paviržio į odmaišį. Vaikas buvo benorįs atsisakyti — juk
vakare vėlei kur sustos nakvoti, bet nenorėjo užgauti gerų
žmonių.

Vėl saulė nusėdo už stepės pakraščio, žemę apgaubė nak-
tis. Ėmė striūbauti, ūkauti šakalai, sustaugė tolumoje vilkas.
Baugu paliko Cholmatui vienam stepėje tamsią naktį. Bet
aure — priekyje jis mato blausų žiburėlį. Apsidžiaugė Chol-
matas ir pasuko į jį savo žirgą.

O kai prijojo arti, pamatė, kad kiemas aptvertas tvora,
ir varteliai užšauti. Pasibeldė vaikas į vartelius, bet šemi-
ninkai neatidarė jų, tik ėmė klausinėti: kas jis ir iš kur, ko
leidosi į tolimą kelionę.

— Žmonės gerieji, leiskite pernaktvoti! — meldė Cholma-
tas.— Gūnią žemėje pasitiesiu, balną po galva pasidėsiu, o
paviržio turiu odmaišyje.

Atidarė šeimnininkai vartelius, įleido vaikiną kieman. Gar-
džiai kvėpėjo plovai židinyje, bet niekas nepakvietė Chol-
mato prie stalo. O ryto metą išprašė vaikiną sulig aušra ir nė
pusės paplotėlio neįdėjo kelionėn.

Saulė švietė stepėje, žaliavo žolė. Aukštai padangėje gie-
dojo vieversėlis. Pėmpė šaukė savo neklusnius pempikus,
kobra kiūtojo krūmuose, apsimesdama šakele. Daug įdomių
dalykų matė keliaudamas Cholmatas ir pamiršo visus savo
nesmagumus.

Bet štai vėlei nusileido už horizonto saulė, sutemos virto
tamsia naktim. Ėmė staugti stepėje vilkai.

Prijojo Cholmatas tamsoje prie didelio namo ir išvydo,
kad jis stovi už aklinos sienos ir drūti vartai užrakinti. Ilgai
beldė vaikas į vartus, kolei iš kiemo atsiliepė šeimnininkai.

- Ką ten atneša nelabasis?
- Šeimininkai, leiskit pernaktvoti!
- Ir kelyje pernaktvosi!
- Baisu — vilkai staugiai!
- Bijai vilkų — sėdėk namie.
- Aš gūnią pasitiesiu, balną po galva pasidėsiu...
- Tai ir miegok sau ten už vartų! — atsakė jam iš anos pusės ir daugiau nebeatsiliepė.

Ir ūmai dingo Cholmatui baimė. Jis pagalvojo, jog geriau nakvoti stepėje prie laužo, negu turtinguose namuose pas negerus žmones.

Užtraukė dainą vaikinai ir paleido šuoliais savo žirgą. Ir išvydo tolumoje linksmą žiburėlį...

Tai ir viskas, kas nutiko senų senovėje tolimoje kelionėje geram vaikinui, vardu Cholmatas.

PATI GERIAUSIA DOVANA

Senų senovėje gyveno sau pirklys. Ir turėjo jis tris dukteris.

Kartą susitaisė jis vykti prekybos reikalais į tolimes šalis, pasivadino dukteris ir sako:

— Mielos dukrytės, keliauju į tolimus kraštus. Sakykite, kokių dovanų jums parvežti?

— Parvežkite man vėrinį pačių gražiausių žemčiūgų! — susuko vyriausioji duktė.

— O man, — paprašė vidurinioji, — paties gražiausio šilko suknelei!

Išklausė jų pirklys ir klausia jauniausiąją dukterį:

— O kokios dovanos tu norėtum?

Bet jaunėlė šitaip jam sako:

— Mano tėve, nieko man nereikia, kad tik tamsta grįžtu-mei gyvas ir sveikas. Bet jeigu nori man parvežti dovaną, tai rink į maišelį pelenus nuo paplotėlių, kuriuos valgysi tuose kraštuose, ir atiduok man.

Nusistebėjo pirklys, išgirdęs tokį prašymą, tačiau neprieštaravo.

Ilgai važinėjo jis po svečias šalis. O kai baigė savo prekybinius reikalus, pripirko vyresniosioms dukterims brangių dovanų ir patraukė namolei.

Namie pirklio buvo nekantriai laukiama. Ir kai jis galiausiai grįžo, tai dosniai apdovanojo vyresniąsias dukteris. O jaunėlei, kaip buvo žadėjęs, įteikė tik maišelį pelenų.

— Aš įvykdžiau tavo prašymą, dukryte — tarė pirklys, — bet man gėda duoti tau tokią dovaną.

Nieko neatsakė mergaitė, tik pašaukė savo mylimą šunį. Ir kai šuo pribėgo, mergaitė atkišo jam praskleistą maišelį. Pauostė šuo pelenus ir atsoko. Tada jaunesnioji duktė pažvelgė į tėvą ir tarė:

— Tėve, jeigu drauge su paplotėliais tamsta būtumei suvalgęs ir šituos pelenus, būtumei galėjęs apsirgti ir net numirti. O tamsta grįžai gyvas ir sveikas — tai man pati geriausia, pati brangiausia dovana!

Pirklys dar labiau pamilo savo jaunėlę dukterį.

KAS YRA ŠNIPŠTAS

Pasakojama, kad gyvenęs viename mieste tinginys, vardu Sulparas.

Pasitaikė sykį Sulparui pakliūti prekyvietėje pas kalvius. Pažiūrėjo jis, kaip dirba kalviai, ir pamanė: „Pelningas ir nesunkus darbas: bekalį sau plaktuku geležį, ir viskas! Nagi ir aš pasidarysiu kalvis!“

Išsinuomojo Sulparas vietą viduryje prekyvietės ir įsitaisė kalvę.

Netrukus atėjo pas Sulparą valstietis su geležies gabalu ir sako:

— Ar negalėtum man nukalti iš šio gelžgalio noragą arklui?

— Noragą arklui? — pasitikrindamas paklausė Sulparas. — Kodėl gi ne, galima.

Valstietis paliko geležį ir išėjo. O Sulparas ėmėsi dirbti noragą. Kalė jis geležį, kalė, ir vis jam neišeina noragas.

Rytojaus dieną ateina valstietis:

— Na kaip, ar nukaltas man noragas?

— Ne,— atsakė Sulparas,— iš tavo geležies noragas neišeina.

— Tai kas gi išeina iš jos? — klausia valstietis.

Pavartė Sulparas gelžgalį ir sako:

— **Kirvis** iš jo bene išeitų.

— Gerai,— sutiko valstietis,— padirbk man kirvį.

Ėmėsi Sulparas dirbti kirvį. Kalė kalė. niekaip jam neišeina kirvis.

Rytojaus dieną vėl ateina valstietis. Sulparas pasitiko jį ant kalvės **slenksčio** ir sako:

— Iš tavo geležies kirvis neišeina. Va pjautuvas galbūt išeitų.

Valstietis sutiko:

— Ką gi, nukalk pjautuvą.

Ėmėsi Sulparas pjautuvą kalti. Bet ir pjautuvas jam neišėjo. Rytojaus dieną valstietis ateina ir klausia:

— Na kaip, ar pjautuvas nukaltas?

— Ne,— atsako jam Sulparas,— neišeina. Bertuvė anglims išeitų.

— Gerai, dirbk bertuvę,— sutiko valstietis.

Sulparas prasikuisė visą dieną — nuo ryto ligi vakaro. Rytojaus dieną atėjo valstietis, klausia:

— Na kaip, ar bertuvė nukalta?

— Et, iš šios geležies tik žnyplės anglims tegalima padirbti,— atsako Sulparas.

— Gerai,— sako valstietis,— dirbk žnyplės.

Rytojaus dieną valstietis ateina ir klausia:

— Ar žnyplės nukaltos?

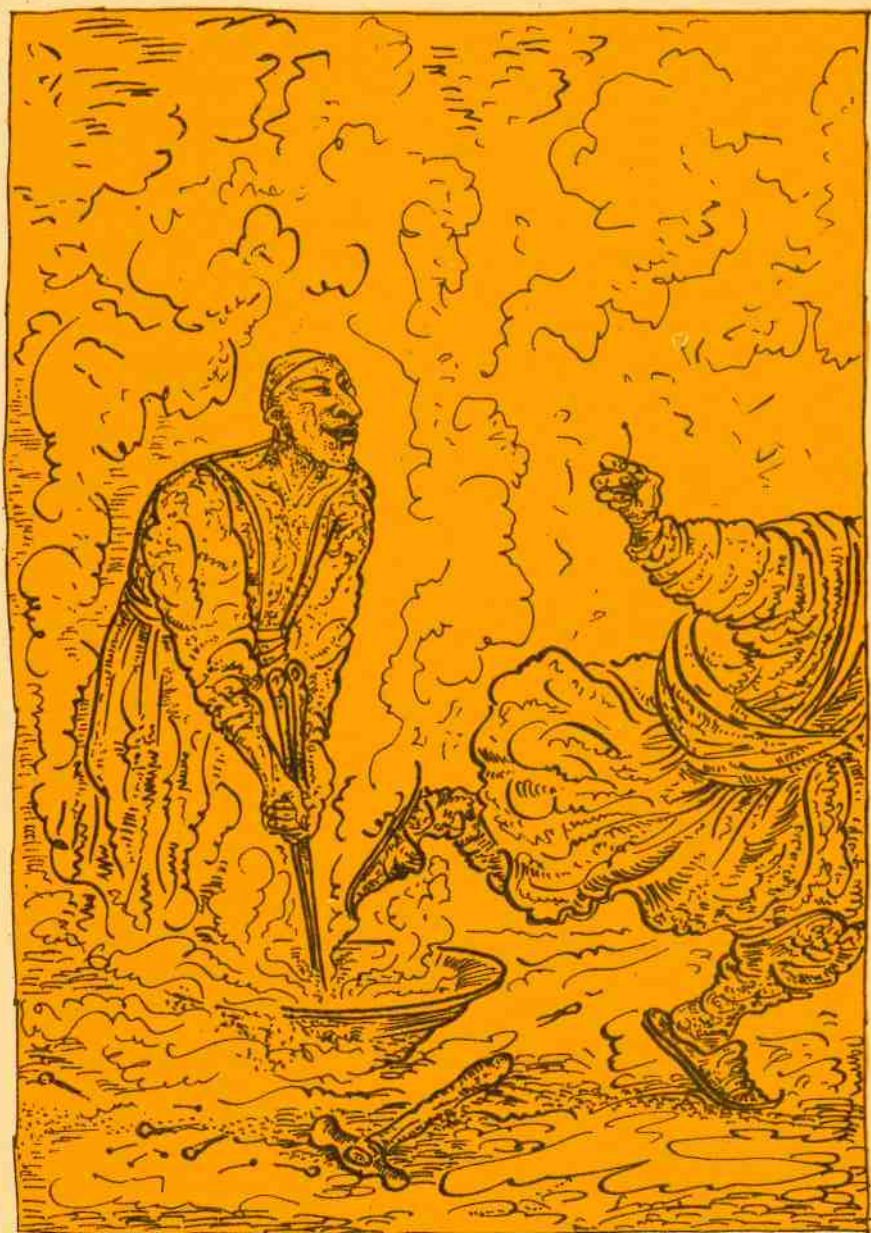
— Neišeina žnyplės,— atsako Sulparas.

— Tai kas gi išeis?

— Peiliukas išeis.

— Gerai, dirbk peiliuką.

Kitą dieną valstietis teiraujasi:

— Ar padirbtas peiliukas?

— Ne, neišeina,— atsako jam Sulparas.

— Tai kas gi pagaliau iš mano geležies išeis? — paklausė valstietis.

Sulparas pagalvojo pagalvojo ir sako:

— Šnipštas išeis.

— Na jei šnipštas išeina, tebūna šnipštas, tik, susimildamas, dirbk greičiau! — prašo jį valstietis.

Praėjo diena. Rytą valstietis teiraujasi:

— Ar padirbai šnipštą?

— Seniai padirbau! — atsako jam Sulparas.

— Na duokš!

— Tuoju!

Pačiuo Sulparas žnyplėmis įkaitintos geležies gabalą ir kyštelėjo į vandenį.

„Šššnipšt!“ — sušnypštė geležis.

— Pasiimkite! — tarė Sulparas.

Įtūžęs valstietis pasisuko išeiti.

— Palauk! — sušuko Sulparas.— O kaipgi su mokesčiu už mano darbą?

Valstietis sustojo, įkišo ranką į kišenę. Linksmai suskambėjo kišenėje sidabro pinigai.

— Ar girdi kaip skamba? — tarė valstietis ir išėjo.

TRYS INDAI SU VANDENIU

Seniai seniai valdė vieną šalį godus ir kvailas šachas. Juo labiau jis turtėjo, juo labiau geidė būti dar turtingesnis. Visiškai nualino žmones, o jo godumas vis didėjo. Žmonės jau nebeturi ko valgyti, o šachas galvojau sau, kaip čia dar labiau pralobus.

Galvojo galvojo ir sugalvojo. Kuriam galui reikalingi seniai. Senątvė — ne džiaugsmas. Dirbti jie jau nebegali, o valgyti prašo. Reikia išvyti senius iš savo šalies, tada man daugiau visokio gero atiteks. Ėmė ir išvijojus į dykas žemes, kurios už paskutiniojo akmens prasideda.

O gyveno toje viešpatijoje geras žmogus. Geras ir neturtingas, todėl kad geri žmonės negobšauja ir pinigų nekrauja. Ir turėjo jis tėvą, išmintingą ir kilniadvasį senelį. Tokį jis ir savo sūnų išaugino.

Atėjo metas gerajam žmogui savo tėvą už valstybės sienų išlydėti. Susikrimto sūnus, bet neišdrįso nepaklausti godaus šacho. O senelis guodžia sūnų.

— Ir iš teisybės,— sako,— senatvė ne džiaugsmas.

Ėjo jiedu, ėjo ir priėjo paskutinįjį akmenį, už kurio prasideda dykos žemės.

Atsisėdo juodu ant akmens. Sėdi ir tyli prieš išsiskirdami.

— Tėve,— paklausė gerasis žmogus,— ką tamsta nūnai galvoji?

— Aš, sūneli, galvoju, ką pasakys kvailas mūsų šachas, kai jo sūnus atves jį prie šio akmens.

— Ką gi jis pasakys, tėve?

— Jis pasakys: senatvė — irgi džiaugsmas, tik bus per vėlu...

Atsistojo tada gerasis žmogus, padėjo atsistoti tėvui ir parvedė jį namo. Susirūpino senelis: sužinos šachas — visą jų šeimą pražudys.

— O mes tamstą paslėpsim, tėve,— nuramino sūnus.— Jei-gu sargybiniai nepamatys, tai ir šachas nesužinos.

Ir gyveno jie tėvą nuo šacho tarnų slėpdami. Tik atsitiko, kad tą šalį, kurią valdė godus ir kvailas šachas, užklupo sausra. Išdžiūvo pasėliai, išlakstė žvėrys, išskrido paukščiai.

Išsigando šachas, kad ir pats gali numirti iš troškulio. Ir įsakė paskelbti žmonėms, jog tą, kuris atras vandens, apipils auksu aukščiau galvos. Tačiau niekas negalėjo rasti vandens, kadangi šią paslaptį nežinojo senieji meistrai. O valstybėje nebuvo likę nė vieno seno žmogaus.

Atėjo gerasis žmogus pas tėvą. Ką daryti, klausia; ne šacho gaila, o žmonių, pražūti gali.

— Eik, sūnau, pas šachą ir sakyk, kad tu rasi vandenį,— patarė jam tėvas.

— Bet juk aš nemoku! — sušuko gerasis žmogus.

— O aš išmokysiu tave, sūnau.

Ir padarė gerasis žmogus taip, kaip liepė tėvas. Nuėjo pas šachą ir pasakė apsiimaš rasti vandenį.

— Prašyk, ko tik nori, viską atiduosiu! — apsidžiaugė šachas.— Nes aš jau trečia diena gerti noriu.

Išsivedė gerasis žmogus iš šacho arklidės patį eikliausią žirgą ir nujojo į plyną lauką. Mato — kalnų link paukštė skrenda. Nušuoliavo jis paskui paukštę. Lėkė lėkė, kolei eiklusis žirgas, kuris skriejo greičiau už vėją, pavargo ir ėmė klūpčioti.

Pagalvojo gerasis žmogus, kad nepasivys jis paukštės, bet tuo metu nutūpė ji ant didelio akmens. Pasislėpė gerasis žmogus ir mato, kad ir kitos paukštės ant to akmens tupiasi ir kapoja jį snapais.

Atjojo gerasis žmogus pas šachą ir sako:

— Srūva nuo kalnų sraunus šaltinis, ir jo vanduo šaltas ir tyras. Tik srūva jis po žeme, o išsiveržti laukan jam kliudo didelis akmuo. Pastūmėjus akmenį, vanduo patvins tiesiai į miestą.

Tris dienas ir tris naktis plušėjo žmonės, laisvino šaltiniui kelią. Ir kai vanduo ėmė srūti arykais, pasikvietė šachas gerąjį žmogų.

Iš pradžių šachas nutarė apiberti gerąjį žmogų aukso aukščiau galvos, paskui — leisti išsinešti aukso tiek, kiek tik pakels, paskui — pripilti pilną kepurę. O kai šachui suvis pagailo pinigėlių, tai jis pasiūlė gerajam žmogui tiek aukso, kiek tasai pasisems sauja.

— Nereikia man to aukso,— atsakė gerasis žmogus.

Nustebo šachas. Jis pirmąkart matė žmogų, kuriam nereikia aukso. O paskui išsigando: galgi jis nori ko brangesnio už auksą, gal pats nori tapti šachu?

— Tai ko gi tau reikia?! — suriko šachas.

Tada papasakojo gerasis žmogus apie savo tėvą ir kad jis rado vandenį tik pagal jo patarimą.

— Leisk, valdove, gyventi seniems žmonėms mūsų karalystėje,— baigė savo prašymą gerasis žmogus.

Ėmė galvoti kvailasis šachas, ir juo ilgiau galvojo, tuo godesnis darėsi. Jau buvo benoriš atmesti gerojo žmogaus

prašymą, bet tuo tarpu įbėgo tarnai, nešini pilnais indais vandens. Šachas pamiršo viską pasaulyje ir puolė gerti. Pirmiau iš auksinio indo, paskui iš sidabrinio ir paskiausiai iš varinio. Gėrė gėrė, kol sprogo iš godulio.

Susirinko tada žmonės ir nutarė paskirti šacho sūnaus globėjais gerąjį žmogų ir jo tėvą. Ir užaugo jaunas šachas toks pat išmintingas kaip senasis tėvas ir geras kaip sūnus. O kad jaunasis valdovas neužmirštų, prie ko veda godulystė ir kvailumas, paskui jį tarnai visad nešdavo tris indus su vandeniu — varinį, sidabrinį ir auksinį.

PADIŠACHAS IR PAPŪGA

Gal buvo taip, gal nebuvo, tik žmonės pasakoja, esą senų senovėje vienas padišachas turėjęs papūgą. Papūga buvo gera visom pusėm, tik kalbėti nemokėjo. Todėl kartą padišachas įsakė savo šaukliams paskelbti tokį patvarkymą:

— Visiems, visiems paukštininkams ir dresiruotojams, klausykite šacho potvarkio ir nesakykite, kad negirdėjote! Kas išmokys valdovo papūgą kalbėti, tą valdovas apipils aukšu nuo galvos ligi kojų. Bet jeigu kas apsiims ir neišmokys, tasai neteks kojų ir galvos!

Bėgo laikas, bet niekas nenorėjo rizikuoti likimu, niekas neatėjo į padišacho rūmus. Supyko padišachas ir liepė prievarta atvesti žmones. Tačiau kad ir kaip jie stengėsi, papūga neprabilo. Žiaurusis padišachas nenorėjo nieko girdėti ir be gailėsčio žudė žmones arba kankino kalėjimuose.

Nepakęsdami tokios neteisybės ir žiaurumo, žmonės bėgo iš namų traukė toli į stepę, į kitas valstybes.

O vienoje gretimose šalyje gyveno žmogus, vardu Chatomas. Jis buvo išmintingas ir teisingas, nekaltųjų bei engiamųjų gynėjas. Atėjo jis į padišacho rūmus ir pasisiūlė padišachui išmokyti papūgą žmonių kalbos.

— Jeigu tu mane apgausi, — tarė padišachas, — įsakysiu nukirsti tau galvą! Taip ir žinok!

— Jūsų didenybe,— tarė Chatamas,— vienai galvai tėra viena mirtis. To niekas neišvengs. Duokite man keturiasdešimt dienų laiko. Jeigu per tiek laiko neišmokysiu papūgos kalbėti — jūsų valia, darykit man ką nori!

Padišachas sutiko, o Chatamas parsinešė papūgą į savo namus. Kai jis geriau pažino papūgą, suprato, jog papūga kurčia.

Chatamas pardavė papūgą ir nupirko lygiai tokią pat. Papūga buvo labai sumani ir greit išimindavo užgirstus žodžius.

Iš pradžių Chatamas išmokė ją sakyti: „Asalam aleikum, kaip gyvuojate?“ ir „Dievas duos, tikrai numirsite!“ Paskui papūga išmoko sakyti: „Ką jūs valgote?“, „Valgykite daugiau!“, „Jeigu pamatysiu turguje, ir kitą kartą atnešiu.“ Paskui papūga išmoko pasakyti dar keletą sakinių: „Ar kas iš artimųjų lanko jus?“, „Jeigu sutiksiu kelyje, mano valdove, būtinai jums atsiųsiu.“

Tuo tarpu padišachas labai susirgo. Vieną dieną pasibaigė laikas, skirtas Chatamui išmokyti papūgą. Chatamas patupdė paukštį į seną sukiožusį narvelį, nunešė į rūmus ir atidavė vienam viziriui. Viziris nudžiugęs nugabeno papūgą padišachui, ir padišachas, norėdamas prasiblaškyti, sumanė pasišnekėti su ja.

— Nagi parodyk, ką išmokai,— paliepė jis.

Papūga ėmė kartoti išmokus žodžius:

— Asalam aleikum. kaip gyvuojate?

— Oi, nė neklauk, susirgau, kol tavęs nebuvo.

— Duos, dievas, būtinai numirsite,— tarė papūga. Padišachą apstulbino papūgos išžulumas, o toji varė toliau: — O ką jūs valgote?

— Mirties grūdus valgau! — atsakė iširdęs padišachas.

— Gerai, valgykite kuo daugiau, jeigu pamatysiu turguje, ir kitą kartą atnešiu!

Padišachas siuste įsiuto ir atsikėlė, ketindamas nudobti papūgą. Bet lig tik jis pravėrė narvelį, papūga vėl prabilo:

— Ar kas iš artimųjų lanko jus?

— Taip! — suriko padišachas.— Mirties angelas lanko!

Dabar papūga pasipurtė ir išlekė iš narvelio. Ji užskrido ant lango ir tarė paskutinius išmokus žodžius:

— Mano valdove, nešaukite taip, jeigu aš sutiksiu jį kelyje, būtinai jums atsiųsiu!

Įtūžęs padišachas puolė prie lango, mėgindamas sugauti papūgą, bet tuo tarpu paukštis pakilo, o padišachas griuvo kaip ilgas ir užsimušė negyvai.

Sužinoję šią istoriją, žmonės atvedė Chatamą į rūmus ir išrinko savo padišachu. Jie išsivadavo iš neteisingo, žiauraus valdovo, ir šalyje įsiviešpatavo taika ir palaima.

NASYRAS PLIKAGALVIS

Senais laikais Kokando miestą valdė vienas toksai šachas. Tasai šachas turėjo savo mėgstamą niekur nematytą pialą. Jei kas net tūkstantį kartų būtų visą žemę apėjęs, nebūtų kitos tokios radęs. Ji ne tik buvo labai graži, ji dar tamsiomis naktimis švietė it mėnulis.

Šachas laikė šią pialą auksinėje skrynelėje. O kambarį, kur stovėjo ši skrynelė, sargyba sergėjo dieną naktį.

Kai šachas sėsdavo gerti arbatos, jis nusiųsdavo atnešti pialos patį ištikimiausią tarną. Tarnas ypatingu raktu atrakinavo skrynelę, atsargiai išimdavo brangiąją pialą ir rūpestingai nešdavo šachui. O kitas ištikimas tarnas buvo paskirtas vien pilstyti arbatą į šią didžiai brangią pialą.

Šachas, gerdamas arbatą, sukiodavo rankose pialą ir grožėdavosi ja.

Kartą pasikvietė šachas patį ištikimiausią tarną ir paliepė atnešti brangiąją pialą.

Tarnas pasiėmė raktą ir nuėjo. Tačiau, nešdamas pialą, suklypo ir išmetė ant grindų. Piala sudužo į tūkstantį šukelių.

Tarnas išsigando šacho pykčio ir pabėgo iš rūmų.

Laukia šachas tarno su piala, o jojo vis nėra. Įgriso šachui laukti. Jis nusiuntė antrą tarną ano tarno pašaukti. Tas nuėjo, bet irgi negrižo. Tada šachas pasiuntė vizirį tarnų pa-

šaukti. Nuėjo viziris ir mato — pažirusios ant grindų smulkios šukeles.

— Mat kas atsitiko! — tarė viziris.— Štai kodėl tarnai negrižo. Jie sukulė pialą ir pabėgo nuo įpykusio šacho. Žinia, jeigu jie nebūtų pabėgę, šachas būtų įsakęs juos nužudyti.

Surankiojo viziris nuo grindų brangiosios pialos šukeles į chalato skverną ir nuėjo pas šachą.

— Nesupykite, mano padišache,— tarė jis,— atsitiko didelė nelaimė.

— Kokia nelaimė? **Sakyk** greičiau! — sušuko šachas.

Viziris atsakė:

— Jeigu pasigailėsite, tai pasakysiu.

— Pasigailėsiu, sakyk! — tarė šachas.— Tik sakyk.

— Viešpatie, jūsų mėgstamoji piala susikulė. Tarnas pabūgo tamstos rūstybės ir pabėgo. Ir antrasis tarnas, kurį tamsta pasiuntei ano pašaukti, irgi pabūgo ir pabėgo. Štai viskas, kas liko iš tamstos mėgstamiausios pialos.

Ir viziris padavė šachui sudužusios pialos šukeles.

Iš sielvarto šachas kelias dienas nieko nevalgė, sulyso, galiausiai visiškai susirgo ir atgulė į lovą. Išgulėjo jis keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų ir tik tada atsigailėjo. Įsakė sušaukti visus Kokando puodžius. Susirinko puodžiai, išėjo pas juos šachas ir sako:

— Tai va, puodžiai, turėjau aš gražiausią visoje žemėje pialą, ir jinai sudužo. Jeigu katras iš jūsų padarys ją tokią, kokia ji anksčiau buvo, duosiu tam viską, ko jo širdis užsigeis. Bet jeigu jis mane apgaus, įsakysiu nukirsdinti jam galvą. o visą jo turtą paimsiu į savo išdą. Žiūrėkite patys, kam galite šį darbą patikėti.

Puodžiai pasitarė ir paprašė duoti jiems keturiasdešimt dienų. Pasiėmė jie pialos šukeles ir nuėjo.

Keturiasdešimt dienų plušo puodžiai, išbandė viską ką beįsmanydami, bet taip ir nesugebėjo padaryti pialos tokios, kokia buvo.

Šachas įsakė nubausti juos visus mirtimi.

Atvedė šachui puodžius iš kitų miestų. Bet ir tie nesugebėjo suklijuoti pialos. Tūžmas pagavo šachą ir įsakė jis visiems galvas nukapati.

Paskui sušaukė žmones ir paklausė:

— Ar yra dar kur užsilikusių puodžių?

Išėjo iš būrio vienas žmogus ir tarė:

— Jūsų didenybe, viename kišlake yra keturiasdešimt puodžių. Tik jie ne itin nagingi. Tamsta pats žinote, kad patys geriausieji, patys įzymiausieji nesugebėjo sutaisyti pialos. Taigi į šiuos puodžius nedėkite didelių vilčių.

Bet šachas įsakė atvesti ir tuos puodžius.

Nukako šacho tarnai į kišlaką ir varu atvarė puodžius pas šachą.

Parodė jiems šachas sudaužytą pialą.

— Štai žiūrėkite,— tarė jis,— jeigu galite sutaisyti šią pialą — taisykite, jei negalite — vis tiek taisyti priversiu.

Puodžiai tik rankas skėstelėjo.

— Niekad,— sako,— tokio darbo nesam dirbę.

Šachas įtūžo ir įsakė:

— Dirbkite, antraip liepsiu galvas nukirsti. Duodu jums keturiasdešimt dienų.

Pamatė puodžiai, kad neišsisuks, nusilenkė ir tarė:

— Gerai, pamėginsim.

Pasiėmė šukeles ir patraukė į savo kišlaką.

Eina jie namo ir šnekasi:

— Jeigu jis šitaip pasielgė su išgarsėjusiais puodžiais, tai kas bus mums?

Pargrižo puodžiai į kišlaką, susirinko, tarėsi, tačiau kiek besuko galvas, nieko negalėjo sugalvoti.

Vienas iš keturiasdešimties puodžių turėjo mokinį, vardu Nasyras Plikagalvis. Nugirdo jis, kad puodžiai ginčijasi, atėjo pas juos ir sako:

— Ei meistrai, ko jūs susirūpinę, ko taip karštai ginčijatės?

Jie atšauna jam:

— O tau kas darbo! Žinok savo vietą — molį mink.

Išbarė jį ir nuvijo.

Praėjo devynios dienos. Nasyras mato, kad meistrai vis susiraukę, vis kažką šnibždasi, ir sako:

— Stebiuosi, kas jums pasidarė? Koks velnias jus apšėdo, kad vis tuščiai ginčijatės, net valgyti užmiršote. Kodėl nuo manęs slepiate. Rasi aš ką sugalvosiu.

Bet puodžiai nė klausyt neklauso Nasyro.

— Tavęs čia betrūko! Ką kiši nosį į mūsų reikalus? Nešdinkis, kol kailis sveikas.

Ūmai tarė vienas senas puodžius:

— Palaukite, brolyčiai, kiekvienoje galvoje vis ko nors gero esama. Plikagalvis, šiaip ar taip, puodžiaus mokinys. Jis nori mums padėti, o mes jį vejame. O kodėl? Mes antai jau devynios dienos sukame galvas ir negalime nieko sugalvoti. Papasakokime jam, kokia bėda mus spaudžia, žiūrėsime, gal jis ką sugalvos.

Tada vienas puodžius kreipėsi į Nasyrą:

— Na Plikagalvi, čia toksai reikalas. Buvo mus nuvarę pas šachą. Davė jis mums pialos šukeles ir pasakė: „Jei galite ją sutaisyti — sutaisykite, jei negalite — vis vien taisyti priversiu.“ Gavome imtis darbo. Jau daugelį puodžių prazudė šachas per šitą pialą. Dabar atėjo mūsų eilė. Neišmanome, kaip suklijuoti pialą. Čia ne tik per keturiasdešimt dienų, bet ir per keturiasdešimt metų nieko nepadarysi.

Tada pasakė Nasyras:

— Jei tik tokia kliūtis, tai aš žinau būdą.

Nusistebėjo keturiasdešimt puodžių.

— O tu tiesą kalbi? Na tai sakyk, koks tas būdas!

— O šit koks,— sako Nasyras.— Po keturiasdešimties dienų ateis šacho tarnai. Jūs taip jiems pasakykite: „Šito Plikagalvio tėvas buvo garsus meistras puodžius. Kai žiedė jūsų pialą-retenybę, jis irgi dirbo prie jos. Plikagalvis daug ko išmoko iš tėvo ir dabar nori pamėginti, gal jam pavyks suklijuoti šią brangią pialą.“

Vienas puodžius apsidžiaugė.

— Ė ką gi, mums vis vien. Tik žinok, Plikagalvi, jeigu nesugebėsi suklijuoti pialos, šachas nugaluos tave.

Praėjo keturiasdešimt dienų. Atvyko į kišlaką šacho tarnai. Sušaukė jie visus puodžius.

— Na kaip, suklijavote pialą? — paklausė šacho pasiuntiniai.

Vienas puodžius atsakė:

— Garbingieji šacho tarnai, paaiškėjo, kad šią pialą drauge su kitais meistras dirbo ir šito Plikagalvio tėvas. Ir jis tada sakė, kad pialos, kurią jis padarė, niekas kitas negebės sutaisyti, tik tai jis pats. Toksai įžymus meistras jis buvo. Bet ir Plikagalvis geras meistras. Jis net mokė mus puodžių amato.

Šacho tarnai paklausė:

— Tai kaip, Plikagalvi, sutaisysi pialą?

— Sutaisysiu,— atsakė Plikagalvis.

— Jei gebėsi sutaisyti pialą, keliausi su mumis, pranešim apie tave šachui.

— Ne, aš pas šachą neisiu,— atkirto Nasyras.

— Kaip neisi? Norint taisyti pialą reikia gauti šacho įsakymą,— tarė šacho tarnai.

— Jūs visi žirgais atjojote, o aš pėsčias eisiu? — paklausė Nasyras.— Aš irgi raitas noriu joti.

Vienas šacho tarnas tarė:

— Sėsk, Plikagalvi, užpakaly manęs ir jojam.

— Ne,— vėl atkirto Nasyras.— Šitaip neįosis. Jau jeigu josis, tai tik geru arkliu.

Visi keturiasdešimt puodžių ėmė prašyti:

— Duokite jam arklių!

Vienas tarnas pasodino ant savo arklio Plikagalvį, o pats sėdo užpakalyje. Atjojo raiteliai į rūmus. Kai šachas pamatė, kad vienas jo gerbtiniausių tarnų pasisodinęs priešais save kažkokį plikių supyko, ėmė šaukti:

— Ei, tai jūs šitaip sergstate mano šlovę? Kuriam galui šitą plikių į rūmus atgabenote?

— O šlovingasis padišache! — atsakė tarnas.— Mes šį plikagalvį atsivežėme ne šiaip sau.

— O kam gi?

— Jei dovanosi man gyvastį, pasakysiu.

— Dovanosiu,— tarė šachas.

Tarnas paaiškino:

— Šito plikagalvio tėvas buvo itin nagingas meistras puodžius. Jis yra vienas iš tų meistrų, kurie žiedė tamstos puikiąją pialą. Kišlako puodžiai nesugeba suklijuoti tamstos brangiąją pialą. Jie davė ją plikagalviui. Jis apsiima sutaisyti.

Pažvelgė šachas į Plikagalvį ir paklausė:

— Sutaisysi?

— Sutaisysiu,— atsakė Nasyras.

Davė jam šachas keturiasdešimt dienų.

Nasyras paklausė šachą:

— Tai bene aš dykai taisysiu?

— Tu dar drįsti derėtis, nelaimingasis? Na tiek to. Ko nori už pialos sutaisymą?

— Duokite man žirgą, kokio pageidautumėte pats sau,— tarė Nasyras.— Dar duokite man karvę, avių ir visokių kitokių galvijų bei naminių paukščių. Paskui paimkite keturiasdešimt arklių ir apkraukite juos auksu, sidabru, brangakmeniais iš savo izdo ir atsiųskite į mano namus. Tada aš imsiuos klijuoti tamstos pialą.

Šachas įsakė priruošti viską, ko pareikalavo Plikagalvis, ir nusiuntė į jo namus. O paskui kreipėsi į keturiasdešimt puodžių:

— Lig laiko neliesiu jūsų. Palieku laiduotojais už Plikagalvį. Bet jeigu jis nesuklijuos pialos, įsakysiu padaryti galą jums visiems.

Grižo Plikagalvis namo, išdalijo puodžiams galvijus ir brangenybes, kuriuos buvo gavęs iš šacho, ir tarė jiems:

— Na meistrai! Turime dabar už ką papuotauti keturiasdešimt dienų ir keturiasdešimt naktų. Jeigu aš per šias keturiasdešimt dienų suklijuosiu pialą, gausiu jums dar daugiau turtų. Visam gyvenimui užteks!

Nusinešė Nasyras į savo varganą pirkele pialos šukeles, padėjo ant lentynos ir ten paliko. Gyvena sau, puotauja, o pialos klijuoti nė nemano. Puodžiai nusiramino, galvoja: „Suklijuos jis pialą.“ Pasipuošė šventiniais rūbais, iškėlė puotą ir pamiršo visus rūpesčius.

Ir tik kai praėjo dvidešimt dienų, jie susimąstė: „Suklijuos Plikagalvis pialą ar ne?“ Užsuko jie į jo pirkele. Įėjo, žiūri — Nasyras kaip niekur nieko snaudžia nuvirtęs ant šono, o šukelės guli sau ant lentynos, tiktai dulkėm apsinešusios. Nusistebėjo puodžiai ir klausia:

— Tai ko tu, Plikagalvi, pialos neklijuoji? Kada gi imsies darbo?

— Suklijuosiu, niekur nedingsiu,— sako Nasyras.— Eikite, linksminkitės sau sveiki ir nesirūpinkit.

Mato puodžiai, kad nieko doro iš šitų šnekų nėra, ir išėjo. Galop ateina keturiasdešimtoji diena. Vėl nukako puodžiai pas Nasyrą. O jis miega.

— Ei, plikagalvi! — supyko puodžiai.— Tu vis dar nesuklijavai pialos. Kelkis tučtuojau, imkis darbo!

— Ė meistrai, gana jums mane raginti, suklijuosiu, niekur nedingsiu,— atsakė Nasyras.

Jis atsikėlė, patiesė svečiams kilimėlį. Nasyras sako jiems:

— Apie tai reikia jums patiems pagalvoti. Jūs esate meistrai, o aš tik mokinys.

Nuo šių žodžių aiktelėjo puodžiai, o Nasyras toliau porina:

— Jeigu patys meistrai nesugeba, tai ką gi mokinys gali? Tą dieną aš stovėjau prieš šachą ir galvojau: pražudys jis jus visus. Pagailo man jūsų. Jau jeigu lemta žmonėms tuščiai gyvasties netekti, tai tegu jie bent prieš mirtį pagyvena, pasilinksmina, sočiai prisivalgo. Tai ir išdalinau jums visą turą. Na o nūnai ko jūs atėjote? Ko jūs dar iš manęs norite. Aš koks buvau. toks ir esu.

Puodžiai pagalvojo: „Dabar jau nieko nepadarysi, šįkart neišvengsim pražūties“,— ir išsiskirstė po namus, o Nasyras atsigulė.

Vidunaktį jis prisiminė pialą, atsikėlė, nusiprausė lediniu vandeniu ir pagalvojo: „Kiek žmonių prarado gyvastį dėl šitos sudužusios pialos! Kas gi bus, jeigu aš nenužiesiu pialos.“ Ir su tokiu įkarščiu griebėsi darbo, jog nespėjo nė apsidairyti, o jau žiūri — padaryta nauja piala, ne prastesnė už tą, kurią turėjo šachas. Apžiūrėjo ją Nasyras, ir ji nepatiko

jam. Metė ją žemėn, ir sudužo piala į smulkias šukeles. Nasyras beregint padarė naują pialą bet ir jinai jam nepatiko. Jis ir ją sukūlė. Padarė jis trečią pialą. Ji buvo tokia graži, jog palyginti su ja anoji šacho piala buvo lyg koks molio dubuo.

Naujosios pialos šonuose žydėjo gėlės, o viduje atsispindėjo visi daiktai, žaižaruodami įvairiausiomis spalvomis. Ir dar ji turėjo tokį ypatumą: pažvelgsi į ją iš dešinės — sakytum tavo rankoje ne viena piala, o septynios; pažvelgsi iš kairės — vėlei matai tik vieną pialą.

Palaike Nasyras pialą prieš akis ir sako pats sau: „Taip, dabar išėjo tokia piala, kokios aš norėjau.“ Suvyniojo ją atsargiai į musliną ir atsigulė.

Išaušo rytas. Atjojo į kišlaką šacho tarnai ir beldžia tiesiai į Plikagalvio duris. Nasyras atsikėlė ir išleido juos.

— Tai ką, Plikagalvi, suklijavai? — paklausė tarnai.

— Suklijavau. — atsakė Plikagalvis.

Šacho tarnai atgabeno jį į Kokandą, į rūmus. Šachas išsyk pamatė, kad Nasyras eina linksmas, ir tarė sau: „Vadinasi, suklijavo pialą“ — ir apsidžiaugė.

— Na ką, Plikagalvi, — paklausė jis, — suklijavai?

— Suklijavau!

Nasyras įteikė į musliną suvyniotą pialą tiesiai šachui į rankas. Atidengęs pialą, jis užkliudė ją nagu. Piala suskambėjo, jos skambesys pasklido po visus rūmus.

Visi dvariškiai suklego nustebę:

— Niekad nesame girdėję tokio malonaus skambesio!

Pažvelgė šachas į pialą ir ilgai negalėjo žodžio pratarti iš džiaugsmo. Galop paklausė savo vizirį:

— Kaipgi mes dabar apdovanosim Plikagalvį?

— Niekaip nereikia jo apdovanoti, — atsakė viziris.

— Tai kaip čia? — nustebo šachas. — Plikagalvis suklijavo pialą geriau, negu kad aš norėjau. Reikia jam ką nors padovanoti.

— Ne, — nenusileido viziris, — šis Plikagalvis nieko nedarė.

— Kaipgi nedarė? Tai iš kur piala atsirado?

— Ogi štai iš kur. Tokių pialų buvo dvi. Vieną tamsta

turėjai ir jinai sudužo, o antrą dar seniai pavogė vagis. Ilgai negalėjome jo sučiupti, o dabar sučiupsime. Šitas Plikagalvis ir yra vagis. Užuoť taisęs tamstos pialą, jis atgabeno pavogtąją. Budelio jam reikia, o ne dovanų.

— Teisingai šneki,— sutiko šachas.— Na, parodysiu aš jam! — Ir pareiškė savo dvariškiams:

— Tokių vertingų pialų visoj žemėj buvo tiktai dvi. Vieną seniai pavogė, o antrąją sudaužė tarnai. Ilgai mes negalėjome surasti vagies, o dabar jis pats atėjo. Štai toji piala, kurią man pavogė! O šit vagis! — ir šachas parodė į Plikagalvį.

Pašaukė budelius, jie pačiupo Nasyrą, surišo jam rankas kojas ir nusivedė į bausmės vietą.

Nasyras ėmė šaukti:

— Ei maloningasis šache, teisingasis šache, turiu vieną prašymą!

— Kas per prašymas,— supyko šachas.— Kokį čia prašymą gali turėti vagis?

— Prašom išklaudyti mane, o paskui galėsite galą daryti.

— Na tebūnie. Kalbėk, tik greičiau. **negaišuok.**

— Mano prašymas toks,— tarė Nasyras,— įsakykite atišti man rankas. Niekur aš nepabėgsiu, man tik reikia tarti tamstai keletą žodžių. Tarsiu, ir tada įsakykite mane nubausti. Kai būsiu nubaustas mirtim, nieko jau neprašysiu.

Šachas įsakė atišti Nasyrui rankas.

— Ei maloningasis šache, teisingasis sultone,— paprašė Nasyras.— Duokite man dar kartą prieš mirtį palaikyti rankose šitą pialą. Daugiau nieko neprašysiu.

Padavė šachas Plikagalviui pialą.

Paėmė ją Nasyras ir sako:

— Na valdove! Tai, vadinasi, šita piala tamstos?

— Ak tu, nevidone! — suriko šachas.— O kieno gi? Aišku, mano.

— O kiek tamsta turėjai tokių pialų? — vėl klausia Nasyras.

— Dvi,— atsako šachas.

— Vieną pavogė, o antroji sudužo, ar taip? — klausia Nasyras.

— Taigi! — suriko šachas. — Ei budeliai, čiupkit jį!

Tada Nasyras tarė:

— Klausykite visi, kurie čia esate! Šachas sako turėjęs dvi pialas. Vieną pialą pavogę, o antroji sudužusi.

Ir Nasyras pasuko pialą dešinin — vietoj vienos pialos radosi septynios. Ir šachas, ir viziris, ir visi žmonės, kurie stovėjo aplinkui, didžiai nustebo. Tada Nasyras kreipėsi į šachą:

— Na maloningasis šache, štai sukultoji tamstos piala, pasiimkite ją sau. O va šita pavogtoji piala — atiduokite ją savo viziriui, o šitą duokite pačiai, o va šitą — dukteriai. o štai šitas dvi atiduokite vizirio pačiai ir dukteriai, lieka dar viena — atiduokite ją savo seseriai. Dabar matyti, kad tamstai, šache, ne galva ant pečių, o neprinokęs moliūgas.

Taip taręs, Nasyras išrikiavo prieš šachą visas septynias pialas. Išvydęs jas, šachas nuraudo it įkaitęs katilas, nors skradžiai žemę prasmek. Žmonės aplinkui tyliai kikeno į rankoves. O šachas negalėjo iš vietos pajudėti. Galiausiai jis atsipeikėjo ir įsakė nukirsdinti galvą viziriui. Paskui padovanojo Nasyrui parčos chalatą, visokių brangių daiktų ir paleido namo.

Grižo Nasyras į savo kišlaką ir išdalijo visus tuos brangius daiktus keturiasdešimčiai puodžių.

KURPIUS IR ŠACHAS KALANDARAS

Senų senovėje gyveno vienas kurpius. Jis vadinosi Kurbankulas. Nuo ryto ligi vakaro galvos nepakeldamas jis taisė senus batus, bet per visą dieną teuzdirbdavo dvi kapeikas. Už puskapeikį pirkdavosi žvakių, o už likusias pusantros kapeikos — riešutų, pistacijų, razinų, abrikosų. Sukrauja jis viską ant stalo, uždega žvakes, pakrato būgnelį, paskui ima uogelę kitą, kramsnoja ir vis ragina:

— Valgykite, nesisarmatykite! Tokių vaišių nebūva nei pas šachus, nei pas didžiūnus. Uždarykite duris, muškite būgną.

Šitaip jis linksmindavo save ir vaišindavosi ligi pat vidu-
nakčio.

O to miesto šachas išleido griežtą įsaką: sutemus namie žiburio nedegti, dainų nedainuoti, muzikos instrumentais negroti, nepuotauti.

Vieną vakarą šachas užsigeidė pavaikščioti savo miesto gatvėmis. Bet jis pagalvojo: „Ką pasakys žmonės pamatę mane vieną gatvėje šacho drabužiais?“ Taigi reikia persirengti. Apsivilko šachas seną chalata, užsidėjo paprastą kėpurę, persimetė per petį krepšį, pasiėmė lazda — žodžiu, pasidarė visiškai panašus į vargšą keliauninką ir išėjo pasivaikščioti po miestą. Vaikščiojo vaikščiojo, išvaikščiojo daugelį gatvių, tik staiga girdi: viename name būgnelis žvanga. „Tai mat esama ir tokių žmonių, kurie nevykdo mano įsakymų,— pagalvojo šachas.— Čia tikriausiai bus kokie dešimt ar penkiolika žmonių susirinkę ir bepuotaujį sau!“ Supyko šachas ir ėmė garsiai belsti lazda į to namo vartelius.

— Kas ten beldžia? — paklausė iš kiemo kurpius.

— Aš esu vargšas keliauninkas. Einu iš toli, suvis nusi-
galavau. Būkite maloningas, leiskite pailsėti jūsų namuose,
o jei duosite pialą arbatos, amžinai jums būsiu dėkingas.

Kurpius atidarė vartelius ir sako:

— Jau seniai aš vienui vienas namie vakarus leidžiu, ne-
turiu su kuo nė žodeliu persitarti. Prašom užėti, arbata iš-
virta, o jeigu jums reikia pailsėti, tai ir antklodė su priegalviu
rasis.

— O kur jūsų draugai bičiuliai?

— Ogi neturiu nė kokių draugų ar bičiulių,— sako šei-
mininkas.— Neturiu nei žmonos, nei vaikų. Nieko neturiu.
Aš kurpius, kiaurą dieną batus taisau. Uždirbu dvi kapeikas,
vakare užsidarau duris, pažvanginu būgneliu ir pats save
vaišinu. Ateikite pas mane kas vakarą, gausite ir arbatos, ir
vietos pailsėti rasite.

Šachas pagalvojo:

„O man pasirodė, kad čia kokie dešimt ar penkiolika
žmonių suėję. Jau ketinau rytoj juos išsikviesti ir nubausti.
Ogi čia jo vieno esama ir, atrodo, jam galvoj bus kiek pasi-

maišę. Kaip man dabar iš čia išeiti? Gal reikia pasakyti ką nors, kad supyktų ir išvartų mane?"

— Matyt, taisydamas batus gerokai pinigų užkalate,— sako šachas,— tai ir leidžiate nemažai. O kas bus, jeigu šachas rytoj uždraus jums batsiuviuoti? Kur jūs tada tokiom vaišėm pinigų imsite?

Supyko kurpius ir sako:

— O kad tavo namai sudegtų, beproti! Argi šachui galvoj mano darbas? Oi pavydžios tavo akys, prakeiktas keliauninke. Neduosiu tau nei arbatos, nei patalynės. Nešdinkis!

Išvijo kurpius šachą iš namų, dar būgneliu pažvangino, pavalgė ir atsigulė. Rytmetį anksti atsikėlė, nusiprausė, jau ketino darbo imtis, tik ūmai ėmė kas smarkiai belsti į var-telius.

— Kas ten? — klausia kurpius.

— Ar ne jūs būsite kurpius toksai ir toksai? — sako iš gatvės rūstus balsas.— Šachas reikalauja, kad jūs atvyktumėt pas jį.

Eina kurpius pas šachą ir galvoja: „Tai bėda mano vargšei galvelei. Kam čia šachui manęs prireikė? Ko gero, bus tas elgeta keliauninkas mane apskundęs.“

Atvedė sargai kurpių į rūmus. Šachas oriai sėdėjo soste. Priėjo prie jo kurpius, nusilenkė.

— Asalam aleikum! — sako.

— Atėjai? — klausia šachas.

— Atėjau,— atsako kurpius.

— Kuo tu vertiesi? — klausia šachas.

— Aš kurpius.

— Tegu visi kiti kurpiai taiso batus,— sako šachas,— o tau aš neleidžiu.

— Kitokio amato aš nemoku,— sako kurpius,— ką gi man daryti?

— Rasiu tau kitą gerą darbą,— sako šachas.

Ir nieko nelaukdamas sako viziriams:

— Duokite jam kalaviją. Tegu prisiseiga jį ir eina. Aš jį skiriu maršabu — sargybiniu jojo kvartale.

Pasiėmė kurpius kalaviją, pasikabino jį per petį ir išėjo. Visą dieną vaikščiojo jis gatvėmis šen ir ten. Atėjo vakaras. Jis norėjo patraukti namo, bet atsiminė, kad namie nėra ko valgyti ir kišenė tuščia. Pagavo jį pyktis, o čia mato: stovi palei vartus kažin koks žmogus ir kalbasi su pačia. Priėjo prie jų kurpius, ištraukė iš makščių kalaviją ir sako:

— Nagi eime su **manimi!**

— Už ką? Ko jums? — klausia tas žmogus.

— O už tai, kad tu stovi palei savo vartus ir plepi su pačia. Šit nuvesiu judu kur reikia...

— Taigi jūs per visą kvartalą man gėdą padarysite. Imkite dvi kapeikas, — prašo tasai, — ir paleiskite mane.

Paėmė kurpius dvi kapeikas, nuėjo į turgų, nusipirko už jas to, ką pirkdavosi kasdien, parėjo namo, pasitiesė staltiesę, sudėliojo vaises, uždegė žvakės, ėmė mušti būgnelį, o **paskui** atsisėdo ir vaišina pats save. Tik ir vėl kažkas beldžia į vartelius.

— Kas ten? — klausia kurpius.

— Įleiskite, aš vargšas keliauninkas.

— Šiandien aš tavęs neįsileisiu! Blogas tu žmogus. Palik mane ramybėje.

Bet šachas ėmė jį prašyti, maldauti:

— Įleiskite! Aš dabar tylėsiu, nieko nesakysiu!

Įėjo šachas į vidų, mato pataisytą stalą ir sako:

— Tai keistas dalykas! Tai šaunuolis! Iš kur visa tai ėmėte?

— Juk jūs sakėte tylėsiąs! Bet jeigu klausiate, atsakysiu, — byloja kurpius. — Vakar jūs teisingai išpranašavote. Taip ir buvo. Šachas uždraudė man batsiuviauti. Tik davė kalaviją ir paskyrė sargybiniu mūsų kvartale. Einu aš gatve ir matau: kažkoks žmogus prie vartų su savo pačia šnekasi. Aš parodžiau jiems tą kalaviją, pagrasinau — ir gavau dvi kapeikas. Įsidėjau pinigų kišenėn, prisipirkau visko, ko reikia. Štai ir stalas, ir žvakės, sėdžiu sau ir mėgaujuosi.

— Negerai padarei, — sako keliauninkas.

— O kas čia blogo?

— O gal tas žmogus koks vargdienis, gal jis tik ir turėjo tas dvi kapeikas. Jis išsigando ir atidavė jas tau, o jo vai-

kai gal liko alkani. Kas bus, jeigu jis nueis pas šachą ir pasakys: „Šnekėjasi prie namų su pačia, o tamstos sargybinis ėmė grasinti man, dvi kapeikas atėmė.“ Šachas pasikvies tave ir paklaus: „Kodėl taip padarei?“ Ką tu jam atsakysi?

— Niekad tokio kvailo keliauninko nesu matęs,— taria kurpius.— Kas gi dėl dviejų kapeikų eis skųstis šachui. O dar sakei: „Sėdėsiu ir nieko nekalbėsiu.“ Gerai dariau, nenorėdamas tavęs įsileisti. Nagi, stokis ir nešdinkis sau!

Išvijo kurpius keliauninką ir atsigulė. O rytmetį vėl kas beldžia į vartelius.

— Kas ten? — klausia kurpius.

Ogi vėl šacho pasiuntinys.

— Eime! Šachas tave kviečia.

O šachas prieš ateisiant kurpiui pasišaukė vieną jauną džigitą ir įsakė jam apsilvilti parandžą, o veidą užsidengti čačvanu. Pakvietė dar vieną žmogų ir pastatė greta. Kai kurpius atėjo, šachas ir sako:

— A, atėjai!

— Taip, kvietėte mane, tai ir atėjau,— atsakė kurpius.

Tada šachas pasivadino tąjį žmogų ir jo pačią ir paliepė jiems:

— Na, pasakokite, koks reikalas jus atvedė?

— Viešpatie! — sako žmogus.— Mes vargdieniai esame. Išėjau vakar su pačia į gatvę, stovime prie savo namų ir šnekučiuojamės, o čia priėjo sargybinis ir ėmė mums grasinti, dvi kapeikas iš manęs paėmė.

Šachas liepia kurpiui:

— Atiduok pinigų, kuriuos esi iš jo paėmęs.

— Valdove, aš gi juos pravalgiau,— sako kurpius.— Duokite jam iš savo izdo dvi kapeikas. Pasižadų: dabar jeigu kas ir pats norės duoti man pinigų — neimsiu.

Ir nuėjo kurpius vaikštinėti gatvėmis. Vaikščiojo vaikščiojo, o vakare parėjo namo, ištraukė iš makščių kalaviją, o vieton jo įsikišo pliauską. Nunešė kalaviją į turgų ir įkeitė jį už dvi kapeikas. Nusipirko ko reikia, išdėliojo vaises, pa-

žvangino būgneliu, sėdi, vaišinasi. Ūmai beldžia kas į vartelius.

— Kas ten? — klausia kurpius.

— Tai aš, keliauninkas.

— Ko tau čia, nebeturi kur eiti? — sako jam kurpius.— Ko tu įjunkai lankytis pas mane? Ateini kasvakar, pažadi tylėti, o paskui visokius niekus pliauški, ir viskas taip atsitinka, kaip pats sakei. Neįsileisiu tavęs!

— Daugiau nė žodelio nepratarsiu,— žada keliauninkas,— net burną ranka prisidengsiu.

Kurpius galvoja: „Na, jeigu jis taip kalba, įsileisiu dar kartą“, ir atidarė duris. Įėjo šachas, mato: vėl dega dešimt žvakių, ant stalo vaisės. O kurpius pažvangino būgneliu ir sako:

— Nori valgyt, keliauninkė, tai tesizinau, valgyk, tik patylėk.

— Kol jūs tylėjote, ir aš tylėjau,— sako šachas.— O kad jūs prabilote, tai ir paklausiu: iš kur jūs visa tai imate?

— Šachas paskyrė mane sargybiniu,— sako kurpius,— tik kai pažiūriu, iš to nieko doro nėra. Paėmiau kalaviją, įkeičiau, o jo vietoj į makštis pagali įsikišau. Ir puotauju dabar.

— Negerai darot,— sako keliauninkas.

— Ogi kas čia negero? — nusistebėjo kurpius.

— O jeigu rytoj pažvelgs šachas į savo knygą ir pamatys, kad atėjo metas koki piktadarį nubausti mirtimi. Pasivadins jus ir tars: „Reikia štai šitą vagį mirtimi nubausti, o mano budeliai kažin kur išėję. Įsakau tau nukirsti jam galvą!“ O jūsų vietoj kalavijo pliauska. Ką jūs šachui pasakysite? — sako keliauninkas.

— Kad tu kur prasmegtum! — atrėžia kurpius.— Ką tu nūnai šneki — blogiau už visus tavo pirmesnius plepalus. Juk žadėjai nė žodžio nepratarti, o šit kiek prišnekėjai. Jeigu dar po to į namus tave įsileisiu, tepavirsiu šunimi, tepavirsiu kate! Dabar jau tu manęs nebeapgausi. Lauk iš čia! Nešdinkis!

Rytmetį vėl beldžiasi kas į kurpiaus vartelius.

— Kas ten? — klausia kurpius.

— Eik greičiau, šachas tavęs reikalauja! — atsako jam iš anapus durų.

Kurpius užsikabino per petį makštis su pliauska ir nuėjo pas šachą. O šachas įsakė tuo metu atvesti iš kalėjimo vieną vagį surištomis rankomis. Kai kurpius atėjo, šachas klausia:

— Tai ką, atėjai?

— Taip, atėjau,— sako kurpius.

— Ryto metą, gerdamas arbatą, aš pažvelgiau į knygą. **Pasirodo**, šiandien paskutinioji diena šiam vagiui. Liepiu pašaukti budelius, ogi jie visi svečiuotis išvykę. Taigi gausi tu jį nubausti.

— Valdove! — sako kurpius.— Aš kaip gyvas nė žvirblelio nesu nugalbijęs. Neduokite man tokio įsakymo, man ranka tokiam darbui nepakils.

Dabar užsipuolė kurpių viziriai.

— Kaip tu drįsti šachui priešgyniauti?! Ar žinai, jog už tokias kalbas tave patį nugaluoti įsakys.

O kurpius gaudeno: „Oi vargšė mano galvelė!“

Nusikabino jis nuo peties kalaviją ir pažvelgė į makštis. Šachas šaukia jam:

— Ko tu į tą savo kalaviją įsispoksojai? Ko ten nematei?

Kurpius taria jam:

— O šit ko. Šitas žmogus suvis ne vagis jis nieko nekaltas. Kalavijas, kurį man davėte, pavirto į pliauską. Štai pažvelkite!

Įtūžo šachas ir sako:

— Matau, kad tik kurpium būti tetinki. Eik lauk!

Ir išvijo šachas kurpių iš savo rūmų.

MUSK, VÉZDELI

Kitados gyveno senukas medžiotojas su senute savo pačia.

Kartą senukas paspendė žabangus, o pats atsisėdo sergėti. Žiūri — į žabangus didžiulis gandras įkliuvęs. Senukas tekinas pribėgo, ėmė narplioti gandrą. Staiga gandras prašneko žmogaus balsu:

— Paleisk mane, senuk. Aš esu gandrų vadas. Paleisk mane — duosiu tau, ko tik geidaisi. Mano namai — antai už anų kalnų. Ką tik bepaklaustum — kiekvienas tau parodys.

Senukas paleido gandrą. O kitą rytą atsikėlė kuo anksčiausiai ir išėjo pas gandrą dovanų. Nežinia, trumpai ar ilgai jis ėjo, keliais ar be kelio, bet priėjo bandą avių.

— Kieno tos avys? — paklausė senukas piemenį.

— Tai gandro avys, — atsakė piemuo.

Pėdina senukas toliau. Žiūri — ganosi kaimenė žirgų.

— Kieno tie žirgai? — paklausė jis arkliaganį.

— Tai gandro kaimenė. — atsakė arkliaganys.

— Kad žinotum, — tarė senukas, — gandras pažadėjo man dovaną. Ko reikėtų prašyti?

Arkliaganys pagalvojo ir sako:

— Gandras turi molinį puodą. Kai tik pasakai: „Virk, mano puodeli!“, jis tuojau užverda, ir iš jo ima byrėti auksas. Prašyk to puodo.

Senukas nudrožė toliau. Ėjo, ėjo, gal trumpai, o gal ilgai, gal keliais, o gal ir be kelio, per stepes, per kalnus, per upes ir per ežerus, ėjo septynias dienas ir septynias naktis, kol pagaliau priėjo gandro namus.

— Ramybė tau! — tarė senukas, peržengęs per slenkstį.

Gandras sukalo snapu:

— Kle kle! Jeigu nebūtum pasisveikinęs, būčiau kirtęs tau snapu ir prarijęs... Turbūt atėjai dovanos? Tai ko tu nori? **Prašyk.**

— Tu turi stebuklingą puodą, — tarė senukas. — Duok man jį.

Gandras susimąstė.

— Senuk, kam tau reikia puodo? Verčiau duosiu tau kupiną dubenį aukso, — ėmė gandras įkalbinėti senuką.

Bet senukas nesutiko.

Padovanojo gandras senukui puodą. Senukas pasiėmė puodą ir iškiūtino namo.

Ėjo jis, ėjo, gal ilgai, o gal trumpai, ėjo per stepę, ėjo keliu, pagaliau nusigavo ligi kiškako ir užėjo pailsėti pas savo pažįstamą.

— Pasaugok šitą puodą,— paprašė jis šeimininką,— aš truputį pailsėsiu, o rasi ir numigsiu. Bet tik neištark: „Virk, mano puodeli!“— perspėjo jis.

Tik spėjo senukas užmigti, šeimininkas sušuko: „Virk, mano puodeli!“ Iš puodo pabiro auksiniai pinigai.

Šeimininkas stebuklingą puodą paslėpė, o jo vietoj atnešė ir pastatė kitą, pažiūrėti visai tokį pat.

Pakirdo senukas, pasiėmė puodą ir iškeliavo.

Ėjo jis, ėjo, gal ilgai, o gal trumpai, ėjo pažįstamu keliu, ėjo septynias dienas, septynias naktis ir pagaliau parėjo namo.

— Na senute, patiesk staltiesę, tuojau prisirinksime aukso ir pralobsime.

Senutė patiesė staltiesę. Senukas pastatė puodą į vidurį ir sušuko:

— Virk, mano puodeli!

Bet puodas nevirė, ir auksas nepabiro. Senukas vėl šūktelėjo, bet puodas neužvirė.

Įpyko senukas ir kad ims plyšoti:

— Ak tu nelabasis gandre! Apgavai mane — davei paprastą puodą. Rytoj eisiu ir prašysiu kitos dovanos.

Kitą dieną iš pat ryto senukas iškeliavo. Nuėjo vėl pas arkliaganį ir sako:

— Gandras mane apgavo. Kokios dovanos dabar paprašius?

Arkliaganys pagalvojo ir sako:

— Gandras turi tokią staltiesę. Kai pasakai: „Staltiese, išsiskleisk!“, ji tučtuojau pati išsiskleidžia ir atsiranda ant jos visokiausių patiekalų. Prašyk tos staltiesės.

Nuėjo senukas pas gandrą ir peržengęs slenkstį, tarė:

— Ramybė tau!

— Kle kle! — sukaleno gandras.— Jeigu nebūtum pasisvėikinęs, būčiau kirtęs tau snapu ir prarijęs... Aną kartą daviau tau puodą, kuris pats verda. Negi tu juo nepatenkintas? — paklausė jis.

Senukas papasakojo visa, kas buvo nutikę, ir pridūrė:

— Tu mane apgavai: užuot davęs stebuklingą puodą, davėi paprastą. Štai atėjau dabar pas tave prašyti stebuklingosios staltiesės.

Gandras padovanojo senukui staltiesę.

Pasiėmė senukas staltiesę ir išdrožė atgal. Ejo jis,ėjo, gal trumpai, o gal ilgai, pagaliau priėjo tą patį kišlaką, kur jau buvo užsukęs anąsyk.

— Štai staltiesė,— tarė senukas savo pažįstamam.— Pasaugok, kol aš pailsėsiu, o galbūt ir nusenūsiu mažumą. Tik neištark: „Staltiese, išsiskleisk!“

Bet vos tik senukas užsnūdo, šeimininkas sušuko: „Staltiese, išsiskleisk!“ ir beregint staltiesė išsiskleidė, o ant jos atsirado septyniasdešimt įvairiausių patiekalų. Jis bematant nunešė viską į kitą kambarį, o vietoj stebuklingosios staltiesės padėjo kitą, pažiūrėti visai tokią pat. Senukas atsi-budo, pasiėmė šitą staltiesę ir iškeliavo.

Parėjo namo ir tarė:

— Na senute, pavaišinsiu tave kuo tik tu nori! Sakyk, tuojau viskas bus pataisyta.

Jis paklojo staltiesę ir šūktelėjo:

— Staltiese, išsiskleisk!

Bet kad ir kažin kaip senelis plyšojo ant staltiesės nieko neatsirado.

Įpyko senukas.

— Antrą kartą apgavo mane gandras! Rytoj pat nueisiu, prašysiu kitos dovanos.— tarė jis.

Kitą dieną vos praaušus senukas vėl iškeliavo.

Nukiūtino jis pas arkliaganį, visa išpasakojo ir paklausė:

— Ko gi dabar paprašius man gandrą?

— Matyt, tavo turima daug priešų,— tarė arkliaganys.—

Prašyk gandrą vėzdą, kuris pats muša. Kai tik ištarsi: „Mušk, vėzdeli!“, kas bebūtų prie tavęs — visus aptalžys.

Senukas nedelsdamas patraukė toliau.

Įėjęs į gandro namus, jis tarė:

— Ramybė tau!

— Kle kle! — sukaleno gandras.— Jeigu nebūtum pasisveikinęs, būčiau kirtęs tau snapu ir prarijęs... Ko vėl atsibastei?

Verdantį puodą gavai, stebuklingą staltiesę gavai. Ko tau dar reikia?

— Ir šį kartą tu mane apgavai! — tarė senukas. — Užuot davęs stebuklingą staltiesę, davei man paprastą. Dabar jau, meldžiamasis, neapgauk: duok man vėzdą, kuris pats muša.

— Jeigu nori vėzdo — imk, jis man nereikalingas, — tarė **gandras** ir padovanojo senukui vėzdą, kuris pats muša.

Pasiėmė senukas vėzdą ir patraukė atgal. Ėjo jis, ėjo, gal trumpai, o gal ilgai, ir pagaliau vėl priėjo tą patį kaimą, kur anąkart buvo.

— Pasaugok šitą vėzdą, — tarė jis savo pažįstamam. — Aš truputį pailsėsiu. Tik neištark: „Mušk, vėzdeli!“, — perspėjo jis.

Lig tik senukas sumerkė akis, šeimininkas sušuko: „Mušk, vėzdeli!“

Tuojau vėzdas ėmė kulti visus, kas tik buvo namie.

Senukas pašoko. atbėgo į triukšmą. Visi su ašaromis puolė prie jo ir ėmė prašyti:

— Sulaikyk vėzdą! Mes paėmėm tavo puodą ir staltiesę. Atleisk mums, mes viską atiduosime, tik sulaikyk vėzdą!

— Stok, vėzdeli! — šūktelejo senelis, ir vėzdas sustojo.

Tuomet šeimininkai atnešė iš kito kambario puodą ir stebuklingą staltiesę ir atidavė senukui. Senukas iškeliavo. Keliavo jis, keliavo, gal trumpai, o gal ilgai, keliavo per stepes, per kalnus, per upes ir per ežerus, ėjo septynias dienas ir septynias naktis ir pagaliau priėjo savo namus.

Pastatė jis puodą ir sušuko:

— Virk, mano puodeli!

Puodas užvirė, ir iš jo kad ims byrėti aukso pinigai! Senukas su senute nespėjo rinkti. Paskui senukas riktelejo:

— Staltiese, išsiskleisk!

Staltiesė išsiskleidė, ir ant jos atsirado septyniasdešimt įvairiausių patiekalų. Nė karto savo gyvenime senelis su senele nieko panašaus nebuvo regėję. Jiedu gėrė ir valgė, ko tik širdis geidė.

Sužinojo tos šalies chanas, kad senukas medžiotojas kažin kur gavęs stebuklingą staltiesę ir stebuklingą puodą. Chanas pasiuntė pas senuką savo vizirį.

— Atiduok chanui puodą ir staltiesę! — įsakė viziris.

— Mušk, vėzdeli! — užuot atidavęs sušuko senelis.

Viziris vos kudašių išnešė iš senuko namų.

Tuomet chanas surinko septynių tūkstančių vyrų kariuomenę ir išrikiavo ją priešais senelio namus.

— Na seni, stok į kovą, jeigu dar kojų nepakratei! — suriko chanas.

Senukas atidarė duris ir kad sušuks:

— Mušk, vėzdeli!

Ir ėmė pliekti vėzdas chano karius, vos jie sveiką kailį išnešė.

Galiausiai vėzdas pasiekė patį chaną ir ėmė jį tvoti.

Suspigo chanas ne savo balsu:

— Sustabdyk savo vėzdą, seni! Dovanok man gyvybę!

O senukas stovi savo namų tarpduryje, juokiasi:

— Nebesigvieši kitą kartą vargšų gero!

BESOTIS

Seniai tas buvo ar nebuvo, tik žmonės pasakoja, jog trys jauni vaikinai sumanė tapti bičiuliais. Susitarė jie dirbti draugėj ir viską, kas užgyventa, dalintis po lygiai. Du iš jų buvo darbštūs ir kantrūs, o trečiojo būta godaus ir besočio. Ir štai kas iš to išėjo.

Padirbėję tris mėnesius ir susitaupe kiek pinigų, draugai sumanė nuvažiuoti į miestą. Pakeliui jie perplaukė sraunią upę. O mieste tuo metu buvo šventė ir kiekviename name buvo keliamos puotos ir gausios vaisės.

Kur ir kaip juos bevaišino, besotis, pralenkdamas draugus, viską skubiai ir godžiai sušlamšdavo. Papuotavę draugai vaikštinejo po miestą. Ir kas tik valgomo pasitaikydavo pakeliui, besotis siūlydavo viską pirkti. Draugai nusileisdavo jam. Nupirkę saldumynų, jie tik paragaudavo ir beveik viską atiduodavo nepasotinamam bičiuliui. Vaikštinejo jie taip po miestą, o kai baigėsi pinigai, nutarė grįžti atgal. Vėl priėjo tą pačią sraunią upę, nusivilko chalatus ir ėmė plaukti per ją.

Du draugai greitai pasiekė krantą, o apsunkęs besotis ėmė skęsti. Kad ir kaip stengėsi bičiuliai, tačiau nepajėgė jo išgelbėti.

Taip ir baigėsi — du draugai liko gyvi, o besotis nuskendo. Po to žmonėse atsirado priežodis: „Besotis miršta per šventę.“

KATĖ SU ŽIBINTU

Seniai seniai gyveno vargdienis, vardu Achmadas, ir turėjo jis pačią Zuchrą.

Užsigeidė Achmadas pralobti.

— Pasiimsiu prekių ir, važiuosiu į gretimą šalį prekiauti. Gražiai pasipelnysiu. Bent kiek prasigyvensim.

— Kur jau čia tau prekiauti,— sako Zuchra,— tu nesugebi nė poros paplotėlių nusipirkti, kad tavęs neapgautų.

Nepaklausė pačios Achmadas, nusipirko dešimt vienakuprių ir dešimt dvikuprių. Sukrovė ant dešimties kupranugarių šilko, ant kitos dešimties — drobelių, prisijungė prie karavano ir leidosi kelionėn.

Po keturiasdešimties dienų pavakare pasiekė jie karavanų užėigos namus.

Mato, sėdi prie vartų senė ir meiliai kviečia:

— Sustokite! Štai čia mano kiemas. Niekados pirkliai nepraeina pro mano užėigos namus.

— Šitoji senele, matyt, gera,— tarė pirkliai ir užvažiavo į kiemą.

Pavalgydino senė pirklus ir klausia:

— Ei šaunuoliai, ar lošiate šachmatais?

Jie atsako:

— Taip, senele, lošiame.

— Aš turiu katę ir keturių dagčių žibintą,— sako senė,— lošiant aš statau žibintą katei ant galvos. Jeigu katė nusi-purtys nuo galvos žibintą, aš pralošiau, o jeigu jinai žibinto nenumes — išlošiau.

Ligi rytmečio brėkšmės tupėjo katė tjesutėlė nelyginant vinim prikalta. Senė ligi ryto išlošė ir pinigus, ir prekes,

ir kupranugarius, o tarnams įsakė išvyti pirklus už vartų. Ptalosė ir Achmadas. Nuėjo jis į smuklę ir parsisamdė kūrenti ugnį po katilu.

Tegu Achmadas nešioja malkas ir kursto ugnį, o mes pažiūrėsime, ką veikia Zuchra.

Iš vieno atvykusio žmogaus ji sužinojo, kad jos vyras viską pralošė karavanų užteigos namų šeimininkei ir kursto ugnį po katilu smuklėje.

Zuchra klausia atvykėlį:

— Kaip čia senė galėjo viską išlošti iš Achmado?

— Ji turi katę,— sako atvykėlis.

— O ką daro toji katė?

— Katė ligi aušros tupi it vinim prikalta, žibintą ant galvos laiko.

Zuchra klausia:

— Ar katė numeta žibintą ar nenumeta?

— Nenumeta. Kad numestų, senė praloštų.

Zuchra vėl klausia:

— Ar jūsų šalyje veisiasi pelės ar ne?

Žmogus atsako:

— Mūsų šalyje nėra pelių.

Tada Zuchra liepė sugauti keturias peles, suleido jas į dėžę ir įpratino būti razinas. Paberia ant grindų palei dėžę razinų, atidaro dėžę, sprigteli į ją pirštais sprigt sprigt— ir pelės išbėga laukan, vėl sprigteli—sprigt—pelės vėl sulenda į dėžę.

Zuchra susiruošė kelionėn. Nusipirko vieną vienakuprį, vieną dvikuprį. Ant vieno sukrovė šilką, ant kito—drobelių. Nusipirko eidininką, apsilvilko vyriškais drabužiais ir leidosi drauge su pirkliais į kelionę.

Po keturiasdešimties dienų pavakare jie pasiekė karavanų užteigos namus.

Šeimininkė sėdi prie vartų ir meiliai kviečia visus:

— Sustokite! Štai čia mano kiemas. Niekad pirkliai nepraėjo pro mūsų užteigos namus.

— Šita senikė gera,— tarė keliauninkai ir užsuko į kiemą. Pavalgydino pirklus senė ir klausia:

— Šachmatais lošiate?

— Lošiame.

— Bet jeigu lošiate įsidėmėkite: aš turiu katę ir keturių dagčių žibintą. Aš uždedu žibintą katei ant galvos. Jeigu ji ligi aušros numes žibintą, tebūnie mano pralošta. o jeigu nenumes, aš pasiimu visus jūsų turtus.

Atnešė į vidurį kambario šachmatus, ir katė čionai atkiūtino.

Katė atsitūpė, senė pastatė jai ant galvos žibintą ir uždegė. Visi sėdo lošti šachmatais. Pirkliai netrukus viską pralošė ir išėjo.

Liko viena Zuchra. Sėdo ji lošti su sene. Zuchra paslaptiom prisitraukė savo skrynelę, pabarstė ant grindų razinų, atvožė skrynelę ir ėmė sprigčioti į ją pirštu: sprigt sprigt. Pelytės išbėgo iš skrynelės. Katė pašokusi numetė žibintą ir puolė prie pelių. Zuchra vėl į skrynelę pirštu sprigt, ir pelės šmurkstelėjo atgal į skrynelę. Zuchra ir sako:

— Tu pralošei, senele.

Senė kad ims šaukti:

— Ką padarei mano katei? Aš nesutinku.

Vėl patupdė katę. Pastatė jai ant galvos žibintą.

Vėl lošia. Zuchra tyliai atvožė skrynelę, išleido peles, katė vėl numetė žibintą ir puolė jų gaudyti. Žibintas užgeso.

Gavo senė atiduoti Zuchrai dvidešimt ir dar dvidešimt kupurių su gėrybėmis.

Susirado Zuchra savo vyrą smuklėje, pasiėmė juodu prekes ir patraukė į savo šalį.

Nuo to laiko Achmadą nė galvot negalvojo apie prekybą.

ŠYKŠTUOLIS BAJUS IR VAGIS ABDURACHMANAS

Gyveno kitados šykštuolis bajus. Turėjo jis pasidėjęs juodai diena tūkstantį auksinių. Bajus nepasitikėjo niekuo iš savo namiškių. Susipylė jis savo auksą į drobinį maišelį, užrišo ir pasikabino ant kaklo. Šitaip ir nešiodavosi savo turtą su

savimi, užantyje, nors ir sunku jam buvo, o nakčia miego-
davo apsikabinęs maišelį.

Jeigu bajui prireikdavo išvykti kur toliau, jis prie pačios
akių suskaitydavo auksinius, suberdavo į skrynelę ir palik-
davo raktą pačiai.

Bajus taip drebėjo dėl savo pinigų, jog net eidamas į tur-
gų ko nusipirkti nepasiimdavo nė skatiko. Jis tik išpėdavo
pačią: „Turėk galvoj, jei man prireiks pinigų, atsiųsiu tarną
Matmusa su štai šita juosmens skepetu, tada tu ir įduok man
per jį.“

Tikosi kartą bajui nueiti į turgų. Kaip visad su juo buvo
ir Matmusa. Bajus išvaikščiojo visą turgų, ilgai derėjo ir ši,
ir tą. Galiausiai nusipirko arklių, karvę, avių, ryžių, miltų, mor-
kų ir svogūnų. Pardavėjams neužmokėjo nė kapeikos ir jie
vaikščiojo jam iš paskos reikalaudami pinigų.

— Dabar aš neturiu su savim pinigų,— kalbėjo šykštusis
bajus.— Tarnas nueis namo, atneš auksinių, ir tada jūs gau-
site savo pinigus.

Šitaip kalbėjo šykštuolis bajus ir pasivadino savo tarną.

— Ei Matmusa!

— Ką įsakysite, šeimininke? — atsiliepė Matmusa.

Bajus nusijuosė nuo liemens skepetą, padavė ją tarnui
ir tarė:

— Eik namo pas maną pačią. Jinai duos tau aukso, kuris
supiltas drobiniam maišelyje. Paimk ir atnešk man.

O reikia jums pasakyti, kad šykštuolis bajus išeidamas į
turgų nedavė Matmusai, valgyti, ir vargšelis suvis nusilpo.

Persimetęs per petį skepetą, jis pėdino keliu, panarinęs
galvą.

Turguje sukiojosi sukčius, kurį visi vadino vagimi Abdu-
rachmanu. Jis nugirdo, ką kalbėjosi šykštuolis bajus su Mat-
musa, ir tarė sau: „Šis bajus tikriausiai turi daug pinigų.“

Vagis Abdurachmanas slapčiom nusekė paskui Matmusa.

Tuo tarpu jiems priešais žygiavo karavanas tilindžiuojan-
tis varpeliais. Matmusa sustojo it įbestas, o vagis Abdurach-
manas nuplėšė jam nuo peties skepetą ir leidosi bėgti. Jis
bėgo taip greitai, tarsi vietoj dviejų kojų jam būtų išdygu-

sios keturios, ir netrukus jau beldėsi į bajoraus kiemo vartus.

— Ei, šeimininke! — pašaukė jis.

Šykštuolio bajoraus pati tuoj atsiliepė:

— Kas ten?

— Gerbiamas bajoras, tamstos vyras, turguje pirkto šio beito, — tarė vagis Abdurachmanas. — Jis norėjo atsiųsti Matmusą, bet tasai kažkur prašapo. Vietoj jo tamstos vyras atsiuntė mane, sakydamas: „Tegu mano pati įduoda tau auksinius pinigus, kurie supilti į drobinį maišelį, o tu atnešk man juos į turgų.“

Vagis Abdurachmanas padavė šykštuolio bajoraus pačiai skepetą. Jinai surišo į ją auksinius pinigus ir įdavė vagiui.

Vagis Abdurachmanas paėmė pinigus, susipylė juos į kišenes ir patraukė namolei. Vidury kelio jis sutiko Matmusą.

Praeidamas pro jį, jis numetė žemėn skepetą ir sušuko:

— Ei, bičiuli!

Matmusa atsisuko. Tada vagis Abdurachmanas tarė:

— Jūs pametėte skepetą! Pasiimkite!

„Tai mat aš pamečiau skepetą, o jau buvau bemanas, kad man ją pavogė“, — tarė sau Matmusa. Jis paėmė nuo žemės skepetą ir leidosi tolyn.

Atėjęs į šeimininko namus, jis pašaukė jo pačią:

— Ei, šeimininke!

Pati atsiliepė:

— Ko tau, Matmusa?

— Gerbiamasis bajoras liepė pasakyti tamstai, kad įduotumei auksinius iš drobinio maišelio ir kad aš nuneščiau jam. Štai ir skepetą atsiuntė.

Bajoraus pati sušuko:

— Kiek kartų mano vyras siuntinėš žmones pinigų atnešti? Neseniai čia buvo atėjęs vienas ir pasakė: „Gerbiamasis bajoras liepė įduoti auksą iš drobinio maišelio!“ — ir nusinešė jį.

Matmusa skubiai sugrįžo į turgų ir tarė šykštuoliui bajorui:

— Šeimininke! Tamsta pirma manęs nusiuntėte žmogų į savo namus. Tai jis ir paėmė auksinius. Aš nieko neatnešiau.

Išgirdęs šiuos žodžius bajoras visas nustrėmė ir akys išsprogo jam ant kaktos.

Pirkliai, pardavę bajui galvijus ir prekes, reikalavo:

— Garbusis bajau! Atiduokite mums priklausančius pinigų. Jau artėja vakaras. Mums reikia apsipirkti ir grįžti namo. Jūs verčiate mus labai ilgai laukti.

Bajus galop atsitokėjo ir ėmė aičioti:

— Aiman, nubaudė mane Alachas! Aiman, jūsų prekių ir galvijų aš nebeperku. Pasiimkite kas savo ir keliaukite sau.

Pirkliai įsižeidė.

— Ei tu, šykštuoli bajau! Tu vedžioji mus už nosies ir pats apsikvailinai.

Ilgai jie koneveikė bajų ir galop nuėjo.

Bajus pagalvojęs suprato, jog niekas kitas negalėjo iškrėsti jam tokio pikto pokšto, tiktai vagis Abdurachmanas, sėdo ant arklio ir nujojo pas jį.

Vagis Abdurachmanas, išgirdęs beldžiant, išėjo ir mato — atjojo bajus.

— O, prašom, gerbiamasis! Lipkite nuo arklio, užėikite, aš tamstos paslaugoms.

Pats sau vagis Abdurachmanas pagalvojo: „Kad tave paraliai, bajau. Matau, būsi pajutęs, kad auksą aš paėmiau.“

Jis užtiesė stalą, pataisė plovą.

Šykštuolis bajus negalėjo ryžtis pradėti kalbą apie savo negandą ir liko nakvoti pas vagį Abdurachmaną. Jis neišėjo nė kitą dieną. Praėjo trys dienos, o jis vis tebevieši.

„Kada gi išeis tas šykštuolis bajus?“ — pagalvojo vagis Abdurachmanas.

Keturiasdešimt dienų neišėjo šykštuolis bajus. Vagis Abdurachmanas kaip nieko valgydino jį, šėrė jo arklių, tūpciojo aplink it apie brangų svečią.

Galiausiai vagiui Abdurachmanui atsipyko, ir jis tarė:

— Gerbiamasis bajau! Sakoma — svečias brangus tris dienas. Tiek to, tegu dešimt dienų. O jūs viešite jau keturiasdešimt dienų ir nė nemanote išeiti! Gal turite į mane kokį reikalą?

Bajus atsakė:

— Gerai, pasakysiu! Tu paėmei iš mano pačios tūkstantį auksinių, ar ne? Jei paėmei, pasakyk. Jei ne, prisiek: „Tegu mano pati skiriasi su manim, jeigu aš ėmiau!“

Išgirdęs šiuos žodžius, vagis Abdurachmanas garsiai nusikvatojo ir pareiškė:

— Bajau, iš kur tamsta sužinojai?

— Argi gali būti kitas toks mitrus vagis kaip tu? — tarė šykštuolis bajus. — Niekas kitas negalėjo paimti, tik tu.

Vagis Abdurachmanas atsakė:

— Teisybė, bajau! Tamstos pinigų aš paėmiau. Iš jų išleidau vieną auksinį. Tūkstantis auksinių be vieno padėti nuošalioje vietoje.

Jis atnešė tūkstantį auksinių be vieno ir atidavė bajui. Bajus suskaitė pinigų, susibėrė į drobinį maišelį ir įsidėjo kišenėn, bet neišėjo, o liko viešėti pas vagį Abdurachmaną. Praėjo dar dešimt dienų.

Netekęs kantrybės, vagis paklausė bajų:

— Tai ko dabar neišeinate?

Bajus atsakė:

— Tu pats sakei, kad trūksta vieno auksinio. Neatiduosi — neiškeliausiu.

— Aš maitinau jus ir šėriau jūsų arklį penkiasdešimt dienų, — tarė vagis Abdurachmanas. — Aš išleidau daugiau nei vieną auksinį.

Šykštuolis bajus atkirto:

— Kuo tu mane laikai? Aš neprašau tavęs užmokesčio už tai, kad tūkstantis mano auksinių penkiasdešimt dienų gulėjo pas tave, o tu prašai iš manęs užmokesčio už tai, kad buvau pas tave penkiasdešimt dienų. Neišeisiu, kolėi atgausiu auksinį.

Tada vagis Abdurachmanas tarė savo pačiai:

— Šykštuolis bajus neketina iškeliauti, kol atgaus auksinį! Nakčia aš dėsiuosi negyvas. Auštant tu atsikelsi ir pažadinsi vaikus. Tu aimanuosi: „Mano pone!“ ir verksi. Vaikai aimanos: „Mūsų tėve!“ — ir taip pat verks. Bajus ir išeis.

Vakare vagis Abdurachmanas apsirišo galvą, dejuodamas atėjo pas bajų šykštuolį ir sako:

— Bajau! Man kažin ko labai bloga, kad tik nepasimirčiau. Jei man kas atsitiktų, tamstą jau padėkite, duokite kokį auksinį kitą laidotuvėms.

Taip taręs, jis išėjo.

Ryto metą vagies Abdurachmano pati rypuoja rauda: „Mano pone!“ Vaikai šaukia: „Mūsų tėvel!“

Susirinko kaimynai ir giminės. Jie irgi rauda.

O vagis Abdurachmanas guli paslikas negyvėliu apsimetęs.

Bet šykštuolis bajus niekur nėjo. Jis pasiėmė šluotą ir kibirą, iššlavė ir palaistė kiemą ir gatvę. Viso kvartalo žmonės susirinko į laidotuves.

Šykštuolis bajus tarė žmonėms:

— Aš ir velionis, tesidžiaugia jo siela rojaus saldybėmis, buvome dideli draugai. Kiekvieną paplotėlį pusiau dalijomės. Aš penkiasdešimt dienų pas jį viešėjau. penkiasdešimt dienų jis neišleido manęs. Mudu susitarėme: jeigu vienas iš mūsų numirs, tai kitas pats savo rankomis palaidos velionį.

Bajus prisipjovė ir atsinešė spyglių šakų. Pastatė ant ugnies katilą ir sušildė tiek, kad ranka negalėjo pakęsti. Išprašęs visus iš kambario ir laistydamas vagį Abdurachmaną karštu vandeniu, bajus ėmė brūžuoti jo kūną spygliuotomis šakomis, kol pasirodė kraujas.

— Gulėk negulėjęs, o kol neatiduosai auksinio, neatsikratysi manęs! — kalbėjo šykštuolis bajus.

Bet vagis Abdurachmanas gulėjo ir kentė. Nieko nepesė šykštuolis bajus.

Paguldė vagį Abdurachmaną ant neštuvų ir nunešė į kapines.

Iškasė nišą šone kapo duobės, paguldė vagį ir užkasė žemėm.

— Ei žmonės, — tarė šykštuolis bajus. — Mudu su velioniu buvome sutarę: jeigu katras mudviejų numirs, tai kitas tris dienas po jo mirties praleis prie jo kapo.

Šykštuolis bajus liko kapinėse sergėti kapo, o žmonės išsiskirstė.

Kai sutemo naktis, bajus atkasė kapą ir iškėlė vagį Abdurachmaną į viršų kalbėdamas:

— Nemanyk, kad apsimetęs mirusiu, tu pasisavinsi mano auksinį.

Šitaip kalbėdamas jis ėmė spardyti vagį Abdurachmaną. Tasai neiškentė ir šoko mušti šykštuolį bają. Išgirdęs jų grumtynes, atėjo duobkasys. Manydamas, kad du lavonai išlindo iš kapų ir pešasi, jis išsigando ir pabėgo.

Šykštuolis bają ir vagis Abdurachmanas ilgai galynėjosi ir pagaliau nuilęs griuvo tarp kapų ir liko gulėti.

Tą naktį keturiasdešimt vagių, išigavę į karaliaus izdo saugyklą ir pasigrobę daug aukso, nuėjo į kapines jo dalintis.

Jie pasitiesė chalata ir ėmė dėlioti auksą krūvelėmis, kalbėdami: „Čia tau, čia tau, o čia man!“

Vagis Abdurachmanas, išgirdęs plėšikų balsus, susigūžė ir tyliai gulėjo. O bają pagalvojo: „Negi būsiu atsidūręs aukso kasyklose.“

Vienas plėšikas tarė:

— Baikite, jau švinta. Reikia kuo greičiau sprukti iš čia.

Bijodamas, kad auksas išsprūs, šykštuolis bają susirūpino ir pakėlęs galvą išsproginio akis. Vienas plėšikas pamatė bają ir išsigando, bet kitas nuramino jį:

— Juk čia numirėlis guli! Ko tu bijai?

Plėšikai ištiesė rankas prie savo aukso krūvelių. Šykštuolis bają pašoko. Paskui jį pašoko ir vagis Abdurachmanas.

Mirtinai persigandę plėšikai puolė į kojas. Auksą pasidalino šykštuolis bają ir vagis Abdurachmanas.

Šykštuolis bają tarė:

— Dabar atiduok man auksinį!

Vagis Abdurachmanas nusistebėjo:

— Nejau tu dar nepasisotinai gavęs šitiek aukso?

Šykštuolis atsakė:

— Nebūsiu sotus, kol atiduosi auksinį! Atiduok!

Vagis Abdurachmanas supyko:

— Neduosiu!

Juodu vėl susiėmė glėbiais.

Bėgdami iš kapinių plėšikai sušneko:

— Et, ne jau mes paliksime šitiek aukso numirėliams ir išeisime be nieko?

Jie sugrįžo ir išgirdo, jog kažkas mušasi tamsoje dėl vieno auksinio. Tada plėšikai pamanė, kad visi numirėliai atgijo kapinėse ir pasidalino auksą, bet kažkam pristigo vieno pinigų ir todėl jie pešasi.

Dar labiau išsigandę plėšikai skubiai pasišalino.

Tuo metu vagis Abdurachmanas nuilso besigrumdamas ir tarė:

— Ne, matyt, neatsikratysiu šito godaus bajaus!

Jis įbruko jam vieną auksinį ir nuėjo, o bajus patraukė namolei.

CHUSNABADA

Kitados, labai seniai, gyveno žiaurus šachas. Jisai turėjo dukterį, vardu Chusnabada. Chusnabada buvo tokia graži, kad net mėnulio pilnatis prieš ją blanko.

Iš daugelio šalių traukdavo pas ją piršliai. Bet šachas neleidė savo dukters už vyro.

Chusnabados motina buvo kilusi iš vargingos šeimos. Šachas dažnai prikaišiodavo jai:

— Dabar tu esi šacho žmona, sočiai valgai, brangiais drabužiais vilki. O jeigu būtum ištekėjusi už vargetos, tai begraužtum sau molį, užuot duoną valgiusi.

Chusnabados motina verkėdavo, o Chusnabada, žiūrėdama į ją, kalbėdavo:

— Neleisk manęs už šacho — leisk verčiau už varguolio! Jeigu man lemta, aš pati padarysiu savo vyrą šachu, pasodinsiu į sostą vietoj tėvo, ir visiems vargšams gyventi bus lengviau.

Kartą, besėdint šachui soste, atskrido varnas, nutūpė į medį priešais langą ir ėmė krankti:

— Krran! Krrran! Krrran!

Šachas sušaukė keturis šimtus patarėjų ir paklausė:

— Ei patarėjai, ką krankia šis varnas?

— Nežinome,— atsakė patarėjai.— Jis — varnas, o mės — žmonės.

— Budeliai! — šūktelėjo įniršęs šachas.

Sustojo priešais šachą keturiolika budelių su išgalūstais kalavijais.

— Išveskite visus patarėjus ir nukapokite jiems galvas! — įsakė šachas.

Chusnabada puolė prie tėvo:

— Tėve, ar paliksi juos gyvus, jei aš atsakysiu į tavo klausimą?

— Jeigu atsakysi, dovanosiu jiems,— tarė šachas.

— Varno krankimas reiškia štai ką: „Gera pati vyrui laimę neša, o bloga ir gerą vyrą pagadina.“

Šachas įtūžo.

— O tu, begėde! Vadinasi, man laimę tavo motina, beturčio duktė, atnešė? Nepliaukšk niekų! Įgrūsiu tave į kalėjimą, o po septynerių metų iškimšiu tavo odą šiaudais ir parkarsiu aikštėje!

Ir šachas įsakė įmesti Chusnabadą į kalėjimą, o patarėjus paleido.

Visą savaitę sėdėjo šachas namie pajuodęs, rūškanų minčių apniktas.

— Nesėdėkite namie,— įkalbinėjo jį vyresnysis viziris.— Linksminkitės. Jojam medžioti!

Šachas pasiėmė keturis šimtus patarėjų, keturiasdešimt keturis vizirius ir iškeliavo medžioti. Septynias dienas jojo medžiotojai per stepę, ieškojo grobio, bet nė putpelės nesumedžiojo.

Šachas buvo labai nusiminęs. Ūmai tolumoje suraibuliavo upė. Prijojo šachas prie kranto. Ogi ten sėdi žilabarzdis senelis, graibo iš vandens akmenėlius, žiūri į juos ir vėl svaido į upę.

— Ei seni, ką čia veiki? — paklausė šachas.

— Aš plikšis, varguolis. Negi drįsiu kalbėti su šachu?

— Atsakyk. o jei ne, užkaposiu tave! — subliuvo šachas.

— Aš žmonių likimą spėju,— atsakė senis.

— O kas lemta užsispyrėlei mano dukteriai? — paklausė šachas.

Senis įkišo į vandenį ranką ir išgriebė iš upės saują akmenėlių.

— Sachri Džardžono šalyje gyvena karžygys, vargingo piemens sūnus. Štai už šito piemens sūnaus ir ištekės tavo dukte,— tarė senis.

Įtūžo šachas, net pajuodo.

— Kiek dienų kelio ligi tos šalies? — paklausė jis.

— Jeigu geru žirgu, tai aštuoniolika mėnesių jotum.

Grižo šachas namo ir tris dienas mąstė: „Ką daryti, kad dukte neatitektų paprastam piemeniui? Numarinti ją kalėjime badu ar galvą nukirsti?“

Vyresnysis viziris sužinojo šacho kėslus. Jam pagailo mergelės. Nakčia jis paleido ją iš kalėjimo ir parsivedė namo. Paskui pasikvietė dailidę, davė jam pinigų ir liepė padirbti skrynią, tokią, kad nei vėjas užpūstų, nei vanduo prasisunktų.

Kai skrynia buvo baigta, viziris tarė:

— Na Chusnabada, lipk į skrynią. Duosiu tau valgio keturiasdešimčiai dienų ir paleisiu skrynią upe plaukti. Jei tau lemta gyventi, liksi gyva.

— Gerai! — sutiko šacho dukte ir įlipo į skrynią.

Vidurnaktį vyresnysis viziris nuleido skrynią į upę.

Plaukė skrynia upe tris mėnesius, o mergelė vienos dienos daviniu mito keturias dienas ir tuo buvo gyva.

Paupyje ganė bandą jaunas piemuo. Netoliese žvejai užmetė tinklus.

Piemuo pasiskundė žvejams:

— Mano tėvas pasiligojo ir neįstengia nueiti į miestą duonos nusipirkti. Eičiau pats, bet nėra kaip bandą palikti. Duokite man kokią žuvį, kad tėvas turėtų ko valgyti.

— Gerai, visa, ką dabar sugausime, atiteks tavo daliai! — tarė žvejai ir ištraukė tinklą.

Žiūri — tinkle skrynia.

— Pasiimk ją, piemeny!

Piemuo neįstengė pakelti skrynios — tokia ji buvo sunki. Jis įkinkė penkis jaučius ir šiaip taip parsidangino skrynią namo. Palikęs ją tėvui, pats nuskubėjo prie bandos.

Senis apsidžiaugė, atidarė skrynią, žiūri — ten mergelė begulinti.

Chusnabada atsipeikėjo, atsikėlė ir žemai nusilenkė senukui.

— O iš ko mintate, tėvuk? — paklausė ji.

— Buvau piemuo. Dabar pasenau, ir mano sūnus vietoj manęs bandą gano.

Mergelė apsidžiaugė.

— Pagaliau išsipildė mano troškimas! — šūktelėjo jinai.— Jeigu norite, aš teku už jūsų sūnaus! Mano motina irgi iš neturtingos šeimos.

— Mes neturime pinigų vestuvėms,— atsiduso senukas.

— Jeigu teku savo valia, tai mums nereikia vestuvių puotos,— tarė mergelė.

Ir senukas sutuokė savo sūnų piemenį su Chusnabada.

Kitą dieną po vestuvių Chusnabada susibruko kasas po skarele, priėjo prie puodo, kuriame buvo verdama valgyti. Žiūri — puodo pakraščiai tokie priskretę, jog nė rankos į jį neįkiši. Chusnabada viską namie išplovė. Išgrandė, išmazgojo. Seniui nušvito širdis, už veidrodį šviesesnė paliko. Atsikėlė jis ir priėjo prie marčios.

— Ei martele! — tarė jis.— Aš senas ir nebegaliu prižiūrėti namų! O sūnus išeina auštant ir grįžta su tamsa. Žiūriu aš į tave, kokia tu darbšti, ir noriu tau padėti. Sakyk, dukrele, ką man gero tau padarius?

Chusnabada išsegė dešiniojos ausies auskarą ir padavė senukui:

— Nešk į prekyvietę. Jei kas paklaus, kiek už jį nori, pasakyk: „Kiek tau sąžinė liepia.“ Kiek duos, už tiek ir atiduok.

Senukas pasiėmė auskarą, nunešė į prekyvietę. Kaip tik tą dieną pirkliai supirkinėjo prekes. Priėjo vienas, žiūri — senis beturįs neregėto gražumo auskarą.

— Kiek už jį nori, tėvuk? — pasiteiravo pirklys.

— Kiek tau sąžinė liepia.

Pirklys pripylė pusės aršino ilgumo skrynutę aukso ir padavė senukui.

— Užtenka jums, ar per maža?

— Aš juk sakiau: „Kiek tau sąžinė liepia.“

Pirklys pridėjo dar maišiuką aukso.

— Gabenkitės namo! — tarė jis.

Ir pagalvojo: „Na, jeigu dar vienas toks auskaras būtų, aš jais sumokėčiau savo šachui už visų pasaulio šalių muitus bei mokesčius.“

Namie senukas atidavė auksą marčiai.

Kitą savaitę Chusnabada išsegė auskarą iš kairiosios savo ausies ir vėl nusiuntė senuką parduoti.

Vėl nugūrino jis į prekyvietę. Tas pats pirklys išvydo auskarą ir paklausė:

— Kiek nori, tėvuk?

— Kiek tau sąžinė liepia, — atsakė tas.

— Eime su manimi! — tarė pirklys ir nusivedė senuką namo.

Jis davė jam dvi skrynutes aukso.

Kai senukas grįžo iš turkaus, Chusnabada paslėpė auksą ir tarė vyrui bei uošviui:

— Atveskite dvidešimt meistrų, statydinsimės miestą.

Juodu atvedė meistrus.

— Atveskite savo šeimas, — įsakė Chusnabada meistrams.

Tie atsivedė.

Chusnabadai įsakius, meistrai ėmė statyti miestą.

Kasdien Chusnabada visiems duodavo duonos, pinigų. Visus statytojus gerai aprenė. Išgirdo apie tai žmonės, iš visų šalių ėmė plaukti pas Chusnabadą. Ji visus priimdavo, apvilkdavo, pagirdydavo ir papenėdavo.

Pravažiuoją keliauninkai klausdavo:

— Kas čia stato miestą?

— Piemuo ir jo pati, — atsakydavo meistrai. — Jeigu ieškote darbo, ateikite. Čia gerai moka.

Per penkiolika dienų pas Chusnabadą prisirinko žmonių iš penkių tūkstančių sodžių. Per tris mėnesius jie surentė sieną aplink miestą.

Per metus čia susirinko septyniasdešimt penki tūkstančiai šeimų.

Išgirdo apie naująjį miestą Šachri Džardžono šalies šachas ir įtūžo:

— Kas išdrįso mano šalyje kėsintis į šacho valdžią? Kas stato miestą mano žemėje? Neišsaugos tas savo galvos! Eisiu ir jį kardu užkaposiu.

Šachas leidosi į Chusnabados miestą ir prie vartų išvydo sargybą.

— Kas pastatė šį miestą? — paklausė šachas.

— Chusnabada, — atsakė sargybiniai. — Kai mes tarnavom tau, blogai maitinai mus pačius, o mūsų šeimoms visai nieko nedavei. O mūsų Chusnabada gerai maitina ir mus, ir mūsų žmonas, ir vaikus. Ji mums nešykšti duonos, o mūsų vaikus moko.

Įtūžo šachas. Išibrovė jis į miestą, priėjo prie rūmų ir pasaukė Chusnabadą:

— Kaip tu drįsti man kenkti! Ak tu, juodnugare! — Ir šachas išsitraukė iš makščių kalaviją.

Bet tuojau subėgo tarnai, pastvėrė šachą ir įmetė į kalėjimą.

Apsidžiaugė žmonės:

„Taip jam ir reikia! Tegu šachas sėdi kalėjime. O mus tegu valdo Chusnabada.“

Nuėjo pas Chusnabadą žmonių pasiuntiniai ir paprašė tapti Šachri Džardžono šalies valdove.

Kartą Chusnabada pasikvietė vyresnįjį savo vizirį:

— Suskaičiuokite mūsų kariuomenę!

Viziris suskaičiavo.

— Paruoškite juos žygiui! — įsakė Chusnabada.

Keturiasdešimt dienų kariuomenė ruošėsi į kelionę. Pas-kui Chusnabada ir jos vyras piemuo išžygiavo su kariuomene savo tėvo miesto link.

Per stepes ir dykumas, nuo ežero prie ežero žygiavo kariuomenė.

Tegul ji sau žygiuoja, o jūs pasiklausykite, kas tuo tarpu nutiko piktajam Chusnabados tėvui.

Kartą jis susapnavo, tarytum atskridęs erelis, pastvėręs jį, pakėlęs aukštai į padangę ir taręs: „Ar būsi mano vergas? Jei ne, nukirsiu tau galvą!“ Šachas ėmė prašyti jį: „Atiduosiu tau savo miestą ir išdą, imk viską, tik palik mane gyvą!“ „Nereikia man tavo turtų,— atsakęs erelis.— Aš noriu tavo dukters Chusnabados kraujo.“ Išgirdęs dukters vardą, šachas pravirko. Ūmai atsirado šalia jų Chusnabada. Rankoje ji laikė kardą. Chusnabada smogė kardu ereliui, perkirto jį pusiau, ištiesė ranką, paėmė tėvui už diržo ir atsargiai pastatė ant žemės. Paskui tarė: „Tėve, atleiskite, jei kuo nusikaltau!“ Šachas suriko ir atsibudo.

Rytą jis sušaukė keturis šimtus patarėjų ir keturiasdešimt keturis vizirius ir įsakė jiems išaiškinti jo sapną. Visi tylėjo.

Šachas pagarsino:

— Jeigu neišaiškinsite mano sapno — nė vieno iš jūsų nepaliksiu gyvo!

Pakilo iš vietos vyresnysis viziris.

— Jeigu nenukirsi man galvos, pasakysiu, ką reiškia tavo sapnas.

— Sakyk!

— Pastvėręs tave erelis veikiausiai bus priešas. Kai jis užkariaus mūsų šalį ir paims tave į nelaisvę, atsiras tavo dukteris ir išvaduos tave. Bet tavo sostas atiteks kitam žmogui.

— O tu, melagi! — suriko šachas. — Jau praėjo tiek metų, kai mano užsispyrėlė dukteris pavirto dulkėmis. Tu taip kalbi norėdamas prislėgti man širdį ir įgąsdinti mane. Aš įmesiu tave į kalėjimą!

Ir šachas įsakė įmesti vyresnįjį vizirį į kalėjimą.

Bet nuo to laiko šachas nemiegojo naktimis ir blaškėsi iš baimės savo menėse kaip sužeistas šernas melduose. Po savaitės atjojo pasiuntinys.

— Šachri Džardžono šachas skelbia tau karą,— tarė pasiuntinys.

Šachas išsigando ir sušaukė savo vizirius.

— Mes negalime nieko patarti,— pasakė jie.— Sakysime „gerai“— tu nubausi mirtimi, sakysim „blogai“— irgi nubausi.

Paleisk iš kalėjimo vyresnįjį vizirį. Su dovanomis ir vaišėmis jis nueis pas Šachri Džardžono šachą.

Šachas įsakė paleisti vyresnįjį vizirį iš kalėjimo.

— Eik pas Šachri Džardžono šachą, žemai jam nusilenk ir paprašyk taikos.

Vyresnysis viziris pasiėmė brangių dovanų ir iškeliavo.

Už miesto jis parašė laišką Šachri Džardžono šachui, pats pasirašė ir įdavė žygūnui nunešti.

Chusnabada gavo laišką, liepė pašaukti pas ją vyresnįjį vizirį.

Vyresnysis viziris įėjo, žemai nusilenkė ir atsisėdo. Apsidairė aplinkui, žiūri — priešais jį besėdinti soste moteris.

— O vyresnysis viziri,— prabilo moteris.— Kaip tu nepabūgai vienas ateiti į mūsų stovyklą? Juk tu beginklis. Kas bus, jeigu aš tave nužudysiu?

Vyresnysis viziris iš balso pažino Chusnabada.

— Kas gi bijos to, kurį patį nuo mirties yra išgelbėjęs?

Tuomet Chusnabada atsistojo ir priėjo prie vyresniojo vizirio:

— Mielas bičiuli, širdingai dėkoju tau, kad likau gyva. Jei atiduosiu tau mano tėvo šalį, ar teisingai ją valdysi?

— Vai, dukrele, susenau aš! Jei tu man atiduosi šalį, aš perduosiu ją šachui, tavo vyrui.

Chusnabada su kariuomene išvygiavo į miestą. Ėmė ieškoti šacho, bet niekur nesurado. Iš baimės jis tą pačią dieną paspruko, ir daugiau niekas jo neberegėjo.

Ėmė Chusnabada drauge su savo vyru piemeniu valdyti šalį ir išgarsėjo žmonėse gerumu ir teisingumu.

TRIOŠE NETIESOSE PO KETURIASDEŠIMT PRAMANŲ

Senų senovėje gyveno padišachas. Jis turėjo dukterį nuotaką. Iš daugelio šalių važiuodavo jai pirštis šachų ir chanų sūnūs, bet karalaitė buvo labai išranki ir nenorėjo tekėti.

Pasišaukė padišachas dukterį ir sako:

— O mano akių šviesa! Aš apskelbiau visiems padišachams, kad ieškau tau vyro, o jų šitiek narsių džigitų atjoja. Tu neišsirenki nė vieno. Kokia priežastis?

— Mano tėve,— sako duktė,— aš tekėsiu už to, kuris sugalvos tris netiesas ir kiekvienoje po keturiasdešimt pramanų. ir sugebės sklandžiai papasakoti.

Išsiuntinėjo padišachas į visas šalis savo šauklius ir įsakė jiems apskelbti:

— Kas sugalvos trijose netiesose po keturiasdešimt pramanų, už to išleisiu dukterį!

Iš visų šalių ėmė plūsti jaunikiai ir pasakoti visokius nebūtus daiktus. Padišachas susivadino visus valstybės išminčius ir taip bylojo:

— Jeigu kas papasakos trijose netiesose po keturiasdešimt pramanų ir tai bus tikras melas — pasakykite, jog tai melas, o jeigu teisybė, sakykite — teisybė. O jeigu jūs teisybę pavadinsite melu, visus išvysiu iš rūmų.

Visi jaunikiai pasakojo savo išgalvotus nebūtus daiktus. Ir kai padišachas klausdavo išminčių: „Čia melas ar teisybė?“ jie atsakydavo: „Būva šitaip“

Daug padišachų ir šachų sūnų atvažiuodavo ir išvažiuodavo nieko nepešę.

Gyveno mieste vargdienis vaikinai. Kartą nuejo jis į kalnus rinkti žabų ir girdi, kaip šaukia šacho šaukliai:

— Kas sukurs trijose netiesose po keturiasdešimt pramanų, tas gaus per žmoną padišacho dukrą!

— Oi! — šuktelėjo vargdienis.— Ogi čia yra apie ką pašnekėti.

Ir vargdienis nuėjo į rūmus.

— Ei skurdžiau, nelemtas skurdžiau, ko atėjai? — užsipuo-
lė jį sargai ir neįleido pro vartus.

— Aš turiu prašymą į padišachą.— tarė vaikinai.

— Koks čia gali būti skurdžiaus prašymas! Eik sau, eik, negaišink!

— Aš atėjau pasakyti, kad mano šeimnininkas turi du šimtus avių, kurias reikia atiduoti padišachui,— pagarbiai sudėjęs rankas tarė vaikinai.

Tuojau vienas sargas nubėgo pas padišachą ir pranešė:
— Didysis šache, atėjo kažkoks skurdžius ir sako, esą jo šeimininkas turįs du šimtus avių padišachui.

Padišachas apsidžiaugė.

— Kviesk jį čionai.

Pakvietė vaikiną. Padišachas sušuko trindamas rankas:

— Ei tu, verge, kur tavo avys?

Vargdienis ėmė pasakoti:

— O galingiausias iš visų šachų, leiskite tarti žodį. Aš vargšas, neturtingas našlaitis. Buvau vienas pas tėvą, broliai mano mirė, likome gyvi mes trys. Mes visi trys broliai nebuvo kito regėję, nebuvo pažinoję. Ūmai susiradome kito kitą, pasisveikinome. Žiūriu, vieno iš mūsų chalatas be apykaklės, kito — be rankovių, trečio — be skverną. „Ak-las aklą tamsoje susiras“ — taip ir mes trys susiejome, susidraugavome ir iškeliavome, nežengdami keliu ir nepasukdami į šalikelę. Žiūrim, guli ant žemės trys skatikai: du suvis nusitrynę, o vienas be užrašo. Mes pasiėmėme skatiką be užrašo ir einame toliau. Ėjome keliu, ėjome, toli nuėjome. Ėjome ėjome, nusileidome į klonį. Žiūrim — guli upėje trys gruzliai. Du nudvėšę, o vienas — negyvas. Pasiėmėme mės negyvąjį gruzliuką, įsidėjome į chalato skverną tam broliui, kurio chalatas buvo be skverną. Einame keliu. Ėjome ėjome išvydome prieš save tris namus: du be stogo, o vienas suvis neuždengtas. Įėjome į tą namą, kuris buvo neuždengtas. pamatėme ten tris katilus, du visai skylėti, o **vienas** be dugno. Paėmėme negyvąjį gruzliuką, įdėjome į katilą be dugno, pripylėme vandens ir ėmėme virti. Paieškojome žabų, nė vytelės nesuradome. Išvirėme gruzliuką be ugnies. Kaitros nepagailėjome, kaulai suvirė, o mėsa liko žalia. Mes visi trys valgėme valgėme, prisivalgėme, pilvai išputo. Norime išeiti, niekaip negalime pro duris išlįsti. Suradome sienoje plyšelį, išlindome į gatvę ir keliaujame toliau. Ėjome keliu, ėjome, daug kelio sukorėme, atėjome į stepę. Žiūrim, žolėje negimęs ėriukas begulįs. Pasiėmėme nenulaužtą nepasodintos tuopos šakelę, išsipjovėme vėzdą ir sudrožėme ėriukui. Gavome iš jo šešis pūdus lajaus, šešis pūdus mėsos. Mėsos nevirėme, nerūkėme, o ėmėme ir

visą išsyk suvalgėme, bet neprisivalgėme, likome alkani. Abu mąno vyresnieji broliai supyko, susivaidijo su manim ir nuėjo. „Lajus liko man“, — apsidžiaugiau aš. Nusiaviau aulinius batų, ėmiau tepti lajum. Visus šešis pūdus išėikvojau tik vienam batui, o antram nebeužteko. Pāvargau kaip reikiant ir užmigau. Ūmai girdžiu — triukšmas, bilsmas, šurmulyš. Pašokau iš patalo, žiūriu — ogi čia mano išteptasis batų pešasi su neišteptu. Kaukštelėjau abiem batam kumščiu ir vėl užmigau. Pabudau sužvarbęs vidurnaktį, — ėgi mano išteptasis batų nutraukęs nuo manęs chalata kuriuo buvau užsiklojęs, pasitiesęs skersai, apsiklojęs ir bemiegęs, o neišteptasis batų supyko ir nuėjo. Pažadinau išteptąjį batą ir apsiaviau. Pasiakaišiau už diržo beskvernio chalato skvernus, ir parėjau namo. Man išeinant namie buvo likusi senikė motina ir gaidys. O dabar, kai pargrįžau, nebėr nei senikės, nei gaidžio. Žiūriu — ir antrojo bato nebesą. „Aiman, kur aš juos rasiu?“ — susigrauziau aš ir atėjau į tamstos rūmus. Norėjau tamstai pasiguosti. O prie vartų stovėjo tamstos sargai ir manęs neįleido.

Panarino vargdienis galvą ir nutilo.

Nustebino padišachą vargdienio žodžiai, pažvelgė jis į savo išminčius.

Tie atsistojo ir žemai nusilenkė padišachui.

— O padišache, viskas, ką papasakojo šitas šunsnukis — melas. Jis ko gero, dar pasakys pragaišinęs ir tas šeimininko avis.

Padišachas vėl suriko:

— Kur avys? Tau sakoma!

— Leiskite, didysis šache, tarti žodį. Kai tavo sargai neįleido manęs pro vartus, aš labai susikrimtau ir pątraukiau ieškoti savo senikės motinos, gaidžio ir antrojo bato. Ėjau keliu, ėjau, daug kelio sukoriau, nusigavau prie vieno kišlako. Paieskojau, pasiklausinėjau, suradau savo gaidį. Jis arė bajui žemę. Apsikabinome, pasisveikinome. Per šešis mėnesius gaidys uždirbo vieną adatą maišams siūti; o ir tą pačią šeimininkas laikė pas save. Susivaidijau aš, susiriejau su šeimininku ir priverčiau jį atiduoti adatą. „Eikš su manim“, —

sakau gaidžiui. „Ne,—sako jis,— aš parsisamdžiau šešioms mėnesiams: trys mėnesiai jau praėjo, baigsis terminas, gausiu pinigų ir pats pareisiu.“ Pasiėmiau adatą, atsisveikinau su gaidžiu, parėjau namo, o namas pradingęs, it žemėn prasme-
gęs. Visai sugrudo man širdis. Išėjau ieškoti savo senikės mo-
tinos ir antrojo bato. Užlipau ant kalvos, pažvelgiau — ne-
matyt. Grįžau į slėnį, įbedžiau į žemę adatą, pasilypėjau ant
jos. pažvelgiau, matau — mano senikė motina velėja žlugtą
Syrdarjos pakrantėje. Pasiėmiau adatą ir einu. Kiek kalnų,
kiek kalvų peržengiau, kol nusigavau pas savo senikę. Pa-
aiškėjo, kad netekusi manęs jinai stojo tarnauti svetimuose
namuose. „Eime“,— sakau aš. „Neisiu, kolei gausiu užsidirb-
tus pinigų,—sako jinai.— Per trejus darbo metus užsidirbau
tiek, kad galėčiau prasimaitinti tris mėnesius. Tu eik, man li-
ko dirbti trys mėnesiai, pareisiu pati.“ Aš pasikaišiau beskver-
nio chalačo skvernus, pliaukštelėjau sau per kaktą, apsisu-
kau ir nuėjau. Paėjau kiek, ogi upė patvinusi ir nunešusi til-
tą. Buvo karštos dienos, mane kamavo troškulys. Norėjau
atsigerti vandens, egi upė užšalusi. Norėjau pramušti
ledą, neradau akmeningoje dirvoje nė vieno akmens
ir pramušiau ledą savo galva. Įkišau į eketę galvą, atsigėriau
ir leidausi tolyn. Beeidamas prisiminiau adatą. Grįžau į pa-
krantę. Žiūriu — nebėra mano adatos. „Net ir tą būsiu pra-
radęs“,— paaimanavau ir nuėjau pas motiną. Jai jau baigėsi
trys mėnesiai sutarties. Bet kai ji paprašė užmokesčio, šeimi-
ninkas užriko ant jos: „A, ir tau užmokesčio?“— ir išvijo ją.
„Kodėl toks skurdus gyvenimas?“— susikrimtau aš ir atėjau
į tamstos rūmus, didysis šache, pasiguosti. Bet manęs neįleido
pro vartus.

Baigė vargdienis kalbėti ir panarino galvą.

Šachas dar labiau nustebo ir pažvelgė į savo išminčius.

Pats išmintingiausias iš išminčių atsistojo. žemai nusilen-
kė padišachui ir tarė:

— Didysis padišache, netikėkite šituo šunsnukiu, o parei-
kalaukite avių. Šitas driskius meluoja. Dar pasakys, kad avis
jam pavogė.

Vargdienis prabilo trečiąkart.

— O didysis šache, leiskite tarti žodį. Kai manęs neįleido į rūmus, nutariau pats eiti patriukšmauti ir nukakau pas šeimininką, kuris nesumokėjo mano motinai. „Atiduok seni-kei užmokestį!“— sušukau aš. Čiupau šeimininką už pakarpos, išvilkau į gatvę. Susirinko žmonės, išsprendė ginčą mano naudai. Davė man šeimininkas vieną asilą. Aš sėdau ant asilo ir parjojau namo. Joju joju, eina keliu keturiasdešimt karavanų. Karavano vyresnysis šūktelejo man: „Ei tu, tavo asilo nugara nutrinta! Nusėsk ir pataisyk pabalnę.“ Aš nusėdau, matau — asilui žaizda ant nugaros. „Ė, o kuo gydyti žaizdą?“— paklausiau. Karavano vyresnysis atsakė: „Sudegink va šitą riešutą, pridėk pelenus prie žaizdos ir užgis.“ Sudeginau riešutą: pabarsčiau pelenais asilui žaizdą. Jau buvau benoriš uždėti pabalnę, žiūriu — iš žaizdos beaugęs žalias lazdynas. Beregint iškeruoja sužydėjo. „Ką daryti? — maštau.— Jeigu įsilipsiu į medį ir purtysiu, sužalosiu asilui nugarą. Verčiau mušiu riešutus akmenimis.“ Nusivedžiau asilą į lauką, kur nėra akmenų. Pasiraitojau rankoves ir ėmiau svaidyti juos į lazdyną. Nė vienas akmuo nekrinta atgal, nė vienas riešutas nekrinta žemėn. Aš vis svaidau akmenis, svaidau be atvangos. Žiūriu, akmenų nebeliko. „Nieko neveiksi, dabar lipsiu pats“,— tariau sau. Įsilipau į lazdyną, matau — ten ištisas moliūgų laukas, o šone čiurlena aryke vanduo. „Štai kur gerai būtų pasėjus arbūzų“,— pagalvoju ir pasėjau arbūzų sėklų. Na ir užaugo arbūzai! Rankomis neapglėbsi. Atsisėdau ant aryko kranto ir tik paliečiau peilio smaigaliu arbūzą, arbūzas perskilo ir peilis įkrito į vidų. Aš pasilenkiau, norėjau jį išimti ir pats ten įkritau. Vaikščioju, ieškau peilio. Susitinku žmogų, klausiu: „Gerbiamasis, ar nematėte ant kelio peilio?“ „Tamsta tik peilio ieškai?— klausia žmogus.— Mūsų buvo keturiasdešimt karavanų, kiekviename po keturiasdešimt kuprių. Mes visi pasimetėme, aš nieko negaliu surasti.“ Aš atėjau, o padišache, į tūmstos rūmus papasakoti apie šią nelaimę.

Vargdienis nutilo ir kukliai nuleido galvą.

Padišachas susimąstė. Vienas išminčius atsistojo ir žemai nusilenkė.

— Didysis šache,— tarė jis,— duokite iš izdo šitam šun-
snukiui porą monetų ir išprašykite iš rūmų.

O padišacho dukters stovėta už durų ir viskas girdėta. Pri-
bėgo ji prie tėvo ir sako:

— Jis išpildė tris mano sąlygas. Menkniekis, kad jis var-
guolis, aš eisiu už jo.

Dabar vargdienis nusilenkė padišachui.

— O didysis šache, aš daugel metų ganau kalnuose savo
šeimininko bandą. Šeimininkas man skolingas dvidešimt ėriu-
kų. Jis neatidavė šitų ėriukų ir išvijo maņe. Išreikalaukite iš
mano šeimininko šiuos ėriukus, aš dovanuju juos vestuvėms

Padišachas iškėlė šaunias vestuves, išleido dukterį už varg-
dienio.

ŠLUBAS GANDRAS

Gyveno kitados vargdienis. Turėjo jis nedidelį žemės lo-
pelį ir triūsė jame dieną naktį.

Atėjo pavasaris. Vargdienis išėjo žemės arti. Žiūri, lekia
padangėje gandas.

Atlėkė gandas prie suarto lauko, ėmė leistis žemyn ir
krito ūmai it akmuo.

Pribėgo vargdienis ir mato, kad gandro vienas sparnas pa-
lūžęs. Jis parsinešė gandrą namo.

Namie vargdienis apžiūrėjo sulaužytą sparną ir ėmė gy-
dyti.

Ilgai jis slaugė ligonį, bet šit gandas pasveiko ir išskrido.

Kartą vargdienis, išaręs lauką, išėjo sėti. Ir čia praskrido
viršum jo galvos tas pats gandas ir numetė tris arbūzo sėk-
likes.

Vargdienis pasodino jas į žemę.

Po kelių dienų arbūzai išdygo. Vargdienis triūsė negailė-
damas jėgų. Laiku ravėjo, kaupė, laistė. Arbūzai nunoko. Atė-
jo metas imti derlių.

Vargdienis nuraškė tris pačius didžiausius arbūzus ir var-
gais negalais parsinešė namo.

Jis pasikvietė į svečius savo giminaičius ir draugus. Paėmė vargdienis arbūzą ir norėjo perpjauti, bet vis negalėjo peiliu pradurti žievės. Pabandė perpjauti antrą arbūzą — vėl peilis neima. Tas pats buvo ir su trečiuoju.

Galiausiai vargdienis atsivėdėjęs dūrė dideliu peiliu ir arbūzas perskilo, o jame vietoj raudono minkštimo ... auksinės monetos. Kituose dviejuose arbūzuose irgi būta aukso.

Apsidžiaugė vargdienis, iškratė auksą ir išdovanojo jį savo draugams. Patenkinti svečiai išsiskirstė po namus.

Iš kiekvienos trijų arbūžų palaipos užaugo po dešimt arbūžų. Vargdienis nuraškė visus arbūzus ir nuo to laiko vargo nepažinojo.

Gyveno kaimynystėje turčius. Atėjo jis pas vargdienį ir klausia:

— Kaip tu taip pralobai?

Vargdienis atvirai papasakojo jam viską, kaip buvo.

„E, kad tai man šitiek aukso!“ — pagalvojo turčius ir nuėjo į savo lauką. Ten jis išvydė gandrą. Turčius atsargiai prisėlino ir nusitaikęs sudrožė lazda gandrui per koją. Pačiupęs paukštį nusinešė namo ir ėmė gydyti.

Po kelių dienų gandras pasveiko ir išskrido.

O turčius išėjo į lauką ir ėmė laukti gandro.

Vieną gražią dieną gandras atskrido ir numetė turčiui dvi sėklikes.

Sėklos išdygo. Nusidriekė pažeme žalios palaipos, sužydėjo, o paskui užaugo arbūzai.

Kai arbūzai nunoko, šeimininkas susikvietė į svečius visus savo giminaičius.

Kai tik turčius dūrė į arbūzą, arbūzas sprogo, perskilo, iš vidaus pakilo kamanės didelės it riešutai. Jos puolė gelti turčių ir jo gimines. Visiems sutino veidai, užputo akys, išbrinko lūpos.

O vargdienis gyveno kaip inkstas taukuose ir pasišaipydavo iš pavyduolio turčiaus.

SUSAMBILIS

Buvo taip ar nebuvo, tik senų senovėje gyveno vienoje šalyje asilas ir jautis. Jautis per dieną apardavo tiek žemės, kiek kitas nebūtų aparęs nė per tris dienas, o kai jis pavargęs ir nusigalavęs grįždavo vakare į savo gardą, jam pamesdavo kūlį sausų sorgo stiebų. O asilas nieko neveikė, nuo ryto ligi vakaro gulėjo ir šildėsi prieš saulutę. Girdė asilą ne vandeniui, o pienui, šėrė ne šienai, o sultingais dobilais.

Kartą parslūkino jautis iš darbo vos kojas iš nuovargio bepavilkdamas ir ėmė kramsnoti savo stiebus. Pažiaūmojo kiek, o daugiau negali.

— Ei gerbiamasis, — pašaukė jis asilą, — duok man kuokštelį savo pašaro. Šitie stiebai jau man gerklėje įstrigo!

Pasigailėjo asilas jautio ir davė jam sultingo pašaro.

Įėjo į tvartą šeimininkas, žiūri — asilas visą pašarą suėdęs.

— Ėhė, pažiūrėkite, kaip mano asilas šveičia. Šaunuolis! — pasakė jis ir pametė dar glėbį dobilų. Paskui pažvelgė į jautio ėdžias ir pratrūko šaukti:

— Ak tu, galvijau, kodėl neėdi? Rytoj patiesi kojas dirvoj, kas tada ars? Gal tavo močia?

Čiupo vėzdą ir kad tvoja, kad tvoja jaučiui per šonus.

Nuo to laiko asilas kasdien duodavo jaučiui dalį savo vakarienės.

Kartą šeimininkas įkišo galvą į tvartą, mato — jautis šlamščia asilo pašarą, o tasai stovi ir meiliai vaišina: „Prašom, gerbiamasis!“

Įtūžo šeimininkas, puolė su vėzdu asilą:

— Ak tu, išminčiau! Nutukai, taukais aptekai! Šeimininko gera ėmei švaistyti. Veltėdžiui jaučiui pašarą dalini. Na gerai.

Smarkiai aptalžė šeimininkas abu draugus ir išėjo.

Kitą rytą šeimininkas tarė:

— Taip taip. Dabar atėjo tamstos eilė arti, pone asile, na gi prašom.

Užmovė jis asilui ant sprando jungą ir išginė į lauką.

Visą dieną arė asilas ligi septinto prakaito. O jautis šildė pilvą saulėkaitoje.

Vakare šeimininkas pririšo asilą jaučio garde ir pametė jam kūlį sausų stiebų. O jaučiui įėdžias įdėjo dobilų.

Asilas ėmė prašyti:

— Klausyk, bičiuli, aš pasigailėjau tavęs, kai buvai alkanas. Regi, kaip man dabar nutiko. Duotumei bent truputį sultingų dobilų.

O jautį apniko godulys.

— Tu juk matai,— subaubė jis,— man pačiam neužtenka. Kaipgi aš tau duosiu?

Ką darys vargšelis asilas, velka savo jungą. O šeimininkas kasdien įkinkydavo jį į arklą.

Jautis, dar neseniai perkaręs, išsišovusiais šonkauliais, nusipenėjo, o asilas sulyso ir atrodė it stavariuotas guobos kamienas.

Asilas jau nebegalėjo tvirti. Kartą jis tarė jaučiui:

— Ką gi man daryti? Kaip išsigelbėti nuo lazdų ir kankinimų? Šeimininkas daužo mane, kad jau sveikos vietos mano kūne nebeliko.

— Rytoj, kai šeimininkas uždės tau jungą,— patarė jautis.— tu nepajudėk iš vietos. Šeimininkas pasigailės tavęs, tars: „Vargšas mano asiliukas, pavargo“— ir leis tau pailsėti.

Ryto metą šeimininkas uždėjo asilui jungą, o tas nė krust.

— Ak šitaip! — suriko šeimininkas ir puolė mušti asilą. Tasai neiškentė ir ėmė arti.

Vakare šeimininkas parsivedė jį namo ir pririšo. Nusikamavęs asilas guli ir galvoja:

— Et, mesiu viską ir eisiu kur akys veda.

Jis pašoko ir kad timptelės virvę — virvė paukšt nutrūko ir jis išbėgo iš kiemo.

Tegu sau asilas bėga, o jūs pasiklausykite apie gaidį.

Vienas godus malūnininkas turėjo gaidį ir vištų, bet neduodavo jiems nė saujos grūdų. Gaidys ir vištos lakstė po kiemą lesiojo nubirusius grūdus ir taip maitinosi.

Kartą gaidys nuėjo į malūną ir ėmė lesti kviečius.

— Štiš, prakeiktasis! — suriko malūnininkas ir metė į gaidį pagaikštį. Vargšelis gaidys sukudakavo iš skausmo:

— Kut kudakšt, kut kudakšt!

Perskrido jis per tvorą ir nužingsniavo keliu.

Žingsniuoja gaidys, žingsniuoja, mato eina asilas. Gaidys pasisveikino su juo:

— Salam, asile!

— Salam,— atsakė asilas.— Ar toli keliauji?

— Ėgi einu į Susambilį!

— O kur tasai Susambilis? — paklausė asilas.

— Tai ten, kur ganyklose tyras vanduo ir vešli žolė, ir niekas nekiša nosies į kito reikalus,— atsakė gaidys.

Šitaip ėjo juodu, aimanuodami ir guosdamiesi savo dalia. Ėjo ilgai, daug kelio sukorė ir galiausiai priėjo stepę.

Ėjo ėjo per stepę, tik atskrido bitė ir įgėlė asilui į sprandą.

— Ei tu, bite,— supyko asilas,— kodėl geli mane? Nė kokios doros iš manęs — ištirpo mano taukai ir sprandas išdžiūvo nelyginant švendrelė. Atrodo, kad tu irgi tokia pat nelaiminga kaip ir mudu. Eime verčiau su mumis.

— O kur judu einate? — paklausė bitė.

— Mudu einame į Susambilį.

— O kur tasai Susambilis?

— Ogi tokia vieta, kur tyras vanduo, vešli žolė.

— Tai skrisiu ir aš.

— Gerai, skrisk.

— Aš turiu draugų. Ar galiu juos pašaukti?

— Ogi šauk.

Asilas ir gaidys išgirdo garsiai zvimbiant. Žiūri — paskui juos skrenda debesis bičių. Taip drauge su asilu ir gaidžiu patraukė jos tolyn.

Tegu jie ysi keliauja sau į Susambilį, o jūs paklauskite, kas kitur nutiko.

Gyveno stepėje du urviniai kiškiai — pats ir pati. Jie neturėjo ko valgyti. Kasdien išeidavo toli toli maisto ieškoti, rausdavo žemę ir nerasdavo nė saujelės grūdų.

Tądien pats sako pačiai:

— Leiskimės šiandien, senike, į kelionę. O gal ir mes pasitiksimė kokį praeivį ir iš jo ką nors išprašysime.

Išėjo juodu į kelią, žiūri — žingsniuoja asilas, gaidys, o viršum jų bitės skrenda.

Paprašė kiškiai pamaitinti juos.

Gaidys sustojo ir sako:

— Ė draugai, ir jūs, matau, tokie pat badmiriai kaip ir mes. Slampinėjate keliais ir žiūrite, kur čia ką užkandus. Jei gu norite gerai pasisotinti, eime su mumis.

— O ar toli keliaujate? — paklausė kiškučiai.

— Į Susambilį.

— O kas tasai Susambilis?

— Susambilis — tokia vieta, kur ganyklose tyras vanduo ir vešli žolė.

— Tai mudviem su jumis irgi labai pakeliui, — tarė kiškiai.

Nuėjo jie visi drauge. Ėjo ėjo, tik girdi — kažkas būbaujama tolumoje ir šuoliuoja kiek įkabindamas.

Sustojo jie, žiūri — ogi jaučio besama. Pribėgo jis ir nusi-lenkė visiems.

— Salam! Kur žygiuojate?

— Į Susambilį žygiuojame.

— O kas tasai Susambilis?

— Susambilis — tokia vieta, kur pievose tyras vanduo ir vešli žolė.

— Tai ir man su jumis pakeliui, — tarė jautis.

— Kas gi jums nutiko, gerbiamas jauti? — paklausė asilas. — Kai mudu išsiskyrėme, jūs gyvenote sočiai ir saldžiai.

Jautis ėmė pasakoti:

— Kai tu išėjai, šeimininkas išvedė mane į badynes su buliumi. Aš nugalėjau tą bulių, ir jis pabėgo. Paskui šeimininkas pastatė į badynes dar su vienu buliumi. Jį irgi nugalėjau. Bet jau sunkiai. Paskui galvoju sau: „Striuka man bus! Vėdžios bulius tol, kol kuris mane nugaluos.“

Užmigau savame garde ir sapnuoju — prieina prie manęs didelis bulius ir švokščia:

— Aha pakliuvai, dabar aš tave pamokysiu!

Žengiau kiek atpakalias ir taip dūriau ragais, kad bulius suriaumojo. Pabudau — žiūriu, guli šalia mano šeimnininkas kojas užvertęs.

Mat šeimnininko ateita nakčia į tvartą sorgo stiebų man įmesti, o aš bakstelėjau jam ragais.

Atsitokėjo jis, atsistojo, pririšo mane prie stulpo ir ėmė kulti lazda. Taip kūlė kad visa oda skivytais nuėjo. Pagavo mane apmaudas ir leidausi slapčia į kelionę,— baigė savo pasakojimą jautis.

Šitaip jie ir žygiavo — jautis, asilas, gaidys, urviniai kiškiai, o ties jų galvomis skrido bitės.

Ėjo jie keliais keleliais. Ilgai ėjo, daug kelio sukorė ir galop atėjo į Susambilį.

Išvydo jie nuostabų slėnį — oras tyras, žolė žalia, noksta aguročiai nuo šakų nusvirusios vynuogių kekės, ant medžių abrikosai, obuoliai, kriaušės, visokiausi vaisiai, kokių tik esama žemėje. Čia noksta miežių ir kviečių varpos, ten žaliuoja dobilai. Aplinkui perteklius, visko į valias.

Liko mūsų keliauninkai gyventi Susambilyje. Niekas jų nemuša, neplūsta: jautis su gaidžiu kviečius pjauna, asilas derlių veža, kiškučiai į svirną krauna. Bitės gėlių nektarą renka, medų neša.

Gyvena jautis, gaidys, asilas, kiškučiai, bitės smagūs ir laimingi, jokio vargo nepažįsta.

Tegu jie sau gyvena, o jūs pasiklauskite, kas dedasi kitur.

Susambilio pakraštyje stovėjo kalnai snieguotomis viršūnėmis, o tuose kalnuose buvo daug vilkų.

Kartą kilmingieji vilkai susirinko ant aukšto kalno pas savo padišachą. Sėdi, guodžiasi: sunkūs laikai atėjo, kalnuose visus laukinius ožius surijo. Dabar mums badas žiūri į akis.

Tik mato iš viršaus padišachas: jautis, asilas ir gaidys vaikštinėja po Susambilio pievas — kviečius pjauna.

— Ėhė,— tarė padišachas,— žiūrėkite, ten antai vaikštinėja gardūs kepsniai.

Pašoko vilkai, sukaleno dantimis. Pažvelgė ton pusėn. Višiams net seilės ėmė varvėti. Padišachas sako:

— Tegu dešimt narsuolių eina į slėnį ir atvaro kepsnius čionai.

Vienas vilkas pagyrūnas stryktelėjo į priekį ir tarė vizgindamas uodega:

— O šache, ne jau su asilu, jaučiu ir gaidžiu galynėsis net dešimt vilkų? Leiskite, aš eisiu vienas ir atvarysiu juos visus.

— Ė, tu nieko nepadarysi,— pertarė jį kitas vilkas,— jau verčiau aš eisiu.

Tuoj abu vilkai susikibo ir puolė kandžiotis.

— Lįaukitės pešėsi,— suriko padišachas.— Eikite abu. O kiti tegu smailina iešmus šašlikui ir užkuria ugnį.

Abu vilkai, džiaugsmingai stūgaudami, puolė į Susambilio slėnį.

— Ihy, ihy, ihy! — subliuvo asilas.— Vilkai! Gelbėkitės, kas galit! — ir jau norėjo duoti į kojas.

— Kakariekū! — sugiedojo gaidys ir purptelėjo asilui ant nugaros.— Stok, baily, tu pasitiki savo stipriom kojom?

— Ką dabar darysim? — sumaurojo jautis.— Vilkų daug, jų dantys geležiniai.

— Žinote ką,— tarė gaidys.— Jaučio stiprūs ragai — jis puls badyti, asilo kietos kanopos — jis ims spardyti, bičių ašt-rūs geluonys — jos gels, kiškiai prikasinės duobių, kad vilkai imtų klupinėti.

— O ką tu veiksi, rėksny? — paklausė virpėdamas iš baimės asilas.

— O aš komanduosiu. Kakariekū! Kakariekū!

O vilkai jau čia pát.

— Tu imk vą šitą,— tarė vienas vilkas rodydamas į asilą,— o aš imsiu va šitą,— mostelėjo galva į jaučio pusę ir puolė jį.

Jautis šastelėjo atgal, įsibėgėjo ir kad smogs ragais — vilkas nusirito kūlvirsčiais, persivertė per galvą septynis kartus.

Antrasis vilkas šoko prie asilo, asilas atsisuko į jį pasturgaliu ir kad tvykstelės abiem kojom. Ir šitas vilkas persivertė septynis kartus.

Tuo tarpu atskrido bitės ir puolė gelti vilkus.

Gūdžiai sustaugė vilkai ir, pajutę pražūtį, leidosi bėgti ten, iš kur atėję. Bėgo ir kas žingsnis klupo per kiškučių urvus vos kojų nenusilaužė.

O kalnuose tikėdamiesi, kad padišacho nusiųstieji narsuoliai beregint atsivarys jautį ir asilą, vilkai kuo daugiau nusmailino iešmų šašlikams pamauti, pripjaustė svogūnų, pataisė užpilo su kmynais ir actu ir laukia.

Tik mato jie, kad narsuoliai skuodžia atgal kruvini, ištinusiais snukiais.

— Kas atsitiko?

— Oi padišache,— sustaugė pasiuntiniai,— ten ne kepsniai vaikštinėja, kaip tamsta teikėtės pasakyti, o vilkų pražūtis.

Ir juodu per kits kitą ėmė pasakoti, kas jiems nutikę.

— Tai paskutinioji,— tarė vienas „narsuolis“.— Ten vaikščioja pabaisa, jos rankose geležinė kuoka. Kai vožia ji šita kuoka, kiekvienas septyniskart persiverčia ir griūva žemėn apdujęs.

— Ė, kad matytumėt,— tarė antrasis „narsuolis“.— Ten yra vienas galiūnas, jo balsas nelyginant trimito, o jo kumščiai geležiniai, kai smogia. septyniskart persiversi, tik tada atsikelsi!

— Ė, kad žinotum,— kalbėjo pirmasis „narsuolis“,— ten esama šaunių karių. Jie kai puola badyti smailiomis ietimis, tai visas kūnas ima niezėti ir sopa nepakenčiamai.

— Dar su jais buvo atėję ir duobkasių,— sustaugė antrasis „narsuolis“,— mes dar nenugaišę, o jie mums po dešimt kapų iškasė. Mes juose kad kiek būtume visas letenas susilaužę.

Pirmasis pertraukė:

— Jie turi ir trimitininką. Įlipo jis į medį ir kadgi ims trimituoti, kad kiek būtume apkurte.

Vilkai ne juokais išsigando. Padišachui irgi ėmė kinkos drebėti.

— Ką gi mums dabar daryti? — paklausė jis.— Ar nepatraukus visiems prieš juos?

— Ne, ne! — sustaugė vilkai.— Kad ir viso pasaulio vilkai susirinktų, vis tiek nieko jiems nepadarytų. O gal jūs manote, kad jiems už nugaros nieko nėra? O, už jų nugaros nesuskaičiuojama galybė!

— Jei taip, tai geriau nežikim kudašių iš čia,— tarė vilkų padišachas ir nuskuodė taip greitai, kad tiek jį tematė. Metė šašliko iešmus, svogūnus, užpilą su kmynais ir actu, vilkai pabrukę uodegas nukūrė į kalnus.

Susambilyje jų nė kvapo neliko, ir mūsų bičiuliai gyveno sau ramūs ir linksmi.

TRYS KARŽYGAJAI

Seniai seniai, labai seniai gyveno vienas žmogus, ne turtingas ir ne vargšas. Jis turėjo tris sūnus. Visi gražūs it mėnuo, rašto mokėsi, proto į galvas dėjosi, su blogais žmonėmis nebendravo.

Vyresnysis karžygys Tongučas buvo dvidešimt vienerių metų, vidurinis karžygys Ortanča — aštuoniolikos, o jausniausias karžygys Kendža — šešiolikos.

Kartą tėvas pasišaukė sūnus, pasisodino, pamylavo ir tarė:

— Sūneliai, aš ne koks turtuolis, kas liko po manęs, neilgam jums užteks. Daug ko nesitikėkite. Siekite laimės savo galva, savomis rankomis. Užauginau jus sveikus ir stiprius. Išmokiau valdyti ietį ir kardą, įdiegiau jums į širdis narsos ir vyriškumo. Mokėkite išmintingai naudotis šiuo turtu. Paklauskite trijų mano patarimų: pirmas — būkite dori, ir jūsų gyvenimas praeis ramiai; antras — nebūkite pagyrūnai, ir jums neteks raudonuoti iš gėdos; trečias — netingėkite, ir būsite laimingi. Duodu jums tris žirgus: juodbėrį, sarti ir širmį, perpeptiniuose krepšiuose pridėta maisto savaitei. Keliukite į šalis toliąsias, pažiūrėkite, kaip žmonės gyvena. Nepažinę gyvenimo negalėsite nė laimės pažinti. Laimingo kelio, sūneliai!

Ėmė broliai ruošti kelionėn. Ankstų rytą sėdo ant žirgų ir iškeliavo. Visą dieną jojo broliai ir nujojo toli toli. Pava-

kare nutarē pailsēti. Nusēdo nuo žirgų, bet prieš atsiguldami šitaip sukalbėjo:

— Vieta čia dyka, negerai, jei visi trys užmigsime. Pada-linkime naktį į tris budėjimus ir iš eilės sergėsime miegančiųjų ramybę.

Pirmas stoji sargybon vyriausiasis brolis Tongučas, o kiti du atsigulė. Ilgai sėdėjo karžygys Tongučas, dairėsi mėnesienoje į visas šalis...

Buvo tylu. Viskas skendėjo giliame miege.

Ūmai nuo miško pasigirdo koks triukšmas. Tongučas iškėlė kardą ir pasiruošė.

Netoli tos vietos, kur sustojo broliai, būta liūto irštvos. Užuođęs žmogaus kvapą, liūtas atsikėlė ir nuėjo į stepę.

Karžygys Tongučas buvo įsitikinęs, jog liūtą sudorosias vienas ir, nenorėdamas budinti brolių, liuoktelėjo į šalį. Žvėris jį nusivijo.

Karžygys Tongučas atsisuko ir, kirtęs kardu liūtui per kairiąją koją, sužeidė ją. Sužeistas liūtas puolė narsuolį, bet taisai atšoko ir kirto jam kardu per dešinę koją. Žvėris vėl puolė Tongučą, bet jis vėl atšoko ir atsivėdėjęs kirto žvėriui per galvą. Liūtas krito negyvas.

Karžygys Tongučas apžergė liūtą, išrėžė jam iš nugaros diržą, pasijuosė jį po marškinius ir kaip niekur nieko sugrižo pas miegančius brolius.

Tada iš eilės stoji sargybon vidurinysis brolis karžygys Ortaņa. Jo valandos praėjo ramiai.

Paskui nuėjo budėti trečiasis brolis karžygys Kendža ir sergėjo savo brolius ligi aušros.

Taip praėjo pirmoji naktis.

Rytmetį broliai vėl leidosi kelionėn. Jojo ilgai, daug kelio sukorė ir vakarę sustojo prie aukšto kalno. Jo papėdėje augo vienišas kuplus topolis, po topoliu tryško iš gelmės šaltinis. Palei šaltinį buvo urvas, o jame gyvena slibinų karalius Adžaras sultanas.

Karžygiai nežinojo, kad čia slibino gyvenama. Jie ramiai pririšo žirgus, iššukavo juos, pašėrė ir sėdo vakarieniauti. Prieš guldami jie metė burtus, kaip ir pirmąją naktį. Iš pradžių sto-

jo sargybon vyriausiasis brolis karžygys Tongučas, po jo atėjo eilė viduriniajam broliui karžygiui Ortančai.

Naktis buvo mėnesėta, tyli. Bet šit pasigirdo triukšmas. Kiek palūkėjus išlindo iš urvo Adžaras sultanas — galva it puodynė, liemuo ilgas it rąstas — ir nušliaužė prie šaltinio.

Nenorėjo karžygys Ortanča trikdyti brolių miego ir nubėgo į stepę, toliau nuo šaltinio.

Pajutęs žmogų, Adžaras sultanas jį nusivijo. Karžygys Ortanča atšoko į šalį ir kirto slibinų karaliui kardu per uodegą. Adžaras sultanas ėmė suktis vietoje. O karžygys prisitaikė ir kirto jam per nugarą. Sunkiai sužeistas slibinų karalius puolė Ortančą. Tada karžygys paskutiniu kirčiu pribaižė jį.

Paskui jis išrėžė jam iš nugaros diržą, pasijuosė jį po marškiniais ir kaip niekur nieko sugrįžo pas brolius ir atsėdo savo vieton. Atėjo eilė budėti jaunėliui broliui karžygiui Kendžai. Ryto metą broliai vėl leidosi kelionėn.

Ilgai jojo jie kalnais, stepėmis. Saulei leidžiantis prijojo prie vienišos kalvos, nusėdo nuo žirgų ir sustojo nakvoti. Sukūrė laužą, pavakarieniavo ir vėl ėmė budėti iš eilės; iš pradžių vyriausiasis, paskui vidurinysis ir galop priėjo eilė jaunėliui broliui.

Sėdi karžygys Kendža sergėdamas savo brolių miegą. Ir nepastebėjo, kaip laužas užgeso.

„Negerai likti be ugnies“, — pagalvojo Kendža.

Įlipo jis į kalvos viršūnę ir dairosi aplink. Tolumoje kur ne kur žiburėlis mirksi.

Karžygys Kendža sėdo ant žirgo ir nujojo. Ilgai jis jojo ir galiausiai prijojo vienišą namą.

Nusėdo Kendža nuo žirgo atsargiai prisėlino prie lango ir pažvelgė vidun.

Kambaryje buvo šviesu, o židinyje virė katilė sriuba. Aplink židinį sėdėjo dvidešimt žmonių. Visų veidai niūrūs, o rankose aštrūs peiliai. Matyt, šitie žmonės buvo kažką pikta sumanę.

Karžygys Kendža pagalvojo:

„Oho, čia susirinkusi gauja plėšikų. Palikti ir nueiti — negerai, nedera šitaip elgtis doram žmogui. Ogi pabandyčiau

griebtis gudrybės, apsidairysiu, įgysiu jų pasitikėjimą, o paskui padarysiu, kas reikia."

Jis atidarė duris ir įėjo. Plėšikai griebėsi ginklo.

— Pone,— tarė karžygys Kendža, kreipdamasis į plėšikų atamaną,— aš niekingas jūsų vergas, kilęs iš tolimo miesto. Ligi šiol verčiausi smulkiais dalykėliais. Jau seniai norėjau pritapti prie kokios gaujos. Išgirdau, kad jūsų malonybė esate čionai ir atskubėjau pas jus. Nepaisykite, kad esu jaunas. Žinau nemažai visokių gudrybių. Moku rausti požeminius tunelius, moku žvalgyti ir stebėti. Aš jums praversiu.

Gaujos atamanas atsakė:

— Gerai padarei čia atėjęs.

Prispaudęs prie krūtinės rankas, karžygys Kendža nusilenkė ir atsisėdo prie ugnies.

Tą naktį plėšikai nutarė apiplėšti šacho izdą. Pavakarieniavę visi sėdo ant arklių ir išjojo.

Karžygys Kendža irgi iškeliavo su jais. Neilgai trukus jie priėjo prie rūmų sodo, nusėdo nuo arklių ir ėmė tartis, kaip įsigauti į rūmus.

Įlipo karžygys Kendža į rūmų sodą, rado arbatą ir prirideno ją prie sienos. Užlipo ant arbos ir iškišęs virš sienos galvą, tarė: „Pats tinkamiausias laikas.“

Atamanas liepė plėšikams vienam paskui kitą lipti ant sienos.

Lig tik pirmasis plėšikas atsigulė kniūbsčias ant mūro tvoros ir, palenkęs galvą, taikėsi užlipti ant arbos, Kendža užsiėjo ir kad tvos jam kardu per sprandą, ir nusirito vagies galva.

— Lipk žemyn,— tarė karžygys Kendža, timptelėjo vagies lavoną ir numetė žemyn.

Šitaip karžygys Kendža nukapojo galvas visiems plėšikams, o paskui nuėjo į rūmus.

Tylutėliai praėjo Kendža pro miegančią sargybą į menę trimis durimis. Čia buvo dešimt merginų tarnaičių, bet jos irgi miegojo.

Niekieno nepastebėtas karžygys Kendža įėjo į pirmąsias duris ir atsidūrė prabangiai išpuoštoje menėje. Ant sienų ka-

bojo užuolaidos, išsiuvinėtos raudonomis šilkinėmis gėlėmis.

Sidabrinėje lovoje, apsigobusi baltu audiniu, miegojo gražuolė, dailesnė už visas gėles žemėje. Tylutėliai priėjo prie jos karžygys Kendža, numovė jai nuo dešinės rankos aukso žiedą ir įsidėjo kišenėn. Paskui grįžo atgal į menę su trimis durimis.

Nagi apžiūrėsim antrą menę, kokios ten paslaptys?“ — tarė sau karžygys Kendža.

Atidaręs antras duris jis atsidūrė didžiuliam miegamajame, išpuoštame šilkais, o juose paukščiai išsiuvinėti. Viduryje, sidabrinėje lovoje, apsupta dešimties tarnaičių, gulėjo mergaitė. Dėlei jos ginčijosi mėnuo ir saulė — iš katro ji bus paėmusi savo grožį.

Karžygys Kendža atsargiai numovė mergaitei nuo rankos aukso apyrankę ir įsidėjo kišenėn. Tada sugrįžo atgal į tą pačią menę.

„Dabar reikia eiti į trečią kambarį,“ — pagalvojo jis.

Čia puošmenų buvo dar daugiau. Sienos buvo išmuštos aviečių spalvos šilku.

Sidabrinėje lovoje, apsupta šešiolikos tarnaičių, miegojo gražuolė. Mergaitė buvo tokia nuostabi, jog net žvaigždžių karalienė, gražiausioji žvaigždė, buvo linkusi jai tarnauti.

Karžygys Kendža atsargiai išsegė mergaitei iš dešinės ausies auksinį auskarą ir įsidėjo kišenėn.

Karžygys Kendža išėjo iš rūmų, perlipo per tvorą, sėdo ant žirgo ir nujojo pas brolius.

Broliai dar tebemiegojo. Taip sėdėjo Kendža ligi aušros žaisdamas kardu.

Išaušo. Karžygiai papusryčiavo, pasibalnojo žirgus, sėdo ant jų ir leidosi kelionėn.

Neilgai trukę jie įėjo į miestą ir sustojo karavanų užėigos name. Pririšę žirgus pašiūrėje, nuėjo į arbatinę ir atsėdo ten pailsėti prie puoduko arbatos.

Tik išėjo į gatvę šauklys ir apskelbė:

— Turintys aukso teklauso! Šianakt rūmų sode kažkas nukirto galvas dvidešimčiai plėšikų, o šacho dukterims pradingo po vieną auksinį daiktą. Mūsų šachas geidauja, kad visi žmo-

nės, nuo mažo ligi didelio, padėtų jam išaiškinti paslaptinę nutikimą ir nurodytų, kas tasai didvyris, atlikęs tokį žygdarbį. Jeigu kieno namuose yra atvykėlių iš kitų miestų ir kraštų, reikia juos tučtuojau atsiųsti į rūmus.

Užeigos namų šeimininkė pasiūlė savo svečiams vykti pas šachą.

Broliai atsistojo ir neskubėdami patraukė į rūmus.

Sužinojęs, kad jie svetimšaliai, šachas liepė nuvesti juos į atskirą kambarį, įrengtą prabangiai, o viziriui paliepė išgauti iš jų paslaptį.

Viziris tarė:

— Jeigu paklausi tiesiai, jie gali ir nepasakyti. Verčiau palikim juos vienus ir slapta pasiklausykim, ką jie kalbės.

Kambaryje, kuriame sėdėjo broliai, nieko daugiau nebuvo. Prieš juos paklojo staltiesę, atnešė įvairiausių valgymų. Broliai ėmė valgyti.

O gretimame kambaryje sėdėjo tylėdami šachas su viziriu ir klausėsi.

— Mums davė jauno ėriuko mėsos,— tarė karžygys Tongučas,— bet jis, rodos, bus žindęs šuni.

— Tiesą sakai,— pritarė karžygys Ortanča.— Šachai ir šunienos nesibodi. O aš va kuo stebiuosi: bekmesas žmogaus kvapu atsiduoda.

— Tikrai,— tarė karžygys Kendža.— Visi šachai — kraugeriai. Nėra nieko nuostabaus, jeigu į bekmesą būtų primaišyta žmogaus kraujo. Mane irgi vienas dalykas stebina: paplotėliai padėkle išdėlioti taip, kaip tegali išdėlioti geras kepėjas.

Karžygys Tongučas tarė:

— Turbūt taip ir yra. Šit kas: mus čia pavadino, norėdami sužinoti, kas atsitiko šacho rūmuose. Aišku, mus klausinės. Ką sakysime?

— Mes nemeluosim,— tarė karžygys Ortanča.— Mes sakysime tiesą.

— Taip, atėjo metas papasakoti viską, ką matėme per tris kelionės dienas,— sutiko karžygys Kendža.

Karžygys Tongučas ėmė pasakoti, kaip jis kovėsi su liūtu pirmąją naktį. Paskui jis nusijuosė diržą, liūtui išrėžtą iš nugaros, ir numetė broliams. Po jo karžygys Ortaņa irgi papasakojo, kas jam nutiko antrąją naktį ir, nusijuosęs diržą, išrėžtą slibinų karaliui iš nugaros, parodė jį broliams. Tada prabilo karžygys Kendža. Papasakojęs, kas atsitiko trečią naktį, jis parodė broliams atsineštus auksinius daiktus.

Dabar šachas ir viziris žinojo paslaptį, bet jie negalėjo suprasti, ką kalbėjo broliai apie mėšą, bekmesą ir paplotėlius. Todėl jie visų pirma liepė pašaukti piemenį.

— Sakyk teisybę! — tarė šachas.— Ėriuką, kurį atsiuntei vakar, žindė kalė?

— O valdove! — meldė piemuo.— Jei paliksi mane gyvą, papasakosiu.

— Pasigailėsiu tavęs, kalbėk,— pažadėjo šachas.

Piemuo papasakojo.

— Žiemą nugaišo avelė. Pagailo man ėriuko, ir aš atidaviau jį kalei. Toji ir išpenėjo jį. Vakara ir atsiunčiau tą ėriuką, kadangi kitų man neliko, visus jau atėmė tamstos tarnai.

Tada šachas įsakė pašaukti sodininką.

— Sakyk tiesą,— tarė šachas,— ar į bekmesą įmaišyta žmogaus kraujo?

— O mano valdove.— atsakė sodininkas,— jei paliksi mane gyvą, pasakysiu visą tiesą.

— Kalbėk, pasigailėsiu tavęs,— tarė šachas.

Tada sodininkas papasakojo.

— Praeitą vasarą kažkas įjunko kasnakt vogti pačias geriausias tamstai paliktas vynuoges. Aš užsislėpiau vynuogyne ir ėmiau tykoti. Žiūriu, kažkas eina. Atsivėdėjęs tvojau vagiui per galvą lazda. Paskui iškasiau duobę po vynmedžiu ir užkasiau lavoną. Kitais metais vynmedis taip iškerėjo ir davė toki derlių, jog vynuogių buvo daugiau nei lapų. Tik vynuogių skonis buvo kitoks. Šviežių vynuogių tamstai nesiunčiau, o išviriau bekmesą.

Na o dėl paplotėlių, tai juos išdėliojo ant padėklo pats šachas. Mat šacho tėvo būta kepėjo.

Šachas įėjo pas karžygius į kambarį, pasisveikino ir tarė:

— Viskas, ką jūs pasakojote, yra tiesa, todėl jūs man dar labiau patinkate. Aš turiu į jus prašymą, sveteliai karžygiai, išklauskite.

— **Prašom** sakyti,— tarė karžygys Tongučas,— jeigu tamstos prašymas bus pagal mūsų išgales, mes jį įvykdysim.

— Aš turiu tris dukteris, o sūnų neturiu. Likite čia. Aš išleisiu už jūsų savo dukras.

— Tamsta kalbi labai gražiai — atsakė Tongučas,— bet kaipgi mes galim vesti tamstos dukteris, jei nesame šacho vaikai ir mūsų tėvas ne koks turtuolis? Tamstos turtai per valdžią įgyti o mus išauklėjo darbas.

Šachas nenusileido.

— Aš — šalies valdovas, o jus tėvas išauklėjo savo rankų darbu, bet jeigu jis tėvas tokių karžygių kaip jūs, tai kuo jis blogesnis už mane? Iš teisybės tai jis dar turtingesnis nekaip aš.

Broliai sutiko. Šachas iškėlė puotą. Puotavo keturiasdešimt dienų, ir jaunieji karžygiai apsigyveno šacho rūmuose. Šachas užvis labiau pamilo jauniausiąjį žentą karžygį Kendžą.

Kartą šachas prigulė pailsėti vėsoje. Ūmai iš aryko iššliaužė nuodinga gyvatė ir jau buvo bejgelianti šachą. Bet atsi-skubino karžygys Kendža. Jis ištraukė iš makščių kardą, perkirto gyvatę pusiau ir nusiųdė į šalį.

Nespėjo karžygys Kendža įkišti kardą į makštis, pabudo šachas. Į jo širdį įsėlino įtarimas. „Jam jau negana, kad išleidau už jo savo dukterį,— pagalvojo šachas,— jam vis dar mažai, pasirodo, jis kėsinaisi nužudyti mane ir pats tapti šachu.“

Šachas nuėjo pas savo vizirį ir papasakojo, kas atsitiko. Viziris seniai pavydėjo karžygiams ir tik laukė tinkamos progos. Jis ėmė kurstyti šachą.

Šachas nieko nelaukdamas liepė įmesti narsųjį Kendžą į kalėjimą. O viziris, nekęsdamas karžygių dėl proto, geros širdies ir gero būdo, prikalbėjo šachą nubausti jį mirtimi.

Visi rūmininkai susirinko teismo salėje. laukdami karžygio bausmės. Bet šit paprašė leidimo tarti žodį vyresnysis brolis.

— Paklauskite mano pasakojimo, valdove,— nusilenkęs prabilo jis.— Išjojo vienas chanas medžioti su mylimu savo sakalu. Kalno papėdėje jis pamatė danielių. **Chanas** nušuoliauvo prie jo, bet danielius dingo oloje. Nuo patrakusio jojimo chanas labai ištroško. Apsidairė chanas ir mato — nuo didelio riedulio lašnoja vanduo. Jis tuoj **pakišo** po lašais sidabrinę taurę ir kai taurė buvo pilna, pakėlė ją prie lūpų. Bet tuo akimirksniu it strėlė atlėkė sakalas ir mostelėjęs sparnu išliejo visą vandenį.

Apsilaižė chanas išdžiūvusias lūpas ir vėl **pakišo** po lašais taurę. Bet vėl atskrido sakalas ir išmušė ją **chanui** iš rankų. Įtūžo chanas, griebė sakalą ir nukirto jam galvą. O pas-kui užlipo ant riedulio, žiūri, guli ant akmens didžiulė nugaišusi gyvatė. Saulė ištirpdė jos nuodus, ir jie lašėjo nuo riedulio. Paaikėjo, kad ne vanduo, o nuodai lašėjo į chano taurę, kurią dusyk išmušė ištikimasis sakalas...

Šioje vietoje chanas atsiduso, o vyresnysis brolis kalbėjo:

— Sgrudo tada chanas: „O mano **ištikimasis** sakale, kad-gi tu atsikeltum iš mirusių atiduočiau tau visą savo karalystę!“ Bet jau buvo per vėlu. Todėl, valdove, norėčiau, kad tamsta prieš bausdamas mūsų jaunėlių brolių išklausytumei jų.

Šachas papurtė galvą. Tada atsistojo vidurinysis brolis, nusilenkė šachui:

— Valdove,— tarė jis,— dabar išklauskite manęs. Senais laikais gyveno vienas padišachas. Jis turėjo labai protingą papūgą, atsivežtą iš užjūrio kraštų. Padišachas mylėjo savo papūgą ir laikė ją auksiniame narvelyje. Kartą papūga kreipėsi į padišachą. „Indijoje gyvena mano tėvas ir motina, broliai ir seserys,— tarė ji.— Likimo valia aš **išsiskyriau** su jais ir gyvenu jūsų rūmuose. Daugel metų nesimačiau su savo artimaisiais. Leiskite man, valdove, **nuskristi** į tėvynę, pasimatyti su jais.“

Padišachas bijojo netekti mylimos papūgos ir nieko neatsakė į jos prašymą.

Gūdus ilgesys apniko paukštę. Atsitūpė ji auksinio narvo kertelėje ir tupėjo kiauras dienas nė nekrusteldama.

Kartą apsilankė pas padišachą pirklys, ką tik sugrįžęs iš užjūrio kraštų. Labai patiko šachui brangakmeniai ir įvairūs daikčiukai, padirbti iš dramblio kaulo.

— Kur tu gavai tokių daiktų? — paklause padišachas ir jo akys sužibo.

— Toli nuo čia yra jūra — atsakė svečias — o už jos stebuklinga šalis. Ten niekad nebūva žiemos. O vasarą baisiai kepina saulė. Tų kraštų žmonės juodi it anglis. Mūsų paukščiai išskrenda žiemoti į tuos kraštus. Visus turtus aš atvežiau iš ten.

Padišachas gerai privaišino svečią ir išlydėjo jį su pagarba.

— Ei, žmogau, važinėjantis po pasaulio šalis! — sučirškė papūga, kai keliauninkasėjo pro auksinį narvą. — Jeigu tau atsitiks dar kartą lankytis tuose kraštuose, pasveikink nuo manęs skraidančias laisvėje papūgas, pasakyk, kad jų vargšė sesuo uždaryta auksiniame narve ir nežino, ar išsivaduos kada nors. Pasakyk joms šiuos mano žodžius, ir gal jos nurodys man kelią, kaip išsivaduoti iš nelaisvės.

— Gerai, pasakysiu, — tarė svečias.

Ilgai keliavo jis po margąjį pasaulį ir kai vėl atsidūrė toje šalyje, prisiminė prašymą.

— Ei margosios papūgos, — sušuko jis, — už jūrų mėlynųjų, už kalnų aukštųjų yra tokia šalis. Ten, valdovo rūmuose, auksiniame narve kankinasi jūsų sesuo papūga. Ji prašė jus padėti jai išsivaduoti iš nelaisvės.

Lig tik papūgos išgirdo šiuos žodžius, visos nukrito nuo šakų žemėn negyvos. Labai nustebė keliauninkas ir nuėjo savo keliu.

Praėjo dar kiek laiko, keliauninkas vėl apsilankė padišacho rūmuose. Jis papasakojo papūgai, kaip išpildė jos prašymą. Ir nespėjo burnos užčiaupti, papūga staiga nuvirto negyva ant narvo dugno. Išsigando keliauninkas padišacho pykčio ir leidosi į kojas.

Žinia apie papūgos mirtį beregint pasklido po visus rū-

mus. Įpykęs šachas įsakė tučtuojau nukirsti galvą sargui, atnešusiam tą žinią. Atnešė padišachui narvelį su negyva papūga. Padišachas paėmė paukštės lavoną, apžiūrėjo jį ir sviedė į šalį.

— Užkaskite kur nors!

O papūga ūmai suvasnojo sparnais, išskrido ir nutūpė ant medžio. Padišachas apstulbo iš nustebimo, papūga nusikvaltojo.

— Tai šitaip, didysis šache! — sučirškė ji. — Aš prašiau, maldavau leisti man aplankyti gimtąsias vietas — tu neleidai. Tada aš ilgai merdėjau narvelyje, iš ilgesio nei leisti, nei gerti nepajėgdama. O tu net nesiteikei manęs aplankyti. O kai pagalvojai, kad aš negyva, tu be gailesčio išmetei mane it maitą. Kaltink pats save, o aš dabar laisva! Lik sveikas!

Apsiverkė padišachas, šoko prašyti papūgą, kad neišskristų.

— Nepalik manęs, mano papūgėle, — prašė jis. — Aš negalėsiu gyventi be tavęs, be tavo išmintingų patarimų. Neišskrisk, ir aš nelaikysiu tavęs narvelyje. Tu būsi man dešinioji ranka, vyriausiasis viziris!

Gailestis apėmė papūgos širdį.

— Gerai, — sutiko ji, — tebūnie kaip tu nori. Aš liksiu pas tave, bet pirmiau nuskrisiu į gimtinę. Lygiai po penkiolikos dienų būsiu čia, prie tavęs. Šešios dienos ten, šešios atgal, tris dienas papūsiu namie...

Po šešių dienų papūga buvo gimtinėje. Pasimatė su motina ir tėvu, su broliais, seserimis. Trys laimės dienos pralėkė it vienas mirksnis...

Sunku palikti savo gimtinę. Bet ne mažiau sunku laužyti duotą žodį. Papūgos kalbino ją negrižti.

— Bet juk aš daviau žodį, kaip galiu jį laužyti! — gailiai sučirškė papūga.

— Jeigu tasai padišachas, kuriam tu davei žodį, turėtų bent kruopelytę gailesčio, tai argi jis būtų laikęs tave narvelyje šitiek metų? — įkalbinėjo papūgos. — Argi tu gimei tam, kad savo gyvenimą nelaisvėje žudytumei? Neatsisakyk

laisvės, idant kažkokiam padišachui būtų gerai. Karaliai turi daugiau pykčio nei gerumo. Nuo karalių ir liūtų geriausia laikytis atokiai.

— Tai patarkite man,— meldė papūga,— kaip ir laisvės neprarasti, ir žodį tesėti!

— Gerai,— tarė motina.— Tu pasiimk baltojo ir raudonojo granato grūdėlį. Tai ne paprasti, tai stebuklingi grūdai. Jei-
gu senas žmogus suvalgys raudonojo granato grūdą, žili jo plaukai patamsės ir jis pasidarys jaunas, o jeigu paragaus baltojo, vėl pavirs seniu. Atiduok šituos grūdus savo karaliui ir paprašyk duoti tau laisvę.

Pasiėmusi grūdelius, papūga leidosi atgal į kelionę. Padišachas labai apsidžiaugė, kad papūga sugrįžo, o ypač gavęs stebuklingus grūdus. Jis tuoj pat liepė pasėti sėklas, o papūgą paskyrė vyriausiuoju viziriu.

Praėjo kiek laiko. Medžiai užaugo ir atvedė vaisių su baltais ir raudonais grūdeliais. Padišachas įsakė nuraškyti ir atnešti jam granatą su raudonais grūdeliais. Bet vos tik jis buvo benorįs paragauti atneštų grūdų, jį sustabdė buvusis vyriausiasis viziris.

— Nesiskubinkit, mano valdove,— tarė jis saldžiu balsu.— Prieš patikėdami šia paukšte, duokim paragauti grūdų kam nors kitam.

Atvedė du žmones, nuteistus myriop, ir davė jiems raudonųjų grūdų. Jie pasimirė baisiose kančiose.

Padišacho akyse išsiziebė piktos ugnelės. Jis pačiupo šalimais tupėjusią papūgą ir nusuko jai galvą.

Nuo tada granatus pavadino „mirties medžiais“, ir niekas prie jų neidavo nė artyn. Bet kartą kažkoks vargdienis pasiskolino pinigų, ketindamas nusipirkti avį. Bet tuo metu užėjo maras, ir visos avys nugaišo. Vargdienis negalėjo laiku gražinti skolos, ir viziris įsakė įmesti jį į belangę.

Vedamas į tamsiąją vargdienis išstrūko iš sargybinių rankų ir šoko bėgti. „Verčiau mirti nei kalėjime supūti!“— galvojo jis. Ir bėgdamas pro „mirties medį“ vargdienis nusi-
rašė granatą ir čia pat prarijo saują uogų. Tuo pat mirksniu įvyko stebuklas: ilgos jo barzdos kaip nebūta, senis varguo-

lis pavirto gražiu stotingu jaunikaičiu. Ir sargai prabėgo pro šalį, nepažinę jo. Užvalgė vargdienis baltų grūdų, ir bereginti seniu atvirtė. Sargai čiupo vargdienį ir nuvedė pas karalių.

Vargdienis puolė ant kelių prieš padišachą.

— Tamsta mano apgynėjas, valdove! — sušuko jis. — Aš jau senas, mano dienos suskaičytos, ir aš pasirengęs mirti. Bet prieš mirdamas norėčiau atskleisti tamstai vieną paslaptį.

— Kalbėk! — leido padišachas.

— O valdove, — pradėjo vargdienis, — bėgdamas nuo tamslos sargybinių, buvau pasirengęs mirti. Todėl suvalgiau sauja „mirties medžio“ uogų. Bet nenumiriau, o atvirkščiai, pasidariau jaunas vaikas. Didžiai dėl to nustebęs, paragavau baltų uogų ir vėl atvirtau seniu.

Sėdintis greta padišacho viziris spruko iš rūmų ir leidosi bėgti.

Padišachas liepė atnešti granatų ir surasti vizirį, nors iš po žemės iškasti. Netrukus sargybiniai atvedė mirtinai išsigandusį vizirį, kurio būta pasislėpusio vilko urve.

Padišachas paragavo raudonų uogų ir visų akyse pavirto dailiu džigitu. Užvalgė jis baltų uogų ir vėl paliko žilabarzdis.

— O mano valdove! — puolė ant kelių pirmasis viziris. — Kai tu paskyrei papūgą į mano vietą, man pasaulis aptemo. Ryžausi atkeršyti neapkenčiamai papūgai. Patardamas duoti granatų grūdelių nuteistiesiems myriop, aš žinojau, kad jie užnuodyti.

Įsiutęs padišachas įsakė užkapoti vizirį negyvai. Lig tik jo kraujas ištryško ant žemės, žemė apsivertė ir iš ten purp-
telėjo papūga.

Padišachas ir visi aplinkiniai nustėro iš nustebimo.

— O padišache, — liūdnai prabilo papūga, — dabar tu mažai niekad neberegėsi. Lik sveikas! Tik visad atsimink, valdove, tu turėjai ištikimą, šventai atsidavusį draugą, deja, tu pats savo rankomis jį nužudei.

— O mano ištikimasis ir išmintingasis bičiuli! — meldė padišachas. — Aš pasiryžęs išbučiuoti žemę, kur buvo žengusi tavo koja. Aš vėl paskirsiu tave pirmuoju viziriu, atiduosiu tau visas brangenybes, tik nepalik manęs!

— Ne, nereikia man tavo brangenybių,— atsakė papūga.—
Grišiu į gimtinę ir nuo šiolei lenksiuos iš tolo žiaurių karalių
ir klastingų vizirių.

Sulig šiais žodžiais suvasnojo papūga **sparnais** ir nuskri-
do. O padišachas liko vienas, liedamas graudžias ašaras.

Vidurinysis brolis baigė pasakoti, nusilenkė šachui ir tarė:

— Mano valdove! Ir tamsta prieš nubausdamas mūsų jau-
nelį brolių pakalbėkite su juo.

Šachas įsakė atvesti vaikina. Kai karžygys stojo prieš sos-
tą, šachas kreipėsi į jį:

— Kalbėk, karžygy! Kuo gali pasiteisinti?

Jaunelis brolis nuvedė visus prie šacho guolio sode ir
parodė negyvą gyvatę.

— Štai,— tarė jis,— aš išgelbėjau jums gyvybę. O už tai
mane įmetė į kalėjimą. Ir net norėjo nubauti mirtimi. Bet
dabar aš išeinu, nebenoriu pasilikti su jumis. Likite sveiki!

Vyresnieji broliai irgi pareiškė norį iškeliuti.

— Atleiskite man! — maldavo šachas.

— Ne, mes privalome gyventi iš savo darbo, nenorime
būti rūmininkais,— atsakė broliai.

— Tai keliaukite be žmonių!

— Ne,— atsakė karalaitės,— mes irgi keliausime su kar-
žygiais, nesiskirsime su jais.

Jie beregint susiruošė ir iškeliavo. Po keleto dienų trys
broliai grįžo su savo pačiomis į gimtuosius kraštus ir gyveno
sau laimingai, triūsdami.

DVI SESERYS

Gyveno kitados dvi seserys: vyresnioji ~~Gulnora~~ ir jaunes-
nioji Oimoma. Jų motina mirė, kai mergytės dar buvo ma-
žutės.

Gulnoros ir Oimomos tėvas paliūdėjo paliūdėjo ir vėl ve-
dė. Už pačią jis paėmė našlę. Atsivedė jinai savo sūnų —
piktą, aikštingą vaikištį.

Tik peržengusi slenkstį, pamotė riktelėjo mergaitėms:

— Nesijuokite, netriukšmaukite, neišdykaukite, nesišypsokite!

Gulnora ir Oimoma tik prikando liežuvius ir stovėjo it nudiegtos.

Nuo tos dienos pamotė kasdien verslavo Gulnorą tvarkyti kambarius, šluoti, nešioti vandenį, kapoti malkas, kurstyti židini, skalbti žlugtą, virti valgį, mazgoti indus, liuobti galvijus, kuopti tvartą, kasti daržą. Dirbo Gulnora nuo ryto ligi išnaktų. O pamotė vis tiek niekad nebuvo patenkinta. Ji amžinai barė ir keikė podukrą.

Vargšė Gulnora kentė barama, mušama, bet tylėjo. Tik naktimis gaudžiai verkė apsikabinusi savo sesytę Oimomą.

Ėjo dienos, mėnesiai, metai. Gulnora užaugo daili mergina.

Toli pasklido gandas apie jos grožį.

Namuose ėmė lankytis piršlės. Tačiau pamotė, bijodama netekti geros darbininkės, sumanė išleisti gražuolę už savo sūnaus.

O pamotės sūnus irgi užaugo ir paliko druckis negražus vaikas. Gulnora nė žiūrėt į jį nenorėjo. Pamotė slėpė savo kėslus, ir Gulnora nieko nežinojo.

Kartą Gulnorai atnešė vestuvines dovanas.

— Kas čia? — Gulnora paklausė Oimomą.

— Tai tu nežinai, sesele? Ruošiamos vestuvės! Tėvas ir motina leidžia tavę už vyro, sesute,— liūdnai atsakė Oimoma.

— Ar tikrai? O už ko? — paklausė Gulnora.

— Už pamotės sūnaus. Aš pasiklausiau, kai kalbėjosi tėvas su pamote.

— Oi oi, tai jau geriau mirti!..

„Šitiek vargo ir pažeminimo iškentėjau,— mąstė jinai,— o čia dar eiti už to atgrasaus netikėlio.“

— Pabėgsiu...

Prispaudė ji prie krūtinės Oimomą, karštai pabučiavo ir išbėgo į gatvę.

Piršlės puolė vytis mergaitę. Paskui jas išbėgo tarnaitės, joms iš paskos virėjai, jiems įkandin virėjukai, paskui juos indų plovėjos, joms įdurmu — svečiai.

Gulnora pasileido bėgti per kišlaką į laukus, per laukus — į kalnus. Tarp uolų ir tarpeklių ieškojo jinai vietelės, kur galėtų pasislėpti. Bėgo bėgo, kol pailso. Atsisėdo ant akmens ir pravirko.

O persekiotojų kojų trypsmas ir balsai vis artėjo.

Beregint jie ras ją, pagriebs ir nuves pas pamotę.

Pašoko Gulnora ir vėl leidosi bėgti.

Ilgai bėgo mergaitė, jos plaukai išsidraikė, aštrūs akmenys žeidė kojas. O persekiotojai vis arčiau ir arčiau.

Sustojo Gulnora pačioje kalnų širdyje ir, kreipdamasi į aukštą viršūnę, maldauja:

— Vai aukštasis kalne, meldžiu tave, pasigailėk! Pažvelk į mane! — Gulnora gailiai pravirko. — Atsiverk, akmenie! Prasiskirkit, uolos! Paslėpkite nuo piktosios pamotės!

Didžiulis akmuo trenksmingai suskilo ir prasivėrė.

Sušuko mergaitė iš džiaugsmo ir šoko į plyšį.

— Užsiverk, akmenie! Paslėpk mane, pridenk nuo piktosios pamotės!

Su trenksmu užsivėrė akmuo. Ir taip greitai, kad Gulnora nesuspėjo susibrukti savo ilgų plaukų, ir jų galiukai liko suspausti plyšyje.

Ryto metą Gulnoros pėdomis atėjo prie akmens tėvas ir mato — kasų galiukai susiraitę kyšo iš plyšio.

— Dukrele, širdėle mano! — sušuko tėvas.

Ir ėmė jis garsiu balsu maldauti **akmenį**:

— Suskilk, akmenie, prasiverk, akmenie, leisk man pažvelgti į dukterį!

Ir ūmai girdi senis tylų savo dukrelės balsą:

— Neprasiverk, akmenie, neprasiskirk, buvo man tėvas, dabar jis man šešuras.

Tėvas nuėjo graudžiai raudodamas.

Netrukus atsirado pamotė ir kad ims šaukti:

— Perskilk, akmenie, ei, akmenie, perskilk! Kad pamatytčiau dukterį, atsižiūrėčiau į ją!

Bet čia iš akmens pasigirdo balsas:

— Nesuskilk, akmenie, neprasiverk, ne motina ji man, o pikta pamotė!

Spyrė pamotė iš pykčio į akmenį ir nuėjo.

Tuo tarpu atbėgo jaunikis ir klykia visu balsu:

— Ei, akmenie, perskilk, noriu pamatyti nuotaką.

Iš akmens pasigirdo balsas:

— Neskilk, akmenie, neatsiverk, akmenie, kad mano akys neregėtų to atgrasaus žmogaus.

Kai visi pasišalino, atbėgo paslapčia prie kalno Oimoma ir tylutėliai paprašė:

— Prasiverk, akmenie! Parodyk man seselę.

Iš akmens skardžiai suskambėjo linksmas balsas:

— Suskilk, akmenie, leisk man apkabinti seselę, mano mielą, brangiausią Oimomą.

Akmuo su trenksmu perskilo, ir abi jo pusės prasivėrė it durų sąvaros.

Ir seserys, stipriai apsikabinusios, nuėjo aukštais kalnais. Netrukus jos nusileido į bekraštę stepę.

Ilgai jos ėjo ir galop priėjo nedidelį ežerą.

Oimoma norėjo atsigerti.

— Atsigersi šito vandens, pavirsi meškute,— tarė Gulnora.

— Ai,— išsigando Oimoma,— nenoriu būti meškute.

Juodvi nuėjo toliau. Pakeliui aptiko antrą ežerą. Oimoma pribėgo ir pasisėmė saujelę vandens.

— Negerk, vilkute pavirsi,— tarė Gulnora.

— Oi, nenoriu būti vilkute,— atsakė Oimoma.

Juodvi ėjo toliau ir netrukus išvydo dar vieną ežerą.

— Žiūrėk, sesytė, negerk vandens,— griežtai tarė Gulnora,— ožkyte pavirsi.

— Vai kaip gerai! — sušuko Oimoma.— Aš šokinėsiu ir badysiuos.

Nespėjo Gulnora nė žodžio tarti, o jau Oimoma atsigėrusi vandens. Mato Gulnora — aplink ją maža ožkutė bešokinėjanti.

— Vargdiene mano seserėle! — pravirko Gulnora ir apkabino ožkutę.

Tik kur buvę, kur nebuvę atsirado medžiotojai ir, išvydę ožkutę, ėmė laidyti į ją iš lanko strėles.

— Bėkim! — sušuko Gulnora.

Bet jau buvo per vėlu. Medžiotojai jau apsupo jas.

Nuvedė medžiotojai Gulnorą ir jos sesutę ožkutę pės šachą. Šachą apstulbino Gulnoros grožis ir jis bemat pamilo ją.

— Būsi mano žmona, — tarė šachas.

Keturiasdešimt dienų truko puota. O šachas turėjo dar vieną žmoną, vardu Bekoima. Nuo pat pirmųjų dienų ji pajuto Gulnorai neapykantą ir ėmė šmeižti ją šachui.

— Ir ragana jinai, ir kerėtoja, ir jos atsivesta ožkutė pakerėta.

Bekoima liepė pririšti ožkutę grandine.

Ėjo mėnesiai. Gulnora laukėsi kūdikio, ir Bekoima niršo dar labiau. Bekoima daugel metų svajėjo pagimdyti šachui įpėdinį, bet jos troškimas buvo bergždžias.

Žinia, kad Gulnora netrukus taps motina, pasiekė šacho ausis. Iš džiaugsmo jis iškėlė šaunią šventinę puotą, o kai puota pasibaigė, išėjo su svečiais į medžioklę.

Tai buvo paranku Bekoimai. Ji liepė pakabinti ant guobos netoli gilaus tvenkinio sūpynes ir pasiūlė Gulnorai pasisupti. Kai Gulnora įsisupo ir pakilo aukštai virš medžių, Bekoima nemačiom nupjovė virvę.

— Ail — suriko Gulnora, krito į tvenkinį ir dingo po vandeniu.

Matė tatai tik ožkutę.

Netrukus rūmuose pasigedo Gulnoros. Kilo sąmyšis. Į stepę pas šachą nušiuoliavo žygūnas.

Kai šachas sugrįžo iš medžioklės, Bekoima apsimetė serganti.

— Nelaimė, — tarė Bekoima.

— Kas atsitiko? — paklausė šachas.

— Tu netikėjai, kad Gulnora kerėtoja. Ji man uždavė nuodų, o pati pasivertė pelėda ir išskrido.

— Ak nelaboji! — sušuko pykčio pagautas šachas ir pasivadinęs savo medžiotojus, įsakė: — Eikite ir suraskite ją!

Medžiotojai iškako ieškoti Gulnoros. Apieškojo visas stepes, visus tarpeklius. Bet grįžo nieko nepešę.

Ėjo dienos. Ožkutė nebežaidė, nebelaigė. Ji kiauras dienas žiūrėjo nuliūdusi į tvenkinį.

Bekoima pabūgo, kad neišaiškėtų jos klastos, ir sukurstė žiniuonį.

Šachui buvo pasakyta, jog Bekoima sunkiai susirgusi. Kai šachas atėjo jos aplankyti, žiniuonis tarė:

— Ponios sveikata labai bloga! Tėra vienas būdas ją išgelbėti — duoti šašliko iš ožkutės mėsos.

Širdyje šachas nepamiršo Gulnoros, ir jam buvo gaila jos mylimos ožkutės.

— Gerai, liepsiu medžiotojams nušauti laukinį ožiuką.

— Ne, — tarė žiniuonis, — viešpats įkvėpė mane duoti ligo nei tik šios ožkutės mėsą. Tada ponia Bekoima pasveiks.

— Gaila! — tarė šachas. — Tai labai protinga ožkutė. Bet ką veiksi... Sutinku.

Ožkutė pravirko gaudžiom ašarom ir pribėgo kiek leido ilga grandinė prie tvenkinio.

Ir čia pasigirdo iš vandens tyli švelni daina:

*Mano juodučiukai,
Mano šviesučiukai,
Mano erylčiai,
Mano ožkyčiai,
Čiūčia liūlia!*

— Vai! — sušuko nudžiugusi ožkutė Oimoma. — Čia mano Gulnoros balsas.

Vėl suskambo lopšinė:

*Mano skaistveidėliai,
Mano juodbruvėliai,
Švelnios jūs rankytės,
Mano sūnaitėliai,
Čiūčia liūlia!*

Ožkutė subliovė:

— Gulnora! Gulnora, tavo mylima sesuo Oimoma maldauja tave: padėk!

Vėl suskambo Gulnoros balsas:

— Po kojų minkšti kilimai, šalia manęs du lopšiai. Ką man daryti, seserėle, man ant rankų dvynukai Chasanas ir Chusanas!

Subėgo žmonės ir šaukia:

— Vai, čia Gulnoros balsas!

Ir visi šoko semti iš tvenkinio vandenį — kas ąsočiu, kas kibiru, kas kaušeliu, kas piala.

Netrukus išsėmė visą vandenį, ir čia visi išvydo Gulnorą. Jai iš abiejų šonų stovėjo aukso lopšiai, lopšiuose — du dailučiuukai dvynukai — Chasanas ir Chusanas.

Žmonės išnešė ant rankų Gulnorą ir jos abu sūnus. Džiaugsmui ir linksmybėms nebuvo galo.

— Tu gražinai man gyvybę, sesyte, — tarė apkabinusi ožkutę Gulnora, — štai tau vaistų, gerk!

Ožkutė gurkštelėjo stebuklingo vandens, pasipurtė, ir prieš žmonių akis stojosi jauna mergaitė Ojmoma.

Tada ir išaiškėjo paslaptis. Žmonės atvedė Bekoimą ir jos žiniuonį pas šachą. Šachas įsakė:

— Pririškite juos prie keturiasdešimties arklių uodegų ir išvykite į stepę!

— Tai šė tau! — sušuko Bekoima, pastvėrė durklą ir įsmėigė šachui į krūtinę.

Šachas krito negyvas.

Žmonės sučiupo Bekoimą ir žiniuonį ir padarė taip, kaip buvo taręs prieš mirtį šachas.

Tada žmonės paprašė Gulnorą:

— Būk mūsų valdovė!

Gulnora sutiko ir visi gyveno ramiai ir laimingai.

TURINYS

Užsispyrėlis kiškutis. Vertė A. Liobytė	5
Chasanas ir Zuchra. Vertė G. Juodvalkytė	8
Dosnūs ir šykštuolis. Vertė A. Liobytė	16
Bachadiras ir Dono. Vertė G. Juodvalkytė	19
Devyni slunkiai. Vertė G. Juodvalkytė	22
Achmadās ir šachas. Vertė A. Liobytė	26
Vilkas ir lapė. Vertė A. Liobytė	32
Stebuklingas akmuo achanrabas. Vertė A. Liobytė	34
Alkanas vilkas. Vertė A. Liobytė	42
Išmintinga dukra. Vertė G. Juodvalkytė	43
Šaunuoliui ir septyniasdešimt menų per maža. Vertė A. Liobytė	46
Lapės beuodegės. Vertė A. Liobytė	52
Ar turėjo mula galvą. Vertė G. Juodvalkytė	55
Gudruolis ir vagis. Vertė G. Juodvalkytė	58
Farchadas ir Širina. Vertė A. Liobytė	64
Lakštingalė devynbalsė. Vertė A. Liobytė	71
Vargdienio dukra Atynoja. Vertė A. Liobytė	85
Kvailas šachas. Vertė A. Liobytė	98
Protas ir auksas. Vertė G. Juodvalkytė	102
Kieno sapnas geresnis? Vertė G. Juodvalkytė	106
Musofirbekas. Vertė A. Liobytė	108
Tūkstantis kasyčių. Vertė A. Liobytė	123
Teisėjas ir samdīnys. Vertė A. Liobytė	128
Galiūnas Zijadas. Vertė A. Liobytė	132
Narsusis draugas Gairatas. Vertė A. Liobytė	142
Papūga aukso ąsotyje. Vertė A. Liobytė	151
Tachiras ir Zuchra. Vertė A. Liobytė	158
Lapė gudruolė. Vertė A. Liobytė	170
Meškos sūnus. Vertė A. Liobytė	171
Mula ir samdīnys. Vertė A. Liobytė	184
Aldaras Kusa ir divai. Vertė G. Juodvalkytė	186
Godus varnas. Vertė A. Liobytė	190
Jaunikaitis ir karnajus. Vertė G. Juodvalkytė	193
Arklininkas ir princesė. Vertė A. Liobytė	196
Kiškiš pagyrūnas. Vertė A. Liobytė	200
Namaki. Vertė G. Juodvalkytė	200
Gvybės vanduo. Vertė G. Juodvalkytė	205
Lapė ir gervė. Vertė A. Liobytė	206
Bajus ir bernas. Vertė G. Juodvalkytė	208
Ižėidus mula. Vertė G. Juodvalkytė	212
Asilas išminčius. Vertė A. Liobytė	214

Vyriausiojo teisėjo chalatas	Vertė G. Juodvalkytė	216
Vargdienis ir chanaš.	Vertė G. Juodvalkytė	217
Tugrys ir Egrys.	Vertė A. Liobytė	223
Broliai gudragalviai.	Vertė G. Juodvalkytė	227
Karalius ir išmintingas senelis.	Vertė G. Juodvalkytė	232
Į kuriuos namus belstis.	Vertė G. Juodvalkytė	234
Pati geriausia dovana.	Vertė A. Liobytė	236
Kas yra šnipštas.	Vertė A. Liobytė	237
Trys indai su vandeniu.	Vertė G. Juodvalkytė	240
Padišachas ir papūga		243
Nasyras Plikagalvis.	Vertė G. Juodvalkytė	245
Kurpius ir šachas Kalandaras.	Vertė G. Juodvalkytė	254
Mušė, vėzdėli.	Vertė A. Liobytė	260
Besotis.	Vertė G. Juodvalkytė	266
Katė su žibintu.	Vertė G. Juodvalkytė	267
Šykštuolis bajoras ir vagis Abdurachmanas.	Vertė G. Juodvalkytė	269
Chusnabada.	Vertė A. Liobytė	276
Trijose netiesose po keturiasdešimt pramanų.	Vertė G. Juodvalkytė	284
Šlubas gandras.	Vertė G. Juodvalkytė	290
Susambilis.	Vertė G. Juodvalkytė	292
Trys karžygiai.	Vertė G. Juodvalkytė	299
Dvi seserys.	Vertė G. Juodvalkytė	312

VIDUTINIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

СОЛОВЕЙ СЛАДКОГЛОСНЫЙ

Ўзбекские народные сказки

Серия «Сказки мира»

На литовском языке

Перевел с русского Алдона ЛеббитенГедре Подвалкыте

Иллюстрировал Эдмундас Саладжюс

Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

ИБ № 2594

LAKSTINGALA DEVYNBALSĖ Uzbekų pasakos

Seriija „Pasaulio pasakos“

Redaktorius P. Velička. Men. redaktorius S. Chlebinkas.

Techn. redaktorė E. Rumbavičienė. Korektorė S. Zastarskytė

Duota rinkti 1982.08.30. Pasirašyta spaudai 1982.12.20. Formatas 60×90/16

Popierius laikraštinis. Garnitūra „Baltika“. 10 punkčių. Ofsetinė spauda

20 sąl. sp. l. 17,2 apsk. leid. l. 40,5 sąl. sp. atsp. Tiražas 49 000 egz.

Užsakymas 1407. Kaina 70 kp.

Leidykla „Vaга“, 232600, Vilnius, Lenino pr. 50; Spaudė V. Kapsuko-Mickevičiaus spaustuve, 233000, Kaunas, Lenino pr. 23